

0 262970

IFJUSÁGI IRATOK.

ANGOL REMEKIRÓK MŰVEIBŐL.

SZERKESZTI

VACHOTT SÁNDORNÉ.

Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST, 1876.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGY. IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

Ára 1 frt 40 kr.

rest
543

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

IFJUSÁGI IRATOK.

OSZK

Opisac Széchényi Kéziratai

IFJUSÁGI IRATOK.

ANGOL REMEKIRÓK MŰVEIBŐL.

SZERKESZTI

VACHOTT SÁNDORNÉ.

BUDAPEST, 1876.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGY. IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

FRANKLIN-TÁRSULAT

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

262970

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

HARANG-HANGOK.

SYLVESTER ÉJJELI TÖRTÉNET.

DICKENS KÁROLY

UTÁN

AZ IFJUSÁG SZÁMÁRA ÁTDOLGOZTA

VACHOTT SÁNDORNÉ.

ELSŐ NEGYED.

Nem hiszem, hogy sokan akadnának, kiknek kedve kerekednék egy éjszakát magánosan, templomban aludni át.

Miután első kellék, hogy az elbeszélő és olvasója megértsek egymást, kérem tekintetbe venni, hogy e megjegyzéssel nem szorítkozom sem fiatalokra, sem kis gyermekekre, hanem értek mindenféle embert, kicsit, nagyot, fiatal és vénet; — ezt kijelentvén, ismétlem: nem hiszem, hogy sokan akadnának, kiknek kedve kerekednék egy éjszakát magánosan templomban aludni át. Nem meleg időben értem, szónoklat alatt, (hol néha valóban megesik) hanem, mint mondtam, éjjel és egészen magánosan.

Sokan, főkép világos nappal, erősen bámulnának ez állításom felett.

De, értsük meg egymást: én éjszaka állítom; sőt jó sikerrel be is bizonyítanám az első zivataros téli napon bármely derék ellenféllel szemben, ki egyedül jövőn hozzám, kedvet mutatna általam bezáratni magát egy éjszakára valami régi temető melletti templomba.

Mert az éjjeli vihar sajátságosan bolyong ily magán álló s elhagyott épületek körül; majd fel-felsohajt, majd megrázza láttatlan kezeivel ajtait s ablakait, mintha nyilást keresne, melyen besurranjon. Hát még ha bejutott, akkor sír és bömböl ám még igazán! Zokog, mintha nem találná, amit keres, vagy mintha ismét ki vágynék a szabadba! —

De azért végignyargal a folyosókon, zug, az oszlopok mögött, s csapdossa a mély hangú orgonát; majd felszárnyal vadúl a fedélzetig, mintha a gerendázatot akarná szétrombolni; onnan, mint a kétségbeesett, egyszerre leveti magát a kövezetre, s alásülyed egész a sírboltokig. Itt lappangva nyúlik el a falak hosszában, s csöndesen susogva a sírfeliratokat látszik olvasni, s míg az egyiknél rekedten felkaczag, a másik panaszra, sohajtozásra készteni.

Az is borzasztó, midőn valamely oltár mögé szorúl, s vad modora szerint, ott is csak gonosz dolgokat mesél és dúdol, ott is botráncoktat s borzalomtól jéggé fagyaszthatja vérünket

. . . . Ó! Isten őrizzen bennünket, kik barátságos tűz körül ülünk együtt! Iszonyú hangja van a viharnek, ha éjféli tájban templomban kezdi meg dalait!

Hát még fenn, a magas toronyban! Ott bömböl s füttyöl ám még csak igazán! Fenn, a magas toronyban, hol a szellős ívezetek s hasadékok között szabadon szállhat ki és be, s ireghet-foroghat a csigalépcsőn, s a rikító szélkakas körül kedve szerint himbálózhatnak, s megrázhatja s rengetheti magát a tornyot is!

Fenn, a magas toronyban, hol a harangláb és vas-závar rozsdáevett, s az ón és rézfedelek az idő változásaitól összehúzódva, ropognak és recsegnek a szokatlan léptek alatt; hol az avúlt oszlopok szögleteibe madarak építik szegényes fészkeiket, s a por is elvénült s szürkült, míg a tarka pókok lomha biztonságban himbálják kövér termetöket a harangok remegő lebegése alatt, a nélkül, hogy felednének belé fogódzani szálak légvéraikba, vagy hirtelen nyugtalansággal mint matrózok, föl vagy lefelé iramlanak, húsz finom lábacskaát hozván mozgásba, egy nyomorú élet megmen-téseért!

Fenn, egy vén templom magas tornyában, sokkal

felebb, mint a városi világítás és zaj emelkedhetik, s mélyen lenn, a szállongó felhők alatt, melyek beárnyékolják; — éjjel borzasztó volna lenni; és pedig fenn, egy ódon templom magas tornyában van a harang, melyről mesélni szándokom.

Higyjétek el kedves olvasóim, régi harang volt már ez; évszázadok előtt püspökök keresztelék, de oly sok évszázad előtt, hogy keresztelési oklevele régen, emberemlékezet előtt már eltévedt, s nevét többé senki nem tudta. Bizonyosan volt valaha keresztapja, keresztanyja s ezüst keresztelő korsója; de az idő fölemészté keresztstülőit s VIII. Henrik fölolvasztatá keresztelő korsóját, s így történt, hogy a vén harang névtelenül s keresztelő korsó nélkül függött a templom magas tornyában.

De azért nem hangtalanul; sőt tiszta, erőteljes és csengő hangja volt, s a szél elhordá azt messze vidékekre. Koránse képzeljük azért, mintha e harang egészen a szél szeszélyétől függött volna, sőt ha kedve úgy hozta, bátran zúgott szélellenében is, míg vidám hangjai pompásan hatottak a hallgató füleibe.

Hát még ha viharos éjszakán azt vette fejébe, hogy valami szegény anyát vigasztaljon, ki beteg gyermeke mellett virraszt, — vagy elhagyott, bánkódó asszonyt, kinek férje tengerre szállt, — ilyenkor túlhaladta zúgása magát a tomboló éjszaknyugati vihart is, mint Veck Toby mesélte; mert hősünk neve Toby volt, habár sokan mondták őt Veck Trottnak is; nevéből egyébiránt különös parlamenti oklevél nélkül bajos is leende egyebet gyártani (kivéve talán Tóbiást) mivel annak idején ő éppen oly szabályszerűleg, habár nem is oly nagy ünnepélyesség vagy népöröm mellett keresztelteték meg, mint ama harang.

Mi engem illet, én osztom Veck Toby nézetét, neki bizonyosan elég alkalmá lehetett az igazság kinyomozására. Azt állítom tehát én is, mit Veck Toby mond, s mellé állok,

habár szegény, az egész napot (mi elég nehéz munka) a templomajtóban tölti ácsorogva; mert Veck Toby hordár, ki ott várja naponként küldetéseit.

Télen ott ácsorogni, bizony meglehetősen fárasztó; a hideg, légvonalos helyen mindennél előbb jut az ember lúdbőr, kékorrr, fagyott lábújjak s vaczogó fogakhoz, mint ezt szegény Veck Toby igen jól tudta. A szél éppen az ő szögletét szokta ostromolni, főképen a keleti szél, — mely, mintha csupán azért szárnyalt volna a föld legszélső határától idáig, hogy Tobyt rohanja meg. Megtörtént olykor az is, hogy előbb megragadta szegényt, mint várta; tova szállt Toby szöglete mellett, mintha semmi rossz szándoka nem volna, s egyszerre csak váratlanul visszafordult, mintha így szólalna meg: Ohó, itt vagy! s nekiesett a szegény kis öregnek, kötenyét, mint pajkos gyermek, fejére hajtá; gyöngé pálczája hasztalan dolgozott és feszült kezében; lábai remegtek és inogtak, sőt egész Toby annyira összecszibáltaték s tépetett, úgy agyon lőn taszigálva sőt fel-fel kapva, miszerint igen kevés híján, mint egy csapat béka, vagy csiga, vagy egyéb hordható teremtmény, szegény Toby élve csaknem átrepítették valami idegen földsarokba, hol még soha senki hordárt nem látott.

De bármi keményen bánt is vele, Tobyra nézve félig-meddig ünnepnap volt a szeles idő. Ez tény. Szép napokon sokkal hosszabbnak tetszett ha várnia kelle, míg néhány krajczár díjért, küldetése akad, mint viharos napokon, hol a zabolázhatlan elemmel küzdve, szinte feledé éhségét s rossz kedvét. A havas idő s a kemény fagy szintén eseményt képeztek Toby életében, s enyhülést hoztak számára, habár azt megmondani, hogy mi által, bajos dolog lenne is. A szeles, fagyos, havazó, sőt a derekas jégeső is tehát, vörös betűkkel valának jegyezve Toby naptárába.

Legkonokabb ellensége azonban az eső volt; a hideg,

piszkos, gőzös nedvesség, mely őt mintegy vizes köpenybe burkolá (az egyetlen köpenybe, melylyel birt, s melynek nélkülözése kényelmére leendett vala; a nedves napok, melyek alatt az eső csöndesen, de szakadatlanul zuhogott; melyek alatt az utcák sűrű ködében csaknem megfullad az ember; midőn a nedvesség a templom kiálló párkányzatáról csipp, csipp, csupp, Tobyra ömlött, s pár percz alatt a kis szalma-csomó, melyen állt, pusztá iszappá változék. Ily napok kísértéseit nehéz volt túrnie. Ilyenkor aztán templom-szögi keskeny láthelyéről — oly nyomorú menhelyről, mely nyáron mintegy annyi árnyékot nyújta, mennyit egy mérsékelt sétatot képes a járdára vetni — szorongva, elégedetlen hosszú képpel nézegete szét. Ha azonban pár pillanat múlva előjött onnan, hogy mozgás által melegedjék föl, s nehányszor fel s alá ügetett, fölvidítá önmagát, s derültebb szemekkel tért vissza rejtekébe.

Trottynak vagy „ügetőnek“ nevezték őt járása miatt, melynek gyorsnak kellende lennie, habár nem is volt az. Járhatott volna ő gyorsabban is talán, sőt valószínűleg; de ha ügetését letiltják, koldússá leende s meghal. Ügetése miatt fecskendezé be őt a sár, esős időben; és tömérdék bajába került az neki; igen sokkal kényelmesebben járhatott volna, de éppen ez oknál fogva ragaszkodék oly makacsúl hozzá. Gyöngye kis öreg ember létére, valódi Herkules volt Toby, ha jó szándokait tekintjük. Azért, hogy keressen, szívesen fáradozott. Azon öntudat, hogy nem bűnös úton keresi kenyerét, nagy öröme vala — s Toby igen szegény volt, s valamely kínálkozó örömet nem könnyen nélkülözhet. Ha nehány krajczárnyi díjért, levelet vagy kisebb málhát vitt, öntudata s bátorsága még inkább emelkedék. Sietve ügetett előre, az előtte haladókhöz így kiáltozva: félre az útból! s meg volt győződve, hogy a dolgok természetes folyama szerint, el fogja hagyni valamennyit, s ha ki nem

térnek, halomra döntendi; e mellett azt is őszintén hitte, bár nem gyakran kísérté meg, hogy oly súlyos, s fölemelhető teher nem létezik, melyet ő el ne bírna.

Olyankor is csak így ügetett Toby, midőn nedves napokon előjött szögletéből, hogy fölmelegedjék. Kopott csizmája lágy nyomaival görbe vonalt húzott a sárba; hideg kezeit fújta és dörzsölé, melyek az átjáró, nedves hideg ellen, igen vékonyan valának védve silány, szürke pamut keztyüibe, miknek külön osztálya volt a hüvelyk, s egy általános, többi újai számára; görbe térdekkkel, s nádpálcáját hóna alá csapva, Toby csak folytonosan ügetett.

Még harangozáskor a toronyra bámészkodni is, csak ügetés mellett szokott. S pedig ezt gyakran tette napjában, mert a harangot tartá szenvedő társának, s midőn megkondulni hallá, kíváncsi volt lakását is látni, s föltekintvén, azon gondolkozott, vajjon mi által jó mozgásba e harang s mihez ütődik kongása közben. Talán az okozta kíváncsiságát, hogy hasonlatot talált önmaga s a harang között. Ott függött az is minden időben, kiteve szél és viharnek; az is csak kívülről láthatja mind e pompás épületeket; az sem juthat soha közel a tündöklő fényárhoz, mely az ablakokból kisugárzik; annak sem volt része soha a jó dolgokban, melyek a házkapuk s udvar rácsozatain belől a dobzódo szakácsok kezeinek vannak átadva.

Toby tétlen utczaí ácsorgásai közben, gyakran gondolt a harangra, s az egyszerű kebel alig adhatott volna számot magának, miért, hajlandóságot, vonzódást érze, midőn hangjait hallá. S ha azt mondám vala is, hogy szeretettel nézett föl a toronyra, szavamat nem fognám vissza vonni, habár e szó szegény Toby együttes érzelmeit ki nem fejezi, mert mint ügyefogyott ember, csodásan ünnepélyes jellemmel ruházá föl szeretete tárgyát. Hiszen e harang oly titokteljes volt; hallani gyakran lehete, látni soha; lakása

oly magas vala, oly nagy távolban tőle, s hangjaiban oly mély s erőteljes dallam zúgott hozzá le, hogy Toby valóságos hódolattal tekintte föl reá; sőt olykor, midőn a sötét, hegyes ivű toronya-blakra tekintett, félig-meddig várta, hogy valami, mi nem harang, és mégis az, mit oly gyakran hallott csengeni a harangzúgás között, integetne neki. Azért botráncozott meg Toby, midőn azon hirt hallá, hogy a harang körül kísértet jár; ily hír annak lehetőségét föltételezné, hogy azzal valami gonosz dolog állt összeköttetésben.

Szóval, a harang gyakran csengett füleiben, s nagyon sokszor forgott eszében, de mindig csak a legjobbat föltételezve; ó, hányszor megmeredt nyaka, mialatt tátott szájjal a toronyra bámult; ugyancsak kellett azután fel s alá ügetnie, hogy hajlékonysága ismét helyreálljon.

Igy volt épen elfoglalva azon hideg napon is, melyen őt ifjú olvasóink elé vezetjük, midőn mint óriási dallamos méhe, álmosan üti el a torony harangja a déli tizenkettőt; mint dallamos, de korántsem mint tevékeny méhe.

Ó, délidő! sohajtá Toby, s fel és alá ügetett a templom előtt — Ó!

E mellett az orra igen veres volt szegénynek, s szemhéjai szinte veresek; didergett is szörnyen. mig vállait jól felhúzta füleihez s mereven lábait alig érzé; szóval, szemlátomást nagy előmenetelt tőn a hideg fagypontja felé.

Ó! délidő! — ismétlé Toby, miközben keztyűjét kis öklöző keztyűként használva, mellét bünteté a miért fázott. — Oh — h — óh — h!

Erre pár pillanatig ismét fel alá kezdett ügetni.

Semmi, semmi — kezdé ismét az öreg, de hirtelen elhallgatott, s nagy érdekeltség s némi nyugtalanság látszott arcán, miközben orrát egész hosszában végigsimítá. Hamar készen volt, mert orrból nem jutott neki sok.

Azt hittem vége van, — szólt Toby tovább ügetve, — de minden rendben — hiszen szemrehányást nem tehetnék az istenadtának, ha lefagyna is; kemény dolga van ily hideg időben s igen kevés enyhülésre számolhat, mert még burnótot sem használok. Szegény párának a legjobb esetben is elég kinja lehet; mert ha néha hozzá jut is egy-két jó szippantáshoz (mi elég ritkán történik) mindig idegenek szelenczejének köszönheti.

E gondolat az imént félbehagyottat juttatá eszébe.

Semmi nem rendszeresebb — mondá Toby — mint a délidő visszatérte, és semmi nem rendszertelenebb, mint a délebed visszatérte. Ez a különbség a kettő között. Sok időmbe került, míg erre rájöttem. Vajjon kifizetné-e magát egy gentlemannak, ha e megjegyzést valamelyik hirlap, vagy a parlament számára megvenné!

Toby csak enyelgett, mert önbizalmatlanságában, komolyan rázta fejét.

Hiszen a hirlapok teli vannak megjegyzésekkel — folytatá Toby — s így áll a dolog a parlamenttel is. Ime, itt az utolsó szám hetilap — szavai közben egy igen piszkos lapot vön elő — teli van megjegyzésekkel! Én is csak oly szívesen olvasom a lapokat, mint bárki más, de most — folytatá a lapot összehajtván, zsebébe dugva — most ellen-szenvel olvasom minden számát. Csaknem félek tőle. Nem tudom mi lesz belőlünk szegény emberekből. Adja Isten hogy jövő új évre jobb időket érjünk!

Atyám, atyám! — szólt egy kedves hang egészen közelében.

De Toby nem hallá, s csak folytatta ügetését.

Úgy látszik nem járunk az igaz úton, vagy nem cselekszünk jogosan, vagy nem birunk igazságot szolgáltatni magunknak — kezdé ismét Toby. — Én részemről, nem sokat iskoláztam ifjú koromban, s nem bírok az iránt tisztába

jönni: vajjon nekünk szegényeknek van-e a földön valami hivatásunk, vagy nincs. Néha úgy tetszik, mintha nekünk is volna egy kis teendők, míg máskor azt hiszem, hogy csak tolakodók vagyunk a világon. Ily gondolatok azután oly zavarttá tesznek egyszer-másszor, hogy nem vagyok képes megítélni, van-e bennünk valami kis jó, vagy csakugyan természettől már gonoszak vagyunk; úgy látszik, nagy fáradságba s munkába kerülünk; az urak folytonosan panaszkodnak ellenünk, s ovakodnak tőlünk. A hirlapok hasábjait egy vagy más módon, mindig mi töltjük be. Új évről beszélni! — folytatá Toby szomorúan. — Sokat ki birok állni, oroszláni erőmmel, minővel nem sokan dicsekhetnek; de ha valóban úgy volna is, mint a hirlapok írják, s nekünk szegényeknek csakugyan nem volna jogunk még az új évhez sem — föltéve, hogy valóban csak föltolakodók vagyunk.

Atyám, atyám! — szólt ismét a kedves hang.

Ezúttal meghallá Toby, összerázkódék, megállt, s midőn tekintetét a távolból, hol az új év szívében mintegy fölvilágosítást keresett, közelébe összpontosítá, leányával találta magát átellenben, s szemei közé nézve, egy világot pillanta meg, a nélkül hogy mélyét kikutathatná. Sötét szemeket, melyek visszasugárzák a beléjük tekintő szemeit; nem villogó szemeket, hanem tiszta, nyugodt, becsületes, folytonosan sugárzó szempárt, rokont azon világgal, melyet Isten létre hivatott. Szép, hű szemei voltak a leánykának, s remény ragyogott bennök, ifjú, üde remény, emelő, erős és világító remény, daczára a húsz évi szegénységnek s munkának, melyre már visszanézett; s e remény Veck Trotty számára ilyen szóló hanggá változott: A földön még is kell nekünk is hivatásunknak lenni!

Toby megcsókolá a szemekhez tartozó ajkakát, s a viruló arczocskát kezei közé fogta.

Nos Margit — kezdé Trotty — mi újság? Ma nem vártalak Margitkám.

Én sem reményltem hogy eljöhessek, atyám — viszonzá a leányka fejével intve és mosolyogva. — S mégis itt vagyok! és pedig nem egyedül, nem egyedül!

Csak nem azt akarod mondani — szólt Trotty kíváncsian fürkészve a kosár tartalmát, melyet leánya karján látott — hogy talán. . . .

Nézd csak jó atyám — mondá Margit — szagold csak!

Trotty mohón sietett volna a kosártetőt eltávolítani, de Margit enyelgve leszorítá azt.

Nem, nem, nem — viszonzá gyermekes jókedvvel. — Hosszabbítsuk meg élvezetedet. Majd fölemelem kissé a tetőt, de csak igen nagyon piczit — s a legnagyobb ovatos-sággal úgyis tön; s oly csöndesen beszélt, mintha attól tartana, hogy a kosár tartalma meghallja szavait — Így! Nos, mi ez?

Toby sűrögve tapogatta a kosár oldalát, aztán így szólt elragadtatva:

Ej, hiszen itt valami forró étel van!

Égető forró! — viszonzá Margit — Ha, ha, ha, égető forró!

Ha, ha, ha! — kaczagott Toby, s nagyot ugrott örömében — Égető forró!

De találd ki atyám, mi? — mondá Margit. — Látom, még nem tudod, s pedig ki kell találnod, másképp eszembe sincs elődbe tálalni. Türelem, ne légy oly mohó! Várj egy keveset, majd a födelet egy parányi piczit megemelem. Így ni! Nos, találd ki!

Margit úgy szerette volna, ha a jó öreg találgat még egy ideig, de azért odanyújtá a kosarat, félig elfordult, csinos vállait fölhúzta, füleit befogta kezeivel, mintha ezáltal

Toby szájába visszanyomhatta volna a szót, s e mellett egész idő alatt csöndesen kaczagott.

Toby ezalatt meghajolt, s a kosarat a lépcsőn maga elé illeszté, most, kezeivel térdeihez fogódzék, s orrával a kosár felé közelítve, hosszan szítta fel a fedél alól párologó gőzt; fonnyadt arcán a vigyorgás mind inkább elterült, mintha nevető kedvet szívott volna be.

Ó, ez valami nagyon finom lehet! — mondá Toby. — Ez bizonyosan — de nem, gőze lágyabb, mint a tüdőé. Illata nagyon finom, perczenként kínálkozóbban párolog felém. De borjuláb sem lehet, azénál erősebb a gőze!

Margit alig birt örömeivel. Nem tévedhetett volna jobban, minthogy tüdőre s borjulábra gondolt.

Máj? — kérdé Toby önmagától. — Nem, oly szelid ízűnek látszik, hogy máj nem lehet. Burgonya? Nem. A burgonya gyöngébb illatú. Kolbász sem lehet, azt érzem. Na, most már kitaláltam: fodorháj!

Nem, ó nem az — mondá Margit szívélyesen kaczagva. — Nem találtad ki!

Ó, most jutott eszembe! — szólt Toby s oly függőleges állást vőn fel, minőre szegény, átalában képes volt — saját nevemet sem tudom, ha ez nem paczal!

S valóban az volt, s Margit elragadtatva állítá, hogy apjának fél percz alatt el kell ismernie, hogy ennél jobb paczalt még soha nem evett.

És most atyám — kezdé Margit, vidáman foglalkozva ismét átvett kosarával — azonnal teríteni fogok. Mert a paczalt tálba hoztam el, s azt zsebkendőbe kötöttem; de ha már oly nagyravágyó levék, hogy zsebkendőmet abrosznak nevezem, ugy-e atyám ebben törvényeink csak nem akadályoznak.

Tudtommal nem, kedves leányom — viszonzá Toby, — habár az urak mind újabb alakba öntik törvényeinket.

Mikből mi szegények, igen keveset értünk, nemde, atyám? Hiszen emlékszel, mit olvastam fel multkor a hirlapból? Tudod, hogy az mondatik ki, miszerint nekünk szegényeknek minden birót egyenként ismernünk kellene. Ez nevetséges kívánság. Mi okosoknak tarthatnak ők bennünket!

Úgy van kedvesem — viszonzá Toby elkomolyodva.

Egyél jó atyám — szólt Margit vidáman — ne veszítsd étvágyadat! Siess, mert néhány forró burgonyát s egy meszesely sört is hoztam számodra. Hol kívánsz enni? A küszöbön vagy a lépcsőn? Ó Istenem, de nagy urak vagyunk! Két hely között van szabad választásunk.

Ma a lépcsőn együnk, Margitkám — viszonzá Toby — száraz időben a lépcsőn, ha nedves, a küszöbön. Hiszen a lépcsőn mindig kényelmesebb volna, mert ülni lehet, de ha esik, egész folyó van itt.

Tehát itt! — szólt Margit csinos kis kezeibe tapasztalva, s miután pár perczig rakosgatott így szólt: — Minden kész! Jer atyám, jer! Nemde, izletes minden?

Mióta az öreg fölfedezé a kosár tartalmát, szórakozottan állt helyén; leányára nézett ugyan s válaszolt is neki, de világosan látszék rajta, hogy habár gondolatainak tárgya, még a paczal mellett is, kizárólag Margit vala, mégis, mintha sem nem látná őt, sem reá nem gondolna, legalább nem úgy, mint leányát e pillanatban látja, hanem jövő életének valami durván ábrándos képe vagy drámája, lebeg szemei előtt. De a kedves leányka vidám fölhívása föléleszté álmódoszásából, s ha szerette volna is búskomolyan megcsóválni fejét, legyőző érzéseit, s elfoglalá helyét. Azon perczben, melyben le akart ülni, megkondult a harang.

Amen! mondá Trotty, kalapját levéve s föltekinte a toronyra.

A harangnak mondtál ament, atyám? — kérdé Margit.

Úgy hangzott fülembé, mint az imádság, kedves leányom, — viszonzá Trotty s leült. — Ha tudna, gyönyörű imádságokat mondana ez a harang. Velem nagyon sokféleképp beszél.

A harang, atyám? — kaczagá Margit, mialatt a tálat apja elé helyezte, s kést és villát nyújtott neki.

Nos, hát nekem úgy tetszik, mintha sok mindenről beszélne velem, — viszonzá nagy étvágygyal fogva ebédjéhez. — Hát mi különbséget tesz, hogyha már hallom, beszél-e vagy sem? Ó, jóságos Istenem — folytatá szegény öreg Toby, miközben villájával a toronyra mutatott, s mind élénkebb kezdé lenni — hányszor hallottam a harangot így beszélni: Veck Toby! Veck Toby, csak bátorság, Toby! Veck Toby, Veck Toby, csak bátorság, Toby! Milliószer, s még többször is talán!

Én soha! viszonzá Margit.

S pedig bizonyosan hallá elégszer, mert Tobynek ez volt szavajárása.

Ha az üzlet nagyon rosszúl megy — kezdé ebédlése közben ismét az öreg — olyan igen nagyon rosszúl, csaknem, a mily rosszúl csak mehet, akkor így zúg felülről: Veck Toby, Veck Toby, nem sokára jő valami! Veck Toby, Veck Toby, majd csak jő valami!

S végre aztán csakugyan jó, nemde, kedves atyám? — kérde Margit, kedves hangjában némi bú vegyületével.

Mindig! — viszonzá a gyanútalan öreg — soha nem csalódom.

Mialatt e társalgás folyt, Toby derekasan s megszakítás nélkül folytatta támadásait a párolgó ebéd ellen, szelédelt és evett és ivott, s ismét vagdalt és rágott, metélt után a burgonyához láta, a burgonya után a paczalhoz, a legpompásabb s fáradatlanabb étvágygyal. De midőn véletlenül körül tekinté az utczán, megtudandó, ha valamelyik

ablak- vagy ajtóból nem intenek-e hordár után, szemei visszajövet, Margitot érinték, ki keresztbefont karokkal ült vele átellenben, csupán azzal elfoglalva, hogy apja evési előmenetelét, vidám mosolylyal kísérje.

Isten bocsáss! — szólt Toby kését s villáját lebo csátva. — Galambom, Margitkám! Miért nem mondtad mi esztelen vagyok?

Hogyan, atyám?

Itt ülök — viszonzá Trotty bűnbánólag — s tömöm gyomromat, míg te éhezel!

Már én ebédeltem atyám — mondá Margit, nevetve szakítván meg őt — éhezésről szó sincs.

Bohó beszéd — viszonzá Trotty. — Ebéd két személyre, ugyanazon napon! Lehetetlen! Éppen úgy állíthatnád, hogy két újév napja van egyszerre, vagy hogy egész életemben voltak aranyaim, s nem szorúltam rá, hogy fölváltsam.

S mind ezek daczára is ebédeltem már atyám — szólt Margit, közelébb ülve hozzá — s ha te folytatod a magadét, elbeszélem hol és mint; s hogy miként volt lehetséges számodra is hozni valamit; és — és még mást is beszélek.

Toby még mind nem akart hinni, de a leányka tiszta szemeivel találkozáván tekintete, ki kezét vállára tevén kéré őt, egyék addig, míg meleg minden, — nem állhatott ellent, fölvevé kését s villáját, s enni kezdett, de fejcsóválva, és sokkal csöndesebben, mint az imént.

Én ma — kezdé némi habozás után Margit — én — ma Rikárddal ebédeltem. Korán evett, s miután ebédét magával hozta lakásunkra, együtt — ketten megosztánk egymással, atyám.

Trotty egy korty sert ivott s czuppantott nyelvével; azután így szólt: Ó! — mert Margit válaszra várt.

És Rikárd azt mondja, atyám — kezdé ismét Margit, de megszakitá.

Nos, mit mond Rikárd, Margitkám? — Kérdé Toby. Rikárd azt mondja, atyám — ismét megszakitá.

Rikárd soká mondja ki — vélé Toby.

Hát azt mondja atyám — folytatá Margit, végre fölvetvén nagy szemeit, s habár egészen érthetőleg beszélt, hangja mégis remegett kissé, — hogy ismét csaknem egy év múlt el; s hol van szokásba évről-évre várni, midőn oly valószínűtlen, hogy valaha jobb körülményeink legyenek a mostaninál? Azt mondja, most is szegények vagyunk, később is szegények leszünk. atyám; de most fiatalok vagyunk, s az évek, mielőtt észreveennénk, meg fognak véníteni bennünket. Rikárd azt mondja atyám, hogy ha oly szegény emberek, mint mi, mind addig várni akarnak, míg útjuk egészen kitisztúl, akkor ama keskeny ösvényre foghatnak csak jutni, azon útra, melyet senki el nem kerülhet: a sírba, atyám.

Sokkal bátrabb embernek is, mint minő szegény Trotty volt, össze kellende szedni minden bátorságát, hogy ezt kétségbe vonja. Trotty hallgatott.

S milyen szomorú volna megöregedni, atyám, s meghalni azon gondolattal, hogy egymást boldogítva, segíthetünk volna egymáson. Mi szomorú volna egész életünkön át szeretni egymást, s mindenikünknek magánosan búsulni, s egymást hervadva, megöregedve s öszülve látni. Sőt azon esetet véve föl, ha feledhetném őt (mit soha nem tehetnék) mi szomorú, ó kedves atyám, oly teli szívet, minő az enyém, cseppenként elvéreztetni, a nélkül, hogy női életemből egyetlen kedves időszakra emlékezhetném, mely emlék vigaszúl s kárpótlásúl maradhatna számomra, még akkor is, ha a világon minden elhagyott.

Trotty csöndesen ült helyén: Margit megtörlé köny-

telt nagy szemeit, s aztán így folytatá vidámabban, azaz: majd mosolygva, majd sóhajtvá, majd ismét egyszerre mosolygva és sóhajtvá.

Azt mondja Rikárd, atyám, hogy miután huzamosb időre el van látva biztos munkával, s miután én szeretem őt már három év óta, ó ha tudná, hogy ennél is régebben szeretem — esküdjünk meg újév napján; ez az egész évben legszebb s legboldogabb nap, s Rikárd azt tartja, e nap bizonynyal szerencsét fog hozni. Hiszen igaz, hogy addig kissé rövid az idő, nemde atyám? — de ugy-e bár, az én vagyonomat nem kell rendezni, s menyasszonyi ruhám készítése sem kíván sok időt. Nemde, atyám? Hiszen nem vagyok én előkelő kisasszony! — Ennyit mondott Rikárd, de mind ezt saját modorával mondta, oly szilárdan s komolyan, s mindamellett annyi jóság s nyájassággal, hogy csak azt viszonzozhatám, hogy jövök hozzád s szólni fogok veled. — Ehhez járult, hogy munkám díját ma reggel váratlanul kifizették, s te az egész héten oly szűken éltél, s én oly igen óhajtam, hogy a mai nap ünnepnap-féle legyen reád, s a szerencse napja reám nézve, hogy készíték egy kis ünnepi ebédet, s hogy meglepjelek vele, elhoztam számodra, kedves atyám.

És lám, a hideg lépcsőn egészen kihűlt! — Szólt közbe váratlanul valaki.

Az éppen emlegetett Rikárd volt, ki észre nem véve jelent meg, s egyszerre csak az apa és leány előtt állá, oly arczezal tekintve le rájuk, mely úgy égett, mint a vas, melyre erős kovács kalapácsa naponként ledörgött. Csinos erőteljes és jónövésű ifju volt, szemei szikráztak, mint kályhában az izzó parázs; haja fekete volt, melynek fényes fürtözete pompásan illék barna halántékaihoz; míg mosolya valóban igazolta Margit dicséretét.

Lám, az egész ebédet meghűtitek a lépcsőn — szólt

Rikárd. — Margit nem tudja, mit szeret enni az öreg; igazán nem.

Trotty egyszerre tűz és láng, azonnal kezét szorít Rikárddal, s nagy mohósággal éppen meg akarja őt szólítani, midőn a házkapu észrevétlenül megnyílik, s egy inas csaknem a paczalba lép.

Félre az útból! Ti csak nem lehettek el a mi lépcsőink nélkül! Nem csatlakoznátok inkább valamelyik szomszédunk lépcsőjéhez? El az útból, hordjátok innen magatokat!

A kényes inasnak e czifra elutasítása fölösleges volt, mert Trotty s a más kettő, azonnal ott hagyták a lépcsőt.

Mi ez, ki ez? — kérdé azon úr, ki miatt az ajtó megnyittatek, miközben ama félnehéz léptekkel, mik sajátyszerű egybeolvadását képezik a lépés és csöndes ügetésnek, kiti-pegett a házból, mint oly férfiúnak — ki az élet hegyéről már lefelé halad ugyan, de nyikorgó csizmákba, arany óralánczczal, s tiszta fehérneműt viselve, nem csupán méltósága csorbulása nélkül, hanem úgy tüntetve föl, mintha valahol fontos és pénzt behozó üzletei volnának, — házából kilépnie szabad. — Mi ez, ki ez?

Mindig térden állva kéreted magadat — szólt Tobyhoz az inas nagy nyomatékkal — hogy lépcsőinket be ne fecskendezd. Nem hagyhatnád békén?

Na, ez jó, ez helyes! — mondá ura — Ej, hordár — s intett fejével Veck Tobynak. — Jer ide. Mi ez itt? Ebéded talán?

Igen uram — viszonzá Toby, sarokba állítva ebédét.

Ne tedd le — mondá — hozd ide. Így! Ez délebéded ideje?

Igen uram — viszonzá Trotty s meredt szemekkel s vágyva tekintte a paczal után, melyet, mint kedves nya-

lánkságot, utoljára hagyott, s melyet amaz úr össze-vissza forgatott és kevert.

Ezen úr két más úr kíséretében lépett ki a kapun; egyik a kettő közül, középkorú férfiú volt, öltözte kopottas, arcza elégületlen; kezei szünetlenül bors szín, vékony nadragja zsebeibe rejtve, mely szokás folytán a zsebek erősen tátongtak; egész személye megglehetős mosdatlan és keféletlen. A másik, terjedelmes vastagságú, pozsgás úr volt, fényes gombokkal diszitett kék kabátban, s fehér nyakravalóval. Nagyon vörös arcza azt gyaníttatá, hogy minden vére fejében ütött tanyát, s talán ez okozta, hogy elég szivtelen ember vala.

Azon úr, ki Toby ebédét a villával forgatta, a kopottas öltözetű sovány urat, Filer név alatt magához inté, s ezzel összedugva fejét, susogott. Miután Mr. Filer igen rövid látású volt, oly közel kelle hajolnia beszélgetésük tárgyához: Toby ebédmaradványához, hogy szegény öregnek csaknem a nyelvére jött, mi a szivén volt. De Mr. Filer nem evett belőle.

Ez állati tápanyag, — mondá Mr. Filer, miközben irónjával apró lyukacskákat szurkált közé, — mely ez ország munkás osztályánál paczal név alatt ismeretes.

Az alderman (városi tanácsos) nevetett s hunyorgott szemeivel; mert Cute alderman szerfölött tréfás ember volt, ki mindenen keresztül lát, és soha nem csalódhatik. Ő kitanulta a nép szivét! Ha valaki erre képes volt, az csak Cute lehet.

De ki eszik hát paczalt? — folytató Mr. Filer körültekintve. A paczal kétségtelenül a legköltségesebb fogyasztási cikk mind azok között, melyeket ez ország vásártérei előmutathatnak! Hiteles kimutatás szerint be van bizonyítva, hogy a paczal főzve, minden fontnál, hét nyolczadot veszít súlyából, s így egy ötöddel többet, mint más állati

anyag. A paczal a szónak szoros értelmében költségesebb, mint az üvegházi ananász. Ha összevetjük a marhák számát, melyek évenként csak a város határain belül levágnak, s ha a paczalok mennyiségét, mik e marhákból kerülnek, ha idején vágnak le, bármi jutányosan számítjuk is, akkor kiderül, hogy a veszteség, melyet a paczal megfőzetése okoz, elég volna öt 30 napos hónapon, s egy februáron keresztül, 500 emberből álló őrség eltartására. Ó, ily iszonyu tékozlás, ily tékozlás!

Trotty tátott szájjal s remegő lábakkal állt helyén. Úgy tetszett szegénynek, mintha 500 emberből álló őrséget saját felelősségére, kiéheztetett volna.

Ki eszik paczalt? — kérdé melegen Mr. Filer — ki eszik paczalt?

Trotty sajnálatosan hajtá meg magát.

Ön, ön? — szólt Mr. Filer. — Akkor mondok önnek valamit. Barátom, ön e paczalt özvegyek és árvák szájától rabolja el.

Nem reménylem, — rebege gyöngé hangon Trotty. — Inkább éhen halnék meg.

Ossza el az imént említett mennyiség paczalt — folytatá Mr. Filer — az özvegyek és árvák hozzávetőleges számával, s minden egyesre egy nehezék paczal fog esni. Ön számára egy szemernyi sem marad. Következőleg ön valódi rabló.

Trotty annyira megrendült, miként épen nem bánta, hogy az alderman orra elől falta fel az izletes paczalt, sőt könnyebbülésére volt, hogy szabadúlhatott tőle.

És mit szól ön ehhez? — kérdé enyelgve az alderman a vörös arcú s kék kabátos úrtól. — Ön hallotta Filer barátomat. Nos, mit mond ön a dologhoz?

Mit mondhatnék, — viszonzá a megszólított. — Hát mit lehetne mondani? Ki viseltetnék ily ember iránt — sze-

gény Trottyt érté, — ily elkorcsosult időkben, érdekeltséggel? Nézzen ön reá! Milyen teremtmény! Ó, a régi jó idő, a régi nagy idő, a régi dicső idő! Az volt csak alkalmas az akkori erőteljes pór nép mivelésére s más hasonlókra! Az volt a korszak, melyben mindent, igen, mindent kezdhettünk! Ma már semmi nem megy. Ó! — sóhajta a vörös képű úr — ó, régi jó idő, régi dicső idő!

Sohajtozott, de nem magyarázta meg, melyik korszakot érti, s az sem tűnt ki szavaiból, vajjon a jelennek nem azon önzéstelen tudatban tön-e szemrehányást, hogy nem cselekvék nagy dolgot, midőn őt napfényre hozta.

A régi jó idő, a régi nagy idő! — ismétlé fejét rázva. — Milyen idő volt az! Az, egyetlen korszak volt! Más időszakról beszélni sem érdemes, sem arról vitázni, milyen a nép a mi időnkben. Kérdem: korszaknak nevezik-e önök a mi időnket? Én nem. Nézzék meg önök Struck népviseleti rajzait, s megláthatják, mi volt a régi jó angol kormányok alatt egy hordár!

Mi azt illeti — vágott közbe Mr. Filer — tabellák által bizonyíthatom be, hogy a legjobb körülmények közt is fehérenemű nélkül s mezítláb járt az akkori hordár.

De a vörös képű úr azért csak magasztalá a régi jó időket, a régi nagy és dicső időket. Bármilyen ellenvetést tőnek is mások, ő betanult beszédeivel csak keringélt körülük, mint a mókusz keringél kalitkájában drót hengerében, melynek szerkezetéről ez éppen annyi fogalommal bír, mint a vörös képű úr az általa annyira emlegetett régi nagy időről.

Lehetséges, hogy Trottynak volt némi hite az igen homályos régi jó idő iránt, mert e pillanatban csakugyan elég homályban érzé magát. Egy azonban világos volt előtte, az, hogy: bár ez urak egyenként különböző nézetben vannak, de ma reggeli, és igen sok reggeli sejtelmek mégis alaposak lehetnek: Nem, nem, mi nem járunk jó úton, s nem cselek-

szünk helyesen, — gondolá kétségbeesve. — Nincs bennünk szegényekben semmi jó. Természetből gonoszak vagyunk.

De ezen megállapodása mellett is apai sziv dobogott keblében, mely ha képes volt is önmaga s osztálya ellen ily igazságtalan előítéletre, azt meg akará gátolni, hogy e bölcs urak Margitja boldogsága virágkorát megzavarják jóslataikkal — Isten óvja őt! — gondolá szegény Trotty — úgyis elég korán meg fogja ismerni az élet keserveit.

Sietett tehát jelt adni az ifju kovácsnak, vezetné el őt; de Rikárd annyira el volt mélyedve Margittal együtt nyájas beszélgetésbe, hogy némi távolban állván, az intést csak akkor vette észre, midőn Cute alderman is fölfedezé.

Miután az alderman nem csak bölcsész, de gyakorlati férfiú is volt, ó, nagyon is gyakorlati! nem érte kedvet hallgatói közül egyet is elveszteni. Parancszava így hangzott tehát: Megállj!

Önök tudják — szólt ezután barátaihoz, ismeretes öntetsző mosolyával, mely arczán mindig látható vala — Önök tudják, hogy egyenes és gyakorlati ember vagyok, s egyszerű és gyakorlati módon fogok a dolgokhoz. Ez az én szokásom. Ily emberekkel is nehézség nélkül lehet érintkezni, csak tudni kell hozzá! Hej hordár! ezentúl, ki jó barátom akar maradni, ne bátorkodjék említeni sem, hogy nincs enni való. Tapasztaltam, hogy élnek önök, magam ettem önnek paczalából, s így többé nem vagyok „föültet-hető“. Hiszen nemde, jól tudjuk mit jelent e szó felültetni! Ugy-e bár, ez a valóságos kifejezés? Ha, ha, ha! A világon semmi nem könnyebb, mint az ily néppel érintkezni! — mondá az alderman, ismét barátaihoz fordulva, — csak bánni kell tudni velök.

Pompás ember az alsó néposztályra nézve ez a Cute alderman! Mindig vidám! Barátságos, beszédes, tréfás úr, ki a szegény embereket jól ismeri!

Lássa barátom — kezdé ismét az alderman — a szűkség s nehéz idők felől sok badarságot összebeszélnek, ugy-e bár? Ha, ha, ha! Én kiírtandom az ily beszédeket. Továbbá az a bolond hír is keringél, hogy a nép éhezik — ezt szintén ki fogom irtani. Úgy van. — Látják önök — szolt ismét barátjaihoz — az ily nép között mindent ki lehet irtani, csak tudni kell, hogy fogjunk hozzá!

Trotty megfogta Margit kezét s öntudatlanul, saját karjába fűzte.

Leánya önnek, mi? — kérdé az alderman, mialatt Margit állát bizalmasan megsimítá.

Mindig nyájas a munkás osztálylyal, ez a Cute alderman! Jól tudja mi esik jól nekik! Legkevésbbé sem büszke!

Hol van anyja? — kérdé ismét az érdeemes úr

Meghalt, — viszonzá Toby. — Mosóné volt szegény, s leánya születésekor az égbe költözött.

De ott csak nem mosónéskodik? — kérdé enyelgve az alderman.

Képes volt-e Toby nejét régi foglalkozásától kiválasztani az égből, nem okoskodunk felette; de vajjon: ha Cute alderman neje meghalt volna, jól esett volna-e neki, ilyféle gyöngédtelen kérdés?

És ön, nemde, ön mátkája e leánynak? — kérdé Cute, az ifju kovácstól.

Igen, — viszonzá Rikárd gyorsan, — de csak holnapig, mert újév napján már esküvőnket ünnepeljük.

Mit beszél ön? — kérdé Filer harapósan, — ön már holnap házasodni akar?

Nos, igen, — viszonzá Rikárd. — Sietnünk kell, nehogy kiírtassunk.

Ó! — sohajta Filer. — Irtsa ki ez embert, alderman, s jót cselekszik. Ily tudatlan, szegény pár, s csaknem gyer-

mek mind a kettő, és házasságra gondol! Ó nézze csak e párt, tegye meg nekem e szivességet!

És pedig a fiatal pár érdemes volt a megtekintésre, s házasságuk józan és tisztességes gondolat vala, s illet mind kettőjükhöz.

Ha Matuzsálemként megvénülünk is — kezdé ismét Mr. Filer — s fáradjunk egész életünkön át, s halmozzunk számokat számokra egész hegymagasságig, még sem reménylhetjük a szegénységet arról meggyőzni: hogy nekik születni s boldogulni semmi joguk és okuk. S mi mégis tudjuk, hogy sem joguk, sem okuk nincs. Hiszen ez állítás mennyiség-tani igazsággá emeltetik általunk.

Cute alderman rendkívül jól mulatta magát, s jobb kezének mutató ujját orrára helyezé, mintha így akarna szólni két barátjához: Nos, figyeljetek rám! Nézzétek a gyakorlatiság emberét! — Szünet mulva Margitot magához inté.

Jöjön ide, gyermekem! — mondá Cute alderman.

A leányka fiatal jegyesének forró vére az öt utolsó percz óta pezsegve szállt fejébe, s nem akará Margitot bocsátani. De erőt véve felgerjedésén, ő is megindult s Margit mellé állt, mialatt ez közelite. Másik oldalt Trotty szorítá leánya kezét, de oly dűltan nézett egyik arczról a másikra, mint ki lázban álmodozik.

Néhány szóval jó tanácsot akarok adni, kedves leánykám, — kezdé az alderman szokott nyájas modorával. — Hivatalos kötelességem a tanácsosztás, mert bíró vagyok. Nemde, ön tudja, hogy bíró vagyok!

Margit tartózkodva igenlé a kérdést. Hiszen mindenkinek tudnia kelle, hogy Cute alderman bíró! Ó ég, mindig oly tevékeny mint bíró! Ki dicsekedhetnék a közönség előtt ily fényes állással, mint Cute!

Férjhez szándékozol menni — folytatá az alderman —

Ezt nem jól, s nem okosan cselekszed. Ha férjhez mégy, egész életed czivódás lesz férjeddal, s szerencsétlen asszony válik belőled. Talán nem akarod hinni? S pedig úgy lesz, mert én jósolom. S tudod-e gyermekem, hogy erősen eltökélém a szerencsétlen házasságok kiirtását? Ne jöjj tehát hozzám panaszra. Továbbá gyermekeid, talán fiaid lesznek. Ezek a fiúk, természetesen, nem kapnak nevelést s mezitlábas utczaí csavargókká válandanak! Gondold meg fiatal barátném: én valamennyit vétkesnek nyilatkoztatom; mert eltökélém a mezitlábas fiúk kiirtását. Talán, mi nagyon valószínű, férjed fiatalon fog elhalni, s téged kis gyermekkel hagy özvegyen. Akkor bucsút vehetsz a kapufélfától, mert kitesznek lakásodból, galambom, s utczaí kóborlóvá lész. Ez esetben előmbé ne tévedj gyermekem, mert szilárdan eltökélém minden hajléktalan fiatal anya kiirtását. S valahogy eszedbe ne jusson mentségül betegséget vagy kis gyermekeket hozni föl, mert elhatároztam minden betegséget s kis gyermeket kiirtani. S ha kétségbeesésedben istentelen, háládatlan, s csalfa módon vízbe ölnéd vagy fölakasztanád magadat, tőlem nem várhatsz irgalmat, mert fejembe vettem minden öngyilkosság kiirtását. Ha van valami — szólt folytatólag a tanácsos, öntetsző mosolylyal nézve körül — ha van valami, mire egyébnél több figyelmet fordítok, az csak az öngyilkosság kiirtása lehet. Meg ne kísértsd tehát, gyermekem, érted-e? Ha, ha, ha! nemde értjük egymást? hiszen azt előre tudtam.

Toby nem bírta elhatározni, örüljön-e, bánkódjék-e, hogy leánya oly holt halványan áll helyén s elbocsátá Rikárd kezét.

Mi téged illet, ifjú semmiházi — kezdé az alderman még vidámabban fordúlva a fiatal kovács felé — ugyan mire nézed a napot, hogy házasodni készülsz, ügyefogyott suhancz te? Hej, ha én oly takaros s erőteljes legény volnék,

szégyenleném magamat, pirúlnék e gondolatért ily korban még! A patvarba fiú, mit ér hogy menyasszonyod most szép leány, — e szép leány, mint általában a nők, sokkal előbb fog megvénülni mint te, férfiú létedre, s azok, kik most irigyeid szép jegyesed miatt, néhány év múlva gúnyolni fogják vénült feleségedet.

Ó, ez a jó alderman, tudta ez, hogy kell rászedni a szegény embert.

S most fiaim, szálljatok magatokba, s menjetek útból. ŐrizkedjeteK újév napján bolondot tenni, nehogy mire eljő a másik újév, megsirassátok. S most — tevé hozzá öntetsző mosolyával — Isten velünk. fiaim.

S el is távozott a fiatal pár, de nem karöltve, vagy kézen fogva egymást, vagy nyájas pillantásokat váltva, hanem Margit könyezve, Rikárd sötéten, leverve.

Vajjon ugyanazon szívek voltak-e ezek, melyek kevés-sel előbb az öreg Toby szívét is örömtől remegteték csüggedése daczára is? Ó nem, nem! Az alderman (Isten bocsásson meg neki) kiirtá e jámbor szívek örömét.

Mivel épen itt vagy — szólt az alderman Tobyhoz — egy helyre levelet küldök téled. Tudsz-e gyorsan futni? Mert elég vénnek látszol.

Toby, ki hűledezve nézett Margitkája után, sietett viszonzni, hogy ő igen gyors és erős.

Hány éves vagy? — kérdé az alderman.

Hatvanon felül — viszonzá a kérdett.

Ó, ez ember jól meghaladta a középkort — szólt Mr. Filer oly hangon, mely tanusítá, hogy türelme kiállja ugyan a kisértést, de itt túlviszik a dolgot.

Látom, alkalmatlan vagyok — mondá Toby — ettől reggel is féltém. Ó édes Istenem!

Az alderman levelet adott át Tobynak s fáradságáért fél shillinget. Toby megköszönte.

Ezután két társa karjába öltvén kezeit, büszkén tovább lépdelt, megjegyezvén, hogy e förtelmes hordár leánya nagyon szép, s bizonynyal szomorú vége lesz.

Még szép arczát is mintha lopta volna, — gondolá Toby, — mindenütt igaztalanság! Mindenütt! Ó Istenem, édes Istenem! — folytatá kezeit összecsapva. — Természet-től gonoszak vagyunk, s nincs sem okunk, sem jogunk e világon élni!

Miközben e szavakat ejté, megkondúlt felette a harang messzeható, zúgó szózata, de nem vigasztalón. Nem, legkevésebbé sem.

Egész máskép hangzik, — szólt az öreg hallgatózva. — Egyetlen szót sem ejt képzelődéseimből. De miért is ejtene? Az újév épen oly kevésbé tartozik rám, mint az ó. Csak meghalhatnék!

A harangok még folytonosan zúgtak, s remegésbe hozta szavok a léget:

Kiirtani, kiirtani! A régi jó idő. A régi nagy idő! Számokat, számokra! Számokat, számokra! — Ezeket mondák a harangok, ha csakugyan szóltak valamit, míg szegény Toby szédelgett.

Kuszált fejét, mely szét akart pattanni, kezei közé szorítá. S ez épen jókor történt; a levél újjai közt, eszébe juttatá föladatát, s Toby gépileg kezde előre ügetni, s visszaesett rendes állapotába.

MÁSODIK NEGYED.

A levél, melyet Cute alderman az öreg hordárra bizott, a város nagy kerületének egy nagy embere számára küldetett. Azt kellett volna mondanom: a város legnagyobb

kerületébe, mert lakói rendszeren úgy nevezik e kerületet a világ.

E levél fontosabbnak látszék Toby előtt, mint más levelek, nem az alderman óriási czímeres pecsétje, hanem a borítékra írott név miatt, s a sok, sok arany s ezüst miatt, mely e névhez tapadva volt.

Toby önkénytelen tisztelettel a magas név iránt, köténye sarkával fogta meg a levelet.

Ily nagy úr gyermekei, leányai, szerencsések lehetnek — gondolá Toby, s szemei elhomályosodtak, — előkelő urak versengenek értük, s fogják őket elvenni; ők boldog asszonyok s szerencsés anyák lehetnek; nekik szabad oly szépeknek lenni mint az én Mar — — —

Nem volt képes leánya nevét kiejteni. Az az egy elharapott szótag, egész abc hosszúságára nőtt torkában.

De semmi, — gondolá Toby, — tudom én mit gondolkod, s ez reám nézve több, mint elég, — s e vigasztaló öntudat mellett tovább ügetett.

Nagyon hideg nap volt. A lég éles, metsző és tiszta. A téli nap ha melegíteni képtelen volt is, tündökölve tekintett a jégre, s ha gyöngye volt is fölolvasztására, legalább körülsugárzá azt szent fényével. Toby máskor tanulságosnak találándá a téli napot, de ma nem birt fogékony-sággal.

Az év elvénült. Kezdetől végig türelmesen viselé el szidalmait s szemrehányásait rágalmozóinak s bevégezé munkáját. Tavasz, nyár, ősz, tél. Körülfutva az elébe rajzolt tért, lehajtá fáradt fejét, hogy meghaljon. Saját reményei nem voltak, sem hatalmas benyomásai vagy boldogsága; de annival inkább vala mások örömeinek hirnöke; megnyugodván régi hivatásában, alig várt egyebet, mint hogy emlékezzenek meg olykor az emberek fáradságos napjaira s unalmas óráira, s hagyják békén meghalni. Trotty a

bucsuzó évben egy szegény ember képét láthatta volna; de ma felül állt minden ilyféle okoskodáson.

Az úteza csupa élet s mozgás vala, s a kirakatok kápráztató tarkán földiszítve. Az újév, mint fiatal örökös, egész világ által üdvözléssel, ajándékokkal, örömnilyvánításokkal váratik.

Itt könyvek s csecsebecsék voltak kirakva, újévre; ruhák, újévre; módok gazdaggá lenni, újévre; új találmányok, az újévet kellemessé tenni. Élete tagosítva volt a nap-tárakban és zsebkönyvekben! Havainak megjelenése, csillagai és időszakai már előre ismertetve valának. Évszakainak nappali s éjjeli munkái, oly biztosan meghatározvák mint Filer úr összesítési számolásai.

Az újév! az újév! Mindenfelé az újév! Az ó már holtnak tekinteték, s ingóságait oly jutányosan árverezték el, mint valamely vízbe fúlt tengerészét, miután, mint elavúltak, fel lőnek áldozva, mielőtt végsőt lehellt. Kincsei semmikké apadtak le születendő utódja gazdagságához képest.

Trotty gondolatai között sem az ó, sem az újév nem foglalt helyet.

Kiirtani, kiirtani, számok és számítások, régi jó idő, régi nagy idő, kiirtani, kiirtani! mind csak ez irány felé ügetett, más felé nem is merészelve.

De ezen egy is, bármi nehéz volt, idején eljuttatta őt céljához, Bowley József parlamenti tag, ő méltósága, házához.

Portás nyitá meg a kaput. De milyen portás! Nem szegény Toby fajta ember, habár mint ez, szintén bér-szolga.

Ugyancsak hörgött ám e portás, mielőtt meg birt szólalni! Karszékéből hirtelen kelt föl, s nem szokásos meg-gondoltságával, s ennek következtében elfúlt, s csak alig juthatott hangjához, mely iszonyú hústömeg s háj alá rej-

tözve, csak huzamosbb fuldoklás után birta föl felé megtenni hosszú útját; végre így szólamlott meg durva morgással.

Kitől van a levél?

Toby megmondá.

Akkor magának kell bevinnie — viszonzá, miközben egy szoba felé mutatott, a hosszú folyosó végén, mely kivezetett a csarnokból. Ma minden ember egyenesen betolakodik. Ön egy perczczel sem jött korán, mert a kocsi már a kapu előtt áll, s csak pár órára jöttek a városba.

Toby gondosan megtörölgeté lábait, melyek már úgyis tiszták voltak, s megindult a kijelölt úton, haladása közben azon megjegyzést téve: hogy ez roppant nagy ház, s mintha a család falun volna, minden be van burkolva. Az ajtón kopogatva, e szó hangzék füleibe: szabad! s Toby egy szép és tágas könyvtárszobába nyitott be, hol papirtekercsekkel halmozott asztal mellett egy deli termetű, úrhölgy ült fejkötővel fején, míg egy épen nem természetes úr más asztal előtt irta, mit az úrnő előmondott, s egy másik nagyon természetes úr, kinek kalapja s pálczája az asztalon feküdt föl s alá sétált a szobában, fél kezét keblébe rejtve, s időről időre tetsző mosolylyal pillantott saját életnagyságú arczképére, mely a kandalló felett függött.

Mi ez? — kérdé ez utóbbi úr — mr. Fish, szives lesz ön figyelni?

Mr. Fish bocsánatot kért, Tobytól elvette a levelet, s mély tisztelettel nyújtá azt át a méltóságos úrnak.

Cute aldermantól, méltóságos uram.

Ez minden? Nincs önnek egyéb dolga, hordár? — kérdé Bowley ő méltósága.

Toby nemet intett.

Nincs semmi számodása velem, vagy követelése rajtam? nevem Bowley, sir Bowley; van önnél valami, valakitől — kérdé tovább — ha van, nyújtsa át. Mr. Fish mellett

van számoló könyvem. Újévre a multból nem engedek semmit átvinni. Házamnál az ó év végén minden számla kiegyenlítették, úgy, hogy ha a halál életszálamat —

Ketté metszené — sietett mr. Fish segíteni.

Elválasztaná — igazítá kisir Bowley nagy durvasággal — azon esetben ügyeim, reménylem, a legnagyobb rendben találatnának.

Drága sir Bowley! — viszonzá az úrnő, ki férjénél tetemesen ifjabb volt, — mint megijeszt ön engem!

My lady Bowley — szólt sir Bowley önnön mély megjegyzése feletti megindultában kissé akadozva — az évnek e szakában kötelességünk ilyenekre gondolni. Feladatunk számadásainkat rendbe hozni, s érezni azt: hogy minden visszatérése életünk e fontos szakának, megkívánja a legnagyobb pontosságot, magunk s bankárunk között.

Sir Bowley teljes erkölcsiségét érzeni látszék önnön szavainak, s örvendett, hogy a mondottak által, még szegény Trottnak is javulásra nyílt alkalmá.

Ön kívánja my lady hogy mr. Fish — kezdé ismét sir Bowley.

Azt hiszem mondta önnek mr. Fish — viszonzá neje a levél után nézve — s mégis sir Bowley, annyira jótékony e dolog, hogy nem bírok fölhangyni vele.

Mi oly jótékony? — kérde sir Bowley.

Az említett cseléd-alapítvány — s csak két szavazatunk van ötszáz fontnyi adományozásra. Valóban borzasztó!

My lady Bowley — viszonzá férje — ön bámulatra késztet engem. Tehát az érzelmek boldogsága a szavazatok száma szerint idomúl, s nem a tényezők erényes gondolkodása szerint? Vagy nem okoz-e tiszta örömet szívünknek, ha ötven ember között csak kettőnek birhatjuk is szavazatát?

Megvallom, nekem ez nem elég — viszonzá a lady

— untatja az embert. Még csak le sem kötelezhetem ismerőseimet! Ön sir Bowley, ki a szegények barátja, ön más-kép gondolkozik, s így e részben nem ért engem.

Igen, én a szegénység barátja vagyok — mondá sir Bowley, egy tekintettel a jelen levő szegény emberről. Ezt, szabad szememre vetni. Már többször is szememre vetették. De azért nem keresek más címet.

Isten tartsa meg a nemes urat! gondolá Trotty.

Én például nem szavazok Cute aldermannal — mondá levelére tekintve. — Nem szavazok Filer pártjával, nem szavazok semmi párttal. Barátomra, a szegény emberre, semmi e féle nem tartozik, sem efélére a szegény nem tartozik. Barátommal, a szegény emberrel az én körömben, csak nekem van dolgom. Semmi egyéniség és semmi testület nincs feljogosítva, közém és barátom közé tolakodni. Ez az alap, honnan kiindulok, s azt mondom: Jó ember, mint atyád, úgy cselekszem veled.

Szegény Toby nagyon megindulva hallgatá e beszédek s kényelmesebben kezdte magát érzeni.

Kizárólag csak velem van dolgod, szegény ember — folytatá sir Bowley, szórakozottan nézve Tobyra — egyedül csak velem, s így egész életedre ment vagy a gondoktól. Nem kellend fáradnod, hogy magad határozz dolgaidd felett. Majd gondolkozom én helyetted; én jobban tudom mi jó reád nézve; állandó atyád maradok. Ez a rendje az örök bölcs gondviselésnek! Nem arra vagy hivatva hogy dobjódjál, s örömeidet oktan állatként evésben s ivásban találj — Toby bűnbánólag gondolt a paczalra — hanem hogy érezd a munka méltóságát. Lépj ki szegény ember a vidám reggeli légre, és ott — állj meg. Élj takarékosan és mérsékelten; légy istenfélő; gyakorold magadat az önmegtagadásban; neveld családodat úgy szólván, semmiből; tartozásidat fizess pontosan; légy üzleteidben lelkiismeretes

(én jó példával járok elő, titkárom, mr. Fish, mindig teli erszény mellett ül) ha így cselekszel, bennem mindig atyára és barátira fogsz találni.

Valóban takaros fogadott gyermekei vannak önnek, sir Bowley — mondá a lady összerázkódva — köszvény, láz, görbe lábak, s minden neme a legborzasztóbb bajoknak.

My lady — viszonzá sir Bowley ünnepélyesen — azért nem kevésbbé vagyok a szegény embernek apja és barátja. Azért nem kevésbbé gyámolítom őt. Jöjjön el minden negyed évben mr. Fishhez. Minden újév napján iszom barátaim között egészségeért. Én és barátaim minden évben tartunk neki egy-egy érzékeny beszédet. Életében egyszer, nyilvánosan, egész társaság előtt valami csekély adományt is kap, — csekélységet, jó barátjától. S ha majdan sem e serkentések, sem a munka nem tarthatják többé föl, s megpihenni, csöndes sirjába száll — akkor my lady — s itt sir Bowley szétfújta orrlyukait — akkor ugyanazon föltételek mellett, gyermekeinek is apja s barátja maradok.

Toby nagyon megindult.

Ó, sir Bowley, önnek hálás családja van! — mondá my lady mosolygva.

My lady — viszonzá sir Bowley méltósággal — a szegény osztálynak már örökölt bűne a hálátlanság. Ennél nem is várok más köszönetet.

Természettől gonoszak vagyunk — gondolá Toby — minket semmi meg nem indít.

Mit ember tehet, megteszem — folytatá sir Bowley. — Betöltöm kötelességem, mint apja s barátja a szegény embernek. Szellemet nevelni nálok, nem törekszem; csupán azon nagy erkölcsi tanításra ösztönzendem őt: tanulja érzéseit s kívánatait alárendelni; az én belátásom s akaratom előtt ez osztálynak fő szükségét ez föltételezi. Nekik

önmagokhoz semmi közük. — Ha egyébiránt gonosz, czivódó emberek tévutakra vezetik őket, s türelmetlenek s elégedetlenek lesznek, ha törvénytellenes dolgokon törik fejüket, s fekete hálátlanságra vetemednek — mi kétségtelen eset — én akkor is barátjuk s apjuk maradok, mert így van rendén, ez a dolgok természetében fekszik.

E nagy gondolatok mellett fölbontá Cute alderman levelét s átfutá.

Nagyon illedelmes és figyelmes, azt meg kell vallani! — mondá sir Bowley. — Mylady, az alderman szives arra emlékeztetni, hogy azon kiváló szerencsében részesült — nagyon szives — miszerint velem, közös barátunk, Deedle bankár házában találkozott; e mellett azon kérdést sziveskedik hozzám intézni: vajjon kellemes volna-e reám nézve, ha Fern Vilmost bezáratná.

Nagyon kellemes — viszonzá mylady. — Ez valamennyi közt a legroszabb. Valószínűleg rabolt valahol.

Nem, nem — viszonzá sir Bowley az átfutott levél tartalmát figyelembe véve — nem egészen. Azonban csaknem, de még sem egészen. Mint látszik, munkát keresni jött Londonba (javúlni akart, így áll a dolog) s minden éjjel bizonyos csürben találtaték alva, s így őrizet alá vétetve, reggel az alderman elé vezették. Cute úr megjegyzi (igen bölcsen) hogy el van határozva minden ilyféle dolog kiirtására, s hogy ha reám nézve kellemes, szerencsésnek érzendi magát, ha Fern Vilmostal kezdheti meg.

Már azért is, hogy példát mutassunk, minden estre meg kell őt büntetni — viszonzá mylady. — Múlt télen, midőn a kötést és horgolást, mint igen szép esti foglalkozást, szokásba hoztam a falubeli férfiak s fiúk között is, s a munkások számára irott dalt új rendszerhez képest, zenére tétettem, hogy e kézimunka mellett daloljanak is, ugyanezen Fern leveszi kalapját s egyszerre csak előmbé áll, így szól-

ván: Mylady, alázatos bocsánatot kérek: vajjon fiatal leányka vagyok-e én? — Hiszen ezt, természetesen, várhatam, mert e néposztálytól mi telhetnék más, mint szemtelenség és hálátlanság? — Ez azonban nem tartozik ide. De sir, állíttassa ön intő például Fern Vilmost fel!

Hm! — Köhögött sir Bowley — mr. Fish lesz ön oly szives —

Mr. Fish azonnal tollat ragadott, s irt mint előmondatik:

Édes Sir!

Nagyon lekötelezett ön szivessége, melylyel a Fern Vilmos-féle ügyben, irántam viseltetett. Ez emberről, sajnálatomra, semmi kedvezőt nem írhatok, bennem mindig apját s barátját tekintheti, de fájdalom (rendes eset!) jó szándékaim csak hálátlansággal s ellenkezéssel jutalmaztatnak. E férfiú, élemedett kora daczára, nyugtalan, makranczos fej. Jellemére nézve nem jó kutatásokat tenni. Ez ember semmi által nem volna boldogítható, még ha jó körülmények közt élne is. S így megvallom, legjobbnak tartanám, ha önnek ismét szemei elé kerül (s ön azt írja, hogy holnapra megigérte megjelenését, s azt föltehetni róla, hogy e részben szavát tartja) legjobbnak tartanám a társaságra nézve elfogatását, s mint ijesztő példa is nagy szolgálatot tenne ez eset. Önnek hive stb.

Úgy látszik — mondá Bowley, midőn aláírta a levelet s mr. Fish lepecsételte — mintha ez rendeltetés volna. Az év végével még e Fern Vilmost is rendbe hozom számadásomat.

Trotty, ki már régen visszaesett korábbi hangulatába, s nagyon levert lőn, szomorú arczczal tőn előre egy lépést, hogy a levelet átvegye.

Üdvözetem — és tiszteletemet! — mondá sir Bowley — Megállj!

Megállj! — kiáltá mint viszhang, mr. Fish.

Az imént talán hallott ön tőlem bizonyos megjegyzéseket — kezdé sir Bowley orakulumként — melyeket késztetve valék tenni, különösen azon ünnepélyes időszak miatt, melyhez érkezénk, s ama kötelezettségek miatt, melyek előttünk állanak: hogy dolgainkat rendezzük s mindenre készen legyünk. Hallhatá ön, hogy nem rejtőzöm társadalmi magas állásom mögé, hanem hogy mr. Fish — ezen úr itt — a számoló könyv előtt ül, s tényleg azért ül itt, hogy engem képessé tegyen, egy teljesen új lapot ütni föl. s az előttünk álló időszakot sima számadással kezdeni meg. Nos, barátom, vajjon ha szívére teszi ön kezét, elmondhatja-e ön is velem együtt: hogy szintén elkészült az új évre?

Félek, sir — rebegé Trotty, szeliden nézve a kérdőre — hogy kevéssel, igen nagyon kevéssel, hátrálékban maradok.

Hátrálékban marad ön! — ismétlé sir Bowley, borzasztó biztos hangon.

Félek, méltóságos uram — dadogá Trotty — hogy mrs. Chickenstalkernek körül-belől tizenkét shillinggel tartozom még.

Mrs. Chickenstalkernek! — ismétlé sir Bowley ugyanazon hangon.

Szerény kis szatócsbolt ez, sir! — viszonzá Toby — s egy kis házbér hátrálékom is van. Nagyon kevés. Hiszen jól tudom, hogy nem volna szabad hátrálékban maradnunk, — de a szükség kényszerít reá!

Sir Bowley nejét, mr. Fisht és Trottyt, egyiket a másik után, kétszer sorba nézte; aztán mindkét kezével egyszerre kétségbeesett mozdulatot tőn, mintha egészen és végkép lemondana.

Hogy bátorkodik szembe nézni az új évvel ily őszhajú

férfiú, ki ügyeit ily rendetlenségben hagyja; hogy bátorkodik lefeküdni estve, s fölkelni reggel a nélkül — nem! — szólt hátat fordítva Trottnak — Vidd a levelet, vidd a levelet!

Szivemből óhajtanám, hogy lenne máskép — mondá alázatosan szegény öreg Trotty, ki nem volt képes menteni magát — De nagyon keményen kísérteténk.

Sir Bowley csak azt ismétlé: Vidd a levelet, vidd a levelet! — és mr. Fish mint hűséges viszhang, nemcsak ismétlé e szavakat, de sietett kifelé tolni a hordárt, kinek semmi sürgetősbnek nem tetszék, mint meghajolván, a házat odahagyni. S az utcán szemére vágta régi, viselt kalapját, hogy bánatát elrejthesse. — hiszen ő szegény, még az újéből sem kapja meg talán részét.

Még a toronyra is feledett föltekinteni, midőn a vén templomhoz visszaért. Csak szokásból állt meg ott pillanatra, s mert már sötét volt, jól tudta, hogy felette a torony bizonytalan körrajzokban emelkedik. Azt is tudta, hogy a harang mindjárt meg fog kondúlni, s hogy ily időben hangjait képzelődése felhőkből jövő hangokként tünteti föl. De csak annál inkább sietett a levelet átadni az aldermannak s kitérni a harang útjából, mielőtt megkondúlna. Mert attól tartott, hogy legutóbbi danájához még azt fogja hozzá tenni: Atyja és barátja, atyja és barátja!

Oly gyorsan tehát, mint csak lehetséges volt, megszabadult levelétől s aztán hazafelé ügetett. De részint esetlen járása, részint szemére vágott kalapja miatt, mely nem javított a dolgon, csakhamar úgy neki ment valakinek, hogy egész hosszában végig vágta magát a földön.

Bocsánatot kérek — szólt zavarodva akarván kalapját lekapni, de a kalap s rongyos bélése különválva, meghasonlának, s fejét, méhköpü-féle építménykint, fogva tarták. — Reményilem, nem sértém meg önt —

mondá, kalapját belésével együtt, rövid küzdés után, vitézül lerántva.

Mi a sértést illeti, szegény Toby épen nem volt olyan Sámson, ki sokkal valószínűbben nem inkább önmagát sértendő vala meg, s csakugyan lapdaként repült a jó öreg a kövezetre; de oly nagy véleménynyel volt saját nagy ereje felől, hogy társa miatt valódi aggodalmat érezvén, ismétlé kérdését: Reménylem, nem sértém meg önt?

A naptól barnult, őszhajú, szakállas és izmos földmivelő, kinek neki rohant, olyan formán nézett reá, mintha csúfolódástól tartana. De rápillantva a jó kis öreg ijedtségtől komoly arczára, így szólt: Nem, barátom, ön nem sértett meg engem.

Reménylem, a gyermeket sem? — kérdé Toby.

A gyermeket sem — viszonzá a férfiú — szívesen köszönöm.

Ezt mondva a karján alvó kis leány arcát betakarta szegényes kendőjével, s csendesen tovább ballagott.

A hang, melylyel az idegen e szókat ejté: szívesen köszönöm — Toby szívét megindítá. A szegény ember be volt fecskendezve az utczai sártól, s oly bágyadtnak s erőtlennek látszék, s oly idegenül, s elhagyottan nézett körül, mintha még az is vigasztalás volna reá nézve, hogy van mit megköszönnie valakinek.

Toby megállt s utána nézett, amint fáradtan tovább vánszorga, miközben a gyermek kis karját nyaka köré füzte; s mintha e szegényes, e kopott öltözetű alakon kívül senkit nem látna, Toby szemei minden másra nézve elvakultak.

Egyszerre csak megállt az idegen is, s vissza fordúlt. Észrevevén Trottyt, habozni látszott, s mintha azon gondolkodnék, tovább menjen-e vagy visszatérjen. Miután előbb egyiket, aztán másikat tévé, vissza indult, s Trotty fél úton elébe sietett.

Talán meg tudja ön mondani — kezdé az idegen bágyadt mosolylyal — s ha tudja, látom, meg is mondja, s én inkább szólítom meg önt, mint valaki mást, — vajjon hol lakik Cute alderman?

Itt, közel mellettünk, épen kezünk ügyében s én örömmel odavezetem s megmutatom hol.

Holnap más helyen kellene őt fölkeresnem — mondá a földmivelő Tobyt követve — de a gyanu terhemre van, s szeretném magamat kitisztítani. Aztán távozom, s kenyeret igyekszem keresni, a hol tudok s kedvem tartja. Úgy szelidebben itél talán felettem, ha ma fölkeresem házánál.

Képtelenség — szólt Toby ijedten hátrálva — hogy ön neve Fern volna.

Hogyan? mondá a másik álmélkodva.

Fern! Fern Vilmos! szólt ismét Trotty.

Ez nevem — viszonzá amaz.

Akkor — kezdé Trotty, őt karon ragadva, miközben vigyázva körül nézett — ne menjen hozzá, az ég szerelméért, ne menjen hozzá! Oly igazán, minthogy a világon van ön, börtönbe fogja önt vettetni. Jőjön e kis útczán végig, majd elbeszélék mindent. Ne menjen hozzá!

Új ismerőse úgy nézett reá, mintha eszelőst látna, de azért követte őt. Midőn kémlelődöktől nem tarthattak, Toby elbeszélé neki, mit tudott, s hogy mikép festetik le a földmivelő, s minden egyebet.

Elbeszélése tárgya hámulatos nyugalommal hallgatá őt végig, sem ellent nem mondott, sem meg nem szakítá egyetlen egyszer sem. Csak fejével intett koronként, mint látszék, inkább a régi előre elmondott történet erősítésére, mint megczáfolására, s nehányszor visszaveté kalapját, s szeplős kezével homlokához kapott.

Egészbevéve, igaz — mondá válaszul. — Itt s amott szemezgethettem volna talán egy kis búzapolyvát. Mi is

volt tovább? Terveinek, szerencsétlenségemre, ellenedolgoztam; de ezen nem segíthetek; holnap ugyanazt tenném. Mi a jellemet illeti, bizony ez az előkelő nép szeret leselkedni és kémlelődni, s rajtunk szegényeken nem akar megszívvelni egyetlen foltocskát sem, mielőtt egy jó szót adni kegyeskednék. Azt hiszem ők nem vesztik el oly hamar jó hírnevöket, mint mi, különben létök nem volna egyéb karthausi életnél, s nem érdemes a fáradságra. Mi engem illet barátom, én soha a kezemmel oly valamit el nem vettem — s kezét maga elé tartá — mi nem volt enyém, és soha nem kiméltem a munkától, bármi nehéz volt is, s bármi rosszul fizeték. Ki tagadni meri, vágja le! De ha a munka nem képes úgy föltartani, mint emberi lényt, ha oly rosszul élek, hogy éhezem a házban és a házon kívül, ha meggyőződtem, hogy a munkás életének ilyen a kezdete, s ilyen a vége, változás és kilátások nélkül, akkor így szólok az előkelő néphez: hagyjatok békét; ne háborgassátok kunyhómat! Ajtóm elég sötét, ne fogjátok el még jobban világosságát. Azt ne várjátok, hogy parkotokban fölkeresselek, nagyobbítani a játékszínt, ha születésnapot ünnepeltek, vagy szép beszédeket mondotok. Tartsátok játékaitek- s vadászataitokat nélkülem s élvezzettek szívetek szerint; de egymással semmi közünk. Legjobb szeretem, ha magamra hagytok!

Midőn észrevette, hogy karján a gyermek fölébredt s csodálkozva néz körül, megszakítá beszédét, s annak susogott nyájas szavakat, mialatt a földre állítá. Aztán a kis leány hosszú hajának egyik fonatát hüvelyk ujjára csavará, s így szólt Trottyhoz:

Természettől nem vagyok nyakas ember, s azt hiszem, könnyen kielégíthető. Senki iránt nem viseltetem rossz indulattal; csak élni szeretnék úgy, mint Isten teremtményéhez illik. De így erőfeszítő munkám által sem bírok élni, s ezért van köztem s azok között, kik úgy élhetnek, mélység, mely

áthághatlan. De hiszen hozzám hasonlók vannak többen is, és pedig inkább találhatja ön őket százanként és ezrenként, mint egyenként.

Trotty érzé, hogy igazat beszél, s egyetértőleg intett fejével.

Ily módon vesztém el jó hírnevemet — folytatá Fern — s attól tartok, már ezentúl jobbra nem is tarthatok számot. Nincs rendén ha az ember mogorva, s én mogorva vagyok, habár Isten a tanuja, sokkal inkább szeretnék vidám lenni, csak mehetne. Nem tudom az alderman sokat árt-hatna-e ha elfogatna; de mivel senki nincs, ki jó szót ejtene mellettem, azt hiszem, sokat; s nézze ön ezt — tevé hozzá, újjával a gyermekre mutatva.

Szép kis arcza van — mondá Trotty.

Ó igen — viszonzá lassú hangon a másik, miközben a gyermek arczát nyájasan maga felé fordítá, s élesen vizsgálta. — Sokszor gondoltam ezt én is. Sokszor gondoltam, midőn tűzhelyem nagyon hideg, s ládám nagyon üres volt. S ez jutott a multkor is eszembe, midőn mindketten, mint tolvajok, megtámadtatánk. — De nekik — nekik nem szabad a szép kis arczocskát oly sokszor búsítani, nemde Lilly? Mert ilyesmi végre is kemény kisértetbe hozna egy férfiút!

Fern Vilmos mind halkabban beszélt, s a mellett oly sajtóságon s szeliden nézett a kis leányra, hogy Toby, gondolatainak más irányt kívánva adni, azt kérdezé, él-e még felesége.

Soha nem volt feleségem — viszonzá fejcsóválva. — A kis leány öcsém gyermeke és árva. Kilencz éves, habár alig hinné ön; de szegényke, most fáradt és gyöngé. Gyermekemnek fogadtam őt, s mióta elárvult, nálam lakik. Anyjának azonban egy rokona itt Londonban él, ezt szeretnénk fölkeresni; de e város oly igen nagy. Hanem semmi, ugy-e Lillykém, annál több terünk lesz benne.

A gyermek föltekintő szemeivel, az öregnek mosolya találkozott, oly mosoly, mely Tobyt könyeknél inkább megindította. Kezet szorította vele.

Nevét sem tudom önnek — mondá — s mégis feltáram szívemet, mert hálás vagyok s van elég okom reá. — Követem ön tanácsát is s őrizkedni fogok ezen — —

Birótól — egészíté ki Toby.

Ó! — viszonzá amaz — ha e nevet adják neki, tehát e birótól. S holnap megkísértem, vajjon valahol London körül több szerencsém lesz-e. Jó éjszakát! Boldog újévet!

Megálljon! — szólt Toby s megragadá a távozni készülő kezét. — Megálljon! Az újév reám nézve nem lehetne boldog, ha így válnék meg öntől. Az újév nem hozhatna nekem szerencsét, ha önt s e gyermeket bolyongani engedném. Ön nem tudja merre forduljon, s nincs hajléka, hol fáradt fejét pihenésre hajthatná. Jöjenek velem haza! Szegény ember vagyok s szegényesen lakom; de éji szállást adhatok önöknek, a nélkül, hogy ezáltal valami fogyatkozásom lenne. Jöjenek velem haza! Így! Én veszem őt karomra — folytatá Trotty, a gyermeket fölemelve. — Kedves leányka! Elbirnék húszszor ily nehéz terhet vinni; s nem tudnám, van-e vállaimon valami. Szóljon, nem megyek-e nagyon is gyorsan. Igen gyors lábú vagyok. Mindig az voltam. — Így beszélt Trotty, s hatot is lépett, míg fáradt kísérlője egyet, s vékony lábai remegtek a kedves teher súlya alatt.

Ó, e gyermek oly könnyű — mondá Trotty beszédével ép úgy ügetve mint lábaival, mert nem akart köszönetet hallani, s percnyi szünettől is reszketett. — Oly könnyű mint a pehely. Könnyebb mint egy szál pávatoll, — sokkal könnyebb. Ím itt vagyunk s erre megyünk! Az első saroknál jobbra, Vilmos bátya, a szivattyú mellett el, s balra egyenesen fel az utcán végig, a fogadóval szemben. Itt

vagyunk és erre megyünk! Keresztbe át, Vilmos bátya, a pástétomsütőt a szögleten el ne feledjük! Itt vagyunk, és erre megyünk! Amott le, Vilmos bátya, s a fekete ajtónál megálljunk, melynek czímtábláján „Veck T. hordár“ felirat van; és itt vagyunk és erre megyünk, s itt vagyunk személyesen kedves Margitkám, hogy meglepetést készítsek számodra.

E szavaknál lélekzet nélkül tévé le a szobában leánya elé a gyermeket. A kis leány föltekintett Margit arczára, s miután ott semmi kétségest, csak megnyerőt s bizalomra gerjesztőt láthatott, karjai közé futott.

Itt vagyunk és ide jöttünk! — mondá Trotty s hangosan lihegve járt fel s alá a szobában. — Itt, Vilmos bátya, itt van tűz, látja! Miért nem jön a tűzhöz? Ó, hisz itt vagyunk és ide jöttünk! Margitkám, galambom, hol van a thea-ibrik? Itt van és itt jár, s mindjárt főzni fog!

Trotty zavart tévedezése közben valóban elő kutatta a theaibriket, s azonnal tűzre helyezé, mialatt Margit, a gyermeket egyik meleg szögletbe ülteté, s előtte letérdelve vizes lábacskaít szárogatá meleg kendővel. Igen, s mosolygott szegény öreg Trotty felé, ki megáldani szerette volna őt, a mint ott térdelt, mert jól látta midőn beléptek, hogy a tűz mellett ülve, sirt.

Ej, atyám — szólt Margit — ma ugyan meglehetősen fürge vagy. Szeretném tudni, mit mondanának hozzá a harangok? Szegény kis lábacska, mily hidegek!

Ó, már sokkal melegebbek — mondá a gyermek — egészen melegek.

Nem, nem, nem — viszonzá Margit — még félig sem dörzsöltük meg eléggé. Még sok, igen sok dolgunk lesz! Ha a lábacska megszáradtak, a nedves haját kell megfésülnünk; ha ezt megtevénk, tiszta hideg vízzel a halvány kis arcocska színét kisértjük meg helyre hozni; s azután majd oly vigak s boldogok leszünk!

A gyermek könyekben tört ki, karocskáját Margit nyaka köré fűzte, s a szép arcot simogatni kezdé, mondván: Ó Margit, édes jó Margitkám!

Toby áldása nem tehetett volna többet. Ki tehetne többet!

Ej atyám! — szólt Margit szünet mulva.

Itt vagyok és itt járok kincsem! — viszonzá Trotty.

Édes Istenem — kezdé ismét Margit — ő nincs eszénel! A kedves gyermek kis fejkötőjét a theaibrikre helyezte, s a fődöt az ajtósarokra függeszté!

Azt nem akartam tenni, kedvesem — mondá Toby, és sietett hibáját jóvá tenni. — Édes Margitkám?

Margit odatekintve látta, hogy atyja szándékosan állt vendége széke mögé, honnan sok titokteljes jel között felmutatá a nem rég keresett félshillinget.

Midőn bejöttem — mondá Trotty — valahol a lépcsőn egy lat theát láttam heverni, sőt egy kis szalonna is volt mellette. Miután nem emlékszem jól, hol láttam, magam sietek megkeresni.

Ezen fölfedezhetlen csellel távozik Toby, hogy az említett ennivalókat kész pénzen megvegye mrs. Chickenstalcertől, aztán rögtön visszatért, azon ürügyet hozva fel, hogy a sötétben nem találhatá mindjárt a keresett tárgyakat.

De végre itt vannak — mondá Trotty, minden szükségességet a thea mellé helyezve. — Minden rendben van. Jól tudtam, hogy thea s szalonnaszelet volt. Margitkám kedvesem, ha te addig elkészítnéd a theát, míg érdemetlen atyád a szalonnát megpirítja, akkor hamar meg lesz estelink. Különös körülmény — mondá Trotty, miközben a pirító villa segélyével megkezdé munkáját — mely azonban barátjaim előtt eléggé ismeretes, az tudni illik, hogy én sem a szalonnaszeletet, sem a theát nem szenvedhetem. Örvendek, ha másoknak izlik — mondá Toby nagyon hangosan, hogy

a dolgot vendége előtt feltűnővé tegye — de előttem mindenik kiállhatlan.

De azért Trotty ugyancsak szaglászta a sesztergő szalonját, mintha — ó — nagyon is szeretné, s midőn a forró vizet a theakannába önté, vágyó tekintettel pillantott az ékes ibrik mélyébe, s az illatos gőzt beszíva, fejét és arcát sűrű felhőjébe burkolá. De mindamellett sem evett és ivott semmit, kivéve kezdetben egy harapást, a szokás miatt, melyet végtelen jó étvágygyal látszék elkölteni, habár ismételve mondá, miként az legkevésbé sem izlik neki. Nem, Trotty ezáltal Fern Vilmost és Lillyt óhajta jól tartani, és épen így Margit is. És soha udvari diszebédnél nem élveztek annyira a nézők, másokat enni látva, még ha a fejedelmet vagy pápát látták volna is, mint ők. Margit Trottyra mosolygott, és Trotty Margitra mosolygott, Margit csóválta kis fejét, mintha örömeben tapsolna Trottynak, Trotty pedig néma nyelven érthetlen történeteket mesélt Margitnak; elmondá, hol, mikor és miként találta látogatóit; és mindketten boldogok voltak, nagyon boldogok!

Habár — gondolá Trotty, miközben Margit arcát figyelé — az összeköttetés megszakadt, mint látszik!

Valamit akarok mondani — kezdé Trotty thea után — úgy hiszem, a kis leány Margitnál fog aludni.

A kedves jó Margitnál — szólta a gyermek nyájaszkodva — Margitnál!

Jól van — mondá Trotty — s épen nem bámulnék, ha a kicsike Margit atyjának is juttatna egy csókot. Én vagyok Margit apja.

Trotty rendkívül örvende, midőn a gyermek tartózkodón hozzá lépdelt, s megcsókolván őt, visszatért Margithoz.

Oly böles ez a kis leány, mint Salamon — szólta Trotty. — Ide jőni, s oda menni — nem — nem megyünk,

alig érkezém — én — mit is akartam mondani, Margit, kedves leánykám?

Margit vendégökre tekintett. Ez az ő székéhez támaszkodva, elfordult arczczal simogatá a kis leány fejét, ki félig elrejtőzve feküdt Margit ölében.

Bizony — szólt Toby — bizony nem tudom merre járnak ma gondolataim; nagyon zavart és szórakozott vagyok. Fern Vilmos, ön velem jó. Ön halálig fáradt, s a pihenés hiánya végkép kimeríté. Ön velem jó!

A férfiú még mindig a gyermek fürteivel játszik, még mindig Margit székéhez támaszkodott, s még mindig elforditá arczát. Egy szót sem szólt, de durva, vastag ujjai-ban, melyek a gyermek szép haját simogatók, oly ékesszólás feküdt, mely eleget monda.

Igen, igen — kezdé Trotty, tudtán kívül mintegy arra válaszolva, mit leánya arczkifejezéséből olvasott. — Vidd magaddal a kis leányt, Margitkám, fektesd őt ágyba. És önnek, Vilmos, mindjárt megmutatom, hol fog ön feküdni. Nem épen előkelő helyen, csak a szénapadláson, de mégis nagy előny, ha az ember istáilóban lakik, hogy van szénapadlása is; s míg a kocsiszin és istálló jobb árért bérbe nem adatik, addig mi itt jutányosan lakunk. Sok lágy széna van oda fenn, mely egyik szomszédunké, s oly tisztaság, minőt csupán Margitkám szorgalmas kezei terjeszthetnek. Csak vigán! Ne hagyjuk magunkat! Derült szívet újévre, s mindenkorra!

A kéz, mely a gyermek kezét elbocsátá, remegve hanyatlék Trotty kezébe, ki vendégét, megszakítás nélkül csevegve, oly gyöngéden s ovaatosan vezette ki, mintha az is gyermek lett volna.

Előbb visszatérve mint Margit, pillanatig a leányka kis kamrája ajtajánál hallgatózék, mely a szobába nyílt. A gyermek egyszerü imát mondott, mielőtt lefeküdt,

s miután Margit nevét gyöngéden imájába foglalta, Trotty hallá, hogy pillanatig szünetet tart, azután az ő nevét kérdezé.

Valóban, időbe került, míg a bohó kis ember magát összeszedheté, s a tüzet felélesztve, székét a meleg kemence mellé húzta. De miután ezt megtevé, s a gyertya hamvát elkoppantá, kivette zsebéből a hirlapot, s olvasni kezdett, eleinte gondtalanul, csakhamar azonban bús figyelemmel, és sötét komolysággal.

Mert ugyanezen rettegett hirlap fordítá vissza Trotty gondolatait azon irány felé, melyet egész napon át követték, s melyek a nap eseményeit oly határozottan adák vissza. Érdekeltsége a két vándor iránt egy ideig más, boldogabb gondolatokat ébresztének szívében, de midőn ismét egyedül maradt, s a nép bűneiről s gonosztetteiről olvasott, ismét visszaesett régi eszmekörébe.

Ily hangulatban a hírek közt olvasá, — s nem ez volt első ily eset, melyet valaha olvasott, — hogy egy szegény asszony kétségbeesésében, nem tudván többé föltartani magát s gyermekét, öngyilkosságra vetemedék. Ez irtóztató bűnre, Margitja iránt szeretettel telt keble annyira fellázadt, hogy a hirlapot elejté, s irtózva hanyatlék vissza székében.

Természetlen és kegyetlen — szólt Toby — természetlen és kegyetlen! Csak oly emberek, kik rossz szívűek, kik természettől gonoszak, kiknek a földön semmi keresete, vihetnek véghez ilyeket. Nagyon is igaz, miket ma hallottam, nagyon is való, a tapasztalás igen gyakran bizonyítja: mi gonoszak vagyunk!

A harangok oly egyszerre fölkapák e szavakat, s oly hangosan, és tisztán kondultak meg, hogy szegény Tobyt a harangszó mintegy villámként sújtá le székén.

S mit mondtak?

Veck Toby, Veck Toby, várunk reád Toby! Veck

Toby, Veck Toby, várunk reád, Toby! Jer keress föl, jer keress föl! Hozd őt hozzánk, hozd őt hozzánk, üzd és hajtsd őt, zavard álmát, zavard álmát! Veck Toby, Veck Toby, ajtó tárva, Toby, Veck Toby, Veck Toby, ajtó tárva, Toby! — Aztán ismét előről kezdék vad szilaj danáikat, még a téglák s a falak között is viszhangot ébresztve.

Toby figyelt. Képzeli, képzeli! Délután nem szívesen vált meg tőlök! Nem, nem. Semmi ilyes. Ismét és újra azonban, s még Isten tudja hányszor elkezdődék: Üzd őt, hajtsd őt, hozd őt hozzánk, hozd őt hozzánk! — Egész várost tele zúgták.

Margit — szólt Trotty csöndesen koczogva ajtaján, — hallasz valamit?

A harangszót hallom atyám, ma igazán nagyon erősen kong.

Alszik a kis leány? — kérde Toby, mentséget keresve, a miért betekinte.

Ó, oly nyugodtan szendereg s kezd aludni, s oly boldogan! De még nem hagyhatom el. Nézd csak, mi szorosan tartja kezemet!

Margit! susogá Trotty — hallgasd csak a harangot.

Margit figyelni kezdett, egész idő alatt atyja felé fordítva arcát, mely azonban nem változék. Ő nem érté a harang beszédét.

Trotty távozott, s ismét elfoglalá helyét a kályha mellett. Rövid ideig maradt itt.

Lehetlen volt kiállani, a harang ereje iszonyú vala.

Ha a toronyajtó valóban nyitva volna — szólt Toby, s gyorsan félre tévé kötényt, anélkül azonban hogy kalapjára gondolna — mi akadályoz engem, hogy fölmenjek s meggyőződjem? Ha be van zárva, más bizonyítványra nincs szükségem. Az elég.

Meglehetősen meg vala győződve, midőn csöndesen

kisurrant az utczára, hogy az ajtót zárva s bereteszelve fogja találni, mert igen jól ismeré az ottani szokásokat, s oly ritkán látta nyitva, hogy három ily esetről sehogys sem emlékezhetett többre. Kivül, egyik sötét szögletben az oszlop mögött alacsony kerek ajtaja volt a templomnak, oly nagy sarkakkal, s oly iszonyú zárral ellátva, hogy a sarkakból és zárból több vala látható, mint az ajtóból.

De mily nagy lön ámulata, midőn födetlen fővel a templomhoz ért, s kezét a sötét sarok felé nyújtá, nem épen félelem nélkül, hogy valaki észrevétlenül megragadja, s nem minden hajlandóság nélkül, azt borzadózva visszahúzni; az ajtót, mely kifelé nyílt, valóban tárva találá!

Első rémültében vissza akart sietni, hogy gyertyát vagy kísértőt hozzon, de bátorsága azonnal segélyére jött, s eltökélé egyedül menni föl a toronyba.

Mitől féljek — gondolá Trotty. — Hiszen ez templom, s a mellett az emberek, kik nyitva feledék, valószínűleg fenn lesznek.

Belépett tehát, mint a vak, tapogatózva maga körül, mert nagyon sötét és csendes volt minden; a harangok is hallgattak.

A por az utczáról e rejtekbe szállt, s ott annyira felhalmozódék, hogy Toby mintegy bársonyszőnyegen járt, mi szintén kissé borzalmasnak tetszék. A szűk lépcső oly közel volt az ajtóhoz, hogy az első foknál megbotlott, s midőn az ajtót becsukta maga után, lábával taszítva meg, hogy erősen viszhangzott, nem volt képes ismét felnyitni.

Ez ismét új ok volt arra, hogy előre menjen. Trotty tehát folyvást tapogatózva tovább haladt, fel, és mindig felebb, körben haladva fel, mindig magasabban.

Meglehetős kellemetlen lépcsőzet volt így tapogatózva; oly alacsony és keskeny, hogy tapogató keze mindig ért valamihez, sőt gyakran úgy tetszék, mintha valami emberi

és kísérteti lényt érintene, mely előtte állt, s kitért előtte, hogy föl ne fedeztessék, úgy, hogy a sima falat kezdé fölül tapogatni, az arcot keresve, mialatt hideg borzongás futott tagjain keresztül. Egyszer vagy kétszer az egyhangú falazatot ajtó vagy fülke szakítá meg, mely oly nagynak látszék előtte, mint az egész templom, ilyenkor aztán valami mélység szélén képzelé magát, melyről hanyatthomlok vélt alázuhanni, míg a falat ismét fölhalálá.

Mindig föl és fölebb, és körben, s mindig magasabban fel!

Végre a tompa, fojtó lég üdébb kezde lenni, azután légvonat következék; végre oly nagy szél támadt, hogy alig birt lábain állni. Mégis eljutott a torony egyik íves ablakához, mely melléig ért; szorosan ehez fogódzva, letekintte a házak tetejére, a füstölgő kéményekre, a helyenként előtünő világosság s fényözönre (azon a tájon, hol Margit bizonytalansággal csodálkozik, hová lett apja, sőt tán hívja is őt), melyek köd és sötétségben olvadnak össze.

Ez volt a harangszoba, hol a harangozók szoktak működni. Megragadá a ledörzsölt kötelek egyikét, melyek nyílásokon át függöttek le a tölgytetőről. Először megijedt, azt hívén, hajfonatok lógnak ott, azután remegett a gondolatnál, hogy most a nagy harangot fölébresszhetné. Magok a harangok magasabban voltak. Trotty elbűvöltségében, vagy a varázs hatása alatt, mindig fölebb és fölebb tapogatózott. Végre a létrán kezdett fölfelé mászni, nagy fáradtsággal, mert az meredek volt, s nem nyújtott a lábának biztos tartalékot.

Mindig fel és felebb kapaszkodék és mászott, mindig föl, fölebb, és mindig magasabban!

Végre, miután átlépdelt a padláson, s fejével a gerendázat közül kitekintte, a harangok közé jutott. A sötétségben alig volt lehetséges nagyságukat kiismerni; de ott valának. Árnyékosan, sötéten és némán.

A félelem ólomsúlylyal szállta meg őt e pillanatban, midőn a kövek és érczek e légvonatos fészkébe följutott. Feje szédült. Figyelt s vad hollá-kiáltásra fakadt.

Hollá! ismétlé szomorún a viszhang.

Szédelegve, zavartan, lélekzet nélkül és ijedten nézett Toby a kék ürességbe, s ájultan rogyott le.

HARMADIK NEGYED.

Feketék a zivataros felhők s zavarosak a mély vizek, midőn a gondolatok tengere szélcsend után először emelkedve, halottjait kiadja. Különös és undorító szörnyetegek nyernek idő előtti, tökéletlen föltámadást; többféle tárgy különböző tagja és alakja összeköttetésbe jő s összeolvad egymással a szerint, amint a véletlen hozza, s hogy azután mikép s miféle csodálatos következésben válnak el ismét egymástól, s a lélek minden fogalma és tárgya ismét fölvéve rendes alakját, mint éled újra föl, senki nem mondhatja meg, habár minden ember naponkénti megfejtője lehetne e nagy talány képeinek.

Azt sem lehetne tehát szavakkal, vagy éppen határozottsággal megmondani, mikor és mimódon világosodott meg az éjjeli fekete torony mély sötétsége; mikor és mint népesedék meg miriád alakkal a magányos torony; mikor és mint változott a csöndes „üzd és hajtsd őt“, mely egyhangulag dongott álmában vagy ájulásában, erős hanggá, mely Toby éber füleibe így sívított: „zavard álmát“; mikor és mint hagyott föl amaz álmodozó és zavaros képzelődéssel: hogy e dolgok valóságok, egy sereg más nem létezővel együtt; annyi azonban áll: hogy midőn fölébredt, s a deszkákon,

melyeken feküdt. lábra állt, következő kísértetes tüneményesség vette őt körül.

A tornyot, hova őt varázsolt léptei vezették, telve táta a harang törpéi — kísértetei — s tündéreivel. E csoda tünemények szünet nélkül hemzsegték, ugrostak, repkedtek le s föl, a harangok körül. Ilyeneket látott szegény öreg Toby mindenfelé; a földön ezek hemzsegték; feje felett ezek repdestek; a köteleken fel s alá mászkáltak; a megvasalt, tömör gerendákról, a falak nyílásai s hasadécai közül ezek kandikáltak reá; s mint a göndör vízgyűrűzet egyszerre megszűnik, ha közibe erővel repítünk nagy darab követ, úgy a véletlen által közibük sodratott Toby körül is mind szélesebb körbe terjeszkedtek szét e csodálatos apró lényecskék. Volt közöttük mindenféle alakú; rútak, csinosak, nyomorékok és csodaszépek, össze-vissza keverve. Látott a jó öreg Toby fiatalokat, véneket, jókat, gonoszokat, vidámakat, duzzogókat; látott tánczókat, hallott éneklőket; látta, hogy egyik-másik haját tépi, hallá, hogy vannak köztök ordítóok. A légis remegett a nyüzsgő alakoktól. Minden jött-ment szünet nélkül; egyik csapat lefelé nyargalt; a másik, fölfelé repült; némelyek a távolba látszának vitorlázni, míg mások, éppen Toby keze ügyébe gubbaszkodtak hemzsegték, tevékenyen, mert bármi különbözők voltak is egymástól alakban s cselekedetben, egyben valamennyi egyetértett: a nem szűnő tevékenységben s fáradozásban.

S mi mindent még csodálatosabbá tön: az a nagy átlátószóság vala. Mint az apró lényecskék, úgy az öreg Toby is keresztül látott köveken és téglákon, s be, a magas házak legbelsejébe. De itt a kis rémek s tündérek működése tűnt előtte fel. Az alvók ágyai körül is ezek hemzsegték. Némelyiket szeliden nyugtatgatni látszának; másokat bunkós korbácaikkal döngettek s bömbölve üvöltöztek füleikbe. Némely fekhely mellett édes zene-hangokkal, másutt madárdal s

virág-illattal kedveskedtek; míg mások fejpárnája felett varázstükrök segélyével, a legrémítőbb álmháborító képeket alkoták.

De nem csupán az alvókra, hanem az ébrenlevők életére is hatást látszának gyakorolni a különös szellemkép, s e célra a legellenkezőbb természeteket vevék föl. Az egyik számlálhatlan szárnyat csatolt vállaira, hogy gyorsaságát nagyobbítsa; a másik lánczokkal s egyéb súlylyal terhelé tagjait, hogy a magáét mérsékelje. Egy csoport kis rém a harangokat sietve előre mozdítá, a másik, visszahúzta; s ismét egy más csapat meg akará állítani. Amott egy felekezet lakodalomra, s a másik temetésre készült; egyik szobában választást, másokban tánczmulatságot rendeztek; de mindenütt szünetlen és fáradatlan nyüzsgés és mozgás.

Szegény öreg Toby egészen zavarodva állt a folyton változó rendkívüli lények tömege s a harang iszonyú zúgása által, mely egész idő alatt kongott, s belé fogódzva egyik faoszlopszatba, kréta-fehér arczát majd erre, majd amarra forgatá.

Ilyetén nézdelődése közben, egyszerre csak megszűnt a harangzúgás. Erre pillanat alatt változás következett. A nyüzsgő sereg, mintha elfűjták volna, tünedezni kezdett; a fűrge alakok összezsugorodtak, gyorsaságuk elhagyta; némelyik megkisértett még felrepülni, de azon perczen, melyben vissza estek volna, már szétfoszlának a légben. Semmi új járulék nem egészíté ki szétmálló alakjaikat. Egyik elkésett közülök, és sietve ugrott le a harangról, sőt még talpon is állt, de mielőtt megfordúlhatott volna, vége volt. Nehányan a társaság toronyban tánczoló tagjai közül, nem szívesen engedve, kissé tovább keringéltek fenn, mint a többiek; de ezek is minden ugrás után gyöngébbek s számra kevesebbek lőnek, s csak hamar mint a többi, szétfoszlának. Volt azonban közöttük egy kis púpos, valamennyi

közt az utolsó s a legmakacsabb, ez, egy szögletbe vonva magát, oly dühösen izgett-forgott, hogy végre egy lábszárig, sőt egy lábíg összezsugorodék, mielőtt tágitott volna, s még így is ugrosva pár perczig, foszlott csak teljesen szét; de végtére ez is eltűnt s a torony egészen csöndes maradt.

Csak ekkor, és nem előbb, vette észre Trotty, hogy minden harang szakállas s harang nagyságú férfi-alak — megfoghatlan — alak és mégis harang! Komoly és sötét modorral figyelé valamennyi szegény Tobyt, amint az, a földhöz gyökerezve ott állott.

Titokszerű és iszonyú alakok! Sehol nem állva, hanem a torony éjjeli levegőjében sötéten és mozdulatlanúl lebegve; befedett, sipkás fejük felért egész a homályos tetőig, mely sötét és árnyékos volt bár, de Toby azért mégis látta őket, némi világ mellett mely tőlök maguktól látszék származni, hiszen senki más nem vala jelen — csak a burkolt kéz, a kisérteti szájhoz szorítva.

Trotty, ha helyéből képes lett volna mozdulni, készebb leende hanyatthomlok alázuhanni, mint ily szemek őrizete alatt érzeni magát, melyek ha világaikat kiszedik, mint szemüregek is vizsgálódtak volna.

A félelem és ijedtség csaknem eszméletétől fosztá meg a jó öreget e magános helyen, a szörnyű éjjeli sötétség közepe, mely a toronyban kisértetkéz gyanánt uralkodott. Távolága minden segélytől; a hosszú, sötét, kisértetektől hemzsegő-csiga lépcső, mely közte s a föld között, hol az emberek éltek, emelkedék; a magasság itt fenn, melyől nappal, ha az idáig felszálló madarakat figyelé, szédelgett; elszakítva tudni magát ily helyen a jó emberektől, kik ez időtájban honn, aludni szoktak; mindez, nem úgy mint eszme, hanem mint testi érzés, jéghidegen borzongatta minden tagját.

Ily gondolatai közben szemei félelemmel voltak az

iszonyú örök felé szögezve, melyek, habár alakra nézve a föld teremtményeitől különbözők, mégis a mély sötétség daczára is tisztán láthatók voltak.

Egyszerre csak hideg, sivító légvonal surrant sohajtva a toronyba, s így szólalt meg a harang, vagy a harang szelleme:

Miféle látogató ez? — A hang tompa és mély volt, s Toby azt gondolá, a többi alaknak is ily szép hangja van.

Azt hittem nevemet a harangok idézik — viszonzá Trotty, s kérve emelé föl kezét. — Alig tudom miért vagyok itt, s miért jöttem ide. De sok év óta hallgatom már e harang kongásait, s gyakran okozott ez nekem örömet.

S megköszönted neki? — kérdé a harang.

Ezerszer — viszonzá Toby.

Hogyan?

Én szegény ember vagyok — dadogá Trotty — s csupán szavakkal hálálkodhatom.

S nem mulasztál soha köszönetet mondani? kérdé folytatólag a szellem.

Trotty épen azt akarta mondani: „Soha“ — de egyszerre megzavarodék s akadozni kezdett.

Az idő így szól az emberhez — kezdé a szellem — haladj! Az idő előmenetelére, javulására, boldogulása- s haladására van az embernek, a czél felé, mely ismeretében s szemei előtt áll, s akkor tüzeték ki, midőn ő s az idő pályát kezdenék. Volt a földön s el is tűnt, a sötétségnek, az erőszak és gonoszságnak is ideje. Számptalan milliók szenvedtek, éltek és hullottak el, hogy az utat, mely előttük állt, kimutassák. Ki vissza akar fordúlni vagy megállapodni pályáján, az óriási gépezetnek állja útját, mely a hivatlant megöli, s pillanatnyi megállapodása következtében csak annál gyorsabban s szilajabbúl zúzza szét.

Ilyesmit, mennyire tudom, soha nem tettem — mondá Trotty — vagy csak véletlenül történhetett; valóban ilyesmit nem is tennék.

Ki az idő vagy szolgálai ellen panasz szót emel — kezdé ismét a harangszellem — oly korszakok miatt, melyek nem voltak kísértéseknek kitéve, s elbukván, oly mély nyomokat hagytak hátra, miket a vak is láthat; panaszt oly időszak miatt, mely a jelennek csak annyiban van hasznára, a mennyiben az ember előtt feltünteti, mi nagy szükség van a segélyre annak, ki ily múlt utáni panaszt meghallgatni képes — ki ezt teszi, nincs igaza. S te ezen igaztalanságot követéd el ellenünk, a harangok ellen.

Trottynak első, mérhetlen félelme megszűnt. Hiszen, mint tudjuk, ő a harangok iránt hálát s ragaszkodást érzett, s midőn megérté hogy ily bántalom elkövetésével vádoltatik, szíve megbánással s fájdalommal telt meg.

Ha tudnátok — szólta Trotty kezeit áhitattal kulcsolva össze — ha tudnátok hányszor vidultam fel a harangkongás mellett, társaságokban, midőn leverte valék: ha tudnátok, hogy kis Margitka leányomnak anyja halála után, minden játékszere, csaknem az egyedüli mellyel birt, a harang vala. — ha tudnátok mindezt s még sok mást, nem foghatnátok egy véletlen szóért nehezíteni reám.

Ki tőlünk harangoktól csak egyetlen hangját véli is hallani a sokat zaklatott emberiség valamely reménye, vagy öröme, gondja vagy kínja felett; — ki bennünket oly hitre hall válaszolni, mely a szenvedélyeket bepiszkolja, még a nyomorú tápszert is mérlegelvén, melyért az emberiség bánkodik és fonnyad, — az igazságtalan irántunk. S te ez igaztalanságot elkövetted.

Azt csakugyan tettem — mondá Trotty — ó bocsásatok meg!

Ki bennünk a föld azon nyomorú férgeinek viszhangját tekinti, kik elnyomói a megtörött és alázatos természeteknek, azoknak, kik magasabbra vannak hivatva, mint korunknak e nyüvei képzelik — folytatá a harangszellem — ki ezek viszhangját hallja tőlünk, annak nincs igaza, s te igazságtalan valál irántunk.

Nem készakarva — mondá Trotty — anélkül hogy tudtam volna, nem akartam.

És végre és mindenek felett — folytatá ismét a harangszellem — ki neme alacsonyai, s megalázottjainak hátat fordít, ki vele, mint közönségessel, felhagy, s nem kutatja fel résztvevő szemekkel a feneketlen mélységet, mely által a jótól eltávolodott talán, de esése közben is igyekezett a vesztett talaj göröngyeihez fogódzni, habár sebesülten, s haldokolva a mélyben fekvék is már; — az az ég és emberek, az idő és örökkévalóság ellen igazságtalan, s te ezen igazságtalanságot is elkövetéd.

Kimélet — könyörge Trotty térdre esve — az irgalom nevében!

Hallga! szólt a szellem,

Hallga! mondák a többiek.

Hallga! ismétlé egy tiszta gyermekhang, melyet Toby már korábban is hallani vélt.

E pillanatban, lenn a templomban csöndesen megszólalt az orgona; hangjai lassanként erősbbödtek, dallama felhangzott a fedélre s eltölté a karzatokat, s mindinkább terjeszkedve, fel és felebb kezdett emelkedni a toronyba s onnan fel, az égig.

Nem csoda hogy a szegény ember keble ily hatalmas, ily roppant hangokat felfogni nem vala képes; Toby könyárba törve ki, kezével befedte arcát.

Hallga! mondá a harangszellem.

Hallga! ismétlék a többiek.

Hallga! szólt a gyermekhang.

Most ünnepélyes hangok hatottak fel a toronyba, igen szomorú halottas éneket zengve. Trotty hallgatódzék s megismeré az énekeseké között saját gyermeke hangját.

Tehát meghalt, mondá az öreg ember — Margit meghalt. Szellem hív engem, jól hallom.

Gyermekek szelleme a holtakat siratja s közéjük vegyül — az ifjúság holt reményeit, holt képzelődéseit, holt álmait, — viszonzá a harangszellem, — de ő él. Tanulj életéből, élő igazságot. Tanuld meg azon lénytől, ki szivednek legkedvesebb, milyenek azok, kik természettől gonoszak. Nézd, hogy legyen bár a bimbó s levél, a legszebb fáról szedve, mily kopár, s nyomoruvá lehet. Kövesd őt! A kétségbeesésre!

Erre minden szellem kinyújtá jobb karját, s lefelé mutatott.

Egyik harangszellem vezetőd, szólt az iménti hang; indulj, mögötted van.

Trotty visszafordult, s a gyermeket pillantá meg! Azon gyermeket, kit Fern Vilmos az utcán karjain vitt; a gyermeket, ki mellett Margit viraszta, s ki most alszik.

Magam vittem őt ma estve karjaimon haza, mondá Trotty.

Mutasd meg neki azt, kit „önmagának“ nevez, szoltak a sötét alakok, egyik, mint a másik.

Erre a torony megnyílt lábai előtt, s Toby letekintve, ott látá saját alakját, lenn a földön elnyúlva, szétzuzottan, mozdulatlanul.

Többé nem élő ember — mondá Trotty — halott!

Halott! ismétlék a szellemek mind egyszerre.

Irgalmas ég! s az újév?

Elmult, viszonzák az alakok.

Hogyan — rebege Toby borzadva — tehát elhibáz-

tam az utat, a sötétben a torony külső felére tévedtem, s lezuhantam, — egy év előtt?

Kilencz év előtt — viszonzák a szellemek.

Miközben válaszoltak, kinyújtott kezeiket visszavonák s alakjaik helyén egyszerre csak a harangok tüntek ismét föl.

És, miután eljött idejük, megkondultak a harangok. És ismét roppant tömeg phantom ébredt életre, és ismét ellentmondva működtek, mint magok is különbözők voltak egymástól. A harangok elnémulásakor újlag semmivé zsugorodék, s eltűnt valamennyi.

Kik ezek? kérdé Toby vezetőjétől, az oldalánál maradt gyermekszellemtől. Ha nem vagyok örült, szeretném tudni kik ezek?

Ezek is harangszellemek — viszonzá a gyermek — hangjaik a légben oly alakot s foglalkozást vesznek fel, minőket, a halandók gondolatai s reményei, s az emlékek, miket összegyűjtenek, ad nekik.

És te — szólt zavartan Trotty — ki vagy te?

Hallga! csöndesen — viszonzá a gyermek — oda nézz.

Szegényes, alacsony szoba tünt fel Toby szemei előtt, melyben, olynemű himzéssel elfoglalva, minőt oly gyakran látott kezeiben, ült Margit, saját kedves leánya. S az öreg Trotty nem sietett összecsókolni arczeit, nem törekedett őt szerető szívéhez szorítani; jól tudta, hogy ily gyöngédségek már nem neki valók, csupán remegő lélegzetét fojtá vissza, s könnyeit törle le, melyek szemeit elvakíták, hogy láthassa őt.

Oh mily változás, mily változás! a tiszta szemek világa, mi borús! arcza rózsái mi hervadtak! hiszen szép volt ő most is, mint mindig. De a remény, a remény! Oh, hova lett az üde remény, mi hozzá mint értelmes hang beszélt, hova tünt a remény?

Munkájáról felpillant a társnéjára. Leánya tekintetét követve, visszariadt az öreg ember. A felnőtt leánykát azonnal felismerte. Hosszu selyemhajának gyűrői ugyanazok voltak, s ajkai körül is ugyanazon gyermekes kifejezés. És lám, szemeiből is, melyek kutatva keresék Margitét, ugyanazon tekintet sugárzik, miket akkor olvasott vonásai-ból, midőn karjain haza vitte.

De mi volt hát ez?

Hallga, ők beszélnek.

Margit — szólt Lilly habozva — gyakran feltekintesz a munkáról, hogy engem láthass.

Hát annyira megváltozott tekintetem, hogy megijesztelek, kérde Margit.

Oh kedvesem, e kérdés felett magad is elmosolyodol. Vagy mért nem mosolyogsz Margit, ha reám nézesz?

Hiszen azt teszem. Vagy nem? — kérde Lillyre mosolygva.

Most, igen — viszonzá Lilly — de nem mindig. Midőn azt hiszed el vagyok foglalva, s nem látlak, akkor úgy nézesz rám, mintha aggódnál és szoronganál, hogy alig merem szemeim fölemelni. Hisz nevetni nem igen sok okunk van, fáradságos, kemény életünk mellett; de te mégis oly vidám voltál azelőtt.

Hát nem vagyok az többé? — viszonzá Margit sajátosan nyugtalan hangon, s fölállt, megölelni őt. Vajjon fáradságos életünket még nehezebbé teszem számodra, Lilly?

Ó, ne busúlj így; hiszen te valál az egyetlen lény, ki életet adott nekem — szólt Lilly, melegen megcsókolva őt — sőt az egyetlen lény, kiért néha még örvendtem is az ily életnek. Ily munka, ily munka! Oly sok órán, oly sok napon át, oly sok hosszú, hosszú reménytelen éjszakán keresztül dolgozni szünetlenül, nem azért, hogy kincseket halmozzunk egymásra, nem azért, hogy előkelő módon,

vagy vígan éljünk; nem is azért, hogy bár szükség között, de szerényen mégis eltengődjünk, hanem csupán, hogy a puszta kenyeret megkeressük, csak hogy annyit keressünk, hogy belőle nyomorogva, kemény sorsunk öntudatát éleszt-hessük. Ó Margit, Margit — folytatá hangosabban, s kar-jait fájdalommal övedzé barátnéja nyaka körül, — hogy lehet e világ oly kegyetlen, hogy ily életet tovább is nyugodtan tűr és néz.

Lilly — szólt Margit vigasztalón, s könyes arczáról elsimítá haját — ó Lilly, te oly szép s oly fiatal vagy még!

Ó Margit! szakítá őt meg Lilly, mialatt esedezve nézett arczára. — Ez éppen a legrosszabb! Ha már öreg volnék, Margit! Hervadt, redős arcú, akkor ment lehetnék a hosszú jövő iszonyú gondolatától!

Trotty visszafordult vezetője felé. De a gyermekszellem eltűnt.

Toby előtt is változott a látvány; ő sem maradt tovább kedves leánya közelében, mert sir Bowley, a szegények apja és barátja, nagy ünnepélyt tarta Bowley-hallban, lady Bowley születésnapjára; s mivel lady Bowley éppen újév napján született, mit a helybeli hírlapok a gondviselés különös újjmutatásaként tekintének, ez ünnepély éppen újév napján tartaték.

Bowley-hall tehát vendégsereggel telt meg. Jelen volt a vörösképű úr, mr. Filer s a nagy Cute alderman. Ez utóbbi úr mindig nagy rokonszenvvel viselteték az előkelők iránt, s így figyelmes levele óta viszonya sir Bowley iránt sokkal jobb lón, mint előbb vala, sőt ez idő óta a család valódi barátai között foglalt helyet. De a nevezettekén kívül elégsok más vendég is volt még; Trotty szelleme is. eszegény phantom, bizonytalanul kóborolt körül, vezetőjét keresve.

Terv szerint a nagy csarnokban nagy diner fog tartatni, hol sir Bowley, nevezetes állásában, mint apja és

barátja a népnek, nagy beszédét tartandja. Barátai s gyermekei előbb a szomszéd csarnokban bizonyos mazsola-puddinggal vendégeltetnek meg, s adott jelre belépven barátaik s apáik közé, egyetlen családi gyülekezetet képezendnek, melynél csupa megindulástól még a férfiak szeme sem maradhat szárazan.

De még többet is tartalmaz a terv. Még ennél is többet. Sir Bowley, baronet és parlamenti tag, kúpjátékot is játszand parasztjaival.

Ez egészen az öreg Heinz királyra, az erős Heinz király napjaira emlékeztet — mondá Cute alderman. — Ó, ez gyönyörű jellemvonás!

Szavait a nagy alderman a tizenkét éves Bowley örökös közelében ejté.

Kedves fiú! — mondá folytatólag. — E kis gentleman tudom, mielőtt észreveszszük, a parlamentben fogjuk látni. Majd hallunk választási sikereiről, beszédeiről a házban, javaslatairól a miniszter-tanácsban, s mindenféle képességeiről. De hiszen majd megtartjuk mi is kis beszédeinket mellette, a városi tanácsban, azt előre tudom!

Ó e különbséget csak a harisnya s czipő teszi — gondolá Trotty — s szíve azon gyermek után epedett, szeretete azon mezítlábos fiúcskát keresé, ki Margit gyermeke lehetett volna, s kiről Cute alderman előre megjósolá, hogy csavargó fog lenni. — Rikárd — sóhajtá Trotty, miközben a társaság között fel s alá járt. — Rikárdot nem találom, vajjon hol lehet?

Vajjon él-e még? itt nem látom őt sehol. Leánya fájdalma, s egyedülisége megzavará Trottyt, s még mindig ott sétálva a fényes társaság között, vezetője után nézett körül, s így szólt: Hol van Rikárd? mutasd meg Rikárdot?

Míg így bolygott fel s alá mr. Fish-sel, a titkárral találkozott, ki nagy felindulásban látszék lenni.

Lelkemre — mondá mr. Fish — nem tudom merre van Cute alderman! nem látta senki az aldermant?

Az aldermant látta-e valaki? Oh édes Istenem, ki ne látta volna az aldermant! Hiszen ő oly eszes, oly emberszerető férfiú vala, s annyira előtte lebegett a hozzá hasonlóknak igen természetes kívánsága, hogy láttassék, miszerint ha volt valami hibája, az egyéb nem is lehetett, mint hogy mindig szem előtt akart lenni, s hol előkelő urak voltak jelen, ott bizonyosan jelen vala Cute is, kit rokonsága a nagy szellemekhez, természetesen oda vont.

Több hang mondá, hogy azon kis körben látták, mely sir Bowley körül áll. Mr. Fish oda tolakodott, megtalálta, s egyik ablakhoz vezeté őt, hogy titkosan szóljon vele. Trotty hozzájok társult. Nem saját ösztönéből. Érzé, hogy lépteit oda irányozzák.

Kedves Cute alderman — mondá mr. Fish — kissé közelébb ide. Iszonyú esemény! E perczben hallám a hirt. Azt hiszem, míg a mai nap el nem múlt, legjobb sir Bowleynek mitsem mondani. Ön ismeri Bowleyt s tudatni fogja véleményét. Iszonyú sajnálatra méltó esemény!

Fish — viszonzá az alderman — édesem, mi történt? Csak nem forradalom, reménylem? Nem — talán csak nem visszaélések a felsőbbség jogaival?

Deedles, a bankár — lihegé a titkár — Deedles testvérek, kinek ma itt kell vala lennie, az ékszerészeti egyesület ügyvezetője —

Csak nem szünteté be fizetéseit? — szólt az alderman. — Az nem lehet!

Főbe lőtte magát!

Nagy Isten!

Váltó-boltjában, egy kétesövíű pisztolyt tön szájába, — mesélé Fish — s agyvelejét kilőtte. Semmi ok, — fejedelmi körülmények!

Körülmények — szólt az alderman — ily vagyonú férfit! a legtiszteletreméltóbb férfiak egyike. Öngyilkosság, mr. Fish; saját keze által!

Ma reggel — viszonzá Fish.

Ó, az agyvelő, az agyvelő — mondá a jámbor alderman, s kezeit éghez emelé! — Ó, az idegek, az idegek! Ó mi kevés kell, hogy kihozzuk sodrából! Szegény teremtmények vagyunk mi! Talán valamelyik szolga. Mr. Fish! Talán fiának magaviselete, ki mint hallottam, nagyon könnyelműen élt, s engedelme nélkül váltókat utalt reá! Különösen derék férfi! Egyike a legtiszteletreméltóbb férfiaknak. Sajnálatra méltó példa, mr. Fish, nyilvános szerencsétlenség! A legmélyebb gyászt fogom ajánlani. Nagyon tiszteltreméltó férfi! De él egy lény felettünk. Alá kell vetni magunkat, mr. Fish. Alá kell vetni magunkat!

Hogyan, alderman? Tehát egy szót sem az öngyilkosság kiirtásáról? Gondolj magas erkölcsi gögödre, s dicsekvésedre, bíró. Jer, alderman, vedd e két mértéket. Vesd az egyikbe, az üresbe, azt a szegény asszonyt, kinek nincs kenyere, s a természet forrásai éhség s nyomortól kiszáradva, mégis makacsul ragaszkodik az igényekhez, mikre gyermekének joga van, már Éva anyánk óta. Mérd meg e kettőt ó te Dániel, ki ítéletet tartasz, s ne feledd, hogy a te napod is el fog jöni! Mérd meg a szenvedők ezrei előtt, kik a kegyetlen játékot, melyet játszol, hallgatják, s arra megemlékezendnek. Vagy felvéve, ha elvesztenéd öt érzékedet — nem kell messze menni, hogy ez megtörténhessék — s ha kezet tennél te is saját nyakadra, — mi lenne akkor?

E szavak Trotty kebléből emelkedtek, mintha onnan, egy más hang beszélt volna. — Cute alderman kötelezt magát mr. Fishnek, hogy segélyére lesz e szomorú eseménye sir Bowleyvel tudatni, ha e nap elmúlt. Azután így szólt lelke keserűségében, megszorítva mr. Fish kezét: — A leg-

tiszteletreméltóbb ember! És hozzá tévé, hogy alig tudja még ő is, miért engedtetnek meg a földön ily szomorúságok.

Szinte azt lehetne hinni, ha nem tudná az ember jobban, szólta Cute alderman, — hogy néha a társadalmi gyár általános rendezéséhez a dolgok romboló mozgása járul. Deedles testvérek!

A kúpjáték végtelen sikerrel ment véghez. Sir Bowley nagy ügyességgel hajítá a golyókat. Master Bowley szintén játszik, s egész világ azt mondta, hogy hol egy báró, s egy báró fia kúpjátékot játszik, ott nagyon hamar lábra kaphat az egész haza.

Annak idején a vendégség is megkezdődött. Trotty önkénytelenül jutott a többivel együtt a csarnokba s erősebb benyomás által, mint minő saját akarata lehete, érzé magát oda vezettetni. Minden rendkívül ékes volt. Az úrhölgyek igen szépek, a vendégek vidámak s jó szeszélyben. Midőn az alsó ajtók ketté nyitak, s a nép falusi öltözetében, betódult, ekkor érte el a látvány szépsége tetőpontját. De Trotty mind gyakrabban mondá: Hol van Rikárd? — Segítnie kellene Margitnak, s vigasztalnia őt! Rikárdot sehol sem látom.

Több beszédek tartattak, s lady Bowley egészségeért elég poharat ürítének, melyért sir Bowley köszönetet szavazott, s elmondá nagy beszédét is, melyben különböző okokkal bizonyítá, hogy ő született barátja s atyja a népnek, stb. s áldomásul barátait, gyermekeit, s a munka méltóságát köszönté fel. Ekkor Toby figyelmét a csarnok hátterében egy kis zavar vonta magára. Nehány percznyi zürzavar zaj és ellenkezés után egy férfiú tört keresztül a csoportozaton, s egyedül álla helyén.

Nem Rikárd volt. De oly valaki, kire sokszor gondolt, s kit várt. Homályos világításnál talán kétkedett volna, amaz

öreg, ősz, meggörbedt, kiaszott férflu kiléte fölött, de a lámpák világos fénye mellett, mely bozontos feje fölött szétterült, megismeré Fern Vilmost, mihelyt az belépett.

Mi ez? — szólt sir Bowley fölemelkedve. — Ki engedé meg ez embernek a belépést? Ez egy börtönből szabadult gonosztevő. Mr. Fish legyen oly szives — —

Egy perczet kérek! — szólt Fern Vilmos. — Csak egy perczet kérek! Mylady. Ön a mai napon, az új évvel együtt született. Engedjen egy pillanatig beszélni.

Mylady közbeveté magát, mire sir Bowley méltósággal, ismét elfoglalá helyét.

A rongyos vendég — mert nyomorúan volt öltözve, — körüljártatá tekintetét a társaságon, s alázatos meghajlással tanusítá tiszteletét.

Önök, előkelő uraságok — kezdé Fern Vilmos — csak az imént üritének poharat a munkásokért. Nézzenek reám.

Épen a fogházból jő — mondá mr. Fish.

Egyenesen a fogházból — szólt Vilmos és sem először, sem másodszor, sem harmadszor vagy negyedszer.

M. Filer azt jegyzé meg, hogy négyszer elzárva lenni, csaknem hallatlan; szégyelhetné magát.

Előkelő uraságaim, nézzenek reám — ismétlé Vilmos — önök látják, hogy én már odáig jutottam, hogy nekem már sem ártani, sem használni nem lehet; mert az idő, melyben önök jó szavai, vagy jótéteményei segíthettek volna — itt kezével mellére ütött, s ősz fejét megrázta — az utolsó babvirág vagy lóhere illatával elszállt; de ezek mellett engedjenek pár szót mondani — s a csarnokban összegyűlt munkásokra mutatott — s ha úgy tetszik, hallgassák meg egyszer a tiszta igazság szavait.

Itt senki nincs — szólt a házi úr — ki önt szónokul kívánná!

Nagyon valószínű, méltóságos uram. De azért talán nem kevésbé igaz, mit mondani akarok. Uraságaim, én rég idő óta élek e helyen. Hiszen amott a bükkök között rombolt kis kunyhómat láthatják is még. Százszor is figyelém, midőn szép úrhölgyek könyveikbe rajzolák. „Oly jól illik tájképnek“ hallám mondani. De a képeken nincs vihar. S bizonyosan inkább való romladozó kunyhóm oda, mint lakásul. Azért azonban én ott lakom. Mi kemény és keserű napokat éltem le ott, nem akarom festeni. Az évnek minden napján s minden órájában a napnak, megítélhették volna magok nagyságtok.

Úgy beszélt, mint azon napon, melyen őt Trotty az utcán találá; hangja durvább s mélyebb lett, s kissé reszketett koronként. De szenvedélyesre soha sem emelé, s ritkán beszélt hangosabban, mint az egyszerű tárgyak kívánák, mikről szólt.

Bizony keményebb dolog, mint nagyságtok képzelhetik, oly helyen tisztességesen nőni fel, csak a közönséges józan ész szerint is nehéz. Hogy csak olyan ember lehettem is, a minő valék, s nem váltam oktalán állattá, az szól valamit mellettem. Hogy most mi vagyok, arról beszélni sem érdemes. Azon már túl vagyunk.

Örvendek, hogy ez ember ide tévedt — mondá sir Bowley s vidáman tekintte körül — ne háborgassuk. Megjelenése végzetnek látszik. Ő példány, élő példány. Biztosan hiszem s reménylem, hogy itt összegyűlt barátaimra nézve nem fog kárba veszni.

Átestem valahogy — kezdé pillanatnyi szünet után Fern — így-amugy ez életen — sem én, sem más meg nem mondhatná, miként; de oly nehéz volt minden napom, hogy nem vághattam vidám képeket, s nem szedhettem rá az embereket, mintha ilyen vagy amolyan volnék, s nem az, ki valóban voltam. Önök méltóságos uraim, kik a parlament-

ben ülnek, ha a szegényt elégületlen vonásokkal látják, azt mondják felőle egymás között: veszélyes ember, kételkedem Fern Vilmosban; így szólnak önök: tartsátok a ficzkót őrizet alatt. Nem mondom, hogy ez nem egészen természetes. De azt állíthatom, hogy ez órától fogva, bár mit tesz is Fern Vilmos, vagy tesznek közelében, mindegy, az ő szakála felelős.

Cute alderman hüvelykuját mellénye zsebébe rejté, s visszadólt karszékébe, a közelében álló kargyertyatartóra mosolygva s hunyorogva, mintha mondaná: természetes, hiszen mondtam, a közönséges láрма! Isten segítsen benneteket! De ugyancsak meg birunk e dolognak felelni — én, s az emberi természet!

Nos, nagyságos uraim — kezdé ismét Fern Vilmos, szétterjesztvén kezeit s pillanatra kipírult elfonnyadt arca — látjátok, milyenek törvényeitek elfogatásunkra s üldöztetésünkre, midőn már odáig jutottunk. Megkísértek másutt élni. S csavargó és országkerülő leszek. Börtönbe vele! Erdeitekbe megyek diót szedni, de véletlenül néhány száraz ágat is — ki ment ettől — letörök. Börtönbe vele! Vadászaitok egyike észrevesz világos nappal, saját kertemben puskával. Börtönbe vele! Kiszabadulván, természetes, hogy ez embernek nem adhatok jó szót: Börtönbe vele! Levágok egy bokrot. Börtönbe vele! Megeszem egy rothadt almát vagy répát. Börtönbe vele! A fogház husz mértföldre van innen, s midőn visszatérek, egy kis alamizsnát kérek az utcán. Börtönbe vele! Szóval, a rendőr, a vadász, mindenki rám talál, s én mindent teszek; börtönbe vele; mert ő csavargó, s ismert dologházi madár; a dologház lön egyedüli otthona.

Az alderman bölcsen inte fejével, mintha mondaná: Valóban édes jó otthon!

Magam miatt beszélem ezeket? — folytatá Fern —

ki adhatja vissza szabadságomat, jó nevemet s ártatlan unokahugomat? ezt nem képes Angliának minden lordja és ladyje sem. De uraim, ha másokkal is, mint velem, dolgozok lesz, kezdjétek el a jobbik felén. Adjatok, az Isten szent nevére, tisztességesebb lakásokat nekünk, mint melyekben bölcsőinket ringatták; adjatok jobb eleséget, ha létünk feltartásáért dolgozunk; adjatok enyhébb törvényeket, melyek visszavezessenek bennünket az igaz utra, ha tévelyegtünk, s ne állítsatok előnkbe, bárhova forduljunk, börtönt és lánczokat. Akkor ha leereszkedést tanusítanak is önök, a munka iránt, készséggel, s oly hálával fogadja, minőre csak ember képes, mert hiszen a népnek türelmes, békés s jóindulatú szive van. De előbb belénk kell nagyságtoknak oltani a becsületes szellemet. Mert legyen bár düledék, vagy rom, minő én vagyok, vagy legyen hasonló azokhoz, kik jelenleg itt állanak, kedélyünk most el van idegenedve nagyságtoktól. Adjátok vissza a bizodalmat, nagyságos uraim, oh adjátok vissza, mielőtt eljő a nap, melyben ezeknek is mint nekem, még bibliájuk is más értelmet fog nyerni, s az írás szavai úgy szólnak hozzájuk, mint előttem látszottak hangzani — börtönömben: Hova te mégy, oda én nem mehetek. Hol te lakol, ott én nem lakhatom, a te néped nem az én népem, s a te Istened, nem az én Istenem.

Rögtöni mozgás és izgalom támadt a csarnokban. Trotty először azt gondolá, hogy Vilmost akarják kidobni az nrak, s innen ered átalakulásuk. De a második percz meggyőzé, hogy a terem, s az egész társaság eltűnt szemei elől, s hogy ismét leánya ül előtte munkájával, de szegényesebb, alacsonyabb szobában, mint az imént, s Lilly nem volt oldala mellett.

A ráma, melyen amaz dolgozott, a párkányon feküdt, s be vala takarva. A szék, melyen ülni szokott, a fal felé

volt fordítva. Ez apróságokról s Margit halvány arczáról történet volt olvasható, ó, ki nem olvashatta volna le azt!

Margit szemei munkáján függöttek, mindaddig, míg egészen elsötétedék, s midőn többé nem látott, meggyújtá vékony gyertyáját, s tovább dolgozott. Öreg apja láthatlanul, még mindig mellette állt s letekinte rá; hiszen ugy szerette leányát, olyan nagyon szerette! — hiszen mesélt is neki a régi időkről s a harangok kongásáról, habár tudta a szegény jó Trotty hogy nem hallhatja őt.

Az estének nagy része elmúlt már, midőn ajtaján kopogtak. Margit negnyitá az ajtót. A küszöbön egy férfiú állt, rendetlenül ölözve, félig ittasan s a mértékletlenség kinyomatával arczán. Haja rendetlenül kuszált, szakála nyíratlan vala, de hogy ifjabb korában csinos ember volt, s jobb körülmények között élt, még most is látszának nyomai.

Állva maradt, míg engedelmet nyert a beléphetésre: Margit pár lépéssel visszahátrált, s hallgatva s aggalommal nézett látogatójra. Trotty kívánsága beteljesült; Rikárd állott leánya küzőbe előtt.

Szabad bemennem Margit?

Igen, csak jöjjön kérem.

Jó, hogy megismerteőt Trotty, mielőtt megszólalt. Mert ha kétsége lett volna, akkor a rekedt, durve hang, azon gondolatra hozandja, hogy talán nem is Rikárd, hanem valaki más a belépő.

A szobában csak két zék volt, az egyikkel Rikárdot kínálá meg Margit, ő mag. néhány lépésnyi távolságra állva maradt, s ott várta, mikor neki mondani.

Rikárd azonban leült s szemeit kifejezéstelenül mereszté a földre, ostoba, fényelen mosolylyal, mint a legmélyebb önlealázás s teljes reménytelenség képe. Margit kezeivel betakarta arczát, s elfodult, hogy ne lássa Rikárd, mennyire megrázkódtatá őt látás.

Ruhája suhogása, vagy más ily jelentéktelen zörej által felébresztve, fölemelé fejét, s beszélni kezdett, mintha belépése óta semmi szünet nem lett volna.

Mindig munka mellett Margit; ön későig dolgozik.

Rendesen úgy szoktam.

És reggel?

Szinte jókor.

Ezt mondta Lilly is. Azt mondá, ön soha ki nem fárad, vagy legalább nem vallja be, ha fáradt volna is, még akkor sem, ha munka és éhség által csaknem elájult ön. De említém ezt multkor is, midőn utolszor itt valék?

Igen — viszonzá Margit — s én lértem önt, hogy ezt többé ne említse. S ön ünnepélyes ígértet tön Rikárd, hogy azt nem is teszi többé.

Ünnepélyes ígértet — ismété bárgyu kacajjal, s kifejezéstelenül bámulva az üresbe — ünnepélyes ígértet. Úgy! — s szünet mulva, mintha, mint az imént, egyszerre fölébredne, nem várt élénkséggel így folytatá:

Mit tehetek róla Margit, mi tegyek? Ő ismét anynyira kért.

Ismét — mondá Margit keeit összekulcsolva. — Ó, hát gyakran gondol reám? Ismét kérte önt?

Huszsor egymás után — viszonzá Rikárd — Margit, ő nem hagy nyugodni, könyöröge kér szünet nélkül, hogy adjam át önnek.

E szavaknál kis tárczát nujtott Margit felé, megcsörgetvén pénztartalmát.

Tegye ön el — mondá Margit — tegye kérem el. Ha ismét kérni fogja önt feleség, mondja neki Rikárd, hogy egész lelkemből szeretem őt, hogy soha nem fekszem le a nélkül, hogy őt megáldam, s érte imádkoznám, hogy magános munkám mellett, mindig reá gondolok, hogy éjjel nappal nála vagyok, s ha bólnap meghalnék, végső lehele-

temmel is reá gondolnék, — de pénzt tőle s öntől el nem fogadhatok.

Rikárd csöndesen visszahuzta kezét, s az erszényt összeszorítva, nemével az álmos meggondolásnak így szólt: Ezt előre mondtam neki, kereken megmondtam neki, a mint csak szavakkal lehet. Tízszor letettem az erszényt, s ő tízszer kezembe nyomta. S szemtől szemben állva, ellenkezhetem-e vele?

Ön naponként látja őt? szólt Margit. — Naponként látja? O Lilly, édes, szegény leány! O Lilly, Lilly!

Igen látom — mondá Rikárd, nem válaszolva, de mintha saját gondolataival foglalkoznék. — De nincs benne örömem. Ott áll előttem, és reszket. O Rikárd, szokja mondani — te láttad őt, mondd, hogy néz ki? Beszél még most is néha rólam? Régi helyemet az asztalnál, mondd ki tölti be? s a rámát, melyen himezni tanított — elégette-e? Valóban ily beszédeket hallok.

Margit visszanyomta sohajtásait, s lehajolt Rikárdra, hogy egyetlen lehetőségét se veszítse el, mialatt szemeiből sűrű könnyek omlának.

Rikárd két kezével térdére támaszkodva, s székén előre hajolva, mintha azt mit beszélt, félig olvasható írásból szótágolva, összefüzni kísértené meg, folytatá: Rikárd — mondja tovább Lilly — én azáltal, hogy veled házasságra léptem, őt, valamint te, elárultam, s nagyon mélyen sülyedtem. De ó Rikárd, tudod mit szenvedtem, s szenvedek, már csak az által is, hogy érte nem dolgozhatom veled együtt. Te szeretted őt egykor, hiszen erre még én is emlékszem. Idegen beavatkozások választanak el benneteket, mindenek előtt félelem, kétség, féltékenység és hiúság idegenítének el egymástól, mielőtt én közibétek léptem. De te egykor szeretted őt még az én emlékezetemmel is. Azt hiszem, ez csakugyan áll — mondá Rikárd önmagát megszakitva. —

De ez nem változtat a dolgon — ó Rikárd, ha szeretted őt valaha — folytatja ismét Lilly — ha emlékszel még arra, mi örökre elveszett, és oda van, kísértsd meg őt rábeszélni, hogy agyon ne dolgozza magát, hogy fogadja el tőlem e pénzt. Csak egyszer még kísérted meg ezt Rikárd. könyörögj neki, mint én előtted könyörgöm. Mondd neki, hogy fejemet válladra hajtám, hol egykor talán az ő feje pihent, s mi alazatos valék hozzád, Rikárd. Mondd neki, hogy arczomra tekintél, s hogy minden szépségnek, melyet rajtam magasztalni szokott, vége van, hogy arczom beesett és halvány, mely felett sirna, ha látna engem. Mondd ezt mind el neki, s vidd el még egyszer hozzá az erszényt, s ő nem fogja elutasítani, nem lesz hozzá szíve!

Igy ült álmodozva helyén, s ismétlé az utolsó szókat, mignem ismét felriadt, s felállt.

Nem fogadod el Margit?

Margit fejét rázva kéré őt, távozzék.

Jó éjt, Margit.

Jó éjt.

Rikárd visszatekinte. Megdöbbsent Margit fájdalmán, s talán a részvéten is, melyet iránta hangja remegésével tanúsíta. Ez egy pillanat mozzanata volt, s régi tartásának egy árnyéklata élénkíté alakját. Következő perczben, úgy a mint jött, távozzék, s a kialudt tűznek amaz egyetlen szikrája nem látszék őt élénkebb tudatára ébresztteni elaljasodásának.

Margit, minden búskomolysága, minden fájdalma és szenvedései mellett, kénytelen volt dolgozni. Leült és varrott. Sötét lón az éj, s eljött az éjfél — ő még mindig dolgozott.

Miután nagyon hideg volt, felállt koronként, gyér tüzét felfujtatni. Künn a torony-óra fél egyet ütött éjfél után, mialatt tüze élesztésével foglalkozék, s egyszerre csak

halk kopogást hallott az ajtón. Mielőtt ideje lett volna a felett csodálkozni, ki lehet a kopogó, ily szokatlan órában, már megnyílt az ajtó!

Ó ifjuság és szépség, boldog mint lennetek kellene, nézzetek oda! O ifjuság és szépség, áldott s áldva mindent, mi körötökbe kerül, s mi irgalmas teremttök céljait előmozditja, nézzetek oda!

Margit látta, s megismeré a belépő alakot, s nevét kimondá: Lilly!

A szerencsétlen gyorsan előre futott, s térdre esván Margit előtt, ruhájához fogódzék.

Állj föl Lillym! Állj föl kedvesem!

Soha többé Margit, soha többé! Itt, itt akarok nálad maradni, téged tartani karjaim között, édes lehelletedet érzeni.

Édes Lilly, legkedvesebb Lillym, szivem gyermeke! Az anyai szeretet nem lehet gyöngédebb! Pihentesd fejedet keblemen.

Soha többé Margit, soha többé! Midőn először láttam kedves arczodat, te térdeltél mellettem le. Engedj előtted térdelve meghalni, itt meghalni!

Vissza jöttél kedvesem! jobb is addig nálam, míg meggyógyulsz. Majd ismét dolgozunk együtt, reménylünk, bizunk!

Ó csókold meg ajkaimat Margit! Ölelj meg, szoríts kebledhez! — Nézz nyájasan reám — de ne emelj innen fel. Elárultalak, mert Rikárd neje levék, — de nem voltam boldog, megszenvedtem bűnömért. Engedj lábaidnál meghalni, hadd lássam térdeimem utoljára kedves arczodat!

Ó ifjuság és szépség, boldog, mint lennetek kellene, nézzetek ide! O ifjuság és szépség, ti, kik nagy irgalmu teremttök céljait töltitek be, nézzetek ide!

Bocsáss meg Margit! O édes, édes Margit, bocsáss

meg. Tudom, hogy teszed, látom, hogy megbocsátasz, de mondd is, Margit!

S ő megsugta neki, ajkaival Lilly arczain, s karjaival átölelé — hiszen jól tudta, — hogy a fiatal nő, egy megszakadt szív.

Isten áldása reád, kedves édesem! Csókolj meg még egyszer! — Margit megengedé, hogy lábaihoz üljön, s azokat hajával törölgesse. — Ó Margit, mily részvét, mily irgalom!

Midőn meghalt, megérinté a visszatért gyermek lelke az öreg embert kezével, s ragyogó arczczal intett, követné őt tovább.

NEGYEDIK NEGYED.

Trotty, még meglehetősen emlékezett a harang kísértetes alakjaira. Még birt gyöngé benyomatával a harangok kongásainak. — Még tudta, mintegy szédelegve, hogy a szellemek seregét mindig megújulva látá, mig jelenlétök, számuk zavara közt elveszett. Az is eszében volt, bár nem tudta, miként esék értésére, hogy több év múlt el. — Im ott áll a gyermekszellemtől kísérve, ismét emberi társaságban.

Hizott vörösarcú társaság! Csak kettőből állott e társaság, de vörösségök tiz ember számára elég leende. Vigan lobogó tűz mellett ültek; közöttük kis alacsony asztal állt, s ha e szobában nem tartózkodik tovább a thea és piritott zsemlye illata, mint legtöbb más helyen, ugy az asztal, kevés-sel előbb terítve lehetett. De miután a poharak és csészék már tisztán álltak helyükön, a párkányon, s miután a réz piritó villa szokott szögletében függött, s négy heverő ujját

kinyújtá, mintha keztyűt akarna magának szabatni, így semmi látható jele nem maradt az épen bevégzett lakomának, mint mely a tűznél melegedő macskák dorombolásán hallatszék, s az uraságok elégedett, hogy ne mondjuk szalonnás képén ragyogott.

E bizalmzs pár, valószínűleg házastársak, becsülettel megosztá egymás közt a tüzet, s majd az égő szikrákat nézdelé, melyek a rostélyon lehullottak, majd fél szenderbe bólintgáltak, koronként föl-fölrezenve, midőn a tüzes szén, nagyobb, mint a többi, pattogva lezuhant, mintha a tűz kialudni akarna.

Ily veszélytől azonban nem lehet tartani, mert nem csupán a kis szobába csillogott világa, hanem az üvegajtóra, valamint a félig reá vont függönyökre, de még a kis mellék boltba is. A kis bolt fulladásig meg vala töltve készleteivel, valódi falánk his bolt, gyomra oly téres és teli, mint a czethal-gyomor: sajt, írósvaj, tüzelőfa, szappan, gyufa, szalonna, asztali sör, befőzött, gyermek-sütemény, madár-eleség, nyers sonka, seprő, tűzkő, só, boreczet, czipő-máz, heringek, író-eszközök, fűző zsinór, kenyér, lapta, tojás és palavessző — minden megjárta halnak, mely e mohó kis bolt hálójába került. Hogy még hányféle kis árúczikk találtatik benne, nehéz volna elsorolni, de kötőszalag-csomók, vöröshagyma-fonatok, gyertyák font számra, hállók és kefék függének le csomónként a tetőről, valamint ritkább gyümölcsök, különböző különös kosárcák, mikből aromaticus illat ömlött ki; a föliratok valódisága a külső ajtón igazoltatott, melyek a közönségnek jelentik, hogy a kis bolt tulajdonosa szabadalmazott thea, kávé, dohány, bcrs és burnót-árus.

Mialatt Trotty azon czikkek felé tekintett, melyek a tűz fénye, s a kevésbbé derült két füstölő lámpa sugaránál, mik meglehetős borusan pislogtak, magában a boltban, mintha

telivérőségük tüdejüket nyomná, láthatók valának, s midőn azután, a tűz melletti pár közül az egyiknek arczára pillanta, nem volt nehéz fölismerni az asszonyiségben mrs. Chickenstalkert, ki mindig hajlandó volt a hizásra, már akkor is, midőn könyvében, Trottnak egy kis számadása volt jegyezve.

Társának vonásai nem valának oly ismerősek előtte. A nagy széles áll, melynek ujjnyi mélységű redői voltak, a meredt szemek, melyek egymás közt czivódni látszának, úgy, hogy mindig mélyebb, s mélyebben sülyedtek a szivacsos arcz kövérségébe, az orr, mely hivatása megzavarásával volt terhelve, bedugulás által, a rövid vastag nyak, s a hörgő mell, más hasonló szépségekkel együtt, épen alkalmasak voltak arra, hogy örökké emlékezetben maradjanak, s Trotty még sem tudta, hol látta őt valaha, bár alakját nem feledheté. Végre megismeré mrs. Chickenstalker társában, sir. Bowley korábbi portását, ki Trotty lelkében, évek mulva is összeköttetésben maradt mrs. Chickenstalkerrel, azért, mivel ezen portás által jutott azon házba, hol bevallá tartozását nevezett urhölgy iránt, s hol oly nehéz szemrehányások szórattak szerencsétlen fejére.

Ily változás iránt nagyon kevés érdekeltséggel viseltetik Trotty azok után, miket végig nézett. De az eszmélánczolatok néha nagyon erősek, s az öreg önkénytelenül az ajtó mögé tekint, hol a vevők adósságai pompáztak, krétával jegyezve. Az ő neve nem volt közöttök. Csak néhány Trotty előtt idegen név vala ott, mindössze is, s végtelen sokkal kisebb számmal, mint korábbi időkben, miből azt következteté, hogy a készpénzügy kezelője a portás lón, s hogy ez, elfoglalván az üzletet, mrs. Chickenstalker adósságait szorosabban fogta.

Trotty oly kétségbeesett és szomorú volt az ifjúság, s gyermeke csalódott reményei felett, miként még az is ag-

gasztá, hogy nem volt többé mrs. Chickenstalker adósai között.

Anna, milyen éjjel van odakinn? — kérde sir Bowley úr korábbi portása, miközben lábszárait a tűz előtt kinyújtá s mennyire csak rövid karjai engedék, dörzsölgeté, oly módon, mintha azt mondaná: Ha künn rossz az idő, itt ülök, s ha szép az idő, akkor sem vagyok kénytelen kimenni.

Nagy a szél és dér esik — viszonzá neje. — Az éj havazással fenyeget, sötét és igen hideg van.

Örvendek, hogy pirított zsemlyénk volt, — mondá a korábbi portás, oly férfi hangján, ki lelkiismeretét nyugdíjazta. — Ez oly éjszaka, mely épen pirított zsemlye mellé van hivatva, de lepény mellé is. — Aztán meg pudding is jó volna. — A korábbi portás olyan formán sorolta egymásután az ételeket el, mintha jó cselekedeteit számlálta volna. Erre, mint előbb, tovább dörzsölgeté kövér szárait, s térdeinél megtámasztá, hogy a tűz érje a még pirítatlan részeket is, miközben fel-fel kaczagott, mintha valaki csiklándozta volna.

Ugyan csak jó kedvű vagy édes Tugby — jegyzé meg neje.

A firma következő volt: Tugby előbb Chickenstalker.

Nem — viszonzá Tugby — nem különösen. Csak vig vagyok. — A pirított zsemlye gyönyörű volt. — E közben addig kaczagott, míg arcza egészen elfeketült, s annyi fáradtságába került, míg ismét más színhez jutott, hogy kövér szárai a legkülönösebb mozdulatokkal eviczkeltek a légben. Nem is lehete mindaddig illedelmességre birni, míg mrs. Chickenstalker jól hátba nem verte, s derekasan meg nem rázta, mintha nagy boros-üveg volna.

Ej, édes Istenem, mi lelte ez embert — szólt nagy ijedtséggel a jó asszony. — Mi lesz belőle?

Mr. Tugby megtörlé szemeit, s erőtlen hangon ismétlé, hogy kissé víg volt.

Akkor, kedves jó lelkem, ne légy soha víg — mondá neje — ha rángatódzásod s hadonázásoddal agyon nem akarsz ijeszteni.

Mr. Tugby ígéré, hogy többé nem teszi. De hiszen egész élete viadal volt, melynél, ha mindig rövidebb lélekzetvétele, s mind sötétebb vörös arcza után következtetnünk lehet, folytonosan ő huzta a rövidebbet.

Nemde, Anna, nagy a szél és dér esik, s az éj havazással fenyeget, s nagyon sötét és hideg van, nemde kedvesem? — szólt Tugby úr a tűzre nézve, s ismét visszatért előbbi vigsgája.

Igen zord idő van! viszonzá a nő fejét csóválva.

Ugy, ugy — mondá Tugby — az évek is olyanok e részben, mint a keresztények; az egyik nehezen hal meg, a másik könnyen. Ez az év kevés nap alatt végig futja pályáját s eléggé megfárad érte. Nekem annál inkább tetszik. Vevőnk jött kedvesem.

Midőn mrs. Tugby az ajtót nyikorogni hallá, azonnal fölállt.

Mit kíván ön? — kérdé a nő a kis boltba lépve. — Ó bocsánatot kérek uram, nem tudtam, hogy ön az.

Egy úr előtt menté így magát, ki fekete ruhát viselt, fején kalapja hanyagul volt félre csapva, mig kezeit zsebeibe dugva, egyenesen a sörös hordóra ült, viszonzásul fejével intve.

Rosszul áll odafenn a dolog, mrs. Tugby — szólt a gentlemann. — A beteg férfiú nem maradhat életben.

Hogyan, a padlásszoba-lakó? — kérdé Tugby miközben ő is a boltba jött, hogy a tanácskozásban részt vehessen.

Igen a padlásszoba-lakó — viszonzá a gentleman —

nagyon iparkodik hegyről le, s nagyon hamar föld alá kerül.

Fölváltva, Tugbyra s nejére nézve, bokáival azt méregeté, meddig érhet a sör a hordóban, s midőn kikutatta, indulót vert az üres részen.

A padlásszoba-lakó, mr. Tugby — mondá a gentleman, miután Tugby egy ideig néma levertséggel állt helyén, — végét járja.

Akkor — szólt nejéhez fordulva, — mennie kell innen, takarodjék, mielőtt végét éri.

Nem hiszem, hogy késő ne volna erre, — mondá fejcsóválva a gentleman. — A felelősséget nem vállalhatom el arra nézve, hogy eltávolíttassék. Jobb, ha békén hagyja ott a hol van, soká úgy sem viheti már.

Ez az egyetlen tárgy — szólt mr. Tugby s a vajmért nyikorogva vágta a bolti asztalra, mintha öklét akarná megmérni, — mely fölött valaha vitánk volt egymással, nekem s nőmnek; s mire megyünk mind e mellett? Hogy végre is itt hal meg ez az ember, a mi födelünk alatt.

Hát hol halhatott volna másutt meg, Tugby? kérdé neje.

A dolgozó házban — viszonzá Tugby, mi végre vannak a dologházak?

Azért bizony nem, — viszonzá mrs. Tugby nagy erélylyel. — Azért bizony nem. Tehozzád sem azért mentem férjhez. Azt ne képzeld Tugby. — Mert azt nem akarom, azt meg nem engedném. Készebb volnék tőled elválni, és arczodat soha nem látni. Midőn az ajtó fölött még özvegyi nevem függött, mint az sok-sok éven keresztül ott állt, mrs. Chickenstalker háza mindenfelé ösmerős volt, s mindig jó hirben s nagy tekintélyben állt; midőn az ajtó fölé még özvegyi nevem volt írva, Tugby, úgy ismertem őt, mint szép, erőteljes, férfias. független suhanczot; s ápolónéját, mint a legkedvesebb ifju leánykát, mindazok közt, kiket valaha láttam; sőt apját

is ösmertem (szegény öreg ember, a toronyból esett le, hová egykor álmában mászott föl, s agyon üté magát) a jó Tobyt is mint egyszerű, munkás, szelid kedélyű öreget ismertem; s ha valaha leányát s szerencsétlen betegét kiüzném házamból, megérdemelném, hogy majdan a mennyországból engem is kiverjenek az angyalok! s meg is tennék teljes joggal!

Öreg arcza, mely oly kerek volt, s melyet még most is két oldalt gödröcskék diszítének, szinte fellángolt, miközben szavait ejté; s midőn szemeibe szökött könnyeit letörle, s Tugby ellenében fejét és zsebkendőjét rázta oly szilárdság kinyomatával, melylyel nehéz leende ellenkezni; ekkor Trotty így szólt: Isten áldja őt! Isten áldja őt!

Azután dobogó szívvel várt arra, mi következni fog, mert még semmi mást nem tudott, mint hogy Margitról beszélnek.

Ha Tugby a szobában kissé vig vala, számadása ugyancsak kiegyenlítették, mert a boltban annál levertebben pislogott feleségére; de titkon egyszersmind — vagy szórakozottságból, vagy elővigyázatból a jövőre nézve — a bolti fiók minden pénzét zsebébe söpré.

A sörös hordón ülő gentleman, ki odarendelt szegények orvosának lehetne segéde, sokkal inkább hozzá volt szokva a véleménykülönbségekhez férfiak és nők között, minthogy megjegyzést tehetett volna. Csöndesen füttyürészve ült hordóján, sörcseppeket hullatva a csapról a földre, meddig teljes csönd állott be; ekkor fölemelé fejét, s mrs. Tugbyhoz előbb özv. mrs. Chickenstalkerhez fordulva, így szólt: A szegény asszony arcza, ki oly gonddal ápolja betegét, még most is vonzónak látszik. Férje neki azon ember?

Férjének kellett volna lennie — viszonzá mrs. Tugby, az orvossegéd közelében foglalván helyet — de másképp történt. Hát lássa kérem, sok év előtt Margit és Rikárd egymásnak voltak szánva. Akkor még mint szép fiatal pár áll-

tak egymás mellett, s minden rendben vala már, hogy egy ujév napján egybe keljenek. Ekkor előkelő urak avatkoztak a dologba, Rikárdnak azt verték fejébe, hogy annál jobbat is tehet, s hogy nem sokára meg fogja bántni, s hogy Margitnál különb leányt is kaphat, s oly fiatal embernek még, minő akkor volt, a házasság nem is való. Mig Margitot ugyanazon előkelő urak megijeszték s elszomoríták azzal akartván elhitetni, hogy férje a faképnél hagyja őt, s gyermekei akasztófára jutnak, s így tőle istentelenség, férjhez akarni menni. Elég az hozzá: haboztak mind a ketten, huzták, vonták az időt, s egymás iránti bizalmuk aláásaték. De Rikárd volt a hibás. Ő örömmel felesége leende. Sokszor láttam később is remegni, midőn Rikárd kényesen és gondtalanul elhaladt mellette, és soha leány nem búsult jobban választottja után, mint Margit, midőn észrevette, hogy Rikárd rossz utra kezd tévedni.

Ó, tehát rossz utra tévedt? kérdé a gentleman, kibuzva a dugót a hordóból, hogy a dugó-résen bekandikálhasson a hordóba.

Lássa kérem, én azt hiszem, Rikárd maga sem tudta mit akar, vagy mit cselekszik. Azt hiszem nagyon is szívére vette, hogy szakítanak egymással, s ha az előkelő urak előtt nem szégyenlendi, s talán azt sem tudta, hogy fogadná Margit a dolgot, szívesen kiállott volna minden kísértést, hogy Margit igen-szavát, s kezét megnyerhesse. Ez az én hitem. De soha semmit sem szólt: annál rosszabb. Ivásnak adta magát s henye élethez s rossz társasághoz szokott, az előkelő urak szerint mindez sokkal jobb vala rá nézve, mint a házi boldogság, melyet Margit mellett élvezhetett volna. — Lassanként elveszté jó nevét, erejét, egészségét, barátait, munkáját, egyszóval mindent!

De nem mindent, mrs. Tugby, mert feleséget mégis csak kapott.

Azonnal rájövök. Így ment ez éveken át, a szerencsétlen mind mélyebben süllyedt; mialatt szegény Margit elég szükségét szenvedett, míg mindennapi kenyerét munkájával megkeresé. Végre annyira alá jutott, hogy már munkát sem akart neki senki adni, senki tekintettel nem volt iránta, s az ajtókat orra előtt csapták be. Hasztalan járt házról házra, hasztalan fordult bárhova. De midőn századszor folyamodott azon urhoz, ki már gyakran kísérte vele szerencsét (mert végperczéig jó munkás maradt) ez, ismervén élettörténetét, így szólt hozzá: azt hiszem ön javíthatlan; csak egy mód van a világon, mely megmenthetné: a házasság. Kísértse meg ezt, s jöjjön akkor hozzám! Ily valamit mondott neki bosszusága s haragjában.

Úgy! — szólt a gentleman — Nos?

Nos, a szerencsétlen megházasodott, de álszemérme még most sem volt legyőzhető. Margit helyett azon fiatal leányt vette nőül, kit mint gyermekeket évek előtt egyik újév napján vitt a házhoz az öreg Trotty, s kinek Margit valódi anyja lön. Lilly volt e hálátlan gyermek, de házasságuk nem ütött ki jól.

A gentleman fölállt a hordóról, nyujtózkodott s így szólt: Bizonyosan rosszul bánt nejével.

Azt nem hiszem hogy tette volna — mondá fejcsóválva mrs. Tugby, mialatt könyjeit törölgeté.

Sőt egy ideig jobban kezdé magát viselni. De a lelki ismeret sem őt, sem nejét nem hagyá nyugodni. Lilly legjobb barátnéját, ki érte dolgozott és fáradt, míg kised volt, ki szeretete által feledteté vele oly sok éven át árvaságát, ez önfeláldozó, nemesszívü barátnőjét elárulá. Rikárd együtt érezte Lillyvel a megbánást, érezte, hogy őt a világon csak Margit mentheté vala meg, s nem egyszer keresé föl az elhagyottat, s térdeire borulva kérte bocsánatát, s ajánlá föl számára saját s felesége mindennapi keres-

ményét. Margit szeliden utasítá vissza a felajánlott segélyt, soha szemrehányást nem tőn, s áldást kívánt mindkettőjöknek. Száz szónak is egy a vége: Rikárd visszaesett régi korhely- társai kezébe, nejét s kis gyermekét számba se vette, s midőn Lilly Margit karjai közt kiadá lelkét, a kedves lény gondjaira két elhagyottat bízott: férjét s áróját. Rikárd neje halála után csakhamar, mint korhelységeinek áldozata, ágynak esett, s betegsége, mint ön mondja, örökre ledönté őt. Margit hirül vevén a szerencsétlen állapotát, azonnal engem keresett föl, s lakásáról kérdezősködvén, így szólt: A régi Rikárd sirban fekszik már, szorosan oldala mellett annak, mi rá nézve akkor én voltam. De ha meg nem menthetem is többé, elhagyni nem akarom őt; azon szegény könnyű szívű fiatal leány miatt, ki egykor újév napján férjhez menni készült hozzá (hiszen ön jól ismeri-e leányt) s Rikárdja iránti szerelme emlékeül. Én a kedves teremtés kívánatára azonnal átengedém a padlás-lakást, hol azóta hűséges ápolója a nehéz betegnek s elárvult gyermekének. De a szerencsétlen Rikárdon most is látszik, hogy mindig Margitot szerette. Magam láttam többször mint sir, midőn remegő kezeivel Margitét ajkaihoz szorítja, hallám midőn így szólt hozzá: Ó Margit, csak még egyszer eljönne tizenkilencedik születésnapod! S itt fekszik hetek, hónapok óta, s szegény Margit kizárólag az ő és gyermeke ápolásával elfoglalva, nem volt képes szokott munkáját folytatni, s miután nem küldheti mindig pontosan rendeltetése helyére, végkép elveszti, még az estre is ha újra folytathatná. Meg sem foghatom hogy is élhetnek szegények.

De én tudom — mormogá Tugby, a bolti pénzes fiók felé kandikálva.

Szavait sikoltás, fájdalomsikoltás szakítá meg, mely felülről hangzik le. A gentleman az ajtó felé sietett. Barátom — szólt visszatekintve — már nem szükség vitázniok

a felett, kiüzzék-e a házból vagy sem. E fáradságtól azt hiszem fel van ön mentve.

Gyorsan fölsiete a lépcsőn; mrs. Tugby követte őt, míg mr. Tugby mögöttük dörögge és hörgött, mert a pénzes szekrény tartalma, mely szokatlan sok rézpénzből állott, lélekzetét még rövidebbé tévé, mint egyébkor volt.

Trotty a gyermekszellem oldalán mint üres lég röpült fel a lépcsőkön.

Kövesd őt, kövesd őt, kövesd őt! — így zúgtak körül a harangszellemek hangjai, mialatt a lépcsőzeten fölsietett. — Tanulj azon lénytől, ki szivednek legkedvesebb. Erre elnémultak, mert Toby a szobába lépett. S ez lehetne az, ki apjának büszkesége s öröme volt, ez a holt-halvány, kimerült asszony, ki a nyomorú ágy mellett térdelt és zokogott, s a gyermeket a kiszenvedett kebléhez szorítá. Ó, ki írhatja le, mily kiaszott, gyöngé és szegényes vala a gyermek! Ki mondhatná el mint szerette Margit a nyomorúságos kis lényt.

Hála Isten! — mondá Toby, kezeit ég felé kulcsolva. — Hála Istennek, a gyermeket nagyon szereti!

A gentleman, ki ily jelenetek iránt sem keményebb szívü sem közönyösebb nem vala, mint azok szoktak lenni, kik naponként tanui eféléknek, s jól tudják, hogy az ilyesmi csak jelentőségtelen szám a Filer-féle számadásokban, kezét a mozdulatlan tetem szívére tette, mely nem dobogott többé, s lélekzetét figyelé, aztán így szólt: Kínjainak vége. Ez kiszenvedett!

Mrs. Tugby nyájas szavakkal vigasztalá Margitot.

Trotty ismét hallá a hangokat. Kövesd őt! — Vezetője felé fordult, s azt fölemelkedni, és a légben tovarepülni látta. Kövesd őt! — mondá s eltűnt. Ekkor Toby körül lengé leányát, lábaihoz ült, régi szépségének parányi nyomát kutatá vonásai között, figyelve leste korábbi kedves

hangjának egy szavát. Körüllegé a kis gyermeket is, mely oly gyöngé, oly kora-érett, oly iszonyú volt komolyságában, oly sajnálatra méltó gyöngé, szomorú, panaszos sirása. Csaknem imádta e kisdedet, reá építé, mint egyetlen védelemre, minden reményét, mint az egyetlen, el nem szakadt kötelékre, mely Margitot még az élethez füzé. Atyai reményét s bizalmát a gyermekbe helyezé, örködött minden pillantása fölött, mialatt leánya karja közt tartá, s ezerszer ismétlé: Szereti a gyermeket, hála Istennek! nagyon szereti!

Látta, midőn a jó asszony, éjjelenként, míg dörmögő férje aludt, táplálékot hozott a halvány nő s nyöszörgő kis gyermek számára, látta mint nyugtatta őt, együtt sirt vele. Látta a napot s éjszakát eltűnni, s ismét egy éjt s ismét egy napot. Látta a halál házát a halottól szabadulni, s a szobát Margitnak s a gyermeknek engedni át. Hallotta a kisdedet nyögni és sirni, látta, hogy Margit türelme folytonosan kisértésnek van kitéve, — s ha a kimerültségtől elszunnyadt, a gyermek ismét helyzete öntudatára ébreszti, s piczi kezeivel erősen bilincseli a kőpadhoz. De ő állandóan szelid és türelmes vala a gyermekhez. Türelmes! Valódi anyja volt a parányi lénynek szíve legbenszejében, s élte az övével oly szoros kapcsolatban, hogy elválasztani képtelenség leende egymástól.

Ezen egész idő alatt a legnagyobb szükségét szenvedé, a legkeserűbb s kínosabb szükségét. A gyermekkel karján erre, amarra járt, munkát keresni, s míg a kisded sovány arczocskája ölében feküdt s reá föltekintett, a legnyomorultabb díjért dolgozott éjjel-nappal. — Tobynak e látványnál egy vigasztalása volt: nagyon szereti a gyermeket!

Senkivel sem közlé, mi szívet annyira nyomta, egész nap nem vala honn, hogy egyetlen barátnéja kérdéseit kikerülje. Mert minden segély, melyet a jószívű asszony

kezétől nyert, új czivódásnak lön oka a házaspár között, s új fájdalom reá nézve, naponkénti viszátkodás tárgya lenni oly házban, melynek annyival tartozott.

Még mindig szereté a gyermeket mind jobban szereté. De szeretete más alakot öltött.

Egy éjjel föl s alá járt szobájában, hogy megnyugtassa a kisdedet, s csöndes altató dalt énekelt neki. Ekkor megnyílt az ajtó s egy férflú lépett be.

Utoljára! — mondá.

Fern Vilmos!

Utoljára! — ismétlé a férflú.

Most hallgatózni kezdé, mint oly valaki, ki üldöztek, és susogva így szólt:

Margit, az én időm csaknem egészen lejárt. Nem végezhetem pályám, mielőtt tőled búcsút veszek, mielőtt neked hálát mondok.

Mit tett ön? kérdé Margit iszonynyal tekintve reá.

Ránézett, de nem válaszolt.

Rövid szünet után oly mozdulatot tön kezével, mintha kérdését elutasítaná, mintha el akarná törölni, aztán így szólt: Már régen volt, Margit, de amaz éj most is oly élénken emlékezetemben van, mintha tegnap lett volna. Akkor nem gondoltuk, tevé hozzá körültekintve, — hogy valaha így találkozzunk. Hadd vegyem karomra a gyermeket.

Kalapját földre veté, s midőn karjaira vette a kisdedet, tetőtől talpig láthatólag remegett.

Leányka?

Igen.

Kezét a kisdéd arcocskája elé tartá.

Lásd, Margit, mily gyöngé lettem, nincs bátorságom e gyermekre tekinteni. Hagyd egy perczig nálam. Hiszen nem bántom őt. Már régen volt — de mi a neve?

Margit — viszonzá gyorsan.

Ennek örvendek — viszonzá Fern Vilmos — ennek örvendek!

Mintha könnyebben lélekzett volna, s pillanatig szünetet tartana, kezét elvette s megnézte a gyermek arcát. De azonnal ismét elfedte.

Lilly kis leánykája?

Igen.

Őt is így tartám karjaim között, midőn anyja meghalt, s őt reám hagyta!

Midőn Lilly anyja meghalt, s gyermekét hátrahagyta — ismétlé Margit hevesen.

Mi élesen szólsz. Miért függeszted szemeidet így reám, Margit?

De ez válasz helyett egy székre rogyott le, a gyermeket fájó kebléhez szorítá, és zokogott. Koronkint távolabb tartá őt magától, hogy aggodalmasan szemlélje arcocskáját. Aztán ismét kebléhez szorítá. Ha ránézett a kisedre, akkor valami vad és iszonyú vegyült szeretetébe. Ilyenkor öreg atyjának sirnia kelle.

Kövesd őt! — hangzék a házon keresztül. — Tanulj azon lényen, ki szivednek legkedvesebb!

Margit — szólt Fern, miközben lehajolt s megcsókolá homlokát. Utolszor mondok neked hálát. Jó éjt! Éljen boldogul! Tedd — kezedet az enyémbé s ígérd meg, hogy ez órától fogva úgy gondolsz reám, mint elköltözöttre.

Mit cselekvék ön? — kérdé ismét Margit.

Ma éjjel tűz lesz — viszonzá, eltávolodva tőle — e télen sokszor lesz tűz, a sötét éjszakák megvilágítására — reggel, délben, este, és éjfélkor. Ha az eget pirosítani látod a távolból, ne gondold többé reám. Vagy ha teszed, akkor emlékezzél arra, mily pokol ég keblemben, lángjait a felhőkön láthatod visszatükrözni. Jó éjt! Éljen szerencsésen!

Margit visszahívta őt, de már eltűnt. Megder-

medve roskadt le helyére, míg a gyermek az éhség, a hideg és a sötétség érzetére ébreszté. Egész hosszú éjen át föl s alá sétált a kiseddel, hogy megnyugtassa, s néha így szólt: mint Lilly, midőn anyja meghalt, s őt hátrahagyta!

Miért voltak oly gyorsak lépései, szemei miért oly vadak, szeretete oly forró és iszonyú, midőn e szavakat ismétlé?

Hiszen ez szeretet — mondá Trotty — csak szeretet lehet. Szegény Margit.

Másnap reggel szokatlan gondosan öltözteté föl a gyermeket, — mi hasztalan fáradság rongyokra annyi gondot vesztegetni! — s még egyszer meg akará kísértetni, találhat e feltartó munkát. Utolsó napja volt éppen az ó-évnek. Egész estig járkált, a nélkül, hogy egy falatot evett volna. Minden hasztalan volt!

Egy rongyos tömeg közé is oda vegyült, mely a hóban állt mind addig, míg a hivatalnok nyilvános alamizsnát osztand szét közöttük. De a szegény sápadt asszony itt sem juthatott semmihez. Mert mint mindenütt, hol tömeg csoportosul össze, úgy itt is, az előre tolakodók lőnek győztesek.

Hasztalan vala tehát ezen kísérlet is. De Margit szereté a gyermeket, s szívéhez óhajta szorítani, s már ez is elég volt.

Éjjel lőn, halvány, sötét, éles hideg éj. Ekkor indult, a gyermeket szorosán magához ölelve, hogy fölmelegítse őt, a ház felé, melyet otthonának nevezett. Oly gyöngé volt, s úgy szédelt, hogy észre sem vette a kapu előtt álló férfit mind addig, míg belépni nem akart. Ekkor ismert a háziúr, ki terjedelmes személyével, az egész bemenetet elállta.

Ó! — mondá szeliden. — Ön visszatért?

Margit a gyermekre tekintve — igenlőleg intett.

Nem gondolja ön meg, még most sem, hogy itt bérfi-

zetés nélkül elég régen lakik? Nem érzi ön, hogy egy fillér fizetés nélkül elég szorgalmas vevő volt ön e boltban? mondá mr. Tugby.

Margit ugyanazon néma mozdulatot tévé.

Vajjon nem volna-e jobb ezentúl másutt vásárolnia önnek, s nem lenne-e jobb, más lakást keresnie? Mit gondol, nem volna-e ez lehetséges?

Holnap — szólt halk, alig hallható hangon Margit, azután kezével elsimítván haját, egyszerre az égre s a fenyegető felhőkre tekintte föl.

Ez az ó év utolsó estéje, s ön szép szeméért nem akarok az új évre rossz vért és viszálykodást átvinni — mondá Tugby, ki szintén barát — és atya volt kicsiben. — Bámulom hogy nem szégyenlene ön ily háboruságokat átvinni az új évre is. Ha más dolga nincs a világon, mint férj és nő közé konkolyt hinteni, úgy jobb azonnal elhordania magát, azt mondhatom!

Kövesd őt! A kétségbeesés útján!

Ismét e hangokat hallá a szegény öreg Toby s föltekintve, az ismert alakokat pillantá meg a légben lebegni, kik valamennyien az út felé mutattak, melyen Margit megindult, a sötét utcán lefelé.

Ő szereti a gyermeket — mondá szorongva, — halljátok harangok, ő még mindig szereti!

Kövesd őt!

Az árnyak felhőként lebegtek az úton, melyen Margit megindult.

Trotty követé, szorosan mellette maradt. Arczát is láthatta. Még ugyan azon vad és borzasztó kifejezés vegyült szeretete közé, s az ragyogott szemeiben. Így hallá őt szólni: Meghalni, mint Lilly! — s kétszeresen sietett.

Ó, ha valami fölébreszté vala őt! Ha egy tekintet, egy hang, egy illat, mely égő agyvelejében egy kedves emléket

ébresztett volna! Ha csak egyetlen édes képe emelkedett volna föl előtte a multnak!

Én atyja voltam! atyja valék! mondá az öreg ember, kezeit a sötét árnyak felé terjesztve, kik felette repkedtek. — Legyetek irgalommal iránta és irántam! Hova mehet? Fordítsátok vissza, én atyja voltam!

De a szellemek egyre utána mutattak, amint futott előre, s így szóltak: A kétségbeesésre. Tanulj a lényen, ki szivednek legkedvesebb vala.

Száz hang ismételé ugyanazt. A levegő csak lélekzetből állt, melyre e szók valának írva. Trotty nem menekülhetett előlük, minden ezt zúgta füleibe, ezeket lélekzé be; e szavak mindenütt jelen voltak. Margit eközben csak tovább futott, szemeiben ugyanazon tűz égett, ajkain ugyanazon szavak lebegtek. Mint Lilly, meghalni, mint Lilly!

Egyszerre megállt.

Ó hadd forduljon vissza — szólt az öreg ember, ősz haját tépdese. — Gyermekem, Margitom — hadd forduljon vissza; nagy Isten, hadd forduljon vissza!

Vékony köpenyébe beburkolá a gyermeket. Lázás kezeivel lábacskaít simogatá, fejcskáját megigazítá, s öltözetét rendbe hozta. Szorosán tartá megsoványodott karjai között, mintha soha elbocsátani nem akarná, s végső fájdalomában s a szeretet végső harczával megcsókolá hideg ajkai-val a kisedet.

Kis kezét saját nyaka köré fonta, s ott melengeté lehelletével, aztán kétségbeesett szívéhez szorítá — és aztán a folyóhoz sieté.

A folyó felé! Ezen kapujához az örökkévalóságnak, a kétségbeesés lépéseivel, amint sodró hullámai a tenger felé ömlöttek.

Trotty követte leányát. Margit egy perczig csöndesen megállt a folyamparton, mielőtt az iszonyú ugrást meg-

tevé. Az öreg térdre rogyott s fölkiálta a harangszellemekhez, melyek felette lebegtek. Tanultam a lényen, ki szívemnek legkedvesebb volt. Ó, mentsétek meg, mentsétek meg őt!

Újjaival meg tudta érinteni Margit ruháját. Midőn ajkairól elrepültek a szavak, mintha vissza tért volna tapintó érzéke is, úgy hogy ruháját szorosan megfoghatá.

Az alakok folytonosan reá szögezék tekintetöket.

Megtanultam, szólt az öreg ember. — Ó legyetek irgalommal ez órában irántam. — Hiszen e kedves teremtménynek ez iszonyú bűne viszás szeretetből származott. Gondoljátok meg mit szenvedhetett, s milyen nagyon nyomorú lehete, ha e nyomor magja ily gyümölcsöt teremhetett. Nincs a földön oly szerető anya, ki ugyan ezen útra ne tévedt volna, ha az övéhez hasonló élet előzi meg. Ó legyetek irgalommal gyermekem iránt, ki még e pillanatban is szeretetet mivel, midőn maga meghal, s halhatatlan lelkét is megöli, hogy a gyermeket megváltsa!

És Margit karjai közt feküdt. Trotty szorosan tartá őt. Óriási erő szállta meg.

Látom köztetek a harangszellemet — mondá az öreg ember. — Tudom hogy az idő kezeli a mi örökségünket. Tudom, hogy egykor megjelenik az idő tengere, s mind azokat, mint a fa leveleit, elfújja, kik igaztalanságot cselekszenek, s elnyomnak bennünket. Tudom hogy bízunk s reménylenünk kell, és sem másokra, sem magunkra nézve a jót kétségbe vonni nem szabad. Azon lénytől tanultam meg ezt, ki szívemnek legkedvesebb. Im ismét karjaim közé zárhatom őt. Ó ti kegyes jó szellemek, tanotokat keblembe jegyzem, hol örökre megtartandom. Ó kegyes és jó szellemek, fogadjátok hálámat.

Még többet is mondott volna, ha a harangok, a régi kedves harangok, ezen jó, hű és állandó társai, örvendező

hangokon meg nem kondulnak újévi üdvözlétül, oly vígan, oly dagályosan, hogy lábaira ugrott, s megoldá az álom varázsát, mely eddig fogva tartá.

Tégy mit akarsz, atyám — mondá Margit — többé egyezésemmel nem fogsz a nélkül paczalt enni, hogy orvos-sal szóljunk. — Mert mily iszonyuan hánykódtál álmodban, édes Istenem!

Ott ült a kis asztal mellett, míg ezeket mondá, szorgalmasan öltögetve egyszerű menyasszonyi ruháján, melyet szalagokkal díszített föl, oly boldogan, oly ifjan és virulón, oly teli szép reményekkel, hogy a szegény öreg Trotty hangosan fölkiálta, mintha angyalt pillantott volna meg házában. Aztán fölugrott, hogy karjai közé szorítsa leányát. De lábaival a hirlapba gombolyodott, mely az estve még a földre esett s egyszerre csak valaki közé s leánya közé furakodék.

Nem — mondá a nevezett valakinek hangja — még önnek sem szabad. Margit első csókja az újév reggelén, engem illet. Igen, engem! Már egy óra óta ácsorgom a kapu előtt, hogy megérdemeljem. Margit, kedves kincsem, boldog újévet! Engedje Isten hogy még számos újévet élhessünk boldogságban együtt, kedves kis feleségem!

S Rikárd csaknem megfojtá csókjaival kedves menyasszonyát.

Míg ez történt, Trottnál boldogabb embert nem lehetett látni. Visszaült székére, térdére ütött, és sirt. Leült székére, térdére ütött, és nevetett. Végre egy lélekzettel sirt és nevetett egyszerre. Aztán felállt székéről s Margittal nyájaskodék. Fölállt székéről, és Rikárddal nyájaskodék. Végül mind a kettővel egyszerre nyájaskodott. Most Margithoz futott, szép, üde arczát kezei közé fogva, megcsókolá őt, aztán visszahátrált mint a rák, hogy folyvást szemmel

tarthassa, s ismét visszafutott, mint valami varázslámpabeli alak, s bármit tön, mindig vissza ült székére, de ülve azért egy perczig sem maradt. Hisz elég volt azt megszoknia: hogy ez a valóság — magán kívül vala örömében.

S holnap lesz nemde esküvőd napja, kedvesem? kérde Trotty. — Valóban holnap?

Ma fog lenni — szólt nyájasan Rikárd, kezét meg-rázva. — Még ma. Hiszen újévre konganak már a harangok, hallgassa csak.

És csakugyan harangoztak.

Isten áldja ez erőteljes ficzkókat! Ó, ezek nagy harangok valának, dallamos, mély hangú, nemes harangok, nem közönséges érczből öntve. S mikor kongottak oly szépen, mint ma?

Ma, kedves Margitkám — szólt Trotty — nemde tegnap volt Rikárddal egy kis szóvitád? Mondd csak miért?

Mert oly csúf ember ez a Rikárd — viszonzá Margit. — Nemde az vagy? Oly heves, nyakas ember! A nagy aldermannak erővel meg akarta véleményét mondani, egyáltalában nem röstelendő legkevésbé sem, ép oly kevéssé mint —

Margittal az utczán, daczára Cute urnak, kézen fogva haza menni — szólt közbe Rikárd.

És én azt nem akartam — mondá Margit. — Mit mondtak volna azon urak!

Rikárd, kedves fiam — szólt Trotty — te hiven kitarád, s vég perczedig ki kell tartanod. De Margitkám, miért sirtál, mikor az este haza jöttem?

Azon órákat gondoltam végig, jó atyám, miket együtt éltünk át. S azt gondoltam, nagyon fogsz engem nélkülözni, s egyedül fogod érezni magadat.

Trotty ismét visszatért a rendkívüli székhez, midőn a gyermek, ki a zajra fölébredt, félig öltözve megjelent.

Ej, hiszen itt van — mondá Trotty karjára emelve őt

— itt a kis Lilly. Ha, ha! Itt vagyunk és idejöttünk? És itt vagyunk és ide jöttünk! s ime itt van Vilmos bátya is!

Fölhagyott üggetésével, hogy Fern Vilmost üdvözlje. Ó Vilmos bátya, ha tudná ön, miféle jelenségeim voltak annak folytán, hogy önt elszállásolánk; egész életemre le vagyok kötelezve önnek látogatásáért.

Mielőtt Fern legkisebb választ adhatott volna, egy zenekar lépett a szobába, követve egész sereg szomszédtól. — Boldog újévet Margit. Vidám lakodalmat! Számos szerencsés újévet! hangzék minden ajakról ez, s ehez hasonló ezer jó kíváнат. A dobos, ki Trottnak különös jó barátja volt, előlépett, így szólva: Veck Toby, öreg gyermek, értésünkre esett, hogy leányod ma ünnepli menyegzőjét. Nincs egy lélek, ki ne kívánna neked minden jót, ki csak ismer, s nincs egy lélek sem, ki leányodnak, ha őt ismeri, ne kívánna minden szerencsét és áldást, de nincs olyan sem, ki mindkettőtököt ismer, ki ne kívánna annyi boldogságot, mennyi csak az újévet megvesztegetheti. S azért jövénk, hogy mind ezt eljátszszuk és eltánczoljuk.

E szavak általános ujjongással fogadtattak. A dobos nagyon jó kedvű volt, de ez mit sem ártott.

Mi szerencse ily tiszteletben állani! — mondá Trotty. — Mi szivesek s atyafiságosak vagytok! Ez mind kedves Margitkámért történik. S ő megérdemli!

Fél óra alatt tánczkészen volt az egész társaság, Margit és Rikárd elől, s a dobos épen teljes erővel meg akará ütni a dobot, midőn kívülről csodálatos hangvegyület hatolt be, s egy nyájas arcú, csinos ötven éves nő lépett be, egy férfiú kíséretében, ki ijesztő nagyságú füles kőkorsót hozott utánna, követve többféle étkekkel megrakott tálczával.

Trotty így szólt: mrs. Chickenstalker — s ismét leült, s ismét térdére csapott.

Férjhez menni, Margit, s nekem egy szót sem szólni!

szólt a jó asszony. Nem pihentem volna le az ó év utolsó estéjén, a nélkül, hogy neked boldogságot s áldást ne kívánjak. Nem, azt nem tehettem volna, Margit, ha ágybanfekvő beteg lettem volna is. S mivel ma újév napja s neked esküvőd napja van, készítettem egy kis lakomát.

Mrs. Chickenstalker fogalma egy kis lakomáról, becsületére vált jellemének. A korsó gőzölgött s füstölt mint valami vulkán, s az ember, ki hozta, alig győzte czipelni.

Mrs. Tugby — szólt Trotty, ki elragadtatva járt Mrs. Chickenstalker körül — akarom mondani Mrs. Chickenstalker, Isten áldja önt! Boldog újévet s még számos mást is egymásután. — Mrs. Tugby — folytatá Trotty. miután megcsókolá őt — akarom mondani Mrs. Chickenstalker — ez itt Fern Vilmos és Lilly.

Az érdeemes asszony Trotty bámulatára elsápadt s pirult egymásután.

Csak nem Fern Lilly, kinek anyja Dorsetshireben halt meg? — kérdé.

A kis leány nagybátyja igenlé a kérdést, s miután néhány szót váltának egymással, Mrs. Chickenstalker mindkét kezét megrázta Vilmosnak, Trottyt szabad akaratából még egyszer arczon csókolá, aztán a kis leánykát szorította kebléhez.

Hogyan, Fern Vilmos — mondá Trotty — csak nem azon rokon, kit ön említe?

Ugyanaz — viszonzá Fern, kezeivel Tobynak mind a két vállát megragadva — s mint látszik, épen oly jó rokon, amily igaz barátot önben találtam.

Ó! — mondá Trotty — ugyan nem akarnák önök ráhúzni? Szépen kérem!

A zene hangjainál, mely mellett csengők, zaj, zörej és tányércsörgés minden együtt szólt, sőt mely közé lekongott maga a torony harangja is, fölkérte Trotty Mrs. Chicken-

stalkert, kezdenék meg együtt a tánczot ; Rikárd és Margit követék őket, s ezeket a többi egymásután . . .

Álmodott Trotty, vagy örömei s fájdalmai, s a ben-
nők működő személyek csak álmok ? Ő maga is álom talán ?
Vagy ezen történet elbeszélője lenne álmodozó, ki épen
most ébredt föl ? — Ha így volna nyájas olvasóm, akkor
vésd be ifju szivedbe a gonosz valóságokat, mikből ez árnyak
erednek ; igyekezzél körödben — egy sem túl széles s egy
sem nagyon szűk ily czél előmozdítására — azokat javítani
s enyhítőbbé tenni. Legyen az újév boldog reád, s mind
azokra nézve, kiknek boldogsága tőled függ ! Legyen min-
den év boldogabb mint az előbbi volt, s fi- és nővéreink
közül a legszegényebb se legyen kizárva jogos részéből
annak, melynek élvezetére ő is hivatva van nagy Terem-
tőnk által !

KÜLÖNÖS HA IGAZ.

(KIVONAT WHITTINGHAM RICHARD, ESQ. LEVELÉBÖL.)

MRS. GASKELLTÖL.

ANGOLBÓL FORDITOTTA

VACHOTT IDA.

Önök egykor annyira nevettek a fölötti büszkeségemen, hogy Calvin ama nővérétől származtam, ki Whittingham durhami dékánhoz ment nőül, miként szinte kétlem hogy képesek legyenek megérteni a tiszteletet kitünő rokonom iránt, mely Francziaországba vitt, hogy felkutassam az ott levő okmányokat és iratokat, melyek által, mint hivém, feltalálhatom a nagy reformátor mellékágból származott utódait, kiket unokatestvéreimnek nevezhetek. Nem mondom el önöknek fáradozásim s kalandjaimat, melyeken keresztülmentem ezen kutatások alatt; nem érdemesek önök azok meghallgatására; de oly különös történt velem a mult augusztusban, hogy ha nem lettem volna teljesen meggyőződve miként ébren vagyok, bizonyosan álomnak veendém.

Az említett föltétel miatt szükséges volt hogy egy időre Tourst válaszszaam tartózkodási helyemül. A Calvin család utódait Normandiából egészen Francziaország közép-pontjáig nyomozám; de szükségesnek találtam, hogy engedélyt nyerjek a kerületi lelkésztől, bizonyos családi irományok megtekintéséhez, melyek az egyház birtokába kerültek, s minthogy több angol barátom lakott Toursban, e városban határozám el megvárni a választ monseigneur de — hez intézett folyamodványomra. Kész leendék bármely meghívást elfogadni, de nagyon kevés ajánlkozott, s néha igazán nem tudtam mit tenni estéimmel. A t a b l e d' h ô t e

öt órakor tartaték; külön nappali szobára nem akartam költeni; a *salle à manger* ebédlői gőzét kellemetlennek találtam; billiardhoz s más efélékhez nem értettem, s vendégtársaim külseje nem volt oly megnyerő, hogy tète à tète játékokat kezdjek velök. Így hát rendesen korán felkeltem az asztaltól, s az augusztusi estvék hátrahagyott világát arra igyekeztem felhasználni, hogy gyors séta közben a környéket szemléljem; a dél nagyon forró volt e czélra, s így ezt inkább a boulevardokon valamely padon töltém, lomhán figyelve a távoli zenekarra, míg hasonló restséggel nézegetém az arra haladó hölgyek arczeit és alakjait.

Egy csütörtöki este, ha nem csalódom 18-ik augusztus volt, sétámban tovább mentem, mint rendesen, s midőn megálltam hogy visszatérjek, észrevevém hogy később van, mint képzeltem. Azt gondolám tehetek egy körsétát; meglehetősen ismerém az irányt, melyben valék, s tudtam, hogyha a balra fekvő szűk, keskeny útra térek, utamat megrövidítem Tours felé. S bizonyosan úgy is teendék, ha képes lettem volna valamely átjárást fedezni fel; de a mezei utak csaknem egészen ismeretlenek Franciaország azon részében, s utam, mely oly egyenes és merev volt, mint bármely utca, s iszonyú távol rónasággá alakult a mindkét oldalán levő nyárfák szabályos sora által, végtelennek tetszék. Természetesen eljött az est, és én sötétben maradtam. Angliában megesheték, hogy világot vettem volna észre valamely kunyhóban, egy vagy két réten túl, hol megkérdezhetém az utat a lakosoktól; itt azonban semmi ily barátságos jelt nem láthaték, valóban, azt hiszem, — hogy a francia parasztok még a nyári nap világánál lefeküsznek, s így ha voltak is lakások a szomszédságban, nem vehetém észre. Végre — úgy tetszik hogy mintegy két óráig járkáltam a sötétben, — valamely erdő homályos körvonalait pillantám meg a fárasztó út egyik oldalán,

s türelmetlenségemben nem törődve az erdei szabályok és büntetésekkel, mik a bejáratot tilták, arra felé vettem utamat, azt gondolva, hogy a legroszabb esetben, némi födelet — menhelyet találok, hová megpihenni lefekhetem, míg a reggeli világ képessé tesz, hogy visszatérhessek Toursba. Az ültetvény azonban, mely az elővárosban mint sűrű erdő tűnt fel előttem, fiatal fákból állt, melyek oly közel voltak egymás mellé ültetve, hogy nem fejlődhettek egyébbé karcsu magasra felnőtt száraknál, csekély lombkoronával ékítve. A sűrűbb erdőség felé mentem tehát, hol lassítám lépteimet, s valami jó éjjeli fekhely után kezdék körülnézni. Oly válogatós valék, mint Lochiel unokája, ki nagyatyja haragját vonta magára hóból készült párnája fényüzése miatt; a hely el vala lepve szederbokrokkal, melyek a harmattól egészen nedvesek voltak; mióta felhagytam minden reménynyel arra nézve, hogy az éjt négy fal között tölthessem, nem kelle többé sietnem, s így kényelmesen tapogatóztam körül, remélve, hogy nincsenek farkasok, melyeket botom érintése felzavar nyári álmukból, midőn egyszerre egy kastélyt pillanték meg magam előtt, alig negyedmértföldnyi távolban, annak végében, mit régi fasornak néztem (most elvadult és szabálytalan) s melyen épen keresztül akarék menni, midőn a kedvező látványt megpillantám. Magas, büszke és sötétnek tűnt fel körrajza a homályos éji láthatárban; mindennemű kisebb és nagyobb tornyok emelkedtek fantaszticusan tetején, a bágyadt csillagfény felé. S még czélszerűbb volt, hogy bár nem különböztethetém meg a szemközt álló épület részleteit, tisztán láthatám, hogy sok ablaka ki van világítva, mintha valami nagy vendégség tartatnék odabenn.

„Mindenesetre vendégszerető emberek“, gondolám. „Talán majd adnak egy ágyat. Nem hiszem, hogy a francia propriétaires annyi lóval és szerszámmal birjanak, mint az angol urak; annyi azonban bizonyos, hogy nagy

mulatságot tartanak, s akadhat a vendégek közt olyan is, ki Toursból való, s a kocsi-bakot átengedi nekem a Lion d'Or-ig. Nem vagyok büszke, s halálig kifáradva. Nem tartom magam oly nagyra, hogy fel ne kapaszkodjam hátra is, ha épen szükséges.

Tehát némileg élénkítve és gyorsítva lépteimet, a kapu felé mentem, mely vendégszeretőleg tárva volt, nagy kivilágított csarnokot tüntetve elő, melynek falait vadászati zsákmányok, páncél stb. díszíték, miket nem volt időm részletesen megnézegetni, mert azon perczen midőn a küszöbre léptem, egy rendkívüli nagyságú portás jelenék meg, különös, ó-divatú berruha-féle öltözetben, mely jól illék a ház egész külsejéhez. Francia nyelven kérdé (oly különös kiejtéssel, miként azt hívém, hogy valamely új patois-ra találtam) nevemet, s honnan jövök. Azt gondolám, hogy azáltal nem fog sokkal többet tudni, az illedelem azonban megkívánta, hogy ezekről értesítsem, mielőtt tehát kérelmemet kimondanám, így válaszoltam:

„Nevem Whittingham, — Whittingham Richard, angol gentleman vagyok, — ben lakom. Határtalan bámulatomra örömsugár deríté az óriás arcát, mélyen meghajolt előttem, s azt mondá (még mindig azon különös kiejtéssel), hogy szívesen látott vendég vagyok, s régóta várnak reám.

„Régóta várnak!“ Mit érthetett ez alatt a ficzkó? Talán Calvin János rokonainak valamely fészkére botlottam, kik hallottak származási kutatásaimról, s örvendtek rajta, és ők is érdekelve lőnek. De sokkal inkább meg valék elégedve, hogy az éjjelre hajlékot nyerhettem, mintsem szükségesnek tartottam volna kellemes fogadtatásom okai felett tünődni, mielőtt azt igénybe vettem. Mig a portás az ajtó nagy nehéz battant-jait nyitá fel, mely a csarnokból a belső termekbe vezetett, visszafordult s mondá:

„Úgy látszik, monsieur le Géanquilleur nem jött önnel.“

„Nem! Egészen egyedül vagyok; eltévesztém utamat,“

— s folytatni akartam magyarázatomat, midőn a portás, mintha egészen közömbös lenne elbeszélésem iránt, nagy kőlépcsőn kezdett fölfelé vezetni, mely oly széles volt, mint több szoba együttvéve, minden szakaszánál tömör vasajtóval, mely súlyos retesszel volt ellátva, s mit a portás, kora ünnepélyes lassúságával nyitott fel. Valóban mindazon évszázadok sajátságos és titokteljes borzalma lepott meg, melyek e kastély fölött, felépülése óta tovatűntek, midőn a súlyos kulcsok csikorgására figyeltem, az ódon závarokban. Szinte hallani képzelém a zúgó morajt, (hasonlót valamely távol, örökké áradó és apadó tenger szünetlen zugásához) a nagy üres csarnokokból kihangzani, melyek a széles lépcsőzet mindkét oldalára nyíltak, s a fölöttünk uralkodó sötétségben homályosan észrevehetők valának. Úgy tetszék, mintha egész nemzedékek szava viszhangzanék a csendes légben. Az is különös vala, hogy barátom a portás, ki oly nehézkes és bizonytalan léptekkel haladt előttem, hasztalan igyekezve gyöngye öreg kezeivel egyenesen tartania a nagy fáklyát, melyet vitt, — különös, mondom, hogy ő volt az egyetlen cseléd, kit a mérhetlen csarnokokban és folyosókon láttam, vagy kit a nagyszerű lépcsőzeten észreveheték. Végre az aranyozott ajtókhöz értünk, melyek a terembe nyíltak, hol a család — vagy lehet hogy társaság, oly nagy volt a hangok zúgása — összegyűlt. Ellenkezni kezdtem, észrevéve, hogy az öreg be akar jelenteni — ily porlepetten az úttól, s amellet oly háziöltönyben, melyet még nem is nevezheték ilynemű öltönyeim közt a legjobbnak — e nagyszerű salomban, hol ki tudja hány hölgy és úr gyűlt össze, a makacs öreg azonban szemlátomást el vala határozva, engem egyenesen urához vezetni, s legkevesbbé sem ügyelt szavamra.

Az ajtók feltárultak, s a terem, melybe vezettetém, sajátságosan volt valamely halvány fény által világítva, mely sem határozott helyről nem eredt, sem a lég mozgása által nem lobogott ide s tova, hanem azért minden szögletet és zugot megtöltött, a tárgyakat a legpompásabb világításban tüntetve fel; s annyira különbözék a mi légszész vagy gyertyafényünktől, mint a tiszta déli légkör különbözik a mi ködös angliai levegőnktől.

Első pillanatban, érkezésem nem költött semmi figyelmet, annyira telve volt a terem vendégekkel, kik mind saját társalgásuk által valának igénybe véve. Portás barátom azonban egy szép, középidejű hölgyhez közeledék, kinek dús öltözéke azon ószerű minta szerint készült, mely az utóbbi években ismét divatba jött, s a legmélyebb tiszteletet tanúsító helyzetben várva, míg a hölgy által észrevétetik, megmondá neki nevemet, s még más valamit felőlem, mennyire a szolga tagjártatásaiból, s az úrnő gyors tekintetéből észrevehetém.

A hölgy rögtön a legszívélyesebb üdvözlés jeleivel közeledék felém, még mielőtt annyira jött, hogy megszólíthatott volna. Azután, — s nem volt-e csodálatos? — szavai s kiejtése a vidék legközönségesebb pórjáéhoz valának hasonlók. Maga azonban előkelő nevelést látszék nyerni, s méltóságteli leende, ha mozdulatai egy árnyéklattal kevésbbé nyugtalanok, s arcza kifejezése nem lett volna annyira élénk s fürkésző. Sokat kószáltam Tours régibb részeiben, s szerencsére értém azon nép tájszólását, mely a Marché au Vendrediben s hasonló helyeken lakott, különben igazán bajos lett volna szép háziasszonyomat megérteni, midőn felajánlá, hogy bemutat férjének, egy papucs alatt szenvedő urias külsejű embernek, ki még sajátságosabb öltözetet viselt mint neje, ugyanazon tulzott divat szerint. Azt gondolám, hogy Franciaországban szintúgy mint Angliában csupán a vidékiek vihetik a divatot ily nevetséges túlságba.

Mindamellett beszélni kezdett (szintén *p a t o i s*-ban) örömről, hogy velem megismerkedhetik, s egy sajátságos kényelmetlen karszékhez vezetett, mely minden kortévesztés nélkül helyet foglalhatott volna a *Hôtel Cluny*-ben levő karszék mellett. Azután ismét elkezdődék a francia hangok zúgása, melyet érkezésem pillanatra megszakított, s elég időm lőn körülnézni. Velem szemközt egy nagyon szende arcú hölgy ült, ki, azt képzelém, fiatal korában nagy szépség lehetett, s öreg korában bizonynyal bájló leende, arcza szentesége által. De irtóztató kövér volt, s látva, hogy lábai előtte párnán nyugosznak, azonnal észrevevém, hogy annyira fel vannak dagadva, miként képtelenné teszik őt a járásra, mit valószínűleg túlságos *e m b o n p o i n t*-je okozott. Kezei vastagok és rövidek voltak, és kissé durva bőrűek, nem egészen oly tiszták mint kellett volna, s egészben véve nem oly előkelő külsejűek, mint bájló arcza. Öltönye gyönyörű fekete bársonyból készült, hölgymenyét prémezettel, s egészen elhintve gyémántokkal.

Nem messze tőle állt a legparányibb kis ember, kit valaha láttam, oly arányos növéssel, hogy nem lehetett volna törpének nevezni, miután ezen szó alatt rendesen torzalakot szoktunk érteni; arcza azonban oly koboldszerű, gonosz, hideg, világi bölcseséget eláruló kifejezéssel bírt, mi elrontotta a hatást, melyet finom, szabályos kis vonásai tettek volna. Nem gondolom, hogy egészen hasonló állásban volt a társaság többi tagjaival, mivel öltözete nem illék az alkalomhoz (pedig bizonyosan meghívott, míg én csak önkénytelen vendég valék); s némely mozdulata és saját-sága inkább hasonlított valamely neveletlen póréhoz, mint bármi máshoz. Hogy kimagyarázzam magamat: csizmái szemlátomást sok szolgálatot tehettek már, s orruk, sarkuk és talpuk a csizmafoltozó végső erejéig ki valónak javítva. Miért jelent volna meg ezekben, ha nem legjobb — nem

egyedüli pár csizmája volt? S mi illetlenebb a szegénység-nél? Továbbá rossz szokása vala, kezével nyakát érinteni, mintha ott valami baja lett volna, amellet azon ügyetlen sajátsággal is birt, — miben nem gondolom, hogy Dr. John-sont akarta volna utánozni, miután igen valószínű, hogy soha nem hallott felőle, — hogy mindig ismét ugyanazon koczkákon igyekvék helyére visszatérni, melyeken a szoba valamely része felé ment. Azonkívül, hogy befejezzük a kérdést, egyszer monsieur Poucet-nek hallám nevezni, minden előkelő „de“ mellékszó nélkül; míg a teremben a többi vendég csaknem kivétel nélkül legalább is marquis volt.

Azt mondám: „csaknem kivétel nélkül“, mivel néhány különös egyénnek is volt entrée-je, ha csak ők is nem akként lepettek meg az est által mint én. Volt egy a vendégek között, kit szolgának néztem volna, ha nem leende oly különös nagy befolyással azon emberre, kit urának tekinték, s úgy látszék semmit nem tett kísérlője ösztönzése nélkül. Az úr, ki fényesen vala öltözve, de kényelmetlenül érzé magát ruháiban mintha nem az ő számára készültek volna, gyöngének látszó szép ember volt, s folytonosan fel s alá szédelgett. Nehánynak az urak közöl, úgy látszék, csaknem gyanu tárgya volt s talán ez lön oka, hogy kísérlője társaságára szorult. Ez utóbbi öltönye némileg hasonlított valamely küldött chasseurjeéhez, mindazáltal nem egészen lehete chasseur-ruhának nevezni, inkább valami ó-divatú öltöny vala; csizmái félig ellepék nevetségesen rövid lábszárait, s csörögtek járásközben, mintha igen nagyok volnának kis lábaira; s nagy mennyiségű hamuszínű prémet viselt, mely öltönyét, udvari köpenyét, csizmáit, sapkáját — s minden ruhadarabját szegélyzé. Bizonyosan tapasztalták önök, meny nyire emlékeztet némely arcz folytonosan valamely állatára, legyen bár madár vagy négylábu állat. Tehát ezen chasseur, (mint őt, nevét nem tudva, hívni fogom) feltűnően hasonlí-

tott a nagy kandúr-macskához, mit önök oly gyakran láttak szobáimban, s csaknem ép oly gyakran nevettek nehézkes komolysága fölött. Az én macskámnak szürke szakála van — s szürke szakála volt a chasseurnek is; macskám felső ajkát szürke szőr fedi — s a chasseurét is szürke bajusz borítá. Az említett kandúr pupillái kiterjednek s összehuzódnak, mire azt képzelém, hogy csupán macska szemei lehetnek képesek, mindaddig mig a chasseurét nem láttam. Természetesen a macska ügyességét, a chasseurnél az értelmes kifejezés pótolta. Úgy látszék a legteljesebb hatalommal birt ura, vagy pártfogója fölött, kinek bizonyos gyanakvó érdekekkel figyelé arczonásait s követé lépteit, mi nagyon meglepett.

Még több más csoport is volt a terem távolabbi részében, mind a méltóságteli régi iskolából, mind előkelők és nemesek. Tökéletesen jól látszának egymást valamennyien ismerni, mintha mindennap rendszeren találkoznának. Észrevételeimben azonban megzavartatám a parányi uracska által, a szoba tulsó oldalán, ki átjött hozzám s helyet foglalt mellettem. Nem nehéz a francziának társalgásba bonyolódni, s piczi barátom oly ügyesen képviselé nemzete jellemét, hogy csaknem bizalmasan valánk egymással, tiz percz lefolyta előtt.

Most már jól észrevevém, hogy a barátságos üdvözlét, melyben a portástól kezdve az élénk úrhölgyig s a kastély szende uráig mindenki által részesíttetém, valaki más számára volt feltartva. Meglehetős erkölcsi bátorságot igényelt azonban, mivel én nem dicsekedhetem, vagy nálam bátrabb és ügyesebb egyén önbizalmát és társalgási tehetségeit, hogy oly embereket fölvilágosítsak, kik mint ezek, ily szerencsés tévedésben valának. A kis ember azonban annyira behizelegte magát bizalmamba, miként félig elhatározám, hogy megmondom neki valóságos helyzetemet, s egyszersmind barátommá és frigy társammá avatom fel.

„Madame észrevehetőleg öregszik,” mondá, zavarom középpontján, háziasszonyunkra tekintve.

„Madame még mindig nagyon szép asszony” viszonám.

De nem találja ön különösnek”, folytatá társam hangját halkítva, „hogy a nők csaknem mindig a távollevőket vagy elköltözötteket dicsérik, mintha azok a világosság angyalai volnának, míg a jelenlévők vagy élők — itt felhúzta kis vállait s kifejezésteljes szünetet tartott. „Hinné-e ön? Madame mindig meghalt férjét dicséri monsieur szemébe; annyira, hogy mi vendégek igazán nem tudjuk mily arcot vágjunk zavarunkban: mert tudja ön, a boldogult M. de Retz jelleme nagyon nevezetes volt — mindenki halott felőle.

Az egész tourainei világ, gondolám, mindamellett igenlő mormogást hallaték.

Ezen pillanatban háziurunk közelíte hozzám s udvariasan gyöngéd érdekléssel (mint sokaknál észrevehető, ha az embernek anyja után tudakozódik, habár azzal szikrát sem törődjék is) kérdé, valjon értesítetém-e legujabban, hogy érzi magát macskám? „Hogy érzi magát macskám!” Mit akart azzal mondani ez ember? Macskám! Talán a sánta kandúrt érté, mely Man szigetén született, s jelenleg bizonyosan őrt áll, a patkányok s egerek berontásai ellen londoni szobáimba? Macskám, mint tudják önök, meg lehetős jó viszonyban van néhány barátommal, kiknek lábait minden babozás nélkül dörzsölő eszközül szokta használni, s kik igen nagyra becsülik komoly viselete és okos hunyorgásai miatt. De eljuthatott-e híre egészen a csatornán túl? A kérdés azonban választ igényelt, s monsieur oly udvarias aggálylyal fordítá felém arczát; én tehát részemről köszönetemet fejezém ki, s biztosítám, hogy mennyire tudom, macskám a legkitünőbb egészségnek örvend.

„S az éghajlatot elviselheti?“

„Tökéletesen“, viszonzám, bámulva ezen mély részvéten egy béna macska iránt, mely egyik lábát s fél fülét valamely kegyetlen törben veszté el. Háziuram nyájasan mosolygott, s néhány szót intézve kis szomszédomhoz, tovább ment.

„Mily unalmasak ezen főurak!“ jegyzé meg szomszédom némi gúnynyal. „Monsieur társalgása ritkán terjed valakivel tovább egy két mondatnál. Ez idő alatt képességei kimerülnek, s megújító hallgatásra van szüksége. Ön és én, monsieur, mindenesetre saját eszünknek köszönhetjük emelkedésünket a világban!“

Ismét megzavarodtam. Mint tudják önök, kissé büszke vagyok arra, hogy oly családból származtam, mely ha nem is nemes, de rokonságban van a nemességgel, — s a mi emelkedésemet illeti a világban, ha csakugyan emelkedtem, az inkább azon léghajói tulajdonságaim által történhete, hogy sem fejem sem zsebjeim nem terheltettek meg valami nehéz málhával. Szerepem azonban azt kívánta, hogy meg-egyezzem : s így ismét mosolyogtam.

„Részemről én azt tartom“, folytatá, „hogy ha az ember nem akad fel csekélységeken, ha tudja miként kell észszerűleg előmozdítani vagy meggátolni a tényeket, s nem érzélgő emberszeretete mutogatásában, akkor biztos lehet, hogy előre megy ; biztos hogy de vagy v o n - t tüzhet nevéhez, s napjait kényelemben végezheti. Itt van mindjárt a példa, mely szavaimat bizonyítja“ — s lopva a gyöngének látszó urra pillantott kinek eszes és ravasz szolgáját chasseurnek neveztem.

„Monsieur le marquis soha sem lett volna egyéb molnár fiánál, szolgája tehetségei nélkül. Természetesen ismeri multját?“

Épen néhány észrevételt készülék tenni, a pairség

rendjében történt változások felett, XVI. Lajos kora óta — s valóban nagyon értelmesen s történelmileg kezdék beszélni — midőn a terem másik végében némi mozgalmat vevék észre. Diszes bérruhába öltözött inasok, kik úgy hiszem valahonnan a falszönyegzet mögül jöttek elő (miután nem vettem észre beléptöket, bár egyenesen szemközt ülék az ajtókkal) könnyű italokat, és még könnyebb étkeket hozdortak körül, melyek hűsítőül elég czélszerűeknek tartatnak ugyan, de éhségemben kissé soványnak tunktek fel előttem. A szolgák ünnepélyesen állottak egy úrhölgy előtt, ki szép és ragyogó volt mint a hajnal, de — mélyen aludt egy pompás nyugágyon. Egy úr, ki oly nagy fölindulást mutatott roszkor választott álma fölött, mikép azt gondolám, hogy férjének kelle lennie, oly mozdulatokkal igyekvék őt fölébresztetni, melyek nem sokban különböztek a rázástól. Mind hasztalan; a hölgy egészen érzéketlen maradt a férj boszusága, a társaság mosolya, a várakozó szolgák gépszerű ünnepélyessége, vagy monsieur és madame zavart aggodalma iránt.

Kis barátom gúnymosolylyal ült le, mintha kíváncsisága megvetésbe ment volna át.

„Az erkölccstanárok végtelenségig terjedő böles észrevételeket tennének ezen jelenet felett“, mondá. „Először is megjegyzendő a nevetséges helyzet, melybe előitéletes hódolatuk az állás és czim iránt, mindez embereket hozza. Mivel monsieur uralkodó herczeg valamely parányi herczegség fölött, melynek hollétét mindedig még senki sem fedezheté fel pontosan, senkinek nem szabad eau sucré-s poharát átvenni, mig madame la princesse fel nem ébred; s korábbi tapasztalásokból ítélve, e szegény inasok ott állhatnak egy századig is, mielőtt az megtörténik. Továbbá — tudja ön mindig mint erkölccstanár beszélek — megjegyzendő, mily nehéz elhagyni a rossz szokásokat, mit ifjú korunkban veszünk fel!,,

Eközben a herczegnek sikerült, nem láthatám mily mód által, felébreszteni a szép alvót.

Első pillanatban azonban, nem emlékezék, hol van, s szerető szemekkel tekintve fel férjére, mosolygva mondá :

„Ön az, herczegem ?“

A herczeg azonban sokkal jobban érzé a nézők elfojtott mosolyát, és saját boszuságát, semhogy a gyöngédséget viszonzta volna, s oly kis franczia kifejezéssel fordult e ltőle, mely legjobban lefordítva így hangzanék: „Ó, ó, édesem!“

Miután egy pohár kitünő bort ittam, valami ismeretlen minőségből, bátorságom erősebb lábon állt mint előbb, s elmondám kis cynikus szomszédomnak — kitől megvallom mindinkább idegenedni kezdék, — hogy eltévedtem az erdőben, s egészen véletlenül jutottam a kastélyba.

Nagyon mulattatni látszék őt történetem ; azt mondá, hogy ugyan ezen eset többször megtörtént vele is ; azt állítá, hogy én szerencsésebb valék, mint ő egy ily alkalommal, midőn elbeszélése szerint, élete nem csekély veszélyben forgott. Történetét csizmái mutogatásával végzé be, melyeket mint mondá, azért visel még most is, bármennyire meg vannak foltozva, s bármennyire elveszték minden kitünő tulajdonságaikat a sok foltozás által, mivel oly fölséges készítmény valának hosszú gyalog kirándulásokra.

„Bár igazán, úgy látszik“, fejezé be, „hogy a vasutak új divata fölöslegessé teszi az ily általam leírt csizmákat.

Midőn tanácsát kértem, vajjon megismertessem-e magamat háziurammal és háziasszonyommal, mint az eltévedt utast, a vendég helyett, kinek tartottak, mondá : „Semmi esetre se! Gyülölöm az ily túlzott lelkiismeretetességet“. S nagyon megbántódottnak látszék ártatlan kérdésem fölött, mintha azáltal titkon ő benne kárhoznának valamit. Sértődött volt s hallgatott. Ugyanazon pillanatban tekintetem a szemközt ülő hölgy szende, vonzó szemeivel találkozik —

azon hölgyével, kiről említém, hogy nem volt többé az ifjúság első virágában s kinek kissé gyöngélkedő lábai magas párna által támogattatának. Tekintete ezt látszék mondani: „Jer ide, s beszéljessünk kissé együtt“; s hallgató mentegetőzéssel meghajtva magamat kis társam előtt, átmentem a koros sánta hölgyhez. Jöve telemet a köszönet legbájosabb mozdulataival ismeré el; s félig mentegetőzve szólt: „Kissé unalmas, hogy ily estéken képtelen vagyok járkálni, de igazságos büntetés korábbi hiuságomért. Szegény lábaim, melyek a természettől oly kicsinyek voltak, most boszút allnak kegyetlenségemért, melylyel oly piczi papucsokba kényszerítém Azonkívül, monsieur, „folytatá kedves mosolylyal“, azt gondolám, hogy kifáraszthatják kis szomszédja gonosz észrevételei. Fiatal korában nem birt a legtisztább jellemmel, s az ily emberek idősebb korukban rendszeren cynikusokká válnak“.

„Kicsoda ő?“ kérdém angol rövidséggel.

„Neve Poucet, s atyja, úgy hiszem favágó, vagy szénégető, vagy ilyes valami volt. Sok homályos történetet beszélnek gyilkosságról, hálátlanságról, s hamis alapra föl vett pénz felől — de ön engem is oly rosznak fog képzelni, mint őt, ha tovább folytatom rágalmaimat. Inkább a kedves hölgyet bámuljuk, ki épen felénk közelít, rósákkal kezében, soha nem látom őt rózsák nélkül, oly szoros összefüggésben vannak multjával, mint ön bizonyosan tudja. Ah, szépség!“ szólt társnőn a közelítő hölgyhez, „annyira méltó önhez felkeresni engem, miután én többé nem mehetek önhez“. Azzal hozzám fordult, s kellemmel engem is belévonva a társalgásba, így szólt: „Önnek tudnia kell, hogy bár soha sem találkozáink, mióta férjhez mentünk, mégis csaknem mint nővérek szeretjük egymást azóta is. Annyi hasonló pont létezett körülményeinkben, s talán mondhatom jellemünkben is. Mindkettőnknek volt két idősebb nővére —

bár az enyémeek csak fél nővérek valának — kik nem voltak oly jók hozzánk, mint kellett volna“.

„De azóta megbánták“, tévé hozzá a másik hölgy.

„Mióta hercegekhez mentünk nőül“, folytatá ugyanazon hölgy hamis mosolylyal, melyben semmi rossz nem volt, „mert mindketten sokkal magasabb helyzetbe jutottunk férjhezmenetelünk által, mint melyben születünk; mindketten pontatlanok vagyunk szokásainkban, s e hibánk következtében mindkettőnknek megalázást és fájdalmat kellett szenvedni“.

„S mindketten bájolók“, susogá egy hang szorosan mögöttem. „Marquis úr, — mondja, — mondja: „S mindketten bájolók““.

„S mindketten bájolók“, mondá hangosan egy másik hang. Megfordultam, s a ravasz macska-szerű chasseur pillantám meg, a mint urát sürgeté, hogy mondjon szépeket.

A hölgyek büszke elismeréssel hajoltak meg, mely mutatá, hogy ily kútforrásból ellenőkre vannak a bókók. Társalgási triónk azonban megszakasztaték, mit nagyon sajnáltam. A marquis-n látszék, hogy más által ösztönözték amaz egyetlen mondatra, s reménylém, hogy többet nem fognak várni tőle; míg a chasseur ott állt mögöttem, félig tolakodón s félig alázatosan szokásai és modorában. A hölgyeket, kik valódi úrhölgyek valának, bántani látszék a marquis ügyetlensége, s néhány mindennapi kérdést intéztek hozzá, oly tárgyakat választva, melyekre nem lehetne nehéz válaszolni. Eközben a chasseur mormogó hangon beszélt magában. Kissé háttérbe szorultam a társalgás megszakítása által, mely annyira kellemesnek mutatkozék, s önkénytelenül is figyelni kezdék szavaira.

„Igazán, De Carabas naponként ostobább lesz. Komoly szándékom ledobni csizmáit és saját sorsára hagyni. Udvarhoz voltam szánva, s udvarhoz is fogok menni, s megalapí-

tom saját szerencsém, mint az övét megalapítám. A császár elismerendi tehetségeimet“.

S oly különösek a francziák szokásai, vagy pedig haragjában annyira megfélemedezék az illedelemtől, hogy jobbra-balra köpködött a parquettes padlóra.

Ekkor egy nagyon rút, de nagyon kedves külsejű ember közelített a hölgyekhez kikkell előbb beszéltem, egy finom, szép nőt vezetve feléjük, a leggyöngédebb fehérbe öltözve, mintha *vouée au blanc* lett volna.

Nem emlékezem, hogy legcsekélyebb szint is viselt volna magán. Mig közelgett, az örömnél némi moráját hallatá, mely nem hangzék egészen úgy mint a theafőző zúgása, sem mint a galambturbékolás, de mégis mindkét zajra emlékeztetett.

„Madame de Miou-miou ohajtá önt látni“, mondá vezetője a rózsás hölgyhez fordulva, „átvezetém tehát, hogy örömet szerezsek önnek!“ Mily jó, becsületes arc! de ó! mily rút! S mégis rútága jobban tetszett nekem a legtöbb ember szépségénél. Bizonyos patheticus elismerése saját rútságának látszék arcán, mely megezáfolá a gyorsan hozott ítéletet, s mindenesetre igen megnyerő volt. A gyöngéd fehér hölgy folyvást *chasseur* szomszédokra tekintett, mintha valami régi ismeretségek lett volna egymással, mi igen meglepett, minthogy oly különböző állásban voltak.

Idegeik azonban egy húr szerint látszának hangolva, mivel valami csekély zajra a kárpitok mögött, mely inkább hasonlított patkányok és egerek harcához, mint bármi más-hoz, Madame de Miou-miou s a *chasseur* a mindketten a megdöbbenés legélénkebb jeleivel rezzentek össze, s nyugtalan mozdulataik — madame reszketése és a *chasseur* szeme tüzes kiterjedéséből látni lehete, hogy minden köznapi zaj reájok egészen különböző hatást tesz, mint a társaság egyéb

tagjaira. A szeretetreméltó rózsás hölgy rút férje hozzám fordult.

„Nagyon csalódtunk várakozásunkban“, mondá, „látva hogy monsieur nem kíséré el honfitársa — le grand Jean d'Angleterre; nem tudom nevét jól kiejteni“ — s mintegy kérve, hogy segítsen ki, nézett reám.

„Le grand Jean d'Angleterre! de melyik grand Jean d'Angleterre? John Bull? John Russel? John Bright?

„Jean — Jean —“ folytatá az úr észrevéve zavaromat. „Ó, ez iszonyú angol nevek — Jean le Geanquilleur!“

Most is csak annyit tudtam, mint előbb. Pedig a név ismerősnek tetszék, csupán kissé elferdítve. Ismétlém magamban. Nagyon hasonlított John the Giant killerhez, csak-hogy ez érdemes ember barátai által mindig „Jack“-nak szokott neveztetni. Ezt főnhangon nyilvánítám.

„Ah, ez az!“ mondá. „De miért nem kíséré el önt kis összejövetelünkre?

Már azelőtt is egy, vagy kétszer megzavarodtam, de e komoly kérdés még sokkal jobban nevelé zavaromat. Igaz, hogy Jack the Giant killerrel egykor bizalmas barátságban voltam, a mennyire tinta és papiros (t. i. a nyomdászé) feltarthat valamely barátságot, de már évek óta nem hallám nevét emliteni; s mennyire tudtam, Arthur király lovagjaival együtt varázsálomban fekszik mindaddig, míg négy hatalmas király trombitahangjai fel nem hívják Anglia segítségére. A kérdés azonban a legnagyobb komolysággal intézteték hozzám azon úr által, kinek jó véleményét leginkább szerettem volna a terem vendégei között megnyerni. Tiszteletteljesen válaszolám tehát, miként már régen nem hallottam semmit honfitársam felől, de meg vagyok győződve, hogy neki is ép oly nagy örömet okozott volna, mint nekem okozott, ily kellemes baráti gyülekezeten

jelen lenni. Meghajtotta magát, azután a sánta hölgy vette föl a szót.

„Ez azon éj, melyen minden évben egyszer e kastélyt környező nagy őserdő, mint mondják, egy kis pórleány szelleme által látogattatik meg, ki egykor itt lakott a környéken; a monda azt állítja, hogy egy farkas nyelte el. Egykor láttam őt ezen éjjel amaz ablakból a csarnok végében. Nem vezetné ki, ma belle, monsieur, hogy megnézzé a kilátást a holdvilágnál (lehet, hogy megláthatják a szellemgyermeket is); s megengedi, hogy itt maradjak férjével egy kis tête-à-tête-re? “

A rózsás hölgy előkelő mozdulattal teljesíté a kérést, s nagy ablakhoz mentünk, honnan letekinténk az erdőre, melyben eltévedtem. A messzeterjedő, levéldús fák koronái mozdulatlan álltak alattunk, a sápadt, halvány világításban, mely a tárgyak alakját, ha színeit nem is, ép oly tisztán tünteti fel, mint napvilág. Letekinténk a számtalan fasorra, mely az erdő minden részéből a régi kastélynál látszék egyesülni; s melyek egyikén, hirtelen, egészen közel hozzánk, egy kis leány alakja haladt át, „capuchon“-nal fején, mely Francziaországban a pórleányok fejkötője helyét pótolja. Egyik karján kosarat tartott, s mellette, azon oldalon, mely felé fejét fordítá, egy farkas ügetett. Csaknem azt mondhatnám, hogy bűnbánó szeretettel nyalta kezét, ha a bűnbánat vagy szeretet valaha a farkasok tulajdonságai közé tartozott volna — de ha élő farkasokról nem is lehet ezt mondani, tán a szellemfarkasok kivételek e tekintetben.

„Már láttuk őt!“ mondá szép társnöm. „Bár oly rég meghalt, házias jósága és gyermekes bizalmának egyszerű története még mindig fennmaradt mindazok szívében, kik valaha hallottak felőle; s a vidék népe itt azt tartja, hogy az esztendő ezen éjjelén a szellemgyermeket látni, szerencsét hoz. Reméljük, hogy nekünk is lesz részünk a monda

szerencsében. Ó! itt van madame de Retz — ő, tudja ön, most is első férje nevét viseli, mivel magasabb származással birt, mint a mostani“. Háziasszonyunk hozzánk lépett.

„Ha monsieur szereti a természeti és művészeti szépségeket“, mondá, miután észrevette hogy a nagy ablakon keresztül a kilátásban gyönyörködém, „talán örömet fog szerezni, ha megnézi a képet.“ Itt kissé szinlett fájdalommal felsohajtott: „Ön tudja, mely képre czélozok“, folytatá társnőmhöz fordulva, ki helybenhagyólag intett, s kissé gonoszul mosolygott, midőn madame-ot követém.

A terem másik végéig kísértem; útközben észrevéve, mily élénk kíváncsisággal figyelt minden szóra, mozdulatra, mely körülötte történt. Midőn a tulsó fallal álltunk szemközt, szép, sajátságos külsejű férfiú arczképét pillantám meg, kinek arcza — daczára minden szépségének — nagyon vad és sötét kifejezéssel birt. Háziasszonyom összekulcsolá kezeit, mig karjai lefüggöttek, s még egyszer felsohajtott. Azután mintegy önmagával beszélve mondá:

„Ő volt ifjúságom szerelme; szigorú, de férfias jellege érinté először e szívet. Mikor — mikor fogok megszűnni elvesztését siratni!“

Nem levén vele annyira ismerős, hogy e kérdésre válaszolhassak (ha nem is lett volna reá elég válasz másodszori férjhez menetele), zavarban valék, s hogy mégis mondjak valamit, megjegyzém:

„Ez arcz feltünően emlékeztet valamire, mit egykor láttam — bizonyos történeti képre, ha nem csalódom, rézmetszetben; ott azonban egy csoport főszemélyét képezi; ki egy hölgyet hajánál fogva tart, s kardjával fenyegeti, mig két lovag a lépcsőkre rohan fel, mint látszik épen a kellő időben, hogy életét megmentse.“

„Istenem, Istenem!“ mondá, „mily híven rajzolja ön

éltemnek egy kínos jelenetét, mely gyakran állítaték elő hamis fényben. A legjobb férj is“ — zokogni kezdett s fájdalma pillanatra elfojtá hangját — „néha elégedetlen. Fia-tal voltam és kíváncsi, jogosan felharagítá engedetlenségem — fivéreim nagyon bevesek valának — s a következés az lón, hogy özvegy maradtam!“

Miután könyvei iránt kellő tiszteletet tanusíték, néhány szokásos vigasztalást kísérték meg mondani. Erre megfordult, s élesen viszonzá.

„Nem, monsieur: egyetlen vigaszom abban áll, hogy soha nem bocsátottam meg a fivéreknek, kik oly kegyetlenül s hivatlanul tolakodtak szeretett férjem és én közém. Hogy monsieur Sganarelle barátom szavait idézzem — *Ce sont petites choses qui sont de temps en temps nécessaires dans l'amitié; et cinq ou six coups d'épée, entre gens qui s'aiment ne font que ragailardir l'affection.* Nem veszi észre, hogy a színezet nem egészen helyes?“

„Ezen világításban a szakálnak kissé sajátságos színe van“, mondám.

„Igen; a festő nem volt iránta igazságos. Szakála sokkal bájosabb volt, s oly feltünővé tette őt, egészen különbözővé a mindennapi tömegtől. Várjon, mindjárt megmutatom önnek valódi színét, ha közelébb lép e fáklyához!“ S a világhoz közelítve, kezéről hajból készült karpereczet vont le, pompás gyöngycsattal. Mindenesetre nagyon saját-ságos volt. Nem tudtam mit szólni. „Az ő drága kedves szakála!“ mondá a hölgy. „S a gyöngyök oly jól illenek gyöngéd kék színéhez!“

Férje, ki eközben hozzánk lépett, s mindaddig várt, míg neje tekintete reá nem esett, mielőtt szólni merészelt volna, ekkor mondá: „Különös, hogy Monsieur Ogre még nem érkezett meg!“

„Abban épen semmi különös nincs“, szólt neje élesen.

„Ő mindig nagyon ostoba volt, s folytonosan félreértések között él, melyekben mindig ő járja meg, s ez nagyon jó neki, mivel oly hiszékeny, gyáva ficzkó. Épen nem különös! Ha kívánja“ — ekkor férje felé fordult, s többi szavait alig hallhatám, míg azt nem mondá: — „Akkor mindenkinek meg volnának jogai, s többé semmi bajunk nem lenne. Nem úgy van, monsieur?“ kérdé tőlem.

„Ha Angliában volnánk, azt gondolnám, hogy madame a reform-javaslat felől beszél — így azonban nem szólhatok a dologhoz“.

Szavaim közben a nagy szárnyas ajtók feltárultak, s mindenki felugrott helyéből, hogy üdvözlje a kis öreg nőt, ki vékony fekete pálczára támaszkodék — és —

„Madame la Féemarraine“, jelenteték kedves tiszta hangok kara által.

S pillanat alatt a fűben feküdtem, egy száraz tölgyfa közelében, míg a fölkelő nap rézsutas sugárai egyenesen arczomba ragyogtak, s ezer kis madár és gyöngéd bogárka csattogá és döngécselé üdvözlétét a pirosuló hajnalfény érkezétre.

Jegyzetek.

A sajátságos álom hősei, mint fiatal olvasóink talán azonnal kitalálják, a minden országokban elterjedt legismertebb s szebb dajkamesék főszerepvivői.

A szép nő, kinek dagadt lábai különösen ki vannak emelve, a parányi üvegczipőcskébe szorított kis lábairól híres „Hamupipőke“.

A szép rózsás hölgy, ki mint társnője „Hamupipőke“

rendesen elkésik, a Museus regéiből is ismert kedélyes legifjabb leány, ki, míg nővérei fényes öltözékeket s ékszereket kívánnak apjuktól, ő a hideg tél daczára csak három szál rózsát óhajt, s később, mint társnője, nővérei üldözése tárgya lesz. — Rút férje a vadállattá bűvölt, s emberi alakját ismét visszanyert herczeg.

Poucet, az úgynevezett kis Hüvelykember, ki magyar meséinkben „Borsszem Jankó“ név alatt ismeretes.

A chasseur az ismert mese hőse, a „Csizmás kandúr“, mely mese csaknem minden nyelven el van terjedve. — Ennek ura, ki a macska eszélye s ildomossága által oly nagyra viszi dolgát: Carabas gróf.

A bájos alvó hölgy az egész századig alvó „Csipkerózsza“, kit születésekor arra kárhoztatott a keresztelőjéről kifelejtett tudákos asszony, hogy egy orsó-szúrás okozza halálát, míg meghívott társnői arra szelidíték az átkot, hogy egy századig aludjék, s ekkor egy szép, herczegi férj ébreszsze föl.

A kis szellemleány, ki után a farkas oly szelidülve jár, a mese nevezetes kis hősnője „Pirossipkás“.

A szép s kíváncsi háziasszony, ki híres első férjét annyira emlegeti, mint a mesék ismerői előtt azonnal világos, ama szerencsés nő, ki a mindenfelé elterjedt mese hősének, „Kékszakál“-nak neje volt, s általa, mint őt megelőző feleségei, még sem gyilkoltathaték meg.

Végre a kis öreg hölgy érkezésére a madárhangok „Hamupipőke“ tündér keresztanyját jelentik a társaságnak, Whittingham Richardnak pedig azt, hogy az egész csak álom volt, s ideje már fölébrednie.

V. I.

A GALAMB-PÁSTÉTOM.

MISS YONGETÓL.

ANGOLBÓL FORDITOTTA

VACHOTT IDA.

MOTTAI-KALAD A
OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

I. FEJEZET.

1651-iki év szeptember havában kellemesen sütött be a nyári nap a Forest-Lea-House ebédlő-csarnokába. A nap-sugár nagy boltivezetű ablakon hatolt át, melynek táblái köszörült üvegből készültek, s egy szőlőtő hosszú ágaitól árnyékoltatának be, az üveg azonban helyenként el volt törve, és kijavíthatlanul hagyva. A falak sötét tölgyfa burokkal valának fedve, hasonlóan a fényesre tisztított padlóhoz, s szarvas-aggancsokkal ékítve, melyekről hüvelyébe rejtett kard függött, továbbá egy vagy két magányos pánczéltű, ószerű sisak, egy puska, néhány íj és nyilveszsző, s két széles karimájú kalap, az akkori divat szerint, melyeknek egyikét lecsüngő fekete toll diszíté, míg a másik egyszerűbb és sokkal elhasználtabb volt, s kicsinységéről ítélve, mindkettő növendék fiú számára készültnek látszék.

A csarnok főajtaja előtt tölgyfa-ellenző állt, s távolabb nagy nyílt tűzhely, székekkel körülrakva, jelenleg azonban nem égett benne tűz. Előtte hosszú ebédlő-asztal nyúlt el, melynek felső vége hófehér abroszszal vala fedve, s ezen néhány fatányér, ivó szerek, s nagy ószerű tömlő, vagyis bőrből készült korsó állt. Az asztalfő elé karszék volt helyezve, míg oldalainál nehéz tölgyfa padok nyúltak el.

Hat esztendő fiúcska ült a padok egyikén lovagló helyzetben, mely köré kákából fonott kantárt helyezett, míg másik kezében korbácsot tartva, fel s alá ugrosott a

padon, így kiáltva: „Jertek, Eleonora és Lucy, jertek s üljetek fel mögém a hölgynyeregbe, s nyargaljunk Worcesterbe, meglátogatni Károly királyt és Edmond bátyánkat“.

„Jövök már, jövök!“ szólt Eleonora, fivérénel körülbelül egy évvel idősebb kis leány, ki haját egyszerű, kerek fejkötő alá szorosan hátra simítva viselé, s szavai után féloldalra fivére mögé helyezkedék.

„Ej, Eleonóra kisasszony, csak nem akar ön is a háborúba lovagolni?“ E szavakat egy körülbelül huszonnégy, huszonöt éves leány mondá. E leány nagy, sovány és száraz volt, élénk arczszínnel s villogó fekete szemekkel, kinek derekát az elől fűzött váll annyira beszorítá, hogy valóban nem lehetett sokkal vastagabbnak mondani egy darázsénál, míg átvarrott zöld szoknyája kiduzzadva alóla, feszes veres harisnyákba szorított bokáit láttatá, s a derekánál összeránczolt fehér otthonka duzzadt rövid ujjai szabadon hagyák csontos vörös karjait. Ide s tova csörömpölt az edényekkel, miket az ebédlő asztalról felszedett, mialatt éles harsány hangon beszélt a gyermekekhez: „Ki látott ilyen zajt ütni; igazán csodálom, hogy lehet jó lélekkel eként viselni magokat, épen most, midőn Isten tudja mi történik e pillanatban.“

„Ó, de Valter azt mondja, hogy majd visszajőnek Edmond bátyánk, Diggory — és mind“, szólt a kis Eleonóra, „s akkor vigan leszünk.“

„Igen“, mondá Lucy, ki bár két évvel idősebb, ép oly sima, kerek fejkötőt s gyermekes öltönyt viselt, miként kis huga, „akkor ismét köztünk lesz Edmond. Ti szikrát sem emlékezhettek reá, Eleonóra és Károly, mert már hat év óta nem láttátok!“

„Nem“, szólt Debora, a szobaleány. „Óh! ezek az unalmas háborúk, melyek miatt sem az urak nem marad-

hatnak békén otthon, sem szegény cselédjeik, a kiknek pedig az egészhez semmi közük.

„Szégyenld magad, Deb!“ mondá Lucy, „nem vagy-e te is a király alattvalója?“

Debora azonban tovább duzzogott. „Mindez igen jó lehet az uraságokra nézve, de már miután lecsillapult minden, valóságos kegyetlenség ismét háborút kezdeni, s a szegény embert elvinni, azt sem tudja hová, hogy küzdjön maga sem tudja kivel, s azt sem tudja miért.

„Pedig tudni kellene hogy miért!“ szólt Lucy, nagy haragra lobbanva. „Tudod-e Deb, hogy én férfi szeretnék lenni! Magamhoz venném a nagy két markolatu kardot, s mindjárt a legelső sorban küzdenék Egyházunk s Királyunkért! Majd meglátnád mire képes egy derék lovag leánya — fia akarám mondani“, tevé hozzá megzavarodva.

De minél jobban föllelkesült Lucy, annál boldogtalanabbnak érzé magát Debora, s szemeit kötényével födve, bánatos hangon szólt: „Ó! szegény Diggoryra nem igen tartoznak a királyok és lovagok!

Hogy Lucy erre mit mondott volna fölgerjedésében, örökre titok marad, mert azon pillanatban mintegy tizenhárom éves, magas, karcsú fiú ugrott be az ajtón, kinek hosszú göndör hajfürtjei kúszaltan omlottak alá. „Holla!“ kiáltott, „mi a baj? A gyöngéd Deborát bánatba merülve találom? Vidáman leánykám! Esküdni mernék, hogy a hőszívű Diggory elég eszélyes, és nem néz szembe több golyóval, mint mennyit tisztességgel elkerülhet!“

E szavakra Debora lerántá kötényét szeméről, s fejét felütve mondá: „Szót se többet ez csztelenségekből, Valter úrfi, vagy mindjárt megmondom úrnőmnek. Volt is eszemben Diggoryt siratni!“

„Pedig valóban őt siratta, Valter“, veté közbe Lucy.

„Lucy kisasszony!” szolt Debora haraggal, „igazán az én életem önök között elég —“

„Nem elég arra, hogy megtanítson legyőzni rossz természetet“, mondá Valter. „Tán még több is kell hozzá?“

„Jobb szeretném ha valaki az úrfi tanítaná meg illedelmesebb modorra“, szolt a sanyargatott Debora. „Mintha nem lenne elég egy szegény leánynak, hogy tíz cseléd munkáját kell végeznie, még ön is az egész áldott napon csúfolódik és boszant! Szivesebben lennék az egész gyalogezred czéltáblája!

Debora mindig ezt szokta mondani ha megharagudott, Valter és Lucy tehát annál jobban nevettek jókedvük közepén azonban egy körülbelül tizenhat, tizenhét éves, magas és kecses leány jelent meg köztük. A leányka feje födetlen vala, s haját hátul kontyba csavarva, arcza körül pedig rövid fürtökben viselé; nyitott ruha dereka zöld selyemből készült, míg nagyon egyszerű és takaros öltönye fehér volt; járása gyors és élénk vala, bár nagy sötét szemei tűnődő tekintete azt látszék elárulni, hogy szivesebben ülne le csöndesen, gondolatain függeni, a helyett hogy ily tevékenyen ide s tova járkál. Eleonóra azonnal hozzá szaladt, elpanaszolva hogy Valter iszonyún boszantja Deborát. A leányka szólni akart, Debora azonban félbeszakítá.

„Nem, Rózsa kisasszony, még öntől sem kívánom az úrfi mentségét hallani, hanem úrnőmhez megyek, s elmondom neki, hogyan bánnak a szegény hűséges cseléddel“, azzal kirohant, Rózsától követve.

„Valjon megmondja-e mamának?“ kérdé a kis Károly.

„Ó nem, Rózsa majd kibékíti“, szolt Lucy.

„Én bizony szeretném ha megmondaná“, jegyzé meg

Eleonóra, ki sokkal komolyabb kis személy volt, mint Lucy ; „Valter nagyon roszul viseli magát.“

„Legalább megkimélem Diggoryt a fáradságtól, hogy a furkós-botot elővegye Debora számára, ha megjő a csatából“, mondá Valter. „Hej!“ s a padra veté magát, ujjai-val az asztalon dobolva. „Be szeretnék ott lenni! Csak tudhatnám mi történik e pillanatban Worcesterben!“

„Mikor jó haza Edmond bátyánk?“ kérdé Károly, legalább századszor.

„Ha a háborúnak vége, s meg van nyerve, s ha Károly király ismét örvendhet sajátjának! Hurrah!“ kiáltott Valter, felszökve helyéből, s valami királypárti dalt kezdett énekelni, mibe Lucy is belé vegyült.

„Ugyan hogy üthettek olyan zajt?“ mondá Eleonóra, befogva füleit, mi által arra ingerlé Valtert, hogy kezeit erővel lerántva, a dal végét fülébe üvöltse.

Midőn az utolsó sorhoz ért, Rózsa bejött, mondván, „Ó, csitt, Lucy. Kérlek Valter, hagyd abba!“

„Mit? Rózsa kerekfejje*) lett?“ szolt Valter. „Te csak ugyan nem érdemled, hogy meghalld a worcesteri nagyszerű ujságokat.“

„Ó, mondd, mit?“ kérdék a lányok mohón.

„Majd ha rákerül a sor“, mondá Valter, gyönyörködve, hogy még Rózsa kíváncsiságát is sikerült fölébresztenie, Rózsa azonban, szeliden hozzálépve, kéré, legyen csöndesen, s figyeljen reá.

„E zajos ujjongás búsítja anyánkat“, mondá. „Csak láttad volna őt tegnap este, midőn hazafiúi énekeidet hallá. Felsőhajtott s így szolt: Szegény gyermek, mily sok reményt

*) Minthogy Cromwell az akkori angol divat ellenére, egész pártjával együtt egészen rövidre nyirt hajat viselt, az ellenpártiak által kerek fejnek (Roundhead) gúnyoltaték.

táplál! azután atyánkról beszélt, s a naseby-i küzdelem előtti estéről.“

Valter komolyan szólt: „Emlékezem. Atyám föltett az asztalra, hogy Károly király egészségére igyam, s Rupert herczeg — most sem feledém el bibor köpenyét és fehér tollát — nyájasan megveregeté fejemet, s kis lovagjának nevezett.

„Mi félrevonultunk anyámmal“, mondá Rózsa, „de hallottuk a hangos ujjongást és éneklést, mig csaknem meg-rémültünk a nagy zajtól “

„Én minderre nem emlékszem“, jegyzé meg Lucy.

„Azt legalább nem kellene elfeledned, midőn kedves atyánk Edmonddal együtt bejött, megcsókolt bennünket, s anyánkat biztatá, hogy ne csüggedjen. Arra sem emlékezel, Lucy?“

„Én emlékszem“, mondá Valter, „ekkor láttuk őt utoljára.“

S Valter felült az asztalra, egyik lábát a padra helyezve, mig a másikat a levegőben bimbálá, s könyökét térdére, fejét pedig kezére támasztá; Rózsa a padon ült, egészen közel mellette, Károlyt ölében tartva, mig a két kis leány szorosán hozzá simult, mind feszülten várva a naseby-i nagy ütközet elbeszélését, mikor mindnyájan egy majorsági házban tartózkodtak, mintegy mértföldnyi távol-ságra a csatamezőtől.

„Soha nem fogom elfeledni, miként bömbölt az ágyu egész nap“, szólt Lucy.

„Ó, az szörnyű nap volt!“ mondá Rózsa. „Azután lovasainkat láttuk arra jöni vérrel lepett öltönyben és kúszáltan, oly gyorsan nyargalva, hogy alig akadt egy, ki megállt, mig elmondá anyámnak, hogy a háború veszve van, s jobb ha ő is elmenekül valamerre. Anyánk azonban lépést sem mozdult a kaputól, mely előtt, téged, Károly, karjai-

ban tartva, állott, mindeniktől csupán azt kérde, a mint elhaladt mellette, hogy nem látta-e atyámat vagy Edmondot, s arcza mindig halványabb és halványabb lőn. Végre egy parlamenti tiszt lovagolt arra — mr. Enderby volt, atyámnak egykori tanuló társa, s ő értesített bennünket, hogy kedves atyám megsebesült, s őt küldé anyánkért.“

„De azt soha nem tudhatám meg, hol volt akkor Edmond“, szólta Eleonóra. „Senki sem beszélt el nekem.“

„Edmond fölemelé atyámat, midőn elesett“, mondá Valter, „és sebét kísérté meg bekötni; midőn azonban Enderby ezredes csapatja közel jött hozzájuk, atyám Edmondnak kötelességévé tette a menekvést, azt mondván hogy ő úgyszólván régi barátja kezeibe fog kerülni, Edmondnak pedig kötelessége menekülni, hogy máskor is küzdhessen a király mellett.“

„Ekkor Edmond Rupert herczeget követé“, szólta Eleonóra.

„Igen“, mondá Lucy; „tudod, hogy atyám egykor megmenté Rupert herczeg életét azon ütközetben, hol lova megöletett, s ezért választá a herczeg Edmondot apródjául, s magával vivé minden útjában és vándorlásában. De folytasd elbeszéléseidet atyánkról, Rózsa. Elmentünk hozzá?“

„Nem; mr. Enderby azt mondá hogy nagyon távol van, s egy lovast hagyott velünk védőül, míg anyám egyedül kis csecsemőjét vitte magával. Nem emlékszel, Valter, Eleonóra hangos sirására, midőn anyánkat az ezredes lován távozni látá, s arra, hogy mily képtelenek valánk megvigasztalni kis testvéreinket, mindaddig, míg álomba nem sirták magukat a szegény gyermekek? Másnap reggel pedig visszatért anyám, s tudatá velünk, hogy kedves atyánk meghalt! Ó Valter, e napra visszatekintve, miként találhatnánk örömet újabb háborúban? Miként bámulhatod, ha

anyánk szíve elszorul az öröm hangjaira, melyek oly gyakran végződtek könyekben?“

Valter duzzogva fordult el, de látva nővére komolyult arcát s könytetelt szemeit, megindult s arról mormogott valamit, hogy többé nem fog zajt okozni.

„Helyesen, édes fivérem“ mondá Rózsa. „S nemde Deborát sem ingerled többé?“

„Ez már tulságos kívánság, Rózsa. Egyetlen mulatságom abban áll, nézni, mily arcokat vág, ha Diggoryt emlegetem neki. Amellett meg is érdemli, rossz természete miatt.“

„Igaz, hogy nincs szegénynek jó természete“, szolt Rózsa; „de ha meggondolod, mily hű és becsületes, mily keményen dolgozik, s mily örömtelen élete van, és mégis oly kitartón ragaszkodik hozzánk, bizonyosan nem fogod többé ingerelni és gyötreni.“

Rózsa szavait hangos sikoltás szakasztá félbe, s Debora rohant be, visítva: „Teremtő Isten! Rózsa kisasszony! Ó, Valter úrfi! mi lesz belőlünk? A csata elveszett, a király megszökött, és egy egész ezred vöröskabátos pusztít és gyújtogat a környéken. Mindnyájunknak egyenként levágják a nyakát!“

„Legalább alkalmad lesz az egész gyalogezred céltáblájául szolgálni“, jegyzé meg Valter, ki még ekkor sem mulaszthatá el, hogy valami ingerkedőt ne mondjon.

„Ilyenkor tréfálni, Valter úrfi;“ szolt Debora nagyon felháborodva. „Ez már aztán valóságos vétek. Reménylem, ön lesz a céltábla, igazán, szeretném is.“

A gyermekek ki akartak szaladni, hogy közöljék anyjokkal a hirt, midőn Rózsa feltartóztatá őket, s tudni kívánta, miként hallá Debora az ujságokat. Ez két kis gyermek által történt, kik a faluból jöttek, s az úrnőnek néhány galambot hoztak ajándékba. Rózsa maga kiment, hogy

kikérdezze a gyermekeket, de csupán annyit tudhatott meg, hogy egy házaló jött a faluba, s azon hírt hozta, hogy a király megvereték, s elmenekült a csatatérről. Miután több felvilágosítást nem nyerhettek, Valter, azon megjegyzéssel, hogy az egész bizonyosan valamely gaz fülhegyző szatócs koholmánya, kijelenté, hogy lemegy a faluba, s majd megtudakolja a dolog valódi állását.

Ez volt az angol történelem legszomorúbb időszaka, midőn egy ideig a rossz ügy diadalmaskodék, míg az igaz és jogos párt üldözést szenvedett; s mindazok között, kik egyházuk- és királyukért gyötrelmeket álltak ki, senki nem szenvedett többet, vagy türelmesebben, mint lady Woodley, vagy miként őt régi angol szokás szerint nevezék: Dame Mary Woodley, of Forest Lea.

Midőn először kitört a háború, boldogan élt kedves otthonában, férje és gyermekei körében, midőn azonban Károly király kitűzé zászlaját Nottinghamban, mindezen nyugalomnak és boldogságnak vége lőn. Sir Valter Woodley a királyi hadsereghez csatlakozék, s nemsokára veszélyessé vált neje és gyermekei számára a honnmaradás, s így kényszerítve lőnek mindenfelé követni őt, s a táborozás és ütközetek veszélyében osztozni vele. Lady Woodley soha nem volt erős, s egészsége azok által, miken keresztül ment, igen sokat szenvedett; csaknem folytonosan rosszul érzé magát, s ha Rózsa, bár akkor még egészen gyermek vala, nem tanusított volna éveit meghaladó eszélyességet s gondoskodást kis testvérei iránt, valóban nehéz leende megmondani mi lett volna belőlük.

De mindaz, mit ki kelle állnia, míg kis gyermekeivel a vidéket körülbolyongá, a rossz, vagy elégtelen táplálkozás, kényelmetlen lakások, szenvedés, fáradság s aggodalom, mindez semmi volt a nehéz csapásokhoz képest, melyek akkor érék. Először is elveszté egyetlen fivérét, Mowbray

Edmondot, azután a naseby-i ütközetben férje öleték meg; emellett az egész nemzet fájdalmában is osztozék, a királyt tulajdon alattvalóitól elárulva, megsértve, gyötretni s végre meggyilkoltatni látva. Sir Walter halála után, lady Woodley öt ifjabb gyermekével hazatért atyja házába, Forest Leabe; miután férje birtoka, mely Edmondnak jutott volna örökségül, lefoglaltatott a lázadók által, s felosztaték közöttök. Fivére halála óta ő lön Forest Lea örökösnője, atyja azonban, az öreg mr. Mowbray, csaknem minden vagyonát a királyi ügyért áldozta s elnyomatva a lázadók zsarnoksága által, mit sem hagyhatott leányának hátra az elhagyott régi házon, s néhány koparan álló hold földön kívül. Mindamelett lady Woodley hálás vala, hogy legalább hajlékot nyerhete; s itt élt gyermekeivel, s hű cselédje, Deborával, kinek családja mindig a Mowbraykat szolgálta, s ki a szükségben sem akará most leányukat elhagyni.

A falubeli szomszédok szerették és sajnálták úrnőjüket, s gyakran küldtek neki apró ajándékokat. A házhoz tartozó nagy kertben Stokes Diggory, ki mr. Mowbrayt is szolgálta, zöltséget tenyésztett a család használatára; s a tehén az elhagyott parkban legelt; míg a házi munkát Rózsa és Debora végzik. Rózsa nagy vigasz volt anyjára nézve; ő ápolá s viditá fel, ő viselt gondot a gyermekekre, tanítá őket, dolgozott érettök, s mindezt a legnagyobb készséggel. A faluban mindenki szerette Woodley Rózsát, mivel mindnyájan segélyt vagy vigaszt nyertek általa. Anyja néha csupán azon aggódott, hogy nagyon is sokat dolgozik, s túlságosan megerőlteti magát; Rózsa azonban mindig vidám és derült vala, s ha napi teendőivel elkészült, senki nem volt nála vidorabb, élénkebb s készebb, a kis gyermekekkel játszani.

Képzelní sem lehet azonban, mennyi megpróbáltatása vala Rózsának Deborával szemben. Debora oly hűséges

volt, minőnek csak kívánni lehet, és sokat túrt urnője kedvéért; dolgozott éjjel-nappal, csekély táplálék mellett s minden díj nélkül; mégis inkább velők maradt, mintsem kedves úrnőjét s a gyermekeket elhagyta volna. Csupán egy vala, mire Debora rábirhatlan maradt, az t. i., hogy nyelvén és természetén uralkodjék. Mint sok más kitünő cseléd, úgy ő sem tudta megérteni, mennyi próbáltatást s kellemetlenséget okoz azoknak, kikhez oly igazán ragaszkodik, folytonos heves kifukadásai által, ha boszus vala — dörmögésével, ha valami nem volt kedvére, s különösen az által, midőn a gyermekeket helytelenül pirongatá. Azon időkben a cselédek szabadabban beszélhettek uraságaikkal, mint jelenleg, s így Deborának is több alkalma volt ily szavakat használni, annyira, hogy Rózsának folytonosan azon kelle fáradnia, miként akadályozza meg, hogy ne ébredjen fel indulatossága, vagy hogy lady Woodley ne gyötressék panaszaival. Rózsa nagyon türelmes volt, mely tulajdona nélkül valóban kevés béke leende a házban.

Valter tizenhárom éves volt, s e korban épen nem könnyű feladat a fiukat rendben tartani, ha csak saját akaratuk nem járul hozzá. Bár derék, nemesszivű fiú vala, gyakran volt zabolázhatlan s kiméletlen, nem akart engedelmesskedni, s ép azt tevő, miről jól tudta, hogy helytelen vagy gyöngédtelen, csupán azért, hogy pillanatnyi mulatságot szerezzen magának. Eként anyja előtt valóságos aggodalom tárgya lőn, ki érezte, hogy fiát nem képes sem nevelni, sem kormányozni, s attól tartott, hogy jelenlegi vad, engedetlen szokásai örökre ártalmára lesznek jellemének, s oly hajlamokat fejleszthetnek nála, melyek minden benne levő jót elnyomhatnak, s olyanná teendik Valtert, mitől bizonynyal maga is reszketne.

Aggodalmait gyakran közlé Doctor Bathursttel, a jó öreg lelkeszszel, ki elüzeték ugyan egyházkerületéből, titok-

ban azonban el szokott jőni, hogy nyája közöl a hívőket segítse, oktassa, s vigasztalja. Azt mondá lady Woodleynek, hogy kövessen el mindent fiáért, a többit azonban bizza a mennyei Atyára, mit annál több reménnyel tehet, minthogy az Ő ügye miatt lett a fiú atyátlanná. Azután beszélt Valterrel, elmondván neki, mily helytelenek s szívtelenek daczos és engedetlen cselekedetei. Valter ilyenkor szívére vette szavait, s eltökélé javulását, s hogy ezentúl komolyabb lesz, hogy anyjának vigasza és áldása lehessen; de a pajkosság iránti hajlam csakhamar elfeledteté vele föltételeit, s elüzé azon érzést, mely idővel megbánás és javulássá válhatott volna. azt véelve, hogy nem tesz semmi rosszat. Ha Deborát boszantá, azzal nyugtatá magát, hogy úgy kell neki, mért oly rossz természetű, és bohó; Diggory tuskó, a ki pirongatás nélkül mit sem tesz; Károlylyal ingerkedni nem egyéb jó tréfánál, Eleonóra pedig boszantó kis teremtmény, kinek bizony nem tűri uralkodását maga fölött; így tehát folytatá saját kedvteléseit s a vidám, csevegő Lucy-t csaknem oly pajkossá tévé mint ő volt, elhanyagolta kötelességeit, rossz példával járt elől, gyötörte hű cselédjökét, s anyját komolyan megszorítá. Ha valami nagyszerű ok mutatkozna, gondolá, akkor bizonyynyal ő volna a legelső; visszahozná a királyt hazájába, védené anyját s nővéreit, s dicső tetteket követne el, melyek nevét örökre emlékezetessé tennék. Ekkor mutatná meg valódi becsét, így azonban egyhangú életet folytat, nincs semmi teendője, szükséges tehát, hogy valami mulatságot keressen magának. Mindaz nem jelent semmit, ha kicsiségekben nem is igen pontos, hisz az ilyesmi nők dolga, s mind igen jó Rózsának, de ha valami igazán fontos ügy merülne fel, akkor rajta volna a sor kitüntetni magát.

Ezalatt II. Károly meghivaték Skócziába, hová kísérről magával vivé Woodley Edmondot, a legidősebb fiút.

Alig értesültek, hogy megjelent Angliában, midőn a Forest Lea szomszédságában lakó királypárti urak azonnal siettek a királylyal egyesülni; ezeknek kísérei közt volt Ewins majoros, ki a megelőző háborúban vitézül küzdött Mowbray Edmond alatt, azonkívül többen a falu lakói közül, s végre Stokes Diggory, lady Woodley szolgája, ki az utóbbi időkben helyével nem egészen látezék megelégedni s azt képzelé, jobb dolga lesz ha beáll katonának, szerencsét tehet, s gyarapodva jöhet vissza elvenni kedvesét, Deborát.

II. FEJEZET.

Valter gyorsan futott le a faluba. Először is a Fél-Hold nevű kis fogadó felé irányzá lépteit, hol bizonynyal új hireket fog hallani. A mint azonban közelébb ért hozzá, egy férfi egyhangú szavai hatottak fülébe, valamely beszédet folytatva. „Bizonyosan“, gondolá Valter, „valami tüzes kerekfő tévedt oda, s az szónokol, megismerem orrhangjáról! Bemenjek-e, vagy ne?“

Amint így kérdé önmagát, egy öreg pór közelíte felé. „Hollá, Will!“ kiáltott Valter, „miféle fülhegyező csavargót fogtak kendtek?“

„Csitt, csitt, Valter úrfi!“ szólt az öreg, nagy tisztelettel emelve le kalapját. „Vigyázzon szavaira, mert a kör-nyék telve van vörös-kabátosokkal. Itt is van egy, ki csodálatos czifra szavakkal hitszónoklatot tart. Valóságos botrány, a bibliát eként üvölteni, s ezért én ott is hagyám. Ne menjen elébe, sir, különösen ha kalapját ily módon —

„Ne törődjék kend az én kalapommal,“ mondá Valter türelmetlenül, az nem a kend dolga, s aként fogom viselni

a mint nekem tetszik, daczára a vén Cromwellnek s egész csapatjának.

Elődei kedveért, s anyja és nővérei iránti szeretetből, a jó falusi nép annyi elnézéssel viseltetik Valter gögje és udvariatlansága iránt, miként az ennek épen nem válhaték javára, az aggastyán tehát nem mutatá, mennyire sérté őt, hogy jó tanácsát ily durván fogadta. Valternek nem jutott eszébe, hogy a megöszült fő előtt fel kell állania, s tisztelni az aggkort, és hevesen folytatá: „De mondja csak, Will, mit hallott az ütközet felől?”

„Az ütközetről, sir, arról bizony azt mondják, hogy elveszett. Épen e felől szónokol ama ficzkó.”

„És hol ment végbe. Mit tud róla? Nem hallotta kend?”

„Csak ne oly gyorsan, ne oly gyorsan uram!” szolt a lassú beszédű öreg, megzavarodva. „Hol ment végbe? Valamely városban — valamely városban, azt mondták, de nem tudom bizonyosan mi a neve.

„És a király? Kit neveztek? Nem Cromwell? Egyesült velök lord Derby?” Valter e kérdéseket oly gyorsan tévé egymásután, hogy az öreget mindig jobban összezavará, míg végre, megharagudván, hogy nem nyer felvilágosítást, esküdni kezdte, miként ily vén bolonddal hasztalan szóba is állani. Ezen pillanatban ló- és ember-lépések zaja hangzék. „A katonák!” mondá Valter.

„Bizony, sir, legjobb ha nem mutatja magát.”

Valter is úgy gondolkodott, s átugorva a sövényen, a szomszéd erdőbe futott, azon határozattal, hogy egy sétát tesz, s majd a hosszabb ösvényt választja hazafelé, elkerülve az országutat. Mialatt az erdön áthaladt, föltekintgetve az ágakon érni kezdő diókra, s néha fel is ugorva egyik vagy másik után, folyvást azt mondá magában, hogy nem igaz a mit hallott, s lehetetlen, hogy a király megve-

retett volna. Később az erdő mindinkább ritkulni kezdett, s a nyílt községlegelőn apró fácskákban végződék. Épen midőn Valter e helyre ért, szokatlan látvány tűnt föl előtte; egy férfi s egy ló közelítettek a tisztáson. Csöndesen s fáradtan haladtak, a ló lecsüggesztett fővel s ingadozó léptekkel, mintegy végképen kimerülve; Valter azonban felismeré benne a harczy paripát s azt, hogy nyerge és egyéb szerzőmai hasonlók ahoz, melyet azelőtt a királyi hadseregben látott. A lovag bivalybőr-öltönyt, pánczélt, s vaskeztyűket viselt, s karddal és pisztolyokkal vala fölfegyverkezve, s az első benyomás mit Valterra tőn, az volt, hogy kerülje őt; de másodszor is rátekintve, megváltoztatá szándokát, mert a katonán bár sem vitéz-övet, sem tollat, vagy egyéb pártjelet nem vehete észre, de a hosszú hajfürtök, kalapja állása, s egész lénye nem hasonlítának lázadóéhoz. Kétségkívül nemes lovagnak kell lennie, de ó! mily különböző azon győzedelmes lovagoktól, kiket Valter egykor házoknál reményile fogadhatni, porral s vérrel levén fedve, mintha keményen küzdött s lovagolt volna. Valter, elébe sietve, látá, hogy még ifjú, sötét szemekkel s hajjal, de nagyon halványnak s kimerültnek látszék, s mind ő mind lova alig valának képesek még egy lépést tovább haladni.

„Fiatal úr“, szólott az idegen, „mely helyen járok? Forest Lea közelében vagyok-e?“

Valtert örömsugár hatotta át. „Edmond! Te vagy Edmond?“ kérdé, mélyen elpirulva, s gyors pillantást vetvén arczába, földre szögzé szemeit.

„S te a kis Valter vagy“, viszonzá a lovag, gyorsan közelítve, s átölelvén fivérét; „lám mily szép ficzko lett belőled! Hogy van anyám és a többiek mind?“

„Jól, egészen jól!“ szólott Valter, elragadtatva az örömtől. „Ó! mily boldog lesz! Jer, siess haza!“

„Fájdalom! még nem lehet. Estve előtt nem léphetek

a házba, nehogy mindnyájatokra veszélyt hozzak. Vannak itt a közelben lovasok?

„Igen, a falu tele van e gazemberekkel. De mi történt? Nem igaz hogy —?“ Nem volt képes befejezni.

„Nagyon is igaz!“ mondá Edmond, fáradt lovát a bokrok menedékébe vezetve. „Mindennek vége reánk nézve!“

„A csata elveszett!“ szólt Valter elfojtott hangon; s elkeseredésében ifjusága első csalódása fölött, elfordult, s könyök és zokogásban törve ki, lábával dobogva járkált fel s alá, részint túlnyomó fájalmában, részint pedig szégyenében, hogy fivére tanuja könyjeinek.

„Hát annyira szivedre vetted?“ szólt Edmond jószággal, egyszersmind örvendve, hogy ifjú fivére oly buzgó királypárti. „Szegény fiú! De legalább a királynak nem volt semmi baja, midőn elváltam tőle. Jer vidulj fel, Valter, előbb utóbb úgy is a jó ügy lesz a győztes.“

„De ó, ezen csata! Annyira vágytam Cromwell futását látni“, mondá Valter. „Oly biztosan számoltam reá. De miként történt ez, Edmond?“

„Most nem mondhatok el mindent, Valter. Előbb keress valami menhelyet számomra, hol az est beálltaig lehessenek. A lázadók fáradhatlanok a szökevények üldözésében. Worcesterből éjjel nappal mellékutakon lovagoltam, s ugyancsak ki is vagyok merülve. A lehető gyorsan Franciaországba vagy Hollandiába kell utaznom, mivel itt éltem pillanatig sincs biztosságban. Cromwell jobban el van keseredve mint valaha minden becsületes ember ellen; de mégsem állhatám meg, hogy erre ne vegyen utamat, annyira ohajtottam látni anyámat s mindnyájatokat.“

„Nem vagy megsebesülve?“ kérdé Valter aggályosan.

„Szóra sem érdemes az egész, csupán vállamon kaptam egy kardvágást, miáltal több vért veszíték, mint mennyi ily hosszú útra alkalmas.“

„Majd vezetem én lovadat; támaszkodjál reám“, szolt Valter, megijedve a bágyadt, erőtlén hangon, melyen bátyja a fölismerés első izgalma után beszélt. „Mindjárt megmutatom, mit nevezünk Lucy és én a mi hajlékunknak, hová kivülünk senki sem jó. Ott pihenhetsz estig.“

„S a szegény Bayard“, kérdé Edmond.

„Tán legjobb lesz, ha a mezei külső épületbe szálásolom, mely a bokrozat mellett van; szerszámaít itt elrejttem, s Ewins majorából hozok számára takarmányt. Jó lesz?“

„Pompás. Szegény Ewins! — ez is szomorú történet. Oldalam mellett vitézül harczolva esett el, Sidbury Streetben vágatva le, az utolsó támadáskor. Ó! rossz napokat élünk!“

„És Stokes Diggorry, tulajdon legényünk?“

„Felöle mit sem tudok az első összeütközés óta. Volt ott elég semmirevaló és gyáva ember. Gondold csak, Valter, hogy ő felsége hasztalan igyekvék őket ismét összegyűjteni, midőn még a csatát meg lehetett volna menteni, s az árulók lecsüggesztett fővel, czövekként álltak, míg a király arra kéré, hogy inkább lőjjék őt agyon, mint ily napot engedjenek neki megérni.“

„Ó, csak én ott lettem volna, mindnyájok megszégyenítésére!“

„Voltak ott néhányan, Valter; lord Cleveland, Hamilton, Carless, Giffard, s még néhányan közülünk, kik megleptük Sidbury Streetet, s a lázadók sorai közé rontottunk, mialatt a királynak ideje lön szt.-Márton kapuján át megmenekülni. Ó, mennyire óhajtám, bár több ideje lett volna! A király azonban egyelőre biztosságban volt; Carless, Giffard, és én ismét utolértük őt, s éj beálltával váltunk meg egymástól. Lord Derby azt javasla, hogy keressen menhelyet Boscobelben, hová álöltözetben, Giffard vezetése alatt mehetne. Az ég oltalmazza, bármi történik is velünk!“

„Amen!“ szolt Valter komolyan. „De itt vagyunk. Ime Lucy gyeppadja, s az én trónom, s itt várhatunk míg a nap leszáll.“

Gyönyörű zöld meredélyhez értek, mely lágy fűvel, apró demutkával, s párnaszerű mohával volt fedve, és sűrű sötét tiszafától beárnyékolva, míg minden oldalról tüzelőfa környezé, ép oly rejtekhelyet képezvén, minőt a gyermekek sajátjoknak szeretnek nevezni. Edmond egész hosszában reáveté magát, s kalapját félretéve, kezével átsimítá fáradt homlokát. „Mily nyugalom!“ mondá, „de hallga! nem vízcsörgés ez?“ tévé hozzá, gyorsan fölemelkedve.

„Igen, itt van“, szolt Valter, kissé távolabb a meredélyen tiszta kis forrást mutatva neki, vörös agyagból képződött természetes medenczében, melynek tetejét végig üde zöld moh diszíté.

„Remek!“ mondá a fáradt katona, a forrás fölé térdelve, melynek vizéből tenyerébe merítve, ivott, azután felnyitván gallérját, kezeit, s arcát megáztatá a hűvös tiszta vízben, míg hosszú fekete haja a nedvességtől egészen megnehezülve és simán függött alá.

„No, Bayard, most rajtad a sor“, s megveregeté a jó paripát, mely az enyhítő vizet szörpölé, míg Valter nyergétől és kantárjától szabadítá meg. Azalatt Edmond a mohos padon terült el, s anyja, Rózsa, és a többi gyermekek felől tett néhány kérdést, sokkal fáradtabb lévén azonban, mint-hogy sokat beszélhetett volna, csakhamar mély álomba merült, míg Valter mellette örködék, az elveszett ütközet fölött búsulva, de mindamellett büszkének s fontosnak érezvén magát, hogy fivére biztosságának őre lehet, s örvendő a gondolatnál, hogy estére haza viheti.

Otthon azalatt több esemény fordult elő, mintsem Valter képzelheté. Távolléte ideje már igen hosszúnak tetszik, különösen mióta az alkony beállt, s lady Woodley

aggódni kezdte, hogy talán szokott hevességével valami zivódásba vegyült a faluban levő lovasokkal. Lady Woodley és gyermekei a tűz köré csoportosultak, mely alkonyatkor a kandallóban élesztették, s Rózsa a homályos világításnál épen harisnya javítását kísérté meg folytatni, midőn hangos, heves kopogás hallatszék az ajtón, mire mindnyájan, általános és bizonytalan félelemtől meglepetve, felugráltak, s egymáshoz közelébb húzódtak.

„Ó, nagyságos asszonyom!“ kiáltá Debora, „ne mondja hogy nyissam ki az ajtót, mert nem volnék képes, ha ötven aranyat ígérne is. Inkább czéltáblául szolgálnék —“

„Majd kinyitom én“, mondá Rózsa előlépve.

„Nem, nem, Rózsa kisasszony“, szólt Debora előrerohanva. „Tán nem tudom mi illik önhez? Az kellene még, hogy ön nyissa fel az ajtót a gazembereknek és csavargóknak!“ e szavakkal visszatolta a reteszt, s felnyitá az ajtót.

„Igy kell az embert várakoztatni?“ szólt egy türelmetlen hang; s diszesen öltözött, magas ifjú lépett parancsolólag a szobába. „Készítsetek“ — de egyedül látván magát nők és gyermekkel, s a ház úrnője halvány arcát, gyászöltönytét s méltóságteli külsejét megpillantva, azonnal megváltoztatá hangját, s kalapját levéve mondá: „Bocsánat, Madam, atyám számára jövék éji szállást kérni, ki levettették lováról, és veszélyesen megüté magát“.

„Ezt nem tagadhatom meg öntől, sir“, szólt lady Woodley, rögtön észrevéve, hogy a parlamenti hadsereg egyik tisztjével van dolga, s örvendő, hogy legalább gentleman, ki kérését, mely tulajdonképen parancs volt, oly udvariasan adá elő.

Az ifjú megfordult s kiment, mialatt lady Woodley gyorsan rendeleteket osztá ki leányai és cselédje között. „Debora, rendezd össze a kék szobát, Rózsa, te pedig vedd a tölgyfa-prés kulcsát, majd Eleonóra segít előszedni a hol-

landi lepedőket. Lucy, szaladj le az öreg Margeryhez s mondd neki, hogy öljön egy pár baromfit estelire.“

Mig a leányok engedelmeskedtek, a főajton az ifjú tisztt, s még egy katona léptek be, egy idős férfit támogatva, kinek öltözete magas állású tisztre mutatott. Lady Woodley, mindig készen bármely szenvedőnek segédkezet nyújtani, előlépett, hogy széket tegyen számára, de ugyanazon pillanatban, a felismerés hangján így szólalt meg: „mr. Enderby! valóban roszul esik önt ennyire szenvedőn látni.“

„Lady Woodley“, viszonzá a katona szinte megismerve őt, mialatt a széken helyet foglalt, „sajnálom, hogy eként kelle nagyságodhoz betörnöm, de fiam, Sylvester, kívánta, hogy itt szálljak meg.“

„Ezen úr tehát az ön fia?“ s lady Woodley és az ifjú Enderby Sylvester udvariasan üdvözölve egymást, az előbbi ismét ennek atyja esete felől tudakozódék.

„Nem nagy dolog“, hangzék a válasz; „fejemre kaptam egy vágást, térdem pedig kificzamodott, ennyiből áll az egész. Botorkáló lovamnak köszönhetem, mely egészen kifáradt a napi munkában, hogy nem kell tovább — üldöznöm e szegény fiatal embert.“

„Csak nem a királyt érti ön?“ kérdé lady Woodley lélekzetét vesztve az ijedtségtől.

Minden észrevehető elégtűtség nélkül viszonzá a lázadó ezredes: „Úgy van, nagysád. Cromwellt nem hagyá el szerencséje, a skótokat és szövetségeseiket kiűzte Worcesterből.“

Lady Woodley sokkal inkább megszokta már a rosz híreket, minthogy annyira lesújtatott volna általok, mint ifjú fia, kissé halványabb lőn csupán, s kérdé: „Él a király?“

„A worcesteri hidon volt legutóbb látható. Csapatok küldettek minden kapuhoz, melyeken át a menekvést megkísérthetné.“

„Atyja Istene oltalmazza őt“, szolt a hölgy hévvel.
 „És fiam?“ tevé hozzá halkan, alig bátorkodva kérdését
 kiejteni.

„Reménylem, biztosságban van“, viszonzá az ezredes.
 „Láttam őt, s magát kedves régi barátomat véltem megpillantani, midőn Károlylyal egyesült utolsó kétségbeesett kísérlétében, hogy erejét még egyszer összegyűjtse ; — azután még néhány vakmerő szellemmel együtt elfoglalá Sidbury Streetet, elhatározva, urok visszavonulását fedezni. Nincs a meggyilkoltak között, s fogoly sem volt, midőn a főhadiszállásokat elhagyám. Reménylem megmenekült, mert Cromwell iszonyún fel van háborodva az önök pártja ellen.“

Enderby ezredes szavait Lucy szakítá meg, ki beszaladvá így szolt: „Anyám, anyám! nincs több szárnyasunk, csupán az én tyúkocskám, a kotlós meg a vén kakas, és én nem engedem, hogy kedves régi tyúkom a gonosz Kerekfők számára ölessék meg.

„Jöjön ide, hölgyecském“, mondá az öreg ezredes, kit mulattatott a gyermek élénksége, kezét nyújtva felé.

„Én bizony nem állok szóba egy Kerekfővel sem“ viszonzá Lucy, bohókás csintalansággal, örvendve egyszersmind az udvarias közelítésnek. Anyja komolyan szólítá meg.
 „Elfeledkezel magadról, Lucy. Ez itt mr. Enderby, édes atyád barátja.“

Lucy arczai lángoltak, s lesütött szemekkel nyújtá kezét az ezredesnek; midőn azonban ez nyájasan beszélt hozzá, ismét fölébredt kihívó szelleme, s visszatért kívánságához.

„Ugy-e nem akarja tyúkomat megöletni!“

Anyja le akará csöndesíteni, de az ezredes mosolygott s mondá: „Nem, nem, kisasszonyka, inkább esteli nélkül maradok, mintsem tyúk asszonyoságnak egyetlen szál tollát érinteni hagyjam“.

„Nem, azért arra sem lesz szükség, sir“, mondá a kis csacska bizalmasan, „mert estére pástétomunk lesz a kis Jenny galambjaiból, s tudja-e, sir, hogy senki sem érti oly jól a pástétom téztafödője készítését, mint Rózsa nővérem“.

Lady Woodley legkevesbbé sem sajnálta leánykája közleményei folyamát félbeszakítani, újabb megbizással küldve őt ki a szobából, azután megkérde Enderby ezredestől, nem óhajtaná-e kissé nyugodni a számára készített szobában, felajánlván neki egyszersmind minden gyógyszerreit, melyek az ütések és sebek enyhítésére alkalmasak, s mik azon időben egy jó háziasszonynál sem hiányzottak.

Lady Woodley valóban becsülte mr. Enderbyt, ki férjével a legbensőbb barátságban állt, mielőtt ama korszak szerencsétlen meghasonlásai ellenkező oldalra szólíták mindkettőt, s még ekkor is, bár a valódi barátság nem tarthatott tovább, jóakarólag gondoltak egymásra.

Mr. Enderby lelkiismeretes ember volt, de nehéz időben élt, s kevésbbé vette tekintetbe a hűséget királya iránt, mint azt, mit a nép jogainak tekintett. Nagy tisztelője vala Hampdennek és elveinek, s azon oldalon fogott fegyvert, politikai s nem vallásos alapokon válva lázadóvá. Idő múltával, midőn a zendülés káros oldalai mindinkább kifejlődtek, már magas parancsnokságot foglalt el, s annyira összeolvadt pártjával, miként nem birt kellő elhatározással, hogy pályafolyamat megváltoztassa, s társaitól vissza vonuljon. Szívesen kiegyezett volna a királylyal, s komolyan fáradozott e kísérletben a hampton-courti értekezletek alkalmával. Legnagyobb mértékben ellenére volt a hatalom bitorlása a hadsereg által, s bánat, iszony és rémület fogá el Károly király elítéltetése hírére; mindamellett azonban nem akart, vagy azt képzelé, hogy nem lehet a parlament ügyétől elszakadnia, s ennek szolgálatában maradt is, követ-

vén Cromwellt Skócziába, s Worcesternél a lázadók oldalán harczolva; mindez idő alatt gyűlölé Cromwellt, s bizonyos vonzódást érzett az ifjú király iránt, s vágyat a régi alkotmány helyreállítása után.

Egyike volt ő azon embereknek, kik nagyon sok rosszat okoznak azáltal, hogy a téves ügynek bizonyos tiszteletreméltó szint adnak s a tömeget mintegy rossz tettekhez vezetve, kétségkívül iszonyú felelősséget hoznak saját fejökre; amellet azonban sok jó tulajdonnal s kitünő nézetekkel birva, az igaz oldalon levőket bizonyos becsülésre ösztönzik önmagok iránt, és sajnálatra tévedésükért.

Lady Woodleyt bántá ugyan, hogy ily időben lázadót tart házában, mindamellett azonban jól ismervén őt, meg volt győződve, hogy jóindulatú és elnéző vendéget bir benne, ki mindent el fog követni, hogy őt és gyermekeit oltalmazza.

A mi Enderby ezredest illeti, nagy megütközéssel s szomorúsággal látta az egykori szép — ifjú menyasszony halvány és megváltozott arcát, szintúgy mint az egész hában uralkodó szegénység jeleit, s tán titkos vágy ébredt szívében, bár ő is úgy meg lehetne győződve, mint barátja, sir Walter volt, hogy vére a jó ügy feltartásaért ontaték.

III. FEJEZET.

Woodley Rózsa fáradhatlanul sürgölődött ide s tova, mindent elkészítve a vendégek kényelmére, igyekezvén egy szersmind Debora boszuságát csillapítani s anyját a tulságos megerőltetéstől vagy aggodalomtól távol tartani. Valóban sok találékonysággal kellett birnia, mivel az ezredesen s fián kívül, még két katonát kelle beszállásolni, s négy lovat, melyek az öreg Margery megütközésére, bizonynyal a tehen

egész télre való széna-részét föl fogják enni, míg a lovasok duzzogtak az elhagyott, félig romba dőlt, üres istállók, s takarmányhiány ellen.

Mindenről Rózsának kelle gondoskodnia; leszedni a takarókat a két kis leány ágyáról, úgy határozván, hogy Eleonóra anyjához megy éjszakára, míg Lucynek saját szobájában ad helyet; azután elküldé kis nővéreit a legközelebbi kunyhóba, hogy néhány tojást kölcsönözzenek, s a kertbe, zöldséget szedni, mialatt ő a galambpástétomot készíté, óhajtván, bár a katonák ne lennének a háznál. Csinos látványt nyújtott Rózsa, a mint fehér kötényében, takaros, ügyes ujjaival, s élénk nesztelen lépteivel mindent a legkisebb zaj nélkül, oly rövid idő alatt s oly jól elvégzett.

Végre a csarnokba lépett, s a fehér, otthon szőtt s fehérített abroszt felterítvén, a fatányérokat raká az asztalra (a Mowbray-család diszedényei már régen a király javáért áldoztatának fel), mindez idő alatt azon aggódva, mi lett Valterból, s titkon ezer kétséggel gyötörve magát, bár anyját arról igyekvék meggyőzni, miként bizonynyal csupán valami szeszélyből marad el.

Egyszerre a kertbe nyíló ajtó feltárult, s nagy öröme Valter dugá be fejét rajta.

„Ó Valter“, mondá, „a harcz elveszett! de Edmond és a király mindketten megmenekültek.“

„Azt mondod?“ szölt Valter mosolyogva. „Itt van egy úr, ki némi felvilágosítást adhat Edmond felől.“

Ugyanazon pillanatban Rózsa szeretett legidősebb fivérét látá belépni Bajos lenne megmondani, vajjon az első pillanatban örömet vagy rémületet érzett-e — nem volt idő önmagának erről számot adni. Villámgyorsan a lépcsőzetre nyíló ajtóhoz rohant, azt bezárta, s a főbejárást szintén bereteszelve, fivére karjaiba röpült, mindkét

arczát megcsókolá, azután, mialatt ennek meleg csókját érzé homlokán, ijedten susogá: „Itt nem maradhatsz: a házban lovas katonák vannak!”

„Lovas katonák! Nálunk beszállásolva?” szólalt meg Valter.

Rózsa gyorsan elmondott mindent, remegve, hogy valaki meg találja kísérteni a bejövetelt. Valter kétségbeesve járt fel s alá a szobában, esküdve, miként az egész nem egyéb cselfogásnál, hogy kém jöhessen a házba. Edmond nyugodt, elhatározott arczczal ült le a nagy karszékbe, mondván: „Igy tehát meg kell adnom magamat. Sem én sem lovam nem mehetünk tovább pihenés nélkül. Mint harci foglyot kézbesitem magamat, s szerencse, hogy becsületes emberrel lesz dolgom.”

„Ó nem, nem!” szólt Rózsa ijedten, „mr. Enderby azt mondja, hogy Cromwell mint lázadókkal bánik foglyai-
val. Ez bizonyos halál volna!”

„Mi hir a királyról?” kérdé Edmond aggályosan

„Nem látták menekvése óta; de —“

„És lord Derby, Wilmot —“

„Nem tudom, neveket nem hallék említeni“, mondá Rózsa, „csupán azt, hogy az ellenség kegyetlenebb, mint valaha.“

Valter, hátával az asztalhoz támaszkodva, néma meg-
ütkezésével tekintett fivérére és nővérére.

„Tudom már!“ szólt hirtelen Rózsa, „a mezei külső ház padlására kívülünk senki nem jár, tudod Valter, hol Eleonóra a macskafiakat találta. Eredj oda, majd viszek én az éjjel eledelt Edmond számára. Ó, egyezzel bele Edmond!“

„Ez jó lesz! ez jó lesz!“ örvendett Walter.

„Jól van, legalább megkíméljük anyámat, mondá Edmond; s a lépcsőzeten lépteket hallva, a fivérek szó nél-

kül elsiettek, míg Rózsa, felindulását rejteni igyekeztén, kinyitá az ajtót, s két kis nővérét bocsátá be, kik tudakolák, hogy nem Valter hangját hallották-e.

Rózsa, alig ügyelve reájuk, anyja szobájába szaladt fel, s karjait ennek nyaka köré fonva, fülébe sugdosá drága titkát. A felindulás, öröm, aggodalom, könnyűk, szívdobogás, s huzgó imák, mind könnyen elképzelhetők, melyben az anya s leány e néhány pillanat alatt osztoztak. A terv gyorsan átgondoltaték. Még Deborát sem merték beleavatni, s így az egyetlen mód, mi által Edmondot a neki annyira szükséges táplálékkal elláthassák, az vala, hogy az estelinél Rózsa és Valter mennyit csak lehet tegyenek félre az étkekből, s ha mindenki nyugalomra tért, Rózsa majd kilópozik s elviszi Edmondnak. Lady Woodley mindenkép személyesen akarta ez éjjel fiát fölkeresni; de Rózsa lebeszélé szándokáról, minthogy veszélyes leende, gyöngé egészségi állapotában, az őszi éj hűvös levegőjének kitenni magát, s mi előtte sokkal eldöntőbb ok volt, Rózsa kétségkívül könnyebben kisuhanhat a házból észrevétlenül. Rózsa talált alkalmat mindezt megmagyarázni Valternak, kérve őt egyszersemind, legyen ovatos, mielőtt az ezredes és fia lejöttek, s az egész társaság összegyűlt az esteli asztal körül.

A tojás és szalonna lady Woodley elé helyezteték, Valter pedig a galamb-pástétom fölmetelését akará magára vállalni, s nagyon sértődöttnek látszék, midőn az ifjú Enderby Sylvester fölajánlá szolgálatát e részben, mint tapasztaltabb metélő. Szegény Rózsa, mint vert szíve minden szónál és tekintetnél, s mennyire igyekvék egészen nyugodt, s gondtalannak látszani! Valter az izgalom és boszúság tetőpontján állt, alig levén képes annyira erőt venni magán, hogy bármelyik vendéghez is udvariassan beszéljen, úgy hogy anyjának és nővérének nem kevesebb okot adott az aggodalomra, mint a gyermekek, kik mit sem

sejtettek a felől, mily sok függött e pillanatban az ovatosságtól.

Az ifjú Enderby Sylvester szép tizenhét éves fiatal ember volt, igen jó kedélylyel, s külsejében s modorában legkevésbé sem puritani. Még alig kezdte önállólag gondolkodni, s csupán atyjának engedelmeskedék, midőn őt a hadseregbe követé, a nélkül hogy kérdezné, valjon az igaz ügy mellett fogott e fegyvert. Otthon jóindulatú idősebb testvér volt, s itt is mindjárt a legbarátságosabb lábon állott a ház gyermekeivel.

Lucy eleven, beszédes gyermek vala, ki nagyon ritkán érintkezék idegenekkel, s nem korlátoztaték eléggé, mivel szegény anyját gyöngé egészsége gátolá a szigorú felügyeletben; s minthogy ez estve Valtert és Rózsát komolylyá s hallgatóvá tévé az aggodalom, Lucy még csintalanabb lón, mint egyébkor.

Csinos leányka volt, ragyogó kék szemekkel, s arcza pajzán kifejezése még bohókásabbnak tűnt fel sima kerek fejkötője alatt; s Sylvestert nagyon mulattaták élénk, kihívó főbiccentései és arcjátéka. Sokat foglalkozott vele, mi által Lucy még bátrabbá s csevegőbbé lett. Gyakran tesznek így a kis leányok rendkívüli örömben, ha az urak figyelmesek irántuk, míg hozzátartozóiknak rendesen aggodalmat okoz helytelen magokviselete, mely önuralom hiányáról s tetszvágyról tanuskodik.

Ezen érzet mellett lady Woodleynek még minden kiejtett szótól is tartania kelle, nehogy gyanura adjon okot, mert bár meg vala győződve hogy mr. Enderby nem szívesen fogná el fiát, mindamellett nem tudhatá, mire érzi magát kötelezve fensőbbjei iránt; azonkívül ott volt a két katona, kik mindenre figyeltek, s elárulhattak, s a fölfedezés, hogy Edmond a közelben tartózkodik, borzasztó következtetéseket vonhatna maga után. Nyugodtan igyekvék az ezredessel

társalogni, ennek családjáról, s a régi szomszédságról, hol azelőtt mindketten éltek, gyakran félbeszakasztván saját szavait, intő tekintetet vetve az asztal alsó vége felé; de Lucy és Károly sokkal szilajabb kedvben voltak, mint-hogy észrevették vagy ügyeltek volna reá, s mindig fékezhetlenebbek lőnek, míg végre anyja, fivére és nővére nagy rémületére, Károly oly fennhíngon, hogy mindenki figyelmét magára voná, a bámulat és panasz vegyületével kiáltá: „Anyám, anyám, nézd! Rózsa egész galambot kaparitott a maga számára!”

Rózsa nem tarthatá vissza heves pirulását, mialatt szemrehányólag súgá kis öcscsének, hogy ne legyen oly kiméletlen. Lucy sem tevő a dolgot jobbra, bántó főbiczentéssel mondván: „Rózsa nem szereti ha rajta érik valamin.”

„Gyermekek“, szolt lady Woodley komolyan, „kénytelen leszek kiküldeni benneteket, ha nem viselitek magatokat illedelmesen.”

„De, anyám, Rózsa falánk“, mondá Lucy.

„Fogjátok meg nyelveteket, kis békezavarók!“ fakadt ki Valter, ez egész idő alatt pezsegve a bosszuság és félelemtől.

„Most Valter mérges“, szolt Lucy, örvendve hogy ily felindulást okozott, s Eleonorát sikerült felháborítani, ki az egész idő alatt oly jó, csöndes és komoly volt, mintha negyven éves lett volna.

„Kérem mentse ki a gyermekeket“, szolt lady Woodley, aggodalmát azáltal igyekezvén elpalástolni, hogy elégedetlenségét fejezé ki gyermekei ellen; „mrs. Enderby kétségkívül több rendet tart házábanál. Lucy, Károly, mindjárt hallgassatok el. Valter, nincs bor?“

„Ha van is, nem a lázadóknak való“, mormogá Valter, fölkelve. „Világíts, Debora, hadd nézzem meg.”

„Ej, Valter úrfi“, suttogá Debora, „hiszen tudja hogy

már csak a söpreje van a régi malmsey-i hordóban, melyből az öreg squire temetésén ittak.

„Csitt, csitt, Deb,“ viszonzá a fiú, „töltsd fel vízzel, az is elég jó lesz olyanoknak, kik nem akarnak a király egészségeért inni.“

Debora félig zavartan mosolygott. „Ön nagy bohó, Valter úrfi! De valóban, sir, Rózsa kisasszonyt valami farkas szelleme szállta meg — őt, ki rendesen soha sem eszik estelit! Gondolja, hogy az Edmond úrfi utáni búsulás teszi őt oly telhetlenné?“

Valtert annyira mulattatá Debora beszéde, hogy nem törődve szavai veszélyességével, így válaszolt: „Kétségkívül miatta történik“.

„Mindjárt gondoltam“, mondá Debora, „mert néha magamnak is úgy elcsügged a szívem, hogy kénytelen vagyok egész nap enni egyetmást, hogy feltarthassam magamat!“

Ezalatt visszatértek a csarnokba, midőn egyszerre hívó szózat hangzék a konyhából. Debora azonnal megfordult, örömmel sikoltva: „Jóságos ég! te vagy?“ s bár többé nem vala látható, ujjongó hangja még mindig hallatszék. „Te semmirevaló csavargó! ismét visszakerültél, mint a rossz pénz, a konyhába bámészkodva, mint aféle nagy mihaszna.“

Átalános nevetés állt be, s Eleonóra így szólt: „Ez bizonyosan Diggory“.

„Egy szegény falusi siheder,“ egészíté ki lady Woodley, „kit fiam hadicsapatjához küldtünk. Reménylem nincs veszélynek kitéve“.

„Ó nem“, szól mr. Enderby, „csupán ekéjéhez kell visszatérnie.“

„Hollá!“ kiáltott Valter, „jer be, Diggory, s mutasd magadat“.

Diggory megjelent. Esetlen, zömök ficzkó volt, bozontos hajjal, s magas, gombos bőrharisnyákkal, míg durva ködmenét bivalybőrből készült öv tartá össze. Így állt ott, együgyü arczczal, hajfürteit rángatva homlokán. „Jer be, Diggory“, szolt úrnője, „örvendek, hogy épségben látlak. Ne félj ezen uraktól. Hol vannak a többiek?“

„Mind megölettek, kérem alásan nagyságos asszonyom“.

„S urad, mr. Woodley?“

„Ő is, kérem alásan, nagyságos asszonyom“.

Lucy hangosan felsikoltott, Eleonóra anyjához szaladt, arczát annak ölébe rejtve; míg Károly nagy, rémült, kerekre nyitott szemekkel bámulva ült helyén. Nagyon leverő volt a szegény gyermekeket ily bánatban s ijedelemben hagyni, midőn annyira világos volt, hogy a lelketlen gyáva Diggory több halált és veszélyt képzelt mint valóban létezett, s még többet mondott, mint a mennyit képzeletében is látott, csak hogy magát szökevény helyett hősnek tüntesse fel. Mindamellett azonban lady Woodley és Rózsa kénytelenek valának bánatot színleni, nehogy elárulják miként jobban vannak értesülve, s remegtek, hogy Valter dühét, mely a hazugságok hallatára ébredt benne, vendégeik is úgy észreveendik, mint ők.

„Bizonyos vagy abban, mit beszélsz, Diggory?“ kérdé lady Woodley.

„Oly bizonyos minthogy itt állok, asszonyom. Nem lehetett egyebet látni mint kardokat, lövöldözést és füstöt. Én csak tartám magamat, míg Ewins majoros épen melletttem vágaték le, s mi még rosszabb, Edmond úrfit a folyó partjain szertelocscsant agyvelővel pillantám meg.“

A gyermekek közt újabb siránkozás hangzék, s Valter oly heves mozdulatot tőn, hogy Rózsa, arczát kendőjébe rejtván, halkán súgá neki: „Valter, édesem, vigyázz“. Mire

Valter e válaszszaal könnyíte keblén : „Ó, bár kedvemre megvesszőzhetném a gazembert !“

Ekkor Enderby ezredes anyjokhoz fordulva, mondá : „Vigasztalódjék, Madam, e ficzkó szavai a hamisság bélyegét viselik magokon. Engedje őt kikérdeznem. Hol láttad uradat legutóbb ?“

„Én nem ismerem az önök helyeit, sir“, viszonzá Diggory mogorván.

Enderby ezredes szigorú s határozott hangon kérdé : A városban, vagy a mezőkön ? Felelj, ficzkó. A mezőn a folyó partja mellett ?“

„Igen“.

„Ott hagytad el tehát helyedet, gazember, s eként tévesztéd el uradat szem elől !“ mondá az ezredes. Azután, midőn Diggory kisompolygott, lady Woodleyhez fordult. — „Ne ijedjen meg nagyságod. Egy órával az ütközet után, melyben azt állítja, hogy fia meggyilkoltaték, teljes egészség és épségben láttam őt“.

„A semmirevaló gyáva !“ szolt Valter, örvendő, hogy felindulását részben legalább kifejezheti. „Tudtam, hogy egyetlen szava sem igaz.“

A gyermekek pillanat alatt felvidultak ; lady Woodley azonban mentségül használá fel ez izgalmas jelenetet arra, hogy gyermekeivel együtt kivonulhasson. Lucy és Eleonóra egészen nyugodtak lőnek, meg levén győződve, hogy Edmondnak nincs semmi baja ; de a szegény kis Károlyt annyira megrémíté Diggory irtóztató elbeszélése, hogy miután már Rózsa lefekteté, még akkor is szünet nélkül felriadt álmából, s félálomban is folytonosan Edmond bátyja agyvelejét siratá.

Rózsa mellé ült, és csillapítani igyekvék. Ohajtotta volna megmondani a szegény kis fiúnak, hogy szeretett Edmondjuknak nincs semmi baja, s itt van a közelben ; a titok

azonban sokkal fontosabb vala, semhogy ily kis gyermekre bizathatott volna, s így csak csöndesítheté s vigasztalhatá, azt mondván neki, hogy egyikök sem hiszi a mit Diggory beszélt, s Edmond majd nem sokára visszajő.

„Nővérekém“, szóló Károly, „elmondhatom-e imámat mégegyszer érette?“

„Igen, tedd azt, kedves Károly“, monda Rózsa; „s a királyért is mondj egy imát, hogy megmeneküljön a gonosz emberektől.“

S a kis Károly letérdelt Rózsa mellé, összekulcsolt kezekkel, mezítelen lábcskáit egymás mellé helyezve, s elmondá imáját, melyben nővére is szíve mélyében részt vett. Azután megcsókolta kis öcscsét, melegen betakargatá, s szelid hangján a kilenczvenegyedik zsoltárt ismétlé neki. „A ki lakozik a felséges Istennek rejtekében, a mindenható Istennek árnyékában nyugoszik.“

Mire elvégezé, a kis fiú már mélyen aludt, s a hűséges honleány csüggedő szívét vidulni s erősödni érzé, biztos lévén, hogy bármi történjék is, ő, szintúgy mint anyja, bátyja, és királya, a Mindenható szárnyainak árnyékában vannak.

IV. FEJEZET.

Rendkívüli nyugtalanságban feküdt le ez estve Woodley Lucy kisasszonyka, Rózsa szobájában. Edmondra nézve egészen megvigasztalódott, elég ítélőtehetséggel bírván észrevenni, hogy anyja és nővére nem hitték Diggory iszonyú elbeszélését; de annyira kihozta sodrából s felizgatá Enderby Sylvester kitüntetése, és saját túlcsapongó kedve, szintúgy mint a gyors átmenet az ijedtségből örömré, hogy midőn

bement Rózsa szobájába, nem volt képes sem imájára ügyelni, sem elaludni.

Tán az is volt oka, hogy más szobában feküdt mint egyébkor, s szokott alvótársa, Eleonóra hiányzék mellőle, mert a kis Eleonóra nagyon sok komolysággal s józansággal birt, mi által Lucy legpajkosabb szeszélyét is lecsillapítá. Ez estve tehát nyitott szemekkel feküdt ágyában, ide tova forgolódva a kemény szalmával töltött szörderekaljon, s bámulva, miként lehet képes Rózsa ezen aludni, s hogyan fognak elférni egymásmellett, ha nővére is lefekszik. Mindamellet azonban nagy nyugtalansággal várta őt, a szél zúgását és süvöltését, s az ajtók recsegését hallgatva, s a deszkák zörgésére figyelve, mikkel Rózsa rácsos ablaka törött tábláit toldozá ki; egyik oldaláról a másikra fordult, sajátos alakokat képzelve a sötétségben, s végre oly izgatottan s aggályosan kezdé Rózsa jöttét várni, hogy már épen az ágyból akart kiugorni, hogy a folyosóra menjen, őt behívni, midőn Rózsa lépett a szobába.

„Ó Rózsa, mily sokáig jöttél !“

Rózsának nem volt kellemes meglepetés a kis kíváncsi és csacska teremtetést ily épen nem alkalmas időben tökéletes ébren találni, de nem veszté el türelmét, s azt mondá, hogy először Károlylyal, azután pedig anyjokkal volt.

„S most már reménylem lefekszel. Nem tudok nélküled elaludni.“

„Pedig meg kell kísértened, kedves Lucy, mert én még sokáig nem leszek készen. Nézd csak e nagy szakadást Valter kabátján, melyet ki kell javitanom, különben nem mutathatja magát holnap.“

„Mi lesz holnap az ebéd, Rózsa ? Miért ettél ma annyit estelire ?“

„Figyelj reám Lucy, ma nem beszélek veled többet, mert akkor egész éjjel ébren lennél, a mi csak ártalmadra

válnék. Félreteszem a gyertyát szemeid elől, s elmondok néhány zsoltárt, de nem beszélgetek.“

Rózsa úgy is tön, s az éber Lucyre meglehetős csillapítólag hatottak az édes hangok. Ez azonban nem tetszék neki; makacsul elhatárázta, hogy ébren marad, míg Rózsa le nem fekszik, s így a helyett, hogy a szent szavakra figyelt volna, csipkedé s czibálá magát, nyitott szemekkel bámulva a lengő árnyakat, melyeket az otthon készült faggyú-gyertya homályos fénye vetett a falra.

Pillanatra elaludt, azután ismét fölriadt; Rózsa már nem mondá fennhangon a zsoltárokat, de még mindig folytatá kézimunkáját. Ismét elszunnyadt, s újra fölébredt. Már volt némi reménye Rózsa társaságához, észrevéve, hogy ez letérdel és imádkozni kezd. Lucy igen hosszúnak találá imáját, s midőn ismét fölébredt, épen az ajtót hallá becsukódni és sötétben vevé észre magát. Rózsa nem volt az ágyban, s nem válaszolt hívására. Ó, bizonyosan Valter kabátját vitte vissza szobájába. Ezt azonban pillanat alatt megtehetné, s mily sokáig marad künn! Lucy nem várhatott tovább, vagyis nem akart tovább várni, mivel türelmetlen akaratos gyermek volt, ki nem igen tudott magán uralkodni. Kiugrott az ágyból s az ajtóhoz lopózék. Ép e perczben világsugár lebbent át a felső padolaton, mintha valaki gyertyát vitt volna le a lépcsőkön; mit jelenthet ez? Lucy gyorsan kisuhant, s mezítelen lábai tipegése végig hangzék a folyosón. Midőn a lépcsőzet tetejére ért, átkandikálva, Rózsát pillantá meg, ki épen a csarnok ajtaját nyitá fel zajtalanul, karján hosszú sötét köpenyt tartva, míg feje és nyaka fekete selyem csuklyába s vastag gyapjukendőbe vala burkolva, mintha kimenésre készülne.

Lucy kíváncsisága nem ismert határokat. Nem akart megszólalni, attól tartva, hogy visszaküldetik ágyába, de elhatározá megtudni, mi szándéka lehet nővérének. Letipe-

gett a régi kőlépcsőkön, s örömmel vette észre, hogy Rózsa, bizonyosan a zaj elkerülése végett, nem csukta be egészen az ajtót, s így a kíváncsi leánykának rés maradt átkandikálni, s Rózsát pillantá meg, bizonyos tölgyfa-szögletszékény mellett, honnan egy asztalkendőt vön elő, s abban mit belé takart, Lucy a galamb-pástétomnak azon részét ismeré fel, melynek elköltésével nővére a mult estve vádoltaték. Miután kosárba tévé, a szekrényből lámpást vett elő, belehelyezé gyertyáját, s így felkészülve, a kertajtóhoz közelített, mit halkán felnyitva, tovatünt.

Lucy a legnagyobb megdöbbenéssel lépett elő. A szél nyögve sohajtozott, s az eső az ablakokhoz verődék. Lucy fázott és félt. A tűz nem aludt ki, s homályos fényt terjesztett. Lucy az ablakhoz közelite, de hirtelen borzalom szállta meg; visszafutott, ismét körültekinthe, s újabb szélsüvöltést hallva, ismét megrettent; azután visszaroht a lépcsőzet-hez, meg sem állva, míg vaczogó fogakkal, s tetőtől talpig dideregve a félelem és hidegtől, az ágyba nem ért, hol jól bekuroolva magát ágynemüibe, miután sokat szenvedett az iszony és hidegtől, mélyen elaludt, a nélkül hogy nővérét visszatérni látta volna.

Rendesen alaptalan félelem üldözi azokat, kik nem járnak az igaz ösvényen, s megfedekeznek arról, mi egyedül gerjeszthetne bennök bizalmat, míg az ártatlanokat fensőbb védelem érzete tartja fel, bár útkok veszélyektől látszik környezetetni. Mialatt tehát míg Lucy reszketett a félelemtől meleg ágyában, Rózsa szilárd és biztos léptekkel haladt a sötét, zivataros éjben, nem ügyelve a reá szakadó esővel, s vad szélvészszel, mely köpenyét és öltönyét rángatá, s csuklyáját szemébe hajlítá.

Képzelt borzalmaktól nem félt, s a való veszélyek és aggályok elenyésztek ifjú szive örömeben a gondolatnál, hogy mindjárt láthatja, érintheti, s megszólíthatja fivérét,

kedves Edmondját. Rózsa tizenegy éves volt midőn legutóbb elváltak, a naseby-i ütközet reggelén, s fivére öt esztendővel idősebb; de mindig szerető s játszótlársak valának, mióta csak visszaemlékezék, s a testvérek között egyedül Rózsa volt vele némileg egyenlő színvonalon, s nélkülözé őt személyes veszteség érzetével, melyet még inkább növelt idősebb nővére, Mari, halála.

Gyorsan, s a gyertya világát lehetőleg elfedve, haladt át a konyhakert nedves ösvényein, s innen az elvadult s elhanyagolt cserjésbe ért, hol a hosszú, átnedvesült galyak arczába csapódtak, s néha mintegy feltartóztatni látszának őt, míg a sajátságos zúgás, mely a léget betölté, bizonynyal elremített volna más leányt, ki nem bir vala oly bátor és bizalomteljes szívvel, mint Rózsa. Csupán azon egy aggodalma volt, nem fogja-e a sötétben a tárgyakat összezavarni, mi által útját eltéveszthetné, s ez igen nagyon hosszúnak tetszék előtte, míg gyertyája világa csupán az esőcseppektől ragyogó leveleket tünteté fel. Végre tisztább útra ért, a mező szélén; itt sötét tárgy emelkedék előtte, melyben azonnal felismeré a szint, melyet keresett, s túlsó végén belépett. Ez épület kocsiszínnak vala szánva, padlással ellátva a széna vagy szalma számára; a kocsi azonban vagy elveszett vagy eltörött már s csupán lomhalmaz foglalta el a szín egyik szögletét, melyre a gyermekek szoktak felmászni, hogy a macskafiakat megtekintsék. Itt Rózsa pillanatra megdöbbsent, a sötétben két tüzes lámpához hasonló fényt pillantva meg, a következő perczben azonban halk, zúgó mormozás hangzék, s a lámpa fényét egy macska hullámozó sávolyai hasíták keresztül. Rózsa könnyü neszt hallva feje fölött, bátorságot vön halkan súgni: „Edmond.“

„Te vagy az, Valter?“ s midőn Rózsa a lomhalmazra föllépett, bátyja halvány, elsoványodott arcza tekintett le reá.

„Hogyan, hisz ez Rózsa! Nem hittem volna, hogy ily éjben magad fölkeress. Fel tudsz jönni? Segitselek?“

„Köszönöm. Fogd előbb a lámpát — vigyázz. Így. Most a kosarat s a köpenyt.“ Ez meglévén, Rózsa, Edmond keze segélyével, felkúszott a padlásra, mely csupán a háztető magaslataig ért, s így még legközepebb sem volt hely egyenesen állni; az eső átszivárgott a régi szalmatetőn, a padozat gyalulatlan deszkákból készült, s nagyon kevés maradványa volt található a szénának, mely a macskafiaknak szolgált nyughelyül.

„Ó Edmond, mily nyomorú hely!“ szólt Rózsa, midőn bátyja mellé térdelt, s egyik kezét az övében nyugosztva, a másikat pedig nyaka köré fűzve, körültekintett.

„Mégis jobb a börtönnél“, viszonzá Edmond. „Bár azt tudhatnám, hogy mások is ily jó helyen vannak. És te — te Rózsa, mint megváltoztál; valóságos kisasszony lett belőled! S hogy van kedves anyám?“

„Meglehetősen. Alig tudtam lebeszélni hogy ne jöjjen ide ez este; pedig megártott volna neki, a mily gyöngé, s könnyen meghül. De Edmond, mily halvány, mily kimerült vagy te! Aludtál-e? Úgy-e nem lehet e kemény deszkákon — amelletted sebeddel.“

„Nem érdemli azon tekintélyes nevet, hogy seb“, szólt Edmond. „Uralkodó érzésem jelenleg az éhség; e miatt nem tudtam aludni, s most“ — szavai közben felnyitá a kosarat — „jobb helyem lesz mint bármely királynak, e nagyszerű köpeny segélyével. Mily tekintélyes darab pástétom! Helyesen Rózsa! te vagy a gazdasszony? Még gyertyákkal is ellátsz. Ez már aztán bőkezűség!“

„Mily éhes lehetsz! Mióta nem ettél?“

„Grey elküldé szolgáját a közellévő faluba, hogy kenyeret és sajtot vásároljon, midőn elváltunk, megosztottuk egymás között, s nekem e reggelig eltartott.“

„Kedves bátyám, mint ohajtanék többet tenni értetted; addig azonban lehetetlen míg mr. Enderby el nem megy, mert a katonák mindig a konyha körül sűrűlődnék, s cselédünk, Debora, sokkal inkább szeret beszélni, mintsem meg lehetne benne bízni, daczára annak hogy a leghűségesebb teremtmény.”

„Ez kitünő eledel“, jegyzé meg Edmond, étvágygyal falatozva. „S most beszélj magatokról. Anyám, mint mondad, beteges és gyöngé.”

„Ő soha sem erős, de most meglehetősen jól érzi magát.”

„Valter is úgy mondá. Mellesleg mondva Valter szép, lelkes fiú. Szeretném magammal vinni, ha még egy utazást teszek Afrikába.”

„A szegény fiú bizonynyal semmit nem ohajtana inkább. De mi mindent láttál és vittél végbe, mióta elváltunk! Mily kevéssé sejtettük azon reggel, hogy hat év fog elmúlni, míg ismét egymás mellett ülhetünk! S Rupert herczeg jó hozzád?”

„Úgy bánik velem mint fiával vagy testvérével; senki nem lehetne jobb nála“, szólt Edmond melegen. „De a gyermekek? Látnom kell őket, mielőtt távozom. A kis Lucy még mindig oly pajkos és csintalan, mint picziny korában volt?”

„Bizony keveset változott“, viszonzá Rózsa mosolyogva, s elmondá fivérének az ebéd alatti eseményeket.

A lehető legvidámabb társalgást folytaták, míg Edmond elvégzé étkezését, s ekkor Rózsa kéré, engedje neki megvizsgálni és bekötni sebét. Jobb vállán kapott egy kardvágást, mely, bár nem volt nagyon mély, az elhanyagolástól kemény és fájdalmas lett, s öltönye ujját erősen bevéréz. Rózsa ügyes kezei azonnal alkalmazák a kenőcsöt és vásznat, mit magával hozott, s megígéré, hogy legközelebbi látogatásakor tiszta ruhaneműket fog neki hozni, melyre

mint Edmond állítá, legnagyobb szüksége van. Azután oly jó nyughelyet készít a nagy lovaglóköpenyből, szénából, és Edmond köpenyéből, mihez hasonlót ez, mint mondá, mióta Dunbart elhagyta, nem látott; s melyre leheveredvén, fejét kezére támasztá, komolyan értekezve nővérével a lépésekről, melyeket biztosságaért legközelébb tenniök kell, s a család ügyeiről. Elhatárák hogy rejthelyén kell maradnia, míg az üldözés kissé csillapszik, s ekkor Bosham vagy más felé a királyi hajóhadhoz fog menekülni, mely ekkor a parton időzött. De a pénz — miként szerezhet e nélkül útlevelet?

„Midőn elváltunk, a herczeg — az Ég tudja magának is mily kevés van — húsz arany tallért adott nekem, mely mint mondá, az én részem a foglyainkérti váltságdíjból“, szól Edmond, „de ez az utolsó belőle.“

„És én nem tudom hol szerezhetnénk többet“, mondá Rózsa. „Mi soha nem látunk pénzt. Haszonbérloink, ha fizetnek is, egy oldal szalonnában, egy zsák gabonában, s ilyesmikben teszik; szegények nagyon jó emberek, s úgy hiszem, anyánkhoz szívből ragaszkodnak. Csak azt tudhatam volna, mint kell vala segíteni.“

„Majd megmutatja az idő“, szól Edmond. „Egyébkor is voltam már hasonló nehéz helyzetben, s az magában vigasztalás, hogy közeltekben vagyok. Tehát szereted e helyet, nemde? Annyira mint régi otthonunkat?“

Rózsa fejét csóválta, míg szemeit könnyük tölték. „Ó nem, Edmond. Bármint igyekszem is elhitetni magammal, mint kis testvéreim, hogy otthon vagyok, mégsem Woodley ez. Emlékszel még a kedves régi tölgyfára, mélyen lecsüggő ágaival, melyeken Marit és engem szoktál volt hintázni?“

„S a magas ágra, honnan atyám érkezését szoktam várni a törvénykezési ülésből. S a rétre, hol a kutyák megölték a rókát, mely oly sokáig csalogatá! Hallasz néha valamit e helyről, Rózsa?“

„Mr. Enderby beszélt felőle“, szólta Rózsa búsan.
 „Tudod, Edmond, ki bírja most?“

„Ki?“

„Azon master Priggins, ki egykor törvényszéki jegyző volt.“

„Ha!“ mondá Edmond. „E szájhős irnok — atyám házában! Őseim házában! E gazember, kit még tizenkét év előtt meg kellett volna bélyegezni! Mindent elviseltem volna, csupán ezt nem! Képzelem mi szép dolgokat mivel ott! Folytasd, Rózsa.“

„Ó Edmond, hiszen tudod hogy maga a király is kénytelen hasonlókat elviselni.“

„Közös haj! nemde?“ viszonzá Edmond, rövid, száraz nevetéssel. „A szegénységet és bújdoklást el tudom tűrni; a veszélyt minden bátor férfi ösztönszerűleg keresi, földjeinket, miket évszázadok óta birunk, nem áldozhattuk volna jobb ügyért; de hogy ily semmirevaló foglalja el atyám helyét, ez képes volna őrültté tenni a dühtől! Mondd, mi mindent vitt véghez? Hogy bánt szegény jobbagyainkkal?“

„Az öreg Davyt és Madget azonnal eltevé a háztól, mr. Enderby azonban befogadá őket, s kunyhót adott nekik.“

„Meg nem foghatom miféle bal végzet vezetése ezen Enderbyt a téves útra! Nos aztán?“

„Nem sokat beszélhetett a helyről, mert nem szenvedheti master Prigginset, míg master Sylvester nevet puritáni modora fölött; de azt mondja — ó Edmond — hogy a halastavakat feltölteték — a kedves régi halastavakat, hol a vízi-liliomok nyíltak, s melyek egyikéből engem egykor kimentettél a vízből.“

„Bizony, fájdalom, nem igen fogjuk többé megismerni gyermekségünk színhelyét, ha egykor oly szerencsések

lennénk is, sajátunkat ismét visszanyerni. De hasztalan ily dolgok felett töprengeni.“

„Legyünk hálásak, hogy legalább hajlékkal birunk, s nem lettünk egészen koldússá, mint sok mások, s köztök szegény mrs. Forde is. Bizonyosan emlékezel reá, régi lelkészünk özvegyére. Mr. Forde a hajón halt meg, míg nejét egyik unokatestvére hívá meg magához, hajlékot ígérve neki; a szegény nőnek azonban nem levén pénze, kénytelen vala két kis fiával az egész utat gyalog tenni, az éjeket rendszeren királypárti családoknál töltve, kik szívesen adtak neki hajlékot az Isten nevében. Anyám sírt, midőn oly szomorún megváltozva látá, egy hétig házuknál tartá, hogy kipihenhessen, s midőn eltávozik, utolsó aranyunkat vitte magával, nem sejtve a szegény teremtés, hogy utolsó pénzdarabunk. Midőn elment, anyám mindnyájunkat maga köré gyűjtve, hálaimát mondott, hogy hajlékot és mindennapi kenyeret adhat nekünk.“

„Igen, van fölöttünk Biró!“ szolt Edmond, „bár néha még ezt is nehéz hinni, a dolgoknak ily állását látva idelelni!“

„Dr. Bathurst azt mondja, hogy a más világon minden jóra fordul, még ha a földön a rosztat látnánk is elhatalmasodni“, mondá Rózsa komolyan. „A szenvedések mind dicsőséggé válnak, miként szeretett királyunknál, a mennyországban.“

Edmond gondolatokba merülve ült helyén. „Bár távollevő hontársaink lennének képesek így remélni, hinni, s tünni, mint te, Rózsa. De jobb ha nem beszélek tovább e tárgyról, mert béketűrased is csak azt érezteti velem, mily tökéletlenek vagyunk mi e részben, kiknek tizedrészét sem kell viselni annak, mi itthon a te vállaidon van. Távozni készülsz? Nem maradhatsz még?“

„Nem lehet, édes bátyám, már hajnalodni kezd,

s ha Lucy fölébred és engem nem talál — Jobban van vállad?“

„Soha életemben nem volt jobban. Tisztelő szeretetemet add át anyámnak. Isten veled, édes Rózsa.“

„Isten veled, kedves Edmond. Tán Valter még fölkereshet, de ne számolj reá biztosan.“

V. FEJEZET.

Az éjjeli virrasztás ép oly szokatlan volt Lucynek, mint nővérének, s míg Rózsa föl nem kelt és öltözött, Lucy mélyen aludt. Fölébredve, első gondolata a sajátságos látvány vala, minek az éjjel tanuja volt, azon kétségtől követve, vajjon igaz, vagy álom volt-e. Csakhamar azonban biztos vala miként nem álmodott, élénken emlékezve a hideg kövezetre lábai alatt, s a szél süvöltő hangjaira. Csodálkozóék a látottak felett, s óhajtották volna okát kifürkészni, de meggondolván, hogy csak megpirongattatnék leskelődéseért, jobbnak látta hallgatni a dologról.

Hogy azonban Lucy ne beszéljen, midőn azt hívé, hogy többet tud másoknál, ezt éppen nem lehet tőle várni, s bár szót sem szólott anyjának vagy Rózsának, kiktől tartott e részben, annál inkább be szándékozóék avatni titkába Eleonóráat.

Midőn lejött a csarnokba, Valtert mindkét karjával az asztalra könyökölve találá, előtte könyvvel, a feladatot tanulva, melyet anyja mindennap megkivánt tőle; míg Eleonóra ép akkor lépett be, teli kötény kései virággal, s Lucy fel szólítá, hogy segítsen neki csokrokat készíteni belőlök.

Lucy leült mellé a padlóra, de nem igen ügyelt a virágokra, annyira óhajta titkát kibeszélni.

„Ó! te nem tudod mit láttam.“

„Képzelem valami bohóságot“, szolt Eleonóra komolyan, mert kissé szeretett vele dicsekedni, hogy ő higgadtabb mint idősbb nővére.“

„Bizony nem bohóság“ mondá Lucy. „Én tudom a mit tudok.“

Mielőtt Eleonóra válaszolhatott volna e szavakra, miknek titokszerűségét Lucy furfangos főbiczczentéssel kísérte, az ifjú mr. Enderby lépett a csarnokba, udvariasan köszöntve Valtert, mit azonban a fiú alig viszonzott kis főbillentéssel s mogorva válaszsza, azután a kis leányokhoz közelítve, megújítja velök a tegnapi szóharcot. „Koszorúkat fonnak, hölgyecskéim?“

„De nem lázadók számára“, viszonzá Lucy kihívón.

„Egyetlen százszorszépet sem kapok?“

„Egy szálat sem; a százszorszép királyi virág.“

„Hátha elveszek egyet?“

„A lázadók el szokták venni, mit szépszerével meg nem nyerhetnek“, szolt Lucy egy pajkos gyermek élességével; s Sylvester, szívélyesen kacagva folytatá: „Vajjon mit mondana Cromwell tábornok e kis roszérzületük fészékéhez?“

„Ez csúf elnevezés“, jegyzé meg Eleonóra.

„Ép oly szép mint kerekfő.“

„Igen, de mi nem érdemeljük.“

„Akkor sem, ha e szép arczocska oly savanyún tekint felém?“

„Ó!“ vágott közbe Lucy, „azért van oly savanyú arcza, mert nem akarom neki megmondani a pástétom titkát.“

„Minek a titkát?“ kérdé Eleonóra.

„Ugy-e most megfogtalak!“ szolt Lucy nagy örömmel. „Én tudom mi történt a galambpástétommal.“

Valter a legnagyobb rémülettel s haraggal fordult

vissza a szavakra. „Lucy, neveletlen gyermek!” kezdé mennydörgéshez hasonló hangon; azután eszébe jutván, hogy szavai gyanút ébreszthetnek, töredező hangon tevő hozzá: „mit — mit — mivelsz itt? Eredj anyánkhoz.”

Lucy megdörzsölé szemét újjaival, s élesen és daczosan mondá, miként ő semmi rosszat nem tesz. Eleonóra bámulva kérde, hogy mi baj van.

„Ez türhetlen!” szolt Valter. „Az embernek mindig ennyi leány van útjában!”

Enderby Sylvester nem tarthatá vissza mosolyát, midőn kérde: „Ez minden, mi önt bántja?”

„Van a mi még sokkal inkább bánt”, mormogá Valter. „Eredj ki, Lucy!”

„Nem megyek a te parancsolatodra, sir!”

Valter nagy megkönnyebbülésére, Rózsa lépett be e pillanatban, s azonnal csönd és béke állott be; Lucy elhallgatott, s a társalgást Rózsa és az ifjú tiszt vevék át kimért korlátok között. Úgy látszék az ezredes már annyival jobban volt, hogy Forest-Leat még ugyanazon napon el szándékozzék hagyni, s nemsokára meg is jelent a csarnokban, s utána rögtön lady Woodley, ki nagyon halvány- és kimerültnek látszék, mivel aggodalmai az egész éjen át ébren tarták.

Reggeli után, mely kenyérből, sajtból, szalonnaszeletekből és sörből állott, a lovak az ajtóhoz vezettettek, s az ezredes búcsút vőn lady Woodleytől, szívélyesen megköszönve vendégszeretetét.

„Bár módomban állt volna méltóbbá tenni az elfogadásra”, válaszolt ez.

„Én is óhajtanám, bár nem magamért”, — szolt az ezredes. „S szeretnék valamit nagysád érdekében megkísérteni. Egy dolgot tán érdemesít az elfogadásra. Minden királypárti ház, különösen azoké, kik részt vettek a worcesteri ütközetben, alá van vetve a kutatásnak s annak, hogy kato-

nák szállásoltassanak belé, hogy ezáltal megakadályoztassék a szökevények elrejtése. Azonnal elküldöm Sylvestert, védlevelet szerezni önök számára, — hogy meg legyenek kímélve a háborgatástól.“

„Ez valóban nagy szivesség lesz“, mondá lady Woodley, alig levén képes erőt venni a mohóságon, melylyel ez ajánlatot fogadá, mi fia megmentését legkönnyebben eszközölheté. Nem volt egészen biztos benne, vajjon nem sejtje-e az ezredes a dolgok való állását, mit sem akarván észrevenni, nehogy barátja fiát romlásba döntse, egyszersmind felsőbbjei iránti kötelességében sem akarva hibázni.

Midőn távoztak, Lucy kisasszony búcsúszavai Sylvesterhez így hangzának: „Isten önnel Kerekfő úr, vágott fülű. áruló, lázadó.“ Mire Sylvester és atyja nevettek, míg két katonájok nagyon bámulni látszék.

Lady Woodley azonnal magához hívá Lucy-t s komolyan meginté szelessége és illetlen viselete miatt. „Ez Lucy, nemcsak hogy fiatal kisasszonyhoz, hanem mi több, ifjú keresztyén leányhoz sem illik. Emlékszel még a szentírás ama szövegére, mit nem rég adtam fel számodra tanulni — az asszony legfőbb ékességéről?“

Lucy lecsüggeszté fejét, s könyvelt szemekkel, anyja folytonos nógatására, halk, mormogó, s félig síró hangon idézé a szentírás következő szavait: „Mely asszonyiállatoknak ékességek ne legyen külső, mi vagyon hajoknak fel-fürtözésében, aranynak viselésében, vagy szép palástoknak felöltésében. Hanem a szívben elrejtett ember, a szelid és csendes léleknek romlatlanságában, mely az Isten előtt kedves.“

„S azt hiszi az én kis Lucym, hogy ezen ékességet mutatá be, midőn annyi haszontalan esztelenséget összefecsegett, hogy ezáltal feltűnjék és figyelembe vétessék?“

Lucy szájába tévé ujját; nem szerette, ha megpiron-

gattaték, mint nevezni szokta, bármi szelid volt is anyja, s nem akará föltárni szívét, hogy befogadja a jóakaró szemrehányást.

Lady Woodley fölvéve a régi feketébe kötött szentírást, s kiválasztva kettőt Jakab apostol verseiből, melyek a nyelv kormányzásáról szólnak, meghagyá Lucynek betanulásokat, mielőtt a házból kilépne; mire a kis leány nagyon boszús és türelmetlen kedvben ült le feladatával az ablakmélyedésbe, épen nem lévén a szent szavak megtanulásához való hangulatban. „Hisz ő semmi hibát nem követett el“, gondolá, „s nem tehetett róla ha azon fiatal úr beszélgetni kezdett vele!“ Ott ült tehát, a szentírással ölénben, egyedül, mert lady Woodley annyira kimerültnék s gyöngének érzé magát, aggályai következtében, miként Rózsa rábeszélé, hogy feküdjék le, jobbnak tartva reá nézve, ha nem találkozik Edmonddal, míg az ígért védlevél meg nem érkezik, nehogy gyanu ébresztessék. Rózsa házi teendőivel foglalta magát, míg Eleonóra, ügyes leányka lévén, segített neki; Valter és Károly pedig kimentek almát szedni a puddinghoz, melyet nővérök ígért nekik.

Lucy igen ohajtott volna velök lenni, és hosszas duzzogás után, rossz kedve, melyet nem győzött egészen le, lassanként magától alább kezde hagyni; meggondolá, hogy jobb ha megtanulja leczkéjét s legalább ezáltal leteszi a gondját. Hogy tehát megszabaduljon feladatától, nem pedig hogy megtartsa az intést, melyet tartalmazott, gyorsan átfutá a két verset, mely eként végződik: — „Ime egy kicsiny tűz, mely nagy erdőt megéget!“

Midőn hibátlanul el tudá mondani, felrohant az emeletre, anyja szobájába, s átadván neki a könyvet, rendkívül hadarva felmondá leczkéjét. Szegény lady Woodley annyira bágyadt és lankadt volt, hogy valódi megerőltetésébe került volna kis leányát helytelenségére figyelmeztetni, vagy

feladatát megmagyarázni, s így midőn elbocsátá, csupán ezt mondá: „Reménylem, édesem, meg fogsz erre emlékezni“, mire Lucy elfutott, először is a gyümölcsös kertbe, hol nem találva fivéreit, keresztül kasul szaladgált a kertben s cserjésben. Edmond, rejtekhelyén meghallá hívó hangját: „Valter! Károly!“ s kilesve, kis alakot pillantott meg, kinek hosszú sötét hajfürtei, kis kerek fehér fejkötő alól hullámozottak elő. Mily gyönyör volt kis nővérét egyetlen pillanatra is láthatni!

Végre, kifáradva a keresésben, Lucy visszatért a házba, s itt Deborahát találá a csarnok hosszú asztalán vasalva, miközben az „Allen Barbara kegyetlensége“ című siralmas dalt üvölté.

„Tehát ismét dalolsz, Deb“, kezdé Lucy, „miután már eltávoztak a Kerekfők, s Diggory visszatért?“

„Kis lányoknak nem kell olyanokba avatkozni, a mi nem tartozik reájuk,“ viszonzá Debora.

„Engem ne nevezs kis leánynak“, szólt Lucy. „Nem sokára tizenegy éves leszek; amellet egy titkot is tudok, még pedig valóságos titkot.“

„Titkot, Lucy kisasszony? Ugyan ki bizná titkait ilyenre mint ön?“ mondá Debora kicsinylőleg.

„Senki sem bizta reám, hanem magam jöttem nyomára!“ szólt Lucy rendkívüli diadallal. „Tudom mi lett a galambpástétomból, miről azt hittük, hogy Rózsa ette meg!“

„Nos? Lucy kisasszony!“ kérdé Debora kíváncsian, szünetet tartva a vasalásban.

Lucy örvendett, hogy részletesen elmondhatá a látottakat.

„Valóban!“ szólt Debora, „ehhez hasonlót soha nem hallottam, a sötét éjben kimenni a házból! Én meghalnék félelmemben a kísértetek és rossz szellemektől. Ó! inkább

czéltáblául szolgálnék az egész gyalogezrednek, mintsem naplemente után kilépjek az ajtón!”

Mig Debora így beszélt, Valter lépett a csarnokba. Észrevelte, hogy Lucy valamit fölfedezett, s a legnagyobb aggodalomban volt, valahányszor megnyitá ajkait. Ennél fogva durva és éles volt hozzá, s azonnal megszólítá: „Hogyan Lucy, még mindig fecsegsz?”

„Te oly kiállhatatlan vagy, szót sem mondhatok miattad“, szólott Lucy boszúsan, mi közben elhagyá a szobát, mig Valter, szokott követelő modorával, Diggory és csizmái után kezde kiabálni. „Diggory, ficzkó!”

„Mindjárt, sir!“ viszonzá a duzzogó hang.

„Hozd be már, ha mondom, te lomha!”

„Megyek, sir, megyek.”

„Jösz, te csiga?“ kiálta Valter türelmetlenül. „Lábaid most lassúbbak mint Worcesterben voltak!”

„Nem tehet az ember többet, mint mennyit lehet, sir“, szólott Diggory mogorván, mialatt nehézkesen a csarnokba lépe.

„Megint feleselsz, siheder?“ mondá Valter. „Ezt nevezed te tisztításnak? Még saját cipőtisztító mesterségedre sem vagy alkalmas! El veletek!“ s szenvedélyében Diggory felé hajítá a csizmákat. „Pedig mégis föl kell húznom, így a mint vannak, ha nem akarok egész nap várni. Hozd vissza újra.“

Valter olyas valamit képzelt, hogy puritáni szokás a cselédekkel udvariasan beszélni, s Diggoryt különben is megvetve gyávasága és ostobaságáért, különösen zsarnokoskodék fölötte, s mig csizmáit húzta, hogy kimehessen néhány halat fogni a holnapi ebédhez, melyről tudta hogy bizonyosan nagyon takarékos lesz, azalatt is folyvást pirongatá. Alig ment ki, midőn Diggory, ki ez ideig mogorván hallgatott, panaszkodni kezdett.

„A legszebb nevek mit a szegény ember hall: nyúl-

szívü, vízi borjú, és ügyetlen siheder. Majd megmutatom Valter úrfinak, hogy nem olyan idők járnak, midőn az urak szájkodhatnak, különösen mikor egy pennyjök sincs, az ember bérét megfizetni.“

„Ezt megint a háborúban tanultad, Diggory“, szolt Debora visszafordulva, mert bármiként dörögött, is, nem türheté, hogy más egyetlen szót is mondjon úrnője családja ellen, s amellet szeretete is pirongatni kedvesét, Diggoryt. „Ne gondolj Valter úrfival. Ha egyetlen penny sincs zsebében, s még a rajta levő zöld kabát is nagyanyja halhéjas szoknyájából készült is, annál szomorúbb. Miként mutatná meg, hogy gentleman, ha nem szitkozódnék néha egy kissé, különösen ily csavargóval, mint te vagy, ki visszajöttél, midőn a náladnál különbek elvesztek. De már ennek így van a rendje, mint akkor tapasztaltam, mikor valódi ezüst koronatalléromat elvesztém, míg haszontalan parlamenti pénzdarabom megmaradt.“

„Ó, Deb!“ engesztelé Diggory, „te nem tudod mi az a veszély! Azt gondolám, soha többé nem látod meg a szegény Diggoryt.“

„De nagy baj lett volna“, szolt Deb lányasszony, fölütve fejét. „Azt hiszed, megszakadt volna a szívem. Ez bizony soha sem történnék egy szökevény miatt.“

„Ideje is volt megszökni, midőn a szegény Ewins majorost szemeim előtt vágták le, mialatt kegyelemért kiáltozott, míg Edmond úrfi agyvelejét a földön szétloccsanva látám, mint valami borjúét.“

„A te velőd hasonlít a borjúéhoz“, mondá Debora. „A mi pedig Edmond úrfi agyvelejét illeti, kész vagyok megenni mind, a mit láttál belőle.“

„Pedig úgy meg van halva, mint bármely vörös hering.“

„Én pedig azt mondom, hogy oly kevésbé halt meg mint te vagy én.“

„De én láttam őt elterülve, vérrel lepetten, fején oly nagy kardvágással, mely húsz embert megölhetett volna.“

„Tán bizony nem látta amaz ezredes, miként őt nevezik, még azután jó időre életben és vidáman. Meg vagyok győződve, hogy Edmond úrfi nincs tizenkét mért-földnyi távolra innen.“

„Mit, Deb? Edmond úrfi! De ezt már el nem hiszem, azok után, mit Worcesterben láttam.“

„Akkor ugyan miért tenne félre Rózsa kisasszony egy egész galambot a pástétomból, miért rejti el ölében, s miért suhan ki vele a házból éjjelkor? Vagy Edmond úrfi rejtőzik a közelben, vagy valami más szegény úr a háborúból, s én meg vagyok győződve, hogy Edmond úrfi, nem törődöm tehát sem az ő agyvelejével sem a tieddel, szint-úgy mint magaddal sem, hazug szökevény. Megyek, kisasszony, megyek!“ s Debora, Rózsa hívó szavát hallva, kiszaladt.

Debora tetőtől talpig hűséges cseléd volt, s mindenét a világon, tán még életét is odaadta volna úrnője és gyermekeiért, s egészben véve, jó és becsületes leány vala, de nyelvét és természetét soha sem tudta fékezni, s az első embert ki kedvében kezdte járni, megajándékozva szeretetével, a nélkül hogy meggondolta volna, vajjon érdemes e vonzalmára. Hogy Diggory alattomos, mogorva, önző ficzko vala, bárki láthatá; Deborának azonban udvarolni kezdett, miáltal az esztelen leányt egészen megnyeré, ki tökélyeket velt benne észrevenni, megigéré, hogy nőül megy hozzá, s tökéletesen bizott benne.

Midőn Debora elhagyá a csarnokot, Diggory folytatá a félben hagyott fahasogatást, s komolyan fontolóra vette a dolgokat.

Rendkívüli félelme pillanatában, csakugyan látni vélte, hogy Woodley Edmond elesik, s anélkül hogy segé-

lyére sietett volna, azonnal megszökött a csatatérről. A mit az agyvelőről beszélt, természetesen a pillanat szorultságában rögtönzé, s kénytelen lön megmaradni a hazugság mellett, melyet már kiejtett, bár épen nem vala biztos, csakugyan ura volt-e, kit megöletni látott, különösen mióta Enderby ezredes vallomását hallotta. Jelenleg tehát csábitón merült fel eszében a jutalom, mely a megmenekült nemesek fölfedezéseért ígértetik, s a gondolat, hogy képezzé lehetne a szegény Ewins majorát kibérelni s fölszerelni, hol azután Deborával lakhatnék. Eként könnyen lehetne pénzhez jutni, gondolá, s amellet szeretete volna megboszulni Valter úrfi, s megmutatni neki, hogy a siheder és vizi borjú végre is képes neki ártani. Csupán akkor szállta meg a szájalomnak némi érzete, midőn úrnőjére és Rózsa kisasszonyra gondolt, miután Edmondhoz legkevésbbé sem ragaszkodék, ki soha nem lakott Forest-Leaben; s homályos lelkét sokkal inkább elfoglalá az önzés, semhogy bárki iránt sok érzést táplálhatott volna. Azonkívül, mint gondolá, lehet hogy nem is Edmond úrfi van szóban, hogy ő már meg is öletett, lehet hogy egy a főurak közül, kik a háborúban részt vettek, vagy épen maga a király, s ez rendkívül sokat jövedelmezhetne neki. Master Cantwell mindnyájokat zsarnokoknak, Belial fiainak s eféléknek nevezé, s bár Dr. Bathurst másként beszélt, ki tudhatja melyiknek van igaza? Dr. Bathurstnek már lealkonyult napja, s most Cantwellen van a sor. A tollas kalap, hegyes gallér, és fűrtözött hajnak lejár az ideje, s a bőrdolmányoknak lesz ezentúl világa. Azt pedig, hogy ő volt a főladó, természetesen titokban tartaná, csupán a jutalmat akarván birni. S végre is akasztásra nehezen kerül a dológ, de ha azon urat, bárki legyen is, mégis elfognák, akkor ő szabadon s minden bántalom nélkül tovább mehet. „Stokes Diggory, kész ember vagy!” eként végzé gondolatait, mialatt baltáját elveté magától.

Ó! Lucy, Lucy, nem képzeléd mily veszélyt okozott kíváncsiságod és fecsegésed, midőn Diggoryt az erdő mellett, a Chichesterbe vezető uton látád sompolyogni!

VI. FEJEZET.

Délután lady Woodley sokkal jobban érzi magát, s így a csarnokba is lejöhetett, hol az egész család a tűz köré ült a félhomályban. Valter ép ekkor tért vissza halászatából, egy kosár gyönyörű pisztrángot hozva magával; Eleonóra és Károly ezeknek szép vörös foltjaiban gyönyörködtek, Lucy azon törte a fejét, miért késhetett Valter ily sokáig, míg ez jelentőségelteli pillantást vetett legidősebb nővérére, értésére akarván adni, hogy Edmondnál is volt azalatt.

Ezen pillanatban hangos, követelő koczogás hangzék az ajtón; Valter Diggorynak kiáltott, hogy nyissa fel, de csupán Debora harsány szava válaszolt a konyhából: „Nincs itt, sir; nem is láttam őt, mióta ön felé hajítá csizmáit, sir.”

Második dörgő koczogás következék, mire Debora kinyitá az ajtót; s az anya és gyermekek nagy rémületére, hat magas ember lépett be, kiknek bivalybőr-öltönyük, tornyos tetejű fővegük, sima gallérjuk és vastag borjubőr-eszímájuk azonnal fölismerteté bennök a parlamenti katonákat. A rémület sikoltásával csüngtek a kisdedek anyjokra, míg azon férfi, kiben narancsszín hadővéről meglehete ismerni a parancsoló tisztet, s ki fővegével fején a csarnok közepén állt, puritáni hangon jelenté: „Mi, ő excellentiája, Cromwell tábornok rendelete folytán vagyunk itt, hogy felkutatásuk és elfogjuk a vakmerő roszérzületű Woodley Edmond személyét, ki legutóbb a legfelsőbb parlamenti testület ellen láttaték harcolni. Hasonlóképen letartóztatjuk Dame Mary

Woodley özvegyet, ki azon gyanuval terheltetik, hogy árulokat vendégel és rejteget házábanál.“ Azzal hozzálépett, hogy kezét reátegye. Valter szenvedélyes fölgerjedésében előre rohant, s halászhorga végével ütést irányzott a katona felé, ez azonban pillanat alatt megragadván a fiút, összekötözé kezeit, míg anyja bensőleg kérte, irgalmazzon gyermekének, s mentse ki meggondolatlan heveességét, melylyel őt védni akará.

A tiszt leült a karszékre, s a nélkül, hogy lady Woodleynek válaszolt volna, rendeletet adott egyik katonának, hogy a fiút vezesse elébe, azután így szólt: — „Hallgass reám, istentelen fajzat gyermeke. Oly irgalmasak a világosság tanai, melyeket te megvetsz, miként elnézem és megbocsátom az erőszakot, melylyel életemet fenyegetéd, ha megtérsz és kivallod, hová rejtétek a vérengző árulót.“

„Ezen házban nem tartózkodik áruló“, válaszolt Valter, ijedtség nélkül.

„Ha oly átalkodott vagy, hogy nem akarsz vallani,“ folytatá a tiszt, összeránczolt homlokkal, lassan és szigorúan beszélve, míg szemeit folyvást mozdulatlanul Valterre szögezé, ha nem fedezed föl rejtekhelyét, elvezetlek innen, hogy méltólag lakolj gyilkolási kísérletedért.

„Készen vagyok“, válaszolt Valter, a katonatiszt szigorú tekintetét hasonlóval viszonzva, s nem árulva el mennyire remeg szive.

A tiszt jelt adott a katonának, mire ez durván odébb rántá, a kötélnél fogva, mely kezeit össze tartá, s mely élesen beléjük vágódék, bár Valter sokkal büszkébb volt, semhogy a fájdalomnak legkisebb jelét mutatta volna.

„Ifjú leány“, folytatá a lázadó, Rózsához fordulva, „mit szólnsz te? Engeded-e fivéredet a halálba vezettni, midőn ajkad egyetlen lehellete megmenthetné?“

A szegény Rózsa halálsápadt lőn, de szilárdan válaszolt: „Én nem szólok semmit.“

„Gyermekek“, mondá a tisztt dühösen, „beszéljetelek hát ti, vagy mindjárt megismerkedtek a vesszővel. Tudjátok hol van bátyátok?“

„Nem — nem“, zokogott Lucy, s anyja hozzátevén: „Ők semmit sem tudnak, sir.“

„Csak idővesztés asszonyokkal és gyermekekkel értekezni“, szolt a tisztt fölkelve. „Állj őrt az ajtónál“, folytatá egyik emberéhez fordulva. „Ne engedd senkinek elhagyni a szobát, s jegyezd meg a gyermekek beszédét. A többi velem jő. Hol van a ficzkó ki a hirt meghozá nekünk?“

Diggory, ki elsompolygott szem elől, most két katona által előre löketék, s ugyanazon perczben Debora hangosan felsikoltott. „Óh! Diggory, te vagy? Óh! asszonyom, asszonyom, bocsásson meg! Én nem akartam semmi rosszat! Ó! ki hitte volna ezt?“ S rendkívüli fájdalomában arcát kötényével fedé, s a padra süllyedve, előre s hátra himbálá magát, mialatt hevesen zokogott.

Eközben a tisztt minden emberével együtt elhagyá a szobát, az őrt kivételével, hogy a szökevényt megkeressék. Lady Woodley kimerülve s rémülten maradt székében ülve, míg a kisdedek reá borultak, Valter pedig megkötözött kezekkel állott, velők szemben; Rózsa mellette állt, karját nyaka köré fonva, s bár büszke volt fivére szilárdságára, oly rendkívüli aggodalmat érzett miatta, nem kevésbbé remegve Edmondért, hogy egész lénye egyetlen aggályos imába látszék merülni. A csöndet csupán Debora zokogása s a gyermekek ijedt sírása szakítá meg; Rózsa megkísérté csillapítani őket, első szelid szavára azonban Debora újabb heves zokogásban, azután hangos jajveszéklésben tört ki. „Ó! a gazember — a gazember. Nem is álmodtam volna!“

„Mit tett Debora?“ kérdé Valter türelmetlenül.
 „Ugyan hagyj fel már a sirással. Mit tettél, Deb?“

„Azt gondoltam. — Ó! ha tudtam volna mi lakik a semmirevalóban!“ folytatá Debora. „Inkább nyelvemet haraptam volna le, hogysem egyetlen szót mondjak neki a galambpástétom felől.“

„Galambpástétom!“ ismétlé Rózsa.

Lucy, ki minden hibái mellett is igazmondó gyermek volt felkiáltott: „Anyám! Anyám! Én beszéltem Debnek a galambpástétomról! Ó, mit tettem? Tehát Edmond számára volt? Itt van Edmond?“

S hogy a veszély és zavar még nagyobb legyen, a másik két gyermek ugyanazon perczben ismétlé: „Itt van Edmond?“

„Csitt, csitt! kedveseim, hallgassatok; mostnem felelhetek,“ susogá lady Woodley, nyájaskodásai által igyekezőn gyermekeit lecsillapítani, s rémülten tekintve a merev, szigorú örrre, ki a helyett hogy az ajtó előtt maradt volna, hová rendelve volt, egészen közel jött hozzájuk, s az asztal végén foglalt helyet, minden kiejtett szóra figyelve.

Eleonóra és Károly engedelmeskedtek anyjok parancsának, s elhallgattak. Rózsa ölébe véve Lucyt, ki fejét nővére vállára nyugtatá, csöndes hangon susogá neki, hogy majd máskor megtudhat s elbeszélhet mindent, most azonban legyen csöndesen és hallgasson. Debora kötényével fedé arcát, s Valter vállával a falhoz támaszkodva szemlélte mindnyájokat; s míg feszülten figyelt minden neszre, melyből megértheté, vajjon volt-e sikere a kutatásnak vagy sem, szíve hangosan dobogott s feje szédült, a lázadó fenyegetésére emlékezve. Meg kell tehát hálnia. El kell hagyni e szép világot, napfényt, ifjúságot és egészséget, megválni anyjától s hozzátartozóitól, hogy mint merev, éktelen hulla, hideg, sötét, elhagyott sírba tétessék, míg minden ütere, mely jelen-

leg oly hevesen ver, elcsöndesül — s érzéketlen és mozdulatlan lesz, mint a madarak, melyeket meggyilkolt? S még ez nem minden: de az a másvilág? Hogy jelenjék meg ott, hol örökre és örökre kell maradnia, oly világban, melyről soha nem elmélkedett mélyebben s alkotott valódi fogalmat képzeletében? mindez magyarázhatlan s fagyasztó borzalommal tölté el. Azután még csüggesztőbb gondolat szállta meg: ha már a mennyei üdvösség iránt csaknem borzalmat érez, vajjon érdemes lehet-e arra, vajjon számíthat-e reá? Birája előtt kell megjelennie, neki, ki mindig unta és elhanyagolá a szentirást és kátét, s Dr. Bathurst tanait, ki oly figyelmetlen és pontatlan volt imáiban, azonkívül oly engedetlen, szilaj, heves és gyöngédtelen! Oly borzalom és szorongás szállta meg a szegény fiút, s oly iszonyú rémület a haláltól, miként azon pillanatban mindenre késznek gondolá magát, hogy megmenekülhessen; de eszébe jutott, hogy szabadulása díja csupán Edmond elárulása lehetne. Már csaknem szólni akart, a másik perczben azonban iszonynyal tölté el e gondolat. Soha, soha sem fogja ezt tenni, inkább meghal, mintsem áruló legyen! Sokkal elfogultabb s izgatottabb volt, semhogy imádkozni képes lett volna, mivel soha nem kísérté meg figyelmét csendes pillanataiban egy tárgyban vagy eszmében öszpontosítani. Nem akart a lázadó katona előtt beszélni, s csupán komoly tekintetet vetett nővérére, ki midőn szemek találkoztak, tökéletesen megérté fivére gondolatait.

Anyja az első pillanat ijedelme után kissé megnyugtató magát Valterre nézve, azt gondolva, miként nem valószínű, hogy ily fiatal gyermeket halálra ítélhessen Sydney Algernon, ki ekkor Chichester parancsnoka volt; a legrosszabb esetben rövid fogság lehet büntetése, s bár lady Woodleyt e gondolat iszonynyal s aggodalommal tölté, mindez azonban alig jöhetne számba a félelem mellett, mit legidősebb fiáért érzett.

Eközben oly hosszú idő telt el, hogy már remélni kezdék, miként daczára annak, hogy Diggory minden szeget s zugot ismert, az ellenség kutatása sikertelen maradt. Már a cserjést is bejárták, s az istálló felé hallák őket viszsztatérni, hol tetszésök szerint kutatván, a pajta-udvarba mentek, s az egész házat a padlástól a pinczéig átmotozák. Elvégezték már? Ó öröm! A léptek zaja azonban ismét a cserjés felé távozott, mintha a keresés megújított volna, s tiz percz múlva mindig közelébb hangzék. Először is a lázadó tiszt lépett a csarnokba, de, óh! utána, két katona felügyelete alatt maga Woodley Edmond jelent meg, szilárd léptekkel. Anyja visszaroskadt székébe, míg Edmond, hozzá lépve, féltérdére bocsátkozék előtte, mondván: „Anyám, kedves anyám, add áldásodat. Hadd lássam ismét arczodat.“

Az anya nyaka köré foná karjait: „Fiam! tehát így kell találkoznunk?“

„Aként találkozunk a mint elváltunk“, viszonzá Edmond szilárdan s vidáman; „ugyanazon jó ügyért szenvedünk; s reményilem ugyanazon áldozatkész szívvvel.“

„Jőjön, uram“, szólott a tiszt, „biztosságba kell önt az éjszakára helyeznem.“

„Egy perczig, urak“, kéré lady Woodley. „Hat esztendeje, hogy nem láttam fiamat, s lehet, hogy ez utolsó találkozásunk.“ Ezzel a világosra vezeté fiát, s érdekléssel tekintve föl arczába, oly mosolylyal, melyben a gyönyör és büszkeség egyesült a bánattal, szólott: „Mint megváltoztál, Edmond! Nézd, Rózsa, mily barna lett, s mennyire megsötétült haja, s nem teszi-e bajusza egészen hasonlóvá atyjához?“

„S kis nővéreim“, mondá Edmond. „Ha! Lucy, megismerlek gömbölyü arczoeskádról.“

„Ó“, zokogott Lucy, „tehát én vagyok az oka? Megbocsáthatsz? A galamb pástétom?“

„Miről beszél?“ kérdé Edmond, Rózsához fordulva.

„Láttam midőn éjjel magaddal vitted, Rózsa“, szolt a szegény kis Lucy. „Én mondtam Debnek!“

„S szegény Debora“, tevé hozzá Rózsa, „ugyanazon meggondolatlanságból elfecsege Diggorynak, ki elárult bennünket!“

„A gyáva gazember“, fakadt ki Valter, a fivérét környező csoporthoz lépve.

„Csitt! Valter“, szolt Edmond. „De mit látok! kezeid meg vannak kötve? Fogoly vagy?“

„Szegény Valter hirtelenkedve ellenállást kísérelt meg“ mondá anyja.

„Hogyan, sir!“ szolt Edmond a lázadó századoshoz fordulva, „ön oly nagy fontosságot tulajdonít egy tizenhárom éves fiú ellenkezésének!“

„A halászhorog végével mért ütés sem gyermektől sem férfitől nem számítható tréfának.“ Viszonzá a tiszt.

„Midőn legutóbb Angliában szolgáltam“, folytatá a lovag, „Cromwell vasoldalúi számba sem vették a halászhorgos gyermekeket. Nem hiszem tehát, hogy ön felhatalmazással vagy rendelettel vagy bárminek nevezze is, birjon, hogy akarata ellenére cselekedjék.“

„A mi azt illeti — nem sir, de — mindamellett a fiatal úrnak ez jó lecke volt, s nem bánom, ha feloldatik keze. Oldjátok ki a köteleket. Azt azonban nem engedhetem, hogy szabadon legyen, míg ön a háznál tartózkodik.“

„Jól van tehát, de azt tán nem fogja ön bánni, ha megosztja velem szobámat. Sok éven át éltünk elválasztva egymástól, s lehet hogy ez utolsó találkozásunk.“

„Legyen úgy. Miután ön a békés utat választja, sir, kész vagyok önnek szivességet tenni“, válaszolt a lázadó kinek egész magaviselete csudálatosan megváltozott, Edmond katonás és urias föllépése előtt, daczára annak, hogy fogoly

volt. „S most, Madam, térjen szobájába. Holnap mindnyájan látni fogják egymást.“

„Jó éjt, anyám“, szólott Edmond. „Aludjál békén; gondold hogy mindez csak álom, csupán azt tartsd emlékezedben, hogy legidősebb fiad házában tartózkodik.“

„Jó éjt, kedves fiam,“ mondá lady Woodley, hévvel átkarolva. „Valóban, vigasztaló reám nézve a tudat, hogy atyád arczával együtt az ő szilárd, szerető, önzéstelen szívét is bírod. Holnap látjuk egymást. Az Ég áldása legyen veled, édes fiam.“

S miután a gyermekeket szeretettel megölelé, lady Woodley elhagyá a csarnokot, egy katonától követve, ki az ajtónál őrködött, hogy senki be ne mehessen. Azután Edmond megcsókolá nővéreit s a kis Károlyt, szívélyesen jó éjt kívánva nekik, míg a zokogó Lucyt bocsánatáról igyekvék meggyőzni. Rózsa halkán súgá neki, hogy mondjon valami vigasztalót Deborának is, ki még mindig keservesen sirt.

„Debora“, szólott Edmond, „nem mulaszthatom el megköszönni hosszú és hűséges szolgálatodat anyámnál, szegénységében és keservei között. Meg vagyok győződve, miként nem tudtad, hogy nekem bajt okozasz.“

„Ó sir“, zokogott a szegény Debora, „Ő ne beszéljen oly jósággal! Százszor inkább lennék az egész parlamenti gyalogezred czéltáblája, mint itt lenni, a hol most vagyok.“

Edmond felét sem hallá beszédének, mert mind ő, mind Valter kénytelenek voltak fűlcsúszni a szobába, mely az éjre börtönükül vala szánva. Rózsa azalatt elvezeté a gyermekeket, míg a szegény kis Károly csaknem elaludt a nagy zavar között.

Debora aggodalmainak még ekkor sem lőn vége; a százados estelit kívánt, s megpillantva Valter halas-kosárát, parancsolá, hogy azonnal készítse el számára a halakat.

Debora nem mervén ellenkezni, levivé a konyhába, s hozzáfogott a főzéshez, folytonosan sirva és jajgatva.

„Ó, a kedves nagylelkű fiatal úr! Hogy épen az ő halála okának kell lennem; s még megköszöni csekély szolgálataimat! Pedig nem is tehettem sokat rossz természetemmel, melylyel épen azokat gyötröm, kiket legjobban szeretek, s hosszú nyelvemmel! Ó, bár kitéptem volna tövestől! Szeretnék — szeretnék az egész parlamenti gyalogezred cél táblája lenni, még pedig e pillanatban! És Diggory, a gazember! Ó, egész életemben ismervén őt, ki gondolta volna, hogy még feladó legyen. Miért nem öleték meg a nagy ütközetben? Az kevésbbé szakította volna meg szívemet.“

S a halat a tűzre helyezvén, Debora a székre hanyatlott, fejét kötényével takarva, s ismét előre és hátra kezdé magát hintázní, mint az előbb. Egyszerre csak egy érintés riasztá fel, durva hang kíséretében, mely behizelgővé igyekvék módosulni. „Hallgass reám, Deb! ne keseregj.“

Debora, mintha vipera csipte volna meg, felszökött helyéből, s elfutott mellőle. „Ha! te vagy? S bátor kodol egy becsületes leányt megszólítani?“

„Ugyan, ugyan, ne légy oly daczos, szépecském“, szólt Diggory azon kellemes modorral, mely által egykor szívét megnyeré.

Most azonban Debora még élesebb s mérgesebb hangon válaszolt. „A tied! csakugyan? Inkább lennék az egész parlamenti gyalogezred cél táblája, mint nemsokára bizonyosan szegény Edmond úrfi lesz, a te árulásod folytán „Ó, Stokes Diggory“, tevé hozzá bánatosan, „ezt föl nem tettem volna felőled, ha tulajdon édes atyám esküdött is volna meg reá.“

„Csitt, csitt, Deb!“ szólt Diggory együgyűen, „már nem akasztanak föl senkit.“

„Ne akarj engem ily haszontalan locsogással elámi-

tani," válaszolt Debora ismét szenvedélyesebben „ép úgy meggyilkoltad őt, mintha nyakát vágtad volna le, s kis hiján Valter úrfit is, ráadásul; azonkívül úrnőm szívét is megtörted, te, ki az ő földén születél, s az ő kenyereből táplálkoztál. S most azt hiszed, hogy velem kiegyezhetel, nemde?"

„Hát nem éretted tettem-e? A te javadért?"

„Nos, vajjon még mit fogsz mondani legközelebb?" kiáltá Deb, míg hangja élessége fölgerjedésével együtt növekedett.

„Türelem, Deb," mondta Diggory, nehéz bőrzacsót mutatva elő. „Nem kell többé e rombadőlt vén házban fáradnod, hol csak kevés hulladék, kemény szavak, de semmi díj nem jut az embernek; hanem takaros kis hajlékod lesz, malaczczal, tehénnel és lóval együtt. Nézd csak, Deb" s egy pénzdarabot mutatott fel.

„Ezüst!" kiáltá Debora.

„Az bizony," szólt Diggory vigyorogva s a zacsót csörgetve, „s még sokkal több is van ott, a honnan ez való".

„Edmond úrfi vérének az ára."

„Ne mondd azt, Deb, mindez a tied!" viszonzá Diggory, azt véelve, hogy már győzött, mivel Debora hevessége szűnni látszék. Sokkal ostobább volt, semhogy észrevegye a különbséget valódi felháborodása s szüntelen pörlekedése között.

„S még sem ég le az arczod, így beszélni hozzám!" fakadt ki Debora, még hevesebben. „Tudod-e, hogy szívesebben szolgálnám úrnőmet s Rózsa kisasszonyt, még ha egyetlen morzsát sem adhatnának is, mintsem színarany között éljek, ily semmirevalóval, mint te vagy! Eredj innen; hagyd el ezt a helységet, mert Dorsetben még az utolsó gyermek is gyalázni fogja nevedet."

„De Deb, Deb" könyörge Diggory.

„Tehát ezt kívánod?" s hatalmas pofont adva neki,

Debora kifutott. Zacsó, pénz s minden lehullott Diggory kezéből, ki pillanatig megütközve s bámulva állott helyén, azután négykézláb kezdé a pénzdarabokat fölszedni.

E perczben azonban egy hang kiáltá: „Hogyan, gazember, úrnöd tulajdonát lopod?“ s föltekintve, egy magas, mogorva, tornyos fővegü alakot pillantott meg, szörnyü alabárdal fölfegyverkezve.

„Jó káplár úr,“ kezdé Diggory, reszketve; a katona azonban nem figyelt reá.

„Távozzál, balvélemény szülötte, vagy alabárdomat egyenesen fejednek irányzom. Emlékezem, hogy a worcesteri ütközetben láttalak, ama Stuart Károly pártján.“ Diggory itt jónak látta a hátulsó ajtón kisuhanni. „S eként“, folytatá a puritán káplár, az ezüstöt zsebébe söpörve, „s eként jut az igaztalanság szerzeménye az érdeemesek kezébe!“

Eközben Edmond és Valter fölvezettetének az utóbbi hálószobájába, hová bezárattak, míg az ajtó előtt egy őr vigyázott. Alig értek ide, midőn Valter a düh és kétségbeesés mozdulatával, kiáltá: „A sehonnaik, a gazemberek! Elárultatni ily nyomorult által, ki egész életében a mi kenyerünket ette! Ó Edmond, Edmond!“

„Ez ép oly szokatlan, mint szerencsétlen eset,“ jegyzé meg Edmond. „Eddig a cselédek átalában rendkívüli hűségnek adták bizonyosságát. Igaz, hogy ezen ficzko legkevésbbé sem ragaszkodhatik hozzám, hanem azt gondoltam volna, hogy anyám szelid jósága mindenki szeretetét megnyerte, kivel csak érintkezik, mind maga, mind hozzátartozói számára.“

Egyszerre valami jutott Valternek eszébe; néhány pillanatig hallgatva állt helyén, azután hirtelen megszólalt: „A gonosz gazember! Valóban azt gondolom, hogy mindezzel engem akart megboszulni, mert --“

„Mert —“ ismétlé Edmond.

„Mert érdeme szerint bántam vele“, viszonzá Valter.
 „Bár jobban megadtam volna neki, az árulónak. De nem, végre is,“ tevő hozzá habozva, „tán ha udvariasabb lettem volna.“

„Úgy veszem észre, mintha nyelved kissé gyorsan eljárna“, szólt Edmond mosolyogva.

„Anyám is mindig ezért pirogat“, mondá Valter;
 „de igazán, Edmond, nem a vágott fülükhez illik-e, megválogatni a szót, minden sehonnaival szemközt, ki az embernek útjába akad?“

„Nem, Valter, ilyet nem kellene kérdezned tőlem, ki most jövök Franciaországból. Ott mi azt tartjuk, hogy szegénységünkben legfőbb jele anuak, miként lovagok s urak vagyunk, az, ha mindenkire, bárminő sorsban legyen is, egyaránt udvariasak vagyunk. Látnád csak ifjú királyunk őszinte, nyájas udvariasságát; míg a kis Lajos király az előzékenység mintaképe, minden vén poissard-eal szemközt, kit az utcán lát.“

Valter elpirult kissé, s zavartnak látszott; azután, mintegy önmagát vigasztalva, mondá: „Diggory konok, megvetésre méltó, semmirevaló gazember, kinek az akasztófa sem elég büntetés.“

„Ne töltsük az egész éjt az ő szidalmazásával“, szólt Edmond, „mennyire csak lehet, szeretném társaságot élvezni, Valter; miután most utoljára látjuk egymást.“

„Ó, Edmond! csak nem azt érted — nem fognak téged — te meg fogsz menekülni. Ó! nem lehet-e szobából sehol kiszökni?“ kiáltá Valter, örülként szaladgálva föl s alá, s a faldeszkatnak rohanva, mintha le akarná szakítani.

„Csöndesen Valter!“ mindez haszontalan, szólt bátyja.
 „Az ablak, mint látom, igen magasan van a padló fölött, s így nincs menekvés.“

Valter kétségbeesett megdöbbenéssel tekintett fivérére.

„Egyért mégis hálával tartozom nekik,” folytatá Edmond; „attól tarték, hogy anyám ajtaja előtt lőnek föbe, miáltal e hely örökké borzalommal töltötte volna őt. Így azonban időt engedtek számomra a készülődéshez, s anyám megszokja a gondolatot, hogy engem elveszít.”

„Azt hiszed tehát, hogy semmi remény sincs többé? Ó, Edmond.”

„Nincs semmi kilátás. Nem valószínű, hogy Sydney Rupert herczeg bármelyik barátja iránt kimélettel legyen.”

Valter szorosan összekulcsolá kezeit. „És miként — miként lehetsz képes? Ne gondoldj engem gyávának, Edmond, mert az soha nem leszek; soha —”

„Soha, meg vagyok róla győződve”, ismétlé Edmond.

„De midőn az előbb engem ama haszontalan puritán fenyegetett — talán esztelenség volt hinni szavainak — elég bátran felelgettem neki; de midőn a halálra gondoltam, akkor —”

„Te nem néztél oly gyakran szembe a halállal, mint én, Valter,” mondá Edmond; „sem oly vándorló és fárasztó életet nem folytattál.”

„Azt véltem, hogy készebb volnék bármily életet folytatni, mint meghalni”, szólta Valter.

„Igen, testi hüvelyünk reszket a gondolatnál, hogy Biránkkal találkozni fogunk”, mondá Edmond; „Ő azonban kegyelmes Biró, s inkább tekinti kötelességünk teljesítésének, mint véteknek, hogy eként kiteszszük magunkat a halálnak. Bizton remélhetjük, bármily vétkesek vagyunk is az ő szemeiben, hogy irgalmas lesz irántunk, s velünk lesz, ha eljő az idő. De már késő van, Valter, pihennünk kellene, hogy szembe nézhessünk azzal, a mi holnap vár reánk.”

Edmond letérdelt imádkozni, míg ifjabb fivére fájdalmat s megalázódást is érzett egyszersmind, szeretve s szívé-

ből bámulva Edmondot, figyelve mindenre a mit beszélt, s bánkódva és fel is lázadva a számára készített sors ellen; de ugyanekkor a szégyen érzetével vevé észre, mily távol van attól, a milyennek reménylé, hogy magát a megpróbáltatás idején nyilváníthatja. Érzé hogy Edmondnak igen kevés hasznót okozott, gyors beavatkozása csupán bajt hozott, s anyja fájdalmát nagyobbítá; úgy viselte magát, mint valóságos gyermek, s a helyett hogy derék bajnoknak mutatta volna magát, oly kétségbeesett rémületet érzett, hogy ha a lázadó százados a szobában lett volna, talán még saját fivérét is kész leende elárulni. Szegény Valter! mennyire érzé e pillanatban mi az, hogy soha nem igyekvék önmagán uralkodni!

A fivérek elhelyezkedtek az éjjelre, a nélkül, hogy levetkeztek volna, mindketten Valter ágyát foglalván el. Sokkal felindultabbak s levertőbbek valának, mintsem aludni képesek lettek volna, s kis idő múlva Valter fölült helyén, s nyugodtabban figyelt Edmondra, ki utolsó megbizásait adá át neki, Rupert herczeg, s egyéb barátai számára, azon esetre, ha Valter egykor találkozni velök, s még sok egyebet bizva reá, miután valószínűleg ő lesz ezentúl Woodley-Hall és Forest-Lea örököse, komolyan emlékeztetvén egyszersmind, hogy oltalmazza anyját és nővéreit, legyen hű királyához, s kerüljön minden összekötést az Egyház ellenségeivel.

VII. FEJEZET.

Ezen éjjel Forest Lea a bánat tanyája volt; az anya és két fia saját elkülönzött szobájukban valának fogva, s a jövő miatti aggodalmak iszonyúk voltak. Rózsa nagyon

vágyott volna anyját látni, félvén a hatástól, melyet gyöngé alkatára, mit a korábbi fájdalmak már úgyis annyira megrongáltak, a sok szenvedés tenni fog. Miként viselheti el mindazt, a mi még reá várhat, rabságot, rossz bánásmódot, s mindennek fölött legidősebb fia elvesztését? Mert Edmond számára kevés remény volt. Mint Rupert herczeg barátja és követője, megrovott ember vala; s azonfelül Sydney Algernon, a legközelebb fekvő hadtest parancsnoka, köztudomásúlag egészen Woodley jelen tulajdonosa hatása alatt volt, ki valószínűleg szívesen veendé, ha a jogos örökös eltétetik útjából.

Rózsa mindezt átgondolá s szíve elcsüggedt, de nem volt ideje eszméivel foglalkozni, mert mindennek előtt a gyermekeket kelle lecsillapítani s lefektetni, és valóban nehéz feladat volt a szegény kis Lucy megnyugtatnia, ki tán mindenik között a legszánandóbb vala. Azzal könnyíte magán, hogy mindent kivallott Rózsának, keservesen zokogva, míg Eleonóra csüggesztő kérdéseket tőn az iránt, vajjon el fogják-e vinni mamáját, s mit cselekszenek Edmondal. Ekkor jutott eszébe Lucynek: „Ó, ha megtartottam volna, a mit mama nyelvem zabolázásáról mondott, de már késő!”

Rózsa, miután mindent elkövetett megvigasztalásukra, s oly közel menvén anyja ajtajához, mennyire csak bátorzkodhatott, hogy meghallja, nem sir-e, saját szobájába vonult, mely Valteréba nyilott, bár ajtaik nem ugyanazon folyosóra vezettek; azon ajtót pedig, mely a nagy karzatra nyílt, hol saját és nővérei szobája voltak, bezárta, hogy az örül kiállított Kerekfő ne láthasson le rajta.

Alig ért saját szobájába, midőn térdeire hullott, s buzgón kezde imádkozni segélyért s oltalomért szörnyű fájdalmukban. A mint ott térdelt, egyszerre csak beszédet hallott, melyben azonnal fölismeré fivérei hangját. Közelebb ment azon oldalhoz, s még tisztábban hallá. Még Edmond

szavát is képes lön megkülönböztetni, szintúgy mint Valter türelmetlen fölkiáltásait. Ekkor gyors gondolat villant eszébe. Tán ő is belévegyülhetne a társalgásba. A két szoba között egykor ajtó volt, mely azonban már rég befalaztaték, s az ajtó-mélyedést nagy tölgyfa-szekrény foglalá el, melyben a régi diszes arany és ezüsttel áttörött abroncsos szoknyák, s bársony köpenyek őriztetének, mik egyik Mowbray úrnőről a másikra szállottak örökségül, mindaddig míg a szegénység nem eszközlé fölszabdalásukat, s azt, hogy öltönyökké alakittassanak a kis Woodley gyermekek számára.

Rózsa aggodalmasan szemlélé a régi ruhaszekrény faragott ajtait. Vajjon nála van-e a kulcs? Megtapintá kis oldaltáskáját. Igen, nem adta vissza anyjának, mióta mr. Enderby számára lepedőket vett elő. Kinyitá a szárnyas ajtókat, s a régi öltönycsomag közül néhányat félrelökve, a deszkázat között keskeny fényvonalat pillantott meg, s a hangokat csaknem oly tisztán hallhatá, mintha ugyanazon szobában lett volna.

Élénk ohajtásában, hogy tudathassa Edmonddal mily közel van hozzá, csaknem kúszva ment a polczok közé, s fejét a szemközti deszkázathoz támasztva, épen szólni készült, midőn észrevette, hogy némileg enged érintésére. A reménynek egy sugara hatotta át szívét, visszavonult, elhozá világát, kezével megtapintá, s meggyőződött, hogy a szekrény hátsó deszkázata valóban ajtó, fa-reteszszel ellátva, melyet épen nem vala nehéz felnyitni. Még egy taszítás, s az ajtó alsó része engedett, de csupán annyira, hogy ezáltal feltünővé lön, miként fölül is meg kell erősítve lennie. Rózsa felkúszott a polczokon, s kutatott. Megvan! Azon titkos közlekedő ajtók egyikét fedezé föl, melyek amaz izgalmas időkben épen nem voltak szokatlanok a régi csarnokokban. Tehát Edmondot még meg lehet menteni. Remegve az örömtől újonnan támadt reményében, Rózsa

fölfeszíté a második závárt, s ismét meglöké a deszkázatot. Az ajtó felnyilt, a világosság növekedett körötte, s a szoba belsejébe látott! Edmond az ágyon feküdt, míg Valter lábainál ült.

Mindketten megrezzentek, midőn a látszólagos fal-deszkázat egy része fölnyilt, Edmond azonban meggátlá Valter fölkiáltását, intve neki, s a következő perczben Rózsa arcza tünt elő a polczok között.

„Edmond! Át tudsz-e itt jöni?“ susogá halk s felindult hangon.

Edmond azonnal oldalánál termett, s megcsókolá hevült s izgatott homlokát. „Kedves, derék Rózsám!“ mondá.

„Ó hála Istennek! hála Istennek! már megmenekülhetsz!“ folytatá Rózsa még ugyanazon suttogó hangon. „Mind e pillanatig nem tudtam, hogy ez itt ajtó. Az Ég e fölfedezést a te megmentésedért eszközlé. Csitt, Valter! Ó, gondolj a künn levő katonára!“ tevé hozzá, észrevéve, hogy Valter zajos örömhangokban készül kitörni. „De át tudsz-e itt jöni, Edmond? Vagy tán kiszedjünk néhányat a polczok közül.“

„Ezt könnyen meg lehet tenni“, szolt Edmond; „de nem tudom mi tévő legyek. Még ha meg is szökném innen, ismét csak az ellenség valamely újabb csoportja kezébe esném, s nem távozhatom úgy, hogy anyámat az ő kegyelmökre hagyjam.“

„Semmit nem tehetnél megmentésére“, mondá Rózsa, „s mindazt mit ellene cselekedhetnek, alig érezné meg, azt tudva, hogy te biztonságban vagy. Ó Edmond! gondolj örömére, ha megtudja hogy szabad vagy! s a fájdalomra, mit jelen aggodalmai okozanak!“

„De így hagyni őt el! Félig sem irtad le a változást, melyen keresztül ment! Nem vagyok képes elmenni!“ szolt Edmond.

„De kell, de kell!“ mondá Rózsa és Valter egyszerre, s Rózsa hozzátevén: „Valóban azt hiszem, hogy haláloz megölné őt!“

„Jó tehát; utamat azonban sehol sem látom, még ha polczaid közé lapultam sem, kis nővérem. Minden kijárási út van állva, itteni rejtékhelyeinknek pedig nem vehetem többé hasznát.“

„Figyelj reám“, mondá Rózsa, „anyám és én a következő tervet készítettük. Ezen egyházkerület öreg lelkésze, — dr. Bathurst, egy Boshamban fekvő házikóban lakik, leányával együtt, s az által tartja föl magát, hogy a város vagyonszármazottait oktatja. Ha tehát ez estve átlövegölhetnél hozzá, végtelenül örövendne ha neked szolgálatot tehet, a király híve lévén, s azonkívül anyánk miatt is. Ő találna számodra rejthelyet, s lesné az időt, midőn megkísértheted az átkelést a csatornán.“

Edmond gondolkozott, azután ismételtetén nővérével magyarázatát. „Igen, ez megtenné“, mondá végre, „parancsnokomul fogadlak, édes Rózsa. De miként találom fel jó lelkészedet?“

„Úgy hiszem“, szólta Rózsa kevés gondolkodás után, „jobb lenne ha én is veled mennék. Fölülhetnék hátad mögött lovadra, ha a lázadók nem fedezték fel ezt is, s én ismerem a várost, és dr. Bathurst lakását. Csak azt nem tudom elgondolni, mit kellene tenni Valterrel.“

„Ne törődjetelek velem“, mondá Valter, „engem nem bánthatnak.“

„Nem, ha eszélyes leendesz, és nem ingerled őket“, jegyzé meg Edmond.

„Ó, tudom már!“ szólta Rózsa, „vedd öltönyömet és csuklyámat! ez emberek csak gyertyavilágnál láttak bennünket, és semmi esetre föl nem ismernek, ha ovatos léssz.“

„Egy leány rongyait viseljem!“ fakadt ki Valter oly sértődötten, hogy Edmond elmosolyodott, s mondá: „Ha Rózsa eszt is átadhatná öltönyével, jól járnál vele.“

„Hiszen elég jó leány“, szólta Valter, „hanem az esztelen beszéd, hogy én szoknyaiba öltözzem.“

„Hallgass reám ez egyszer, édes Valter,“ kéré Rózsa. „Ha keresni fognának, s azt gondolnák, hogy te és Edmond együtt távoztatok, egészen tévútra vezetnek azt hallva, hogy csupán egy lovász nyargalt egy ifjú hölgy előtt.“

„Ebben van valami“, szólta Valter, „de ugyan szép kisasszony lesz belőlem!“

„Tehát beleegyezel? Köszönöm, kedves Valter. És most segítetek be szobátokba, s két csomó ruhát az ágyra helyezek, hogy holnap reggel a százados foglyait mély álmomban találja.“

Valter alig tarthatá vissza hangos nevetését örömeiben, a lázadók csalódására gondolva. Azután Edmond föl-szereléséről kellett gondoskodni. Rózsa hasztalan kutatót ősi ruhakészletében, minden mi nem volt nagyon feltűnő, már fölhasználtaték a család szükségeire, s így Edmondnak jelen vérfoltos bivalybőr-öltönyében kelle men-nie, azt remélve, hogy jókor reggel érkezvén Boshamba, még akkor nem ébreszthet kíváncsiságot. Azután felöltözteté saját ruháiba Valtert, ki nagyon megvető arczokat vágott hozzá, különösen midőn hosszú fodrozott hajfürtjeit hátul kontyba csavarta nővére, s két oldalt kis fürtöcskéket igyek-vék arczába húzkodni, s fekete selyem csuklyáját előre vont, úgy, hogy azt beárnyékolja. Csaknem egyenlő volt magasságok, arczszínük, s Edmond azt állitá hogy Valter igen csinos leány, s annyira hasonlít Rózsához, miként alig lett volna képes egymástól megkülönböztetni, mi a fiút mindennél inkább boszantani látszék.

E foglalkozás mellett meglehetősen vidáman voltak, midőn azonban elkészültek vele, s elérkezett a pillanat, melyben a fivérnek s nővérnek indulnia kelle, habozás, bú és határozatlanság szállta meg őket. Edmond mélyen érzé ekkor, hogy anyját elhagyja a veszélyben, mely ő miatta háramlott reá, s még szorosabban ragaszkodott otthonához e rövid látogatás által, s keblében kettőzött erővel ébredt föl a szeretet anyja, fivérei s nővérei iránt, mely, bár soha nem hiányzék onnan, úgyszólván szunnyadt a zajos jelenelek alatt, melyek a távolban foglalkodtaták. Most, miután újra látta anyja szelid, szerető arcját, s érzé gyöngéd könyvelt csókját, megismeré a nemesszívü Rózsát, s egy pillantást vethetett szép kis hugaira, egész lényét oly vágy szállta meg utánok, miként úgy tetszék neki, hogy számára mindegy, akár meghal, vagy pedig tovább is tőlök távol hányódjék — vetődjék a világban.

Rózsa úgy érzé, mintha elhagyná anyját, ilyenkor távozván hazulról; midőn lehet, hogy visszatérve azt veszi észre, hogy már börtönbe vezetteték. Alig viselheté el a gondolatot, hogy oly válságos reggelen nélkülözzék őt, de jól tudta, miként a legfőbb jó, mit csak tehet, az, ha fivére megmentését eszközli, s így pillanatig sem habozhatott. Megbizást megbizás után halmozott Valterre, sok üzenettel együtt anyja számára, ígérve, hogy mennyire csak lehetséges sietni fog a visszatéréssel, s bocsánatát kérve, hogy ily szükségben elhagyá őt. Edmond is számos búcsúüdvözlést csatolt hozzá, azon tanácsot s kérelmet intézve anyjához, forduljon Enderby ezredeshez közbenjárásért, mi bizonynyal megmenthetné minden további elfogatás s lefoglalásoktól.

„Isten veled, Valter. Három vagy négy év alatt, ha a dolgok nem egyenlődnek ki előbb, ha fölkereshetsz engem, tán eszközölhetek számodra foglalkozást Rupert herczeg hajóhadában, vagy a yorki herczeg csapatában.“

„Ó, köszönöm Edmond! ez valóban —“

Valter nem fejezheté be szavait, mert Rózsa megcsókolta, szeretet és tiszteletteljes üdvözlését bizva reá anyja számára, s figyelmeztetve, hogy ne feledje miként kisasszony, azután kézen fogá Edmondot, s mindketten cipő nélkül halkan suhantak le a lépcsőkön a sötétben.

VIII. FEJEZET.

Miután Valter mindaddig föl s alá sétált Rózsa szobájában, míg ki nem fáradt, leült pihenni, mivel Rózsa különösen megtiltá neki a lefekvést, nehogy haját szétkúszálja. Nagyon elálmosodott, s végre, karjait az asztalon keresztbe fonva, s homlokát azokra fektetve, mély álomba merült, s fel sem ébredt mindaddig, míg világos nappal nem lett, s a bezárt ajtón keresztül „Rózsa! Rózsa!“ kiáltások lőnek hallhatók.

Épen ki akart sietni, megmondani hogy Rózsa nincs ott, midőn szerencsére eszébe jutott, hogy most ő helyettesíti Rózsát, s beljebb vonva csuklyáját, kinyitá az ajtót.

Percz alatt körülvéteték a három gyermektől. E szegény kis teremtmények, nagyon árvának s elhagyottnak érezvén magokat anyjok nélkül, körülserglék őt, egyik kezét Lucy, másikat Eleonóra ragadva meg, míg Károly öltönye szegélyébe kapaszkodott. Valter semmikép meg nem érté mindezt, mit Rózsa annyira megszokott már, hogy eszébe sem jutott, miként öcsce nem fogja kellemesnek találni. „Mily tolakodók vagytok!“ fakadt ki Valter.

„Rózsa kisasszony kezdé Debora, fele uton feljőve a lépcsőkön. — Lucy elbocsátá bátyja kezét, mit Károly azonnal megragadott, s Valter úgy érzé mintha nem tudna

helyéről mozdulni. „Ne alkalmatlankodjatok, gyermekek,” szolt, igyekezhvén oket lerázni; „nem közelithettek az emberhez, anélkül, hogy kezét leszakítsátok?”

„Kisasszony!” folytatá Debora; minthogy azonban Valternek nem jutott eszébe, hogy őt szolítják, s nem ügyelt oda azonnal, Debora felkiáltott: „Ó, még nem is tekint rám! Azt gondoltam, hogy ő már megbocsátott.”

„Megbocsátani neked!” rivallt reá Valter, „mire való mindez esztelenség? Bolond voltál; ez az egész.”

Debora megütközék ezen, fiatal úrnője részéről szokatlan megszólításon; míg Lucy, egy gyors gondolattól megkapatva, Eleonórára mosolygott, s feltartá ujját. Debora folytatá kérdését: „Rózsa kisasszony, vigyek valami reggelit úrnőmnek, s a szegény fiatal uraknak?”

„Igen, természetesen”, viszonzá. „De nem, várj egy kicsit. E pillanatban csupán anyám számára vigy.”

„S a katonák”, folytatá Debora — már ordítanak reggeli után; mit adjak nekik?”

„Kötelet a nyakukra”, akará Valter mondani, de még jókor meggondolván magát, viszonzá: „A mit lehet — kenyeret, húst, sört —”

„Kenyeret! húst! sört!” ismétlé Debora csaknem sikoltva, „mikor tudja, hogy az ezredes sörünk legutoljárt itta meg; húst két karácsony óta nem láttunk, míg kenyerünk alig van annyi, hogy elég legyen úrnőm s a gyermekek számára, az uj sütésig.”

„Hát akármit a mi van”, mondá Valter, iparkodva mielőbb megszabadulni tőle.

„Pirithatnék szalonnaszeleteket”, folytatá Debora, „csak azt nem tudom, felvágjuk-e az új szalonnát ily korán, s a kertben van egy kevés káposzta. Pörköljem-e vagy főzöm, Rózsa kisasszony? A serpenyő feneke kiesett, s az üstfoltozó mostanába nem jött erre.”

Az üstfoltozó már végkép kimeríté szegény Valter türelmét, s elrohanva Debora mellől, felkiáltott: „Az Isten szerelmeért, leány, a lelket is kigyötröd belőlem!”

A szegény Debora megkövülve állt helyén. „Rózsa kisasszony! mi ez? külseje mily vad, csuklyája mit tudom én hogyan áll. Megigazítsam?”

„Gondolj csak a magad dolgával, majd gondolk én a magaméval!” kiáltá Valter.

„Istenem! Istenem“, jajgatott Debora gyorsan lerohanva a lépcsőkön, míg Károly utána szaladt. „Rózsa kisasszony megőrült a sok szenvedéstől, s ez a legroszabb mi még eddig e szegény házat érte.“

„Lásd!“ mondá Lucy, midőn Debora eltávozott; „mindeddig megfogtam a nyelvemet. Ó Valter, te szikrát sem cselekszel Rózsához hasonlóan!”

„Hol van Rózsa?“ kérdé Eleonóra. „Miként jöttél ide?“

„Ej!“ szolt Valter, „valóban nehéz, hogy bármit tesszünk is, az asszonyok és gyermekek mindenbe beleavatkoznak. Biztosom má kell tennem, miután fölismertél, de jegyezd meg, Lucy, egy szavad vagy tekinteted se vezessen senkit annak kitalálására, amit most neked mondok. Edmond szerencsésen kimenekült e házból, Rózsa vele ment — legjobb, ha nem mondom meg hova.“

„De nem jó vissza Rózsa?“ kérdé Eleonóra.

„Ó igen, nem sokára — ma, vagy tán holnap. Így hát én vagyok Rózsa, míg vissza nem jó, s ugyancsak kevésbé képzeltem, mit vállaltam magamra! Mindeddig soha nem valék eléggé hálás azért, hogy nem születtem leánynak!“

„Ó, ne lépj oly hosszukat, különben felismernek“, mondá Eleonóra.

„S ne beszélj és tipegj oly negélyesen, mert az még rosszabb!“ tevé hozzá Lucy. „Ó, akaratom ellenére is nevetnem kell majd fölötted.“

„Eh! Bezárom magamat az én — az ő szobájába, és nem találkozom senkivel!” szolt Valter; „tartsd Károlyt távol, Lucy, s ne hagyd, hogy Debora eszeveszetté tegyen. Ha szükség lesz reá, ugyis elég jól fogom szerepemet játszani a lázadókkal szemben, kik soha életökben egy szót sem váltottak uri hölgygyel.”

„De csak azt mondd meg, miként menekültél ki?” kérde Lucy.

„Kíváncsiság ő nagyságának nem kell mindent megtudni”, szolt Valter, az ajtót becsukva orra előtt.

„Ne légy kíváncsi, édes Lucy”, mondá Eleonóra, kézen fogva őt. „Majd megtudjuk annak idején.”

„Nem vagyok, s nem leszek”, szolt Lucy nagylelkűen. „Egy szót se szóljunk, Eleonóra, s rajtam senki nem fogja észrevenni, hogy tudok valamit. Jere le, s majd meglátjuk, nem végezhetünk-e valamit Rózsa dolgából, mert, tudod, most nagyon hasznosaknak kell lennünk. Szeretném, ha megmondhatnám szegény Debnek, hogy Edmond megmenekült.”

Valter okosan tette, hogy áöltözetében elkülönzé magát. Egy ideig háborítlanul maradt, míg Debora találékonysága támogatás nélkül lön kénytelen a lázadókat reggelivel ellátni. Az első háborgatás Eleonóra részéről történt, ki az ajtón koczogva kiáltani kezdett: „Valter!” de gyorsan így javítá ki magát „Rózsa!” Valter kinyitá az ajtót, s nővére könytelt szemekkel mondá: „Ó Valter! Valter, a rossz emberek valóban börtönbe akarják vinni kedves anyánkat. Köpenyben és csuklyában jött le, s téged, — azaz Rózsát akarja látni, hogy elbúcsúzzék. Lejössz-e?”

„Igen”, mondá Valter, „és Edmond —”

„Épen most küldtek föl érte, hogy lehívják”, szolt Eleonóra, „mindjárt észreveszik, hogy —”

Eleonóra szavai iszonyú zaj által szakítatának meg,

mely a mellékszobából hatott be. „Ha! Hogyan? Hol vannak? Mi ez? Megszöktek!” több zavart felkiáltás, s nehéz csizmák dobogása kíséretében. Eleonóra ijedten állt helyén, míg Valter kezeibe tapsolt, s nagyon nőietlen ugrást téve a légbe, összeszorítá öklét, s azt a fal irányában megrázván, diadalmas hangon suttagá: „Ha! ha! gyönyörűséges ficzkók! Sokáig kereshetitek őt!” azután villámgyorsan leszaladt a lépcsőkön, s a terembe lépett. Anyja az asztal mellett állt, utiasan öltözve; halvány arcát a remény és örömnök egy sugára deríté fel, dagadt szemhéjai azonban álmatlanul s könnyek között töltött éjről tanuskodtak. Lucy és Károly oldala mellett álltak, a főajtó nyitva volt, s künn a lovak fol- és alá vezettetének. Valter és Eleonóra anyjokhoz siettek, de mielőtt idejök lett volna szólni, a lázadó százados rohant a szobába, kiáltva: „Várj csak, áruló asszony, ezért még meglakolsz! Ide! üljetek lóra, s kövessétek őket, a legközelebbi uton a part felé. Inkább sujsátok agyon, mintsem menekülni engedjétek. A vérszomjas nádor roszérzületű kegyencze ismét szabad lábon van! Utána, s érétek utol, ha mondom!”

„Melyik uton sir?” kérdé a káplár.

„A legközelebbin a part felé. Kettő nyargaljon Chichesterbe, kettő pedig Gosportba. De hol van azon leány, ki éveire fiatal bár, de vén a cselszövésben? Óh, itt van! Jer ide leány. Akarsz kegyelmet nyerni anyád számára az által, hogy megmondod, melyik uton szöktek meg a foglyok? Ismerem cselszövényeidet, s megboszullak azokért téged s atyád házat, ha csak oly valamit nem teszesz, mely által kiérdemled a bocsánatot.”

„Mit ért ez alatt?” kérdé Valter lángolva a szenvedélytől.

„Ne szinlelj, leányszó. Szíved örül, hogy a jóérzésű ellenei megszöktek.”

„Ebben van igaza, sir“, mondá Valter.

„Mondom neked“, szolt a százados szigoruan, „örömed még gyászra fordul. Tanuja léssz midön anyádat börtönbe vetik, s te és nővéreid koldulni fogjátok kenyereketet, hacsak —“

Valter nem türheté ez üres fenyegetéseket, s felkiáltott: „Ön jól tudja, hogy nincs hatalmában mindezt megtenni. Férfiasnak tartja ily fenyegetéseket használni egy szegény leány ellenében, ki hatalmában van? Szégyenelje magát!“

„Ha!“ szolt a lázadó nagyon meglepetve a modor által, melylyel az ifju hölgy válaszolt: „Tehát így nevelik leányaikat a roszérzületüek, szembeszállás és csalásra?“

Ez utolsó szó Valterrel teljesen feledteté fölvelt szerepét, s egész erejével a századosra ütve, kiáltá: „Vedd ezt, a miért egy gentlemant meghazudtoltál.“

„Mi ez?“ rivallt rá a lázadó, karját megragadva. Valter ellenkezett vele, s csuklyája hátraesék. „Hisz ez a fiu! Ha! ismét megcsalva! ide! azonnal kutassátok fel az egész házát, minden szögletében. Nem akarok másodszor is rászedetni.“

Azzal kirohant a szobából, mig Valter, lerántva csuklyáját, anyja karjaiba veté magát, e szavakkal: „Ó kedves anyám, kiállottam a míg képes valék.“

„Kedves heveskedő fiam!“ mondá anyja. „De biztonságban van-e Edmond? Nem, ne mondd meg hol van. Hála, ó hála neked Ég. Most már mindenre készen vagyok!“ s arcza valóban erről tanuskodott.

„Mindent Rózsának köszönhetünk, anyám; ő mindjárt visszatér, ő — de félek most többet mondani. Edmond szeretetét — tiszteletét küldi, — Rózsa pedig mindenféle üdvözetet, de majd ezeket máskor mondom el. Ha! hallod mint dobognak mindenfelé a házban? Azt hiszik itt van elrejtve! Igen, szivesen látunk benneteket —“

„Csitt! csitt, Valter! minél tovább kutatnak, annál több időt nyerhet,“ susogá anyja. „Ó ez valóban öröm!“

„Mama, én fölismertem Valtert, s egy szót sem szóltam“, mondá Lucy; de ekkor megszűnt az alkalom a további társalgásra, mert a százados visszatért, s foglyait egy katonai őrizete alá rendelé, kinek, míg a kutatás be nem fejeztetik, nem volt szabad közülök egyiket sem szem elől téveszteni.

Miután az egész házat rendetlenségbe hozta, s a földeket is hasztalanul felkutatá, a százados és egyik embere, elmentek a szomszéd vidéket bebarangolni, s átkutatni minden falut a tengerparton.

Lady Woodley három ifjabb gyermekével, azalatt saját szobájába záratott, míg a megbízott katonának rendelet adaték, Valtert pillanatra sem téveszteni szem elől; Lady Woodley és Valter egyaránt azzal fenyezteték, hogy másnap reggel Chichesterbe vitetnek, hogy számoljanak a miért a híres árulót, Woodley Edmondot, szökésében segítették s támogatták.

Világos volt, hogy a katonának valóban ez vala a szándéka, a remény azonban, mit Edmondért érzett, Lady Woodleyt vidámmá tévé mindennel szemben, mi reá várhat; s még bizalmát is fölébreszté arra nézve, hogy a szegény kicsinyek, kiket kénytelen volt elhagyni, biztosságban lesznek Rózsával és Deborahával. Legnagyobb félelme az vala, ha a lázadók ki találnák kutatni a falvakat, mielőtt Edmond időt nyerhet a menekvésre.

IX. FEJEZET.

Miután óvatosan lelopóztak a lépcsőkön, Rózsa elől menvén, hogy kikémlelje, hol lehetnek a lázadók, a fivér és nővér elére a konyhát, hol Rózsa Edmondot szürke köpeny-

nyel látta el, mely egykor valamelyik hajdani szolgájuk tulajdona volt, s rövid ideig keresve egy régi rubaszekrényben, hölgynyерget, s különböző hozzá tartozó készleteket vett elő, melyek azelőtt anyja lovaglásaához valának szükségesek. E tárgyakat a külső épületbe vitték, hol Edmond lova volt elrejtve, s midőn mindent rendbe hoztak a lámpa fényénél, Rózsa azt találá, hogy bátyja inkább hasonlít lovászhoz, s kevésbbé lehet benne a lovat felismerni, mintsem remélni merete volna. Fölültek a lóra, s elnyargaltak, sekélyeken, s keskeny ösvényeken keresztül; mögöttük hagyták a bérházakat, félve, hogy bármelyik csaholó kutya fölébresztheti urát, tudatván vele, mely uton haladtak. Csak midőn már hajnalodni kezdett, s a keleti égboltozatot megpirosítja a közeledő nap, értek le a keskeny ösvényen, mely a kis Bosham városba vezetett, mely sík lapályos helyecske alig észrevehetőleg ereszkedett alá a vízparthoz. Itt Rózsa elhagyá fivérét, azt tanácsolva neki, hogy csak maradjon közvetlenül a sövény alatt, míg ő halkán felnyitott egy kis kaput, s hosszú és keskeny kertbe lépett, mely gondosan ápolt virágokkal s zöldséggel volt ellátva. Végén alacsony kunyhó állott; ennek ajtajához lépve, Rózsa csöndesen koczogott. Az ajtó azonnal óvatosan felnyitatték egy nála néhány évvel idősebb leány által, kinek nagyon egyszerű öltözeke házas elfoglaltságról tanuskodék. Meglepetésében összerezsent, azután kinyújtá kezét, mit Rózsa szívélyesen megszorítva, mondá: „Kedves Annám, megmondaná-e atyjának, hogy nagyon szeretnék vele beszélni?”

„Azonnal lehivom őt“, szolt Anna; „épen most kelt föl. Miféle — de nem késlekedem.“

„Ó ne is tegye, köszönöm, most nem mondhatom meg.“ Bathurst Anna Rózsát a kis, tisztán földezett konyhában hagyta állani, melyben kevés faszék, a falon néhány fatányér s czintál, és semmi cziczomaféle nem volt, kivéve

egy disz-poharat, miként Anna nevezé, tele virággal. Itt lakott a jó doctor leányával, s csekély háztartását egy kis iskola tanítása által igyekvék föntartani.

Nagyon rövid szünet után, mi azonban Rózsa előtt igen hosszúnak tetszett, dr. Bathurst, egy vékony, sovány, középkorú férfiú, szürke haján kis fekete bársony-sipkával, lejött a recsegő, durva falépcsőkön. „Kedves gyermekem,“ kérdé, „miben lehetek segítségére? Reménylem anyja jól érzi magát.“

„Ó igen, sir!“ viszonzá Rózsa; s remény és bizalomteljesen, mintha atyjához beszélt volna, elmondá bánatuk s aggodalmuk okát, azután hallgatva állt helyén míg a jó doctor, lassú gondolkodásmódjával, megfontolá a dolgokat.

„Először is ha el akarjuk őt rejteni,“ mondá, „itt nem maradhat, mert ez — az öreg lelkész háza — lesz a legelső hely, melyet át fognak kutatni. De megkísértjük. Ön azt mondá, Rózsa kisasszony, hogy lovon jött; hol van lova?“

„Óh! épen ebben rejlik a nehézség“, szolt Rózsa, „Edmond most felügyel reá; de hol hagyjuk majd?“

„Először is nézzük meg a fiatal urat“, mondá dr. Bathurst; s együtt mentek az ösvényre, hol Edmond várt reájok, míg útközben a doctor elmondá Rózsának, hogy főbizalmát Fletcher Harry halászbán helyezi, ki nagyon derék, becsületes, s hazafias érzelmű férfiú, s ki, midőn egykor tengerész volt, látta, s meg is szólíttaték Károly király által. Mintegy fél mértföldnyi távolban lakik kis magányos kunyhójában; nőtelen, s hogy ne kelljen egészen egyedül élnie, magához vette kis unokaöcscsét, — kinek atyja a királypárt mellett küzdve öleték meg, — hogy saját halászáti mesterségére nevelje.

Edmond és Rózsa mindketten megegyeztek, hogy nem lehetne jobb kilátás a menekülésre, mintha ezen jó

emberre bizzák magukat; s minthogy nem volt vesztegetni való percz, rövid időre megváltak. Rózsa visszatért a kunyhóba, hogy a napot Bathurst Anna társaságában töltsse, míg a lelkész a fiatal lovaggal a halászt keresé föl. A paripát csekély távolra magokkal vezeté, azután a kissé félreeső kapufélfához kötve, a kunyhó felé vevék útjokat, mely parti zsindelekből építve, a víz legmagasabb áradata fölött állott, mellette a sajkával, míg a hálók szárításul ki valának terítve.

Mielőtt idejök volt a koczogásra, maga nyitá fel az ajtót Fletcher Harry, kinek nyílt, naptól barnult arcza minden vonása becsületességet és jó indulatot árult el. Tiszteletteljesen érinté kezével gyapju-sipkáját, s Edmondra tekintve félmosolylyal mondá: „Látom már, mily munkát biz reám, tisztelendő úr.“

„Eltalálta Harry“, szólt dr. Bathurst, „ez egyik amaz urak közül, kik Worcesterben ő fölsége mellett harczoltak, s ha Isten segélyével nem szabadithatjuk ki e tartományból, akkor meg van halva.“

„Jöjön be, sir“, mondá Fletcher, „jobb ha elrejtőzik szem elől. Senki sincs itthon, csupán a kis Dick, s ő érette jót állók.“

Beléptek, s dr. Bathurst leírta Edmond helyzetét. A becsületes ficzko kissé meg látszék ütközni, pillanat mulva azonban így szólt: „Jól van, uram, mindent megteszek, mi rajtam áll; de az út hosszú.“

„Azt is meg kell mondanom, jó ember“, mondá Edmond, „hogy semmim sincs, mivel megfizethetném önnek mindazon bajt s veszélyt, minek érettem kiteszi magát. Nincs semmim, csupán paripám, mi azonban önt csak gyanuba keverhetné.“

„A mi ezt illeti, nagyságos uram,“ viszonzá Harry, „soha eszembe sem jutna fizetést várni ily élet és halál kér-

désben. Örvendek, ha segédkezet nyújthatok a menekvésre oly gentlemannek, ki a király oldalán harczolt.“

A terv tehát elkészíteték. Edmond a halász ruháiba fog öltözni, s a napot kunyhójában töltendi, éjjel pedig, ha az idő kedvez, Fletcher kivitorlázik vele a tengerre, a kis fiú segítségével, azon reményben, hogy majd valamely franczia hajóval találkozhatnak; vagy, ha ez nem történnék, akkor áteveznek Havre, vagy Dieppebe. A doctor megígérte, hogy tíz órakor Rózsát a partra fogja vezetni, hogy elbúcsúzhassék bátyjától. A lovat pedig Fletcher a kis fiú által a szomszéd fővényhalomra pányváztatá ki, míg a nyeret elrejték.

Mindez rendbe hozatván, dr. Bathurst visszatért iskolájába, mialatt Rózsa, Anna legegyszerűbb ruháiba öltözve, mindaddig ennek ágyán nyugodott, míg csak aggodalmait megengedék, azután lement, s Annának háztartási foglalkozásaiban segített. S valóban jó volt, hogy Rózsa eként foglalá el magát, mert e délután nagy ijedtséget kelle kiállnia. Két katona hevesen kezdett az ajtón koczogni, azt mondván okul, hogy rendelet van nekik adva a megszökött fogoly keresésére. Rózsa fölismeré, hogy mindkettő azon csapat közül vala, kik Forest Leaben voltak; szerencsére azonban akkor nem láthaták őt annyira, hogy a durva kelméből készült kék szoknyában, melyet jelenleg viselt, megismerjék. Egyik megkérde kilétét, s Anna készséggel viszonzá: „Egy barátnőm, ki foglalkozásomban segít,“ mire a jövevények nem ügyeltek többé reá.

Rózsa aggodalma Edmondért, a kutatás alatt legmagasabb fokát érte el, s egész estig nem nyerhete semmi fölvilágosítást. Edmond valóban nagy veszélyben forgott. Fletcher Harry még elég jókor észrevevé a lázadók érkezését, hogy előkészülhessen. Azt tanácslá vendégének, hogy ne maradjon a házban, mintha a figyelmet akarná elke-

rülni, hanem jön inkább ki, mintegy semmitől sem tartva. Lovagi öltönye gondosan megsemmisítették vagy elrejtették, a halász durva ruháit viselé, s még hosszú sötét haját is föláldozta, fejét Harry egyik vörös gyapotsipkájával fődve. Annyira különbözött attól, a milyen előtte való napon volt, hogy bátorságot vön előlépni, s füttyülve a csolnak oldalához támaszkodott, míg Harry a katonákkal állt szóba. Ezek tán gyanakodtak kissé Harryra, mert nem akartak elállni határzatoktól, hogy felkutassák kunyhóját, s midőn kijöttek onnan, egyik közölök a büntetésekről kezde beszélni, melyet a halászok vonnak magokra, ha a királpártiakat menekvésükben segítik. Harry nem veszté el lélekjelenlétét, hanem tovább kalapácsolá sajkáját, mintha semmivel sem törődnék, mígnem észrevéve, hogy egyik katona erősen szemmel tartja Edmondot, így szólt: „Hallod, Ned, mi haszna ácsorogsz itt, s ügyelsz arra, mi nem tartozik reád? Hozd ki az evezőt ama szinből. Soha életemben nem láttam ily lomha ficzkót.“

Ez úgy látszék minden gyanut elhárított, a katonák eltávoztak, és semmi további baleset nem történt. Este, épen midőn az új hold feljött, a sajka kiviteték, s Harry, a kis Dickkel, s egy társával együtt, kinek becsületéről kezeskedett, elkészíté evezőit. Ugyanekkor dr. Bathurst és Rózsa halkán közelitének feléjük a kövecses parton. Rózsa alig ismeré föl fivérét a halász-öltözetben. Az idő rövid volt, s sziveik nagyon telve arra, hogy sokat beszélhesse-nek, a mint ott állott a kis társaság a növekvő holdfényben, körülzúgva a tenger halk, folytonos morájától, mely homályos, kékes szürke távolságba nyúlt el, míg a közelebb eső hullámok koronái itt-ott megdagadván, felfogák a holdfényt.

Edmond és nővére szorosan tarták egymás kezét, ha lehetséges még jobban szeretve egymást, mint valaha.

Edmond időnként valamely szerető üdvözlét ismételt Rózsának a honn levők számára, s a lányka igyekvék könyűit visszatartani, a megválásnál, melynek örvendni kényszerítették, melynél azonban semmi kilátás nem mutatkozott a viszontlátásra, s nem vala egyéb oly száműzetés megújulásánál, honnan jelenleg nem volt remény a visszatérésre. Harry dr. Bathurstra tekintett, mintegy értesítvén ezáltal, hogy itt az idő a távozásra. A lelkész egészen közel lépett a két testvérhez, és saját szavai helyett ezeket használá:

„Fordítsd rabságunkat vissza, ó Isten, miként a dél folyóit.“

„Kik könnyek közt vetnek, örömben aratnak.“

„A ki most sirva megy útjára, s szívében jó magvakat visz, bizonynyal örömmel fog visszatérni.“

„Amen“, mondák Edmond és Rózsa, s kevésbbé bánatos szívvel bocsáták el egymás kezét. Azután Edmond levevé fővegét, s letérdelt, míg a jó lelkész az ég áldását kéré számára. Harry, a hű ember, ki életét koczkáztatá érte, ugyanezt tevő, s ugyanazon áldásban részesült. Több szó nem váltaték ezentúl, a sajka eltaszított a parttól, s az evezők kimért csapása lön hallható.

Rózsa könyűi sűrűn, gyorsan, záporként omlottak, s egy fatörzsre ülve sokáig és keservesen zokogott; azután fölkel, s mintegy válaszul dr. Bathurst vigasztaló szavaira, így szólt: „Igen, egész szívemből hálás vagyok Isten iránt!“

Ez éjjel Rózsa dr. Bathurstnél aludt, s már jókor reggel megörvendezteték a hírek által, melyeket Fletcher Harry a kis Dicktől küldött a kunyhóba. Az utazás szerencsésen sikerült, találkoztak egy francia hajóval, a melyre mr. Edmond Woodley minden baj nélkül fölvetették.

Rózsa nagyon izgatottan vágyott már baza; s mivel

épen szombat volt, s eszerint az iskolában szünnap, dr. Bathurst vállalkozék, hogy elkiséri, s a vasárnapot Forest Leaben tölti. Egyik boshami bérlő kis darabon tovább segíté őket takarmányos szekeren, a többi utat azonban gyalog kelle tenniök. Már dél volt, mire a Chichester és Forest Lea között fekvő országútra értek; s alig voltak ott tiz perczig, midőn lódobogás lőn hallható, Chichester felől. Visszatekintve, egy urat láttak gyorsan lovagolva, kit egy katona követett, szintén lóháton. Rózsának az előbbi ismerősnek tetszék, s midőn közelébb ért, fölismeré Enderby Sylvestert. Ez is nagyon meg volt lepelve, midőn ugyanazon pillanatban Woodley Rózsa kisasszonyt látá maga előtt, s lovát megállítva, kalapját mind Rózsa mind a lelkész előtt nagy tisztelettel leemelvén, reményét fejezé ki, hogy az egész család jó egészségnek örvend.

„Igen, igen, ugy hiszem, köszönöm“, viszonzá Rózsa, aggalmasan tekintve reá.

„Útban vagyok Forest Lea felé“, mondá Sylvester. „A meghatalmazást viszem, melyet atyám remélt Cromwell tábornoktól kieszközölni.“

„A védlevél! Óh! köszönet, százszoros köszönet!“ kiáltá Rózsa. „Óh! ez megmentheti. De siessen, kérem siessen, sir. A katonák már házuknál vannak; attól féltem, hogy anyám eddig már fogva van Chichesterben. Menjen kérem, s tartsa őket vissza meghatalmazása folytán. Ne kívánja, hogy most elmondjam — mindent meg fog érteni ha majd ott lesz.“

Eként sürgetvén útja folytatását, maga Rózsa dr. Bathurst kíséretében csöndesebben haladt fel a krétás úton, mely a rövid gyeppel fedett zöld domb, vagy fővényhalom tetejére vezetett, honnan az egész környéket be lehete látni, s honnan a Forest Leabe vezető fővényhalomra szándékoztak térni. Épen midőn a tetőre értek, Rózsa egy aggalomteljes pillantást vetett otthona felé, s halkán felsikoltott.

Enderby Sylvester és kísérője láthatók valának, a mint a halom zöld meredélyén alávágtattak; némi távolban azonban, kis lovascsapat lön észrevehető, mely Forest Lea irányából látszék jöni, míg a nap időnként hol egy aczélsisakban, hol pedig egyik dzsida hegyén tükröződék vissza. Sylvester gyorsan vágtatott, s a csapat mindig közelébb és közelébb jött; Rózsa csaknem megkülönböztetni vélt egyik lovon valami feketébe burkolt alakot, mely nem lehetett más mint anyja. Mennyire vágyott szárnyak után, hogy hozzá röpülhessen s szívét Edmond menekülése hírével vidítsa fel! Mennyire óhajtott volna Sylvester lován ülni, látva a távolságot közte s a gyorsan tovatünő csapat között! Végre egészen közel érkezett Sylvester, s közéjük vegyült, de ugyanekkor dr. Bathurstnek és Rózsának kis emelkedésre kelle fölmenni, mely egy időre egészen elfödé látkörüket. Midőn végre elérték ezen magaslat tetejét, a csapat mintegy alkuba bocsátkozva állt helyén; egyszerre csak megmozdult, s kétfelé vált, mire Rózsa buzgón összekulcsolá kezeit. A csoport nagyobbik része folytatta útját Chichester felé, néhányan pedig helyben maradtak. Ugyan mennyien vannak? Egy, kettő, három — igen, négy, vagy ötven vannak! s köztük a fekete alak is, melyet oly aggályteljesen szemlélt! „Mentve van, mentve van!” szolt Rózsa. „Ó, az Isten oly nagyon jó volt hozzánk, bár képes lennék eléggé meghálálni irgalmát!”

Elhagyva a halom szelidebb emelkedését, hogy elkerüljék a találkozást a csalódott lázadókkal, dr. Bathurst és Rózsa a meredélyen haladtak le, a jó lelkész meglehetősen megerőltetvén magát, nehogy társnőjét buzgó sietségében gátolja. Lefelé haladtak tehát, csuszkálva a síkos zöld halmokon, a doctor hű botja segélyével, lefutva a legalacsonyabb s legmeredekebb helyeken, s lekúszva a durva lépcsőzet, vagy inkább üregeken, miket a pásztorfiúk véstek a

függélyesebb ereszkedőkbe, míg a kisebbeken csöndesen csúsztak vagy szaladtak lefelé. Látták, hogy barátaik várnak reájok, s egy, a többinél kisebb alak feléjük sietett, a meredek ereszkedőket elszántan, hevesen, s vad hurrahiáltások közt mászva meg, mi azonnal meggyőző öket, hogy nem lehet más mint Valter, mielőtt még tisztán láthatták, vagy szavait hallhatták volna. Rózsa meggondolatlanul rohant le az utolsó zöld ereszkedőn, s az eséstől csak az által menekült meg, hogy szerencsésen fivére karjaiba hullott.

„Mentve van? ugy-e, kérdenem sem kell?“ kezdé Valter.

„Mentve van! egy francia hajóban. És anyám?“

„Mentve! egészségben! boldogan! Hisz láttad, hallottad! Hurrah! A vágott fülüknek már ki van adva az út; a százados pedig kegyesen megbocsátá anyámnak és nekem az elmúltakat, mint igaz keresztényhez illik, mint maga mondja. S most mindnyájan oly gyorsan mint csak lehet haza sietünk, a fiatal Enderbyvel együtt kiüzni a két sehonnait, kiket beszállásoltak, hogy a szegény Debet s a kicsinyeket rémitsék.“

Ezalatt dr. Bathurst óvatosan lejött, s Valter elébe sietett, hogy üdvözlje s elmondá neki ujdonságait. Együtt keresték fel a többieket; s ki irhatná le a könyektől kísért boldogságot, midőn Rózsa és anyja ismét karjaikba zárhatták egymást!

„Nemesszivű leányom! a gondviselés segélyével te mentéd meg őt!“ suttagá Lady Woodley.

Következő estve, titokban, bezárt ablaktáblák s beárnyékolt gyertyafény mellett, Forest Lea hű lelkipásztora istentiszteletre gyűjté össze nyája közül a hívőket a régi csarnokban. Sok alázatos, hazafias érzelmű, hűséges pór térdelt ott; jelen volt az özvegy Ewins asszony, vigasztalódni

igyekeztén, miként tanácsolák neki; ott volt maga az úrnő, bánatosan, de egyszersmind a legmélyebb hálát érezve; ott volt Enderby Sylvester, az imákat hallgatva s követve, melyeket legelső gyermekkorából ismert, miközben mindinkább érezni kezdé, hogy azokban rejlik a valódi jó és igaz; ott volt Debora, zokogva, s bánkódva saját hibája fölött, míg szive csaknem megszakadt annak vétkére gondolva, kire forró szeretetét pazarlá; mindamellettt tán némileg bölcsőbbé lőn ezáltal, megtanulván, hogy többé nem tanácsos sorsát törékeny nádszálra bízni, hanem ezentúl inkább helyesebb dolgokra fordítandja figyelmét; ott volt Valter és Lucy, mindketten megalázódva s magokba szállva, s őszintén megbánva elkövetett hibájukat. Valter külsőleg nem igen mutatá bűnbánását, de valóban érzé, és sokszor tanusítá a küzdelem által, melyet daczos és szilaj természetével folytatott. Most komoly határozatot tőn, s oly önmegadással, mi képessé tevé készséggel imádkozni, hogy a multért bocsánatot, a jövőre pedig segílyt nyerjen. Először történt, hogy Valter figyelemmel kísérje az egész istentiszteletet; most azonban minden szavát átérzé.

A kis gyülekezet közöl mindenkinek meg volt saját szivbánata, saját imája és hálája, melyet titokban kiöntsön; de mindenki egyesült a hálaadásban a ház örököse megmeneküléseért; mindenki egyesült az imában, üldözött királyuk szabadulásáért s elnyomott egyházuk helyreállításáért. — — — —

Kilencz év telt el, s Forest Lea még mindig ott állott a levágott fák tőkei között. Egy szép hosszú kora juniusi napon azonban sok változást lehete észrevenni külsejében. A park gondosan vala kaszálva, s útjai söpörve, a bokrok visszahajtogatva, a tört ablakok kijavitva, míg benn a csarnokban minden tárgy még szembetűnőbben vidám színt öltött, a mint az alkonyuló nap a nyugati ablakon bemosolygott.

Zöld ágak tölték meg a tűzhelyt, s fedék a falakat; ifjú üde tölgyfa-galyak vegyültek a halványzöld barkával; a falon függő sisakok s harczikeztyük mindegyike galyacs-kával volt ékítve, s a legfényesebbre megtisztítva, a székek és padok a hosszú asztal köré valának helyezve, melyet vakító fehér abrosz fedett, míg közepén nagy serleg állott, telve tölgygalyakkal, rózsákkal, orgonával, jerikói loncz-czal, s a kert egyéb ékeivel.

Az asztalfőnél Lady Woodley ült, kevésbbé halványan, míg arcza mély, nyugodt, s szívből fakadó örömtől sugárzék; mellette dr. Bathurst ült boldog leányával, kik nehány nap alatt ismét visszafoglalhaták régi hajlékukat a paplakban. A háziasszonynyal szemben egy barna, katonás, nap-sütött férfiú ült, kinek arczán a fáradozás, zivatar és nélkülözés meghagyta ugyan nyomait, de minden szava és mosolya annak gyönyöréről tanuskodék, hogy ismét otthon lehet.

Az asztal mindenik oldalán vidám arczok valának láthatók; Valter magas, nemes külsejű huszonkét éves ifjúvá nőtt fel, kit kiválón udvarias és kellemes modora, s anyja iránti rendkívüli gyöngédsége tüntetett ki; Károly csöndes nyugodt tizenöt éves fiú lett, ki annyira a könyveknek s komolyságnak élt, hogy nővérei kis tudósuknak neve-zék; Rózsa még mindig ugyanazon kedves gondolkodó arczczal, élénk járással, és segélyező kézzel birt, mint azelőtt, de igen halvány lőn, s merengőbb és komolyabb, mintsem a jelen derült időszakhoz illett, mintha ifjúsága gondjai s fáradozási megfosztották volna könnyű szívétől, szelid, csöndes búskomolyságot adva helyette, mely mindig egyenlő maradt.

Vidám volt ha mások levertek s búsak valának, de ha a többiek örvendtek, ő, bár nem bánatos, mindig komoly-nak látszék, daczára szelid mosolyai, s mindig kész rokon-

szenvének. De azért Rózsa nagyon boldog volt, nem kevésbé boldog mint Eleonóra, szép, kedves, mosolygó arczával, vagy —

„De hol van Lucy?“ kérdé Edmond, midőn székét üresen látta.

„Lucy?“ ismétlé Rózsa, „azonnal itt lesz. Csupán ama tál étket akarja behozni, melyet különösen megrendélél, s melyet Debora annyira bámul.“

„A jó, hűséges Debora!“ mondá Edmond. „Vajjon szeretett-e még azután valakit?“

„Ó nem, soha többé,“ szolt Eleonóra. „Azt mondja hogy elég volt neki annyi a férfiakból.“

„Most még élesebb mint valaha, mióta kulcsárné leányasszony lett belőle“; jegyzé meg Valter, „valóban sajnálom a szegény leányokat, kik alatta szolgálnak.“

„Azért egészen véve mégis mindig jó marad,“ tevé hozzá Rózsa.

„S hallottátok mi lett ama derék kedveséből?“ kérdé Edmond.

„Fölakasztották birkalopásért,“ viszonzá Valter, „Enderby Sylvester tudósítása szerint. De csitt, mert itt jő —“

Lucy lépett a szobába, mosolygva s pirulva, sötét hajában tölgygalylyal. Kezeiben nagy czintálat tartott, melyben gyönyörű pástétom állott, világosbarna, szépen sült tésztaorbitékkal, s több pár kis karommal szegélyezve, melyek elárulák tartalmát. Lucy az asztal közepére helyezé a tálat, épen Valterrel szemben. Az ima elmondaték, az esteli megkezdődött s nagy volt a derűtség midőn Valter, egy egész galambot villájára szúrva, tudni óhajta, vajjon Rózsának elég étvágya van-e hozzá, s birja-e még a farkas szellemét. „És“, mondá, midőn az estelizést elvégezték, „most már Rózsa nem fog többé ellent mondani, ha ismét királypárti dalaimat éneklek.“

TARTALOM.

	Lap
HARANG-HANGOK. <i>Dickens Károly</i> után fordította <i>Vachott Sándorné</i>	1
KÜLÖNÖS HA IGAZ. <i>Mrs. Gaskell</i> től. Fordította <i>Vachott</i> <i>Ida</i>	99
A GALAMB-PÁSTÉTOM. <i>Miss Yonge</i> től. Fordította <i>Vachott Ida</i>	123

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet kiadásában
Budapesten (egyetem-utca 4-ik sz.) megjelent és kapható:

Beniczky Irma. A világ népei. Nemzeti viseletek csarnoka.
Számos színezett képpel. Kötve 2 frt.

Az állatvilág csodái. Számos képpel. Füzve 80 kr. Színezett
képekkel. Kötve 1 frt 60 kr.

Sárváry Eöry Andor. Az állattország képeiben. 122 fametszvény-
nyel Kötve 2 frt.

— **A madárvilág,** vagyis mulatva oktató olvasmányok a ma-
darokról fiatalok számára. 80 ábrával. Kötve 1 frt 50 kr.

Fáy András. A Halmay-család. Erkölcsi olvasmány növendékek
és nemnövendékek számára. Másod. kiad. Kötve 2 frt 40 kr.

Häufler J. B. Kleine historische Bilder-gallerie aus Ungarns
bedeutendster Vorzeit für die Jugend. Mit vielen colorirten Abbil-
dungen. Gebunden 2 fl.

Helm Clementina. Putri Kata. Olvasmány fiatal leányok szá-
mára. A német kiadás után magy. Emilia. Füzve 1 frt 20 kr.

Hevesi Lajos. Jelky András bajai fia rendkívüli kalandjai
ötödétl. világrészben. Történeti kutatórások alapján. Magyar
népkönyv, különös tekintettel a serdültebb ifjúságra. Füzve
1 frt 60 kr. Képekkel. Kötve 2 frt 40 kr.

Képes játékkönyv. 300-nál több mulattató foglalkozás, játék,
talány és tréfa. Mindenkoru fiú- és leánygyermeknek számára.
Füzve 1 frt.

Jókai Mór. Kis Dekameron. Válogatott beszédek a serdülő
ifjúság számára kizemelve s itt-ott módosítva. Kötve 2 frt.

— **Téli zöld.** Regék és elbeszélések az ifjúság számára. Képes
diszkiadás. Kötve 4 frt.

Jósika Julia. Közlések a külföldről. Fiatal olvasók számára.
Magyar-német kiadás. Két színezett czimképpel. Kötve 2 frt.

Karády Ignác. Regék és Mesék az ifjúság számára. Sok kép-
pel. Második kiadás. Füzve 1 frt 50 kr.

Réthy Lajos. Beszédek az ifjúság számára. Függelékül két
színmű. Kötve 1 frt 20 kr.

Onkel Tom. Des Schneibergesellen Andreas Jelky Abenteuer in
vier Welttheilen. Nach historischen Quellen zum erstenmale ausführlich
dargestellte urd der reiferen Jugend gewidmet. Mit sechs Holzschnitten.
Gebunden in Leinwand 3 fl 60 lt.

Vachott Sándorné. A magyar nemzet története röviden elő-
adva, olvasmányul fiatal leányok számára. Füzve 1 frt.

— **Regék és beszédek az ifjúság számára.** Kötve 1 frt 40 kr.

— **Ünnepi ajándék.** Mulattató elbeszélések, versek, mesék és
adomák 6—10 éves gyermekek számára. 4 képpel. Kötve 2 frt.